

Programmabegroting 2024

Aan Provinciale Staten van Flevoland

Voor u ligt de Programmabegroting 2024. Het is het eerste document waarin we de ambities uit ons coalitieakkoord 2023 - 2027 'Toekomst voor het nieuwe land: Van, voor en door Flevoland' hebben uitgewerkt in activiteiten en budgetten.

We staan als samenleving voor grote uitdagingen. Hoe richten we het Flevoland van de toekomst in? De keuzes die we nu maken voor bijvoorbeeld de woningbouwopgave, de regionale economie, voorzieningen, onderwijs, de toekomst van het landelijk gebied en de energietransitie bepalen hoe Flevoland er straks uitziet. Wij gaan met die vraagstukken aan de slag. Maar dat doen we niet alleen. Dat doen we samen met onze inwoners en ondernemers, het Rijk, onze zes gemeenten en het waterschap, maatschappelijke organisaties en instellingen. Maar zeker ook samen met u, onze volksvertegenwoordigers. We gaan graag met u een open en constructief gesprek aan over de voorstellen die we -in de beperkte tijd die restte na het afronden van het coalitieakkoord- hebben uitgewerkt in de Programmabegroting voor 2024 die nu voor u ligt. Maar ook over de plannen die in het komende jaar nog verder worden uitgewerkt. Dat doen we vanuit ons gezamenlijk belang: het belang van Flevoland. Samen maken we Flevoland houdt voor ons in dat we het ook echt samen doen. Van, voor en met Flevoland. Van, voor en met alle Flevoland'ers.

Deze programmabegroting is opgedeeld in negen programma's. Anders dan in de vorige bestuursperiode, zijn de onderdelen 'Bedrijfsvoering' en 'Reserves' in deze begroting opgenomen in afzonderlijke programma's. Financieel gezien presenteren wij een solide en sluitende meerjarenbegroting 2024-2026. Vanaf het jaar 2027 wordt een tekort verwacht. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door gewijzigde financieringssystematiek van het provinciefonds (alleen nog loon- en prijscompensatie) en het vertrek van het hoofdkantoor van een grote autoleasemaatschappij uit de provincie.

De Programmabegroting 2024 vindt u in zijn geheel terug op www.flevoland.nl/loket/financien. Een toegankelijke digitale webversie kunt u raadplegen via <https://flevoland.begroting-2024.nl>.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

Plaatsvervangend secretaris,

de voorzitter,

A.C. van Rhee

A.J. Gerritsen

Inhoudsopgave

I Hoofdlijnen	6
I. Financiën	6
II. Weerstandsvermogen	8
III. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten	9
IV. Leeswijzer	10
II Programmaplan	14
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	15
Inleiding	16
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	20
1.2 Totale lasten en baten	23
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	24
Inleiding	25
2.1 Landbouw & Visserij	32
2.2 Natuur	34
2.3 Water	39
2.4 Totale lasten en baten	40
3 Bloeiende economie	41
Inleiding	42
3.1 Economische ontwikkeling	48
3.2 Gebiedsopgaven	50
3.3 Totale lasten en baten	54
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	55
Inleiding	56
4.1 Recreatie, toerisme en sport	60
4.2 Cultuur en erfgoed	62
4.3 Vitale samenleving	64
4.4 Totale lasten en baten	66
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	67
Inleiding	68
5.1 Regionale energiestrategie	71
5.2 Milieu	73
5.3 Klimaatakkoord	75
5.4 Totale lasten en baten	76
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	77
Inleiding	78
6.1 Openbaar vervoer	85
6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	88
6.3 Infrastructuur	91
6.4 Totale lasten en baten	93
7 Eigentijds bestuur	94

Inleiding.....	95
7.1 Bestuur	98
7.2 Provinciale Staten	101
7.3 Totale lasten en baten	103
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	104
Inleiding.....	105
8.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.....	106
8.2 Bedrijfsvoering	108
8.3 Overhead.....	109
8.4 Totale lasten en baten	111
9 Reserves	112
Inleiding.....	113
9.1 Reserves.....	113
9.2 Totale lasten en baten.....	116
III Paragrafen	117
1 Lokale heffingen	118
1.1 Beleid ten aanzien van heffingen.....	118
1.2 Kwijtscheldingsbeleid	119
1.3 Overzicht tarieven	119
1.4 Lokale lastendruk.....	120
1.5 Opbrengst van de lokale heffingen	121
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	122
2.1 Algemeen.....	122
2.2 Risicobeleid en risicomanagement.....	122
2.3 Risicoprofiel	123
2.4 Weerstandsvermogen	125
2.5 Toelichting op de risico's.....	127
2.6 Niet financiële risico's	137
2.7 Financiële kengetallen BBV	138
3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	140
3.1 Algemeen.....	140
3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud	141
3.3 Middelen.....	143
4 Financiering.....	146
4.1 Algemeen.....	146
4.2 Ontwikkelingen.....	146
4.3 Treasurybeleid.....	146
4.4 Uitvoering treasurybeleid.....	148
4.5 Renteschema.....	149
5 Bedrijfsvoering.....	150
5.1 Algemeen.....	150

5.2 Onderdelen bedrijfsvoering	152
6 Verbonden partijen.....	158
6.1 Algemeen.....	158
6.2 Overzicht verbonden partijen.....	159
7 Grondbeleid	171
8 Openbaarheidsparaagraaf Woo	173
IV Financiële begroting	174
1 Overzicht baten en lasten	175
1.1 Financieel overzicht.....	175
1.2 Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd	184
1.3 Incidentele baten en lasten.....	184
2 Uiteenzetting financiële positie	186
2.1 Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2024	186
2.2 Geprognosticeerde begin- en eindbalans.....	187
2.3 Bijdrage EMU-saldo	188
2.4 Jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen.....	188
2.5 Investerings in vaste activa	188
2.6 Financiering.....	190
2.7 Reserves en voorzieningen	190
Bijlagen	193
Aanvaarde moties en amendementen.....	194
B. Overzicht reserves en voorzieningen	195
C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden.....	210
D. Specificatie van incidentele baten en lasten.....	213
E. Afkortingenlijst	218

I Hoofdlijnen

Je zou kunnen zeggen dat er met het nieuwe college, waarin naast de VVD en de CU drie nieuwe coalitiepartijen, BBB, PVV en SGP, deelnemen, een nieuwe wind waait in het provinciehuis van Flevoland. Het signaal dat de kiezer gaf bij de Provinciale Statenverkiezingen van maart 2023: het moet anders, is opgepakt. Voor het eerst in de geschiedenis van Flevoland is er een coalitie gevormd tussen nieuwe en ervaren partijen.

Overigens betekent de nieuwe wind niet dat we als provincie een volledig andere koers gaan varen. We bouwen voort op het sterke fundament van onze voorgangers en voegen daar onze eigen accenten aan toe. Die accenten gaan vooral over hoe we als overheid willen opereren. Slagvaardiger, effectiever, transparanter en vooral: van en voor de Flevolandse. Dat zien we terug in de vier pijlers onder onze samenwerking: participatie, innovatie, resultaatgerichtheid en ruimte. Hierbij, en met name bij het versterken van participatie, hebben Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten elk een eigen rol en een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Over de invulling hiervan gaan we graag de dialoog aan met Provinciale Staten. Waar mogelijk hebben we de inhoudelijke speerpunten uit het Coalitieakkoord 2023-2027 al verwerkt in deze Programmabegroting 2024.

De uitdagingen waar we als samenleving voor staan, zijn niet gering. Denk aan het tekort aan woonruimte, de energievoorziening, het klimaat of de druk op het milieu. De keuzes die we nu maken bepalen hoe Flevoland er straks uitziet. Dat gaat iedereen merken. Daarom is het zaak om de antwoorden en oplossingen gezamenlijk te vinden. Dat doen we niet alleen met het Rijk, de zes gemeenten en het waterschap, maar juist ook met onze maatschappelijke organisaties en instellingen en uiteraard met onze inwoners en ondernemers. Samen met de Flevolandse gaan we aan de slag vóór de Flevolandse.

Dit betekent veel voor onze manier van werken. We nemen de vraagstukken – de opgaven – tot uitgangspunt bij wat we doen. Dat noemen we opgavegericht werken. Passend bij de identiteit van Flevoland denken we nadrukkelijk in mogelijkheden en zijn we bereid nieuwe wegen te verkennen.

Als jongste provincie van Nederland hebben we de afgelopen decennia als geen ander laten zien dat we hier in korte tijd veel gedaan krijgen. Onder het vorige college is een hechte samenwerking tot stand gebracht tussen de Flevolandse overheden en het Rijk, die inmiddels is geformaliseerd in de 'Strategische Agenda Flevoland' (SAF). Hiermee gaan de regio en het Rijk een langjarige samenwerking aan op basis van een 'rollende' uitvoeringsagenda. Het is belangrijk te onderstrepen dat de Flevolandse overheden hierin als partner van het Rijk deelnemen. Wij nemen onze verantwoordelijkheid en verwachten van het Rijk hetzelfde, ook financieel. Alleen dan kunnen we resultaten behalen.

Vlak nadat het nieuwe college van onze provincie was geïnstalleerd, viel deze zomer het kabinet Rutte IV. Dat betekent dat Nederland op 22 november weer naar de stembus mag voor de Tweede Kamer. De politieke onzekerheid die dit met zich meebrengt kan een voortvarende aanpak frustreren van de uitdagingen waar Rijk en regio samen voor staan. Op het moment van schrijven is veel nog onduidelijk. Wij kunnen alleen maar hopen dat de inzet van het Rijk op urgente kwesties als de wooncrisis, de energievoorziening of de toekomst van het landelijk gebied (inclusief de stikstofaanpak) niet voor lange tijd stil komt te liggen. De uitdagingen en de maatschappelijke impact zijn te groot om te wachten tot er in Den Haag een nieuw kabinet is aangetreden. Wij zullen in elk geval met onze regionale partners onze verantwoordelijkheid nemen. We hebben geen tijd te verliezen.

I. Financiën

De Programmabegroting 2024 is gebaseerd op het huidige financiële kader, bestaande uit de al door Provinciale Staten (of in mandaat) tot en met 19 juli 2023 vastgestelde begrotingswijzigingen, inclusief de Zomernota 2023. Vervolgens zijn de autonome ontwikkelingen, effecten uit de Meicirculaire 2023 en nieuwe ontwikkelingen in deze begroting verwerkt. Structurele mutaties vanuit het Coalitieakkoord 2023-2027 zijn verwerkt voor zover deze voldoende concreet zijn (zie tabel 1.11 in onderdeel 'IV Financiële begroting' van deze begroting). De overige mutaties, en ook de incidentele mutaties uit het coalitieakkoord, zijn vooralsnog uitsluitend geoordeeld. De wijzigingen ten opzichte van het vastgestelde financiële kader zijn in de begroting

van een toelichting voorzien. In deze programmabegroting wordt een sluitend (meerjaren) beeld gepresenteerd.

Saldo lasten en baten per programma	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	9.626	11.819	10.169	9.416	9.479	9.429
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	18.413	29.880	21.018	23.195	13.367	13.082
3 Bloeiende economie	6.374	15.013	12.079	10.679	7.615	5.969
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	9.853	12.558	12.497	10.566	10.566	10.566
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	7.436	11.124	10.181	8.400	8.400	8.400
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	54.689	68.838	76.094	75.757	77.059	78.301
7 Eigentijds bestuur	1.752	5.962	5.644	5.578	5.341	5.348
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-141.317	-131.859	-140.725	-138.684	-133.732	-129.892
Saldo (- = voordelig saldo)	-33.175	23.335	6.956	4.906	-1.904	1.204
Stortingen in reserves	62.196	42.486	28.083	19.372	15.356	14.526
Onttrekkingen aan reserves	-41.575	-65.821	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
Saldo reservemutaties	20.621	-23.335	-6.956	-4.906	1.904	-1.204
Geraamd resultaat (- = overschot)	-12.554	0	0	0	0	0

x € 1.000

Autonome ontwikkelingen ten opzichte van het financieel kader zijn in deze begroting verwerkt, alsmede de structurele mutaties vanuit het Coalitieakkoord 2023-2027 die op dit moment reeds voldoende concreet zijn uitgewerkt. Naast deze effecten zijn bij het nader uitwerken van de Programmabegroting 2024 overige voor- en nadelige effecten ontstaan. Deze effecten zijn, conform de bestendige gedragslijn, eveneens verrekend met de stelpost 'Nieuw Beleid'. De resterende vrije ruimte in deze stelpost bedraagt € 5,8 mln. in 2024. Onderstaand is het saldo van stelpost 'Nieuw Beleid' weergegeven, inclusief de binnen deze stelpost nog aanwezige oormerken. Voor een totaaloverzicht van de verwerkingwijze van het Coalitieakkoord 2023-2027 en een detailoverzicht van de stelpost 'Nieuw Beleid' wordt verwezen naar tabel 1.11a (onderdeel 'IV Financiële begroting').

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Eindsaldo stelpost 'Nieuw Beleid' in begroting 2024 A	6.479	8.021	3.477	3.403
Bestaande oormerken, waarvan:				
A. Oormerken Coalitieakkoord 2019-2023	0	1.038	1.791	1.243
B. Overig	650	742	910	2.160
Totaal nog geoormerkt B	650	1.779	2.701	3.403
Vrije ruimte stelpost 'Nieuw Beleid' in begroting 2024 A -/- B	5.829	6.242	776	0

x € 1.000

In onderdeel 'IV Financiële begroting' is een toelichting op de mutaties in de stelpost 'Nieuw Beleid' opgenomen als ook een uiteenzetting van de financiële positie. Daarnaast is een toelichting gegeven op het verloop en de vrije ruimte van de 'Brede Bestemmingsreserve'.

II. Weerstandsvermogen

De paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' geeft een overzicht van de belangrijkste risico's van de provincie. Het risicoprofiel is in de Programmabegroting 2024 afgenomen ten opzichte van de Jaarstukken 2022 (van € 13,9 mln. tot € 13,1 mln.). De weerstandscapaciteit is juist toegenomen (van € 19,9 mln. tot € 20,1 mln.). Per saldo neemt de weerstandsratio toe van 1,4 tot 1,5. Deze bevindt zich daarmee binnen de bandbreedte van 1,1 tot 2,0, zoals vastgelegd in de 'Nota Risico- en Weerstandsvermogen 2021'.

III. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten

De samenstelling van het college (inclusief bijbehorende portefeuille) is als volgt:

Naam	Portefeuille
Dhr. A.J. (Arjen) Gerritsen <i>Commissaris van de Koning</i>	Voorzitter Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten en lid van de Kring van commissarissen van de Koning met in portefeuille: Rijkstaken, Burgemeesterszaken, Aangelegenheden Koninklijk Huis, Koninklijke onderscheidingen en predikaten, Integriteit, Bemiddelingsverzoeken, Bezwaar en beroep, Openbare orde en veiligheid, Ondermijning, Veiligheid/Crisisbeheersing, Veiligheidsregio Flevoland, Archiefinspectie, Lobby & Communicatie en P&O.
Dhr. J. (Jan) de Reus	Gedeputeerde met in portefeuille: Ruimtelijke Ordening (Inpassing nieuwe ontwikkelingen / coördinatie Rol in de Ruimte, Wonen, Landschap, Verhaal van Flevoland (landschapsvisie)), Omgevingsvisie (Omgevingswet, Ruimte voor initiatief, Opgavegericht werken), Mobiliteit en OV (Openbaar vervoer, inclusief spoor, Verkeersveiligheid, IJsseldelta Zuid, Smart mobility, Mobiliteits & Infrastructuur Test Centrum (MITC)), Fonds Verstedelijking Almere (Programmalijn 5: Vernieuwend Wonen), IPO Bestuurlijke adviescommissies: Ruimte en Leefomgeving, Infrastructuur en Bereikbaarheid. 1e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J. (Jan) Klopman	Gedeputeerde met in portefeuille: Landbouw (Agrofood en Landbouw meerdere smaken), Visserij, Maritieme strategie (Flevokust haven en Kornwerderzand), Flevolands Programma Landelijk gebied (FPLG), Coördinerend portefeuillehouder Stikstof, Vitaal Platteland (Fonds vitaal Platteland), Lelystad Airport incl. OMALA, Coördinatie regio Zwolle, Coördinatie regio EHZ, ICT en digitale zaken en IPO Bestuurlijke adviescommissie Landelijk Gebied, Hulpstructuur NPLG. 2e loco commissaris van de Koning.
Dhr. C.A. (Chris) Jansen	Gedeputeerde met in portefeuille: Economie (Ruimtelijk-economisch beleid, Topsectoren en mkb, werklocaties, Horizon, Lelystad Airport Businesspark, OMALA, EFRO en Interreg), Human Capital Agenda (Hoger onderwijs), Almere 2.0 (RRAAM, Schaalsprong Almere, Handelingsperspectief Almere), Fonds Verstedelijking Almere (Coördinerend portefeuillehouder, Programmalijn 1: Hart van de Stad, Programmalijn 2: Leer- en werkomgeving, Programmalijn 3: Circulaire economie en energie) Lelystad next level, Algemene Vergadering Metropoolregio Amsterdam en IPO Bestuurlijke adviescommissie Economie en Cultuur. 3e loco commissaris van de Koning.
Dhr. H.J. (Harold) Hofstra	Gedeputeerde met in portefeuille: Natuur (Nationaal Park Nieuw Land, Natuurbeheer (inclusief Natura 2000), Natuurontwikkeling Oostvaardersoever, afronding Programma Nieuwe Natuur) Gemeenschappelijk landbouwbeleid en Plattelandsontwikkeling (POP3), Financiën (Financieel toezicht gemeenten, Deelnemingen, Rijksvastgoedbedrijf (RVB)), Sport, Recreatie, Toerisme & gebiedspromotie (Verhaal van Flevoland (gebiedspromotie)), Coördinatie duurzaamheid, Energietransitie (Energiebesparing, Warmtetransitie, Windenergie, Zonne-energie (inclusief op land)), Energie Expertisecentrum Flevoland (EEF) • Fonds Verstedelijking Almere (Programmalijn 6: Groen en waterrijke identiteit), IPO bestuurlijke adviescommissies: Klimaat & Energie, Landelijk Gebied, Financiën en Openbaar Bestuur. 4e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J.N. (Sjaak) Simonse	Gedeputeerde met in portefeuille: Bodem & Water (Drinkwaterbescherming, Kaderrichtlijn Water, Kaderstelling Waterschap, Markermeer-IJmeer, en Bestuurlijk platform IJsselmeergebied, Actieplan bodem en water, IBT Waterschap Zuiderzeeland), Vitale samenleving (Gezondheid en zorg, Fonds krachtige samenleving), Kwaliteit openbaar bestuur (Bestuurlijke zaken, Bestuur Interprovinciaal Overleg (IPO), Coördinatie interbestuurlijk toezicht, Participatie en Portefeuillehouder Bestuurlijke Contact Groep 'Samen maken we Flevoland'), Klimaat (Coördinatie klimaatakkoord en Klimaat adaptatie Flevoland (KAF)), Afvalzorg, Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland, Bestuurlijk

Naam	Portefeuille
	adviescommissie milieu, toezicht en handhaving, Bestuurlijke adviescommissie kwaliteit openbaar bestuur en IPO bestuurlijke adviescommissies: Ruimte en Leefomgeving, Klimaat & Energie, Financiën en Openbaar Bestuur. 5e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J. (Jurie) van den Berg	Gedeputeerde met in portefeuille: Infrastructuur, Kunst en cultuur (Museum, Landschapskunst en Verhaal van Flevoland (cultuur)), Europa (Comité van de Regio's, Vertegenwoordiger EU-netwerken Huis Nederlandse provincies en Conference of Peripheral Maritime Regions), Facilitaire zaken, Het Flevolands Archief, Inkoop en aanbesteding, Milieu (Vergunningverlening, toezicht en handhaving (inclusief regelgeving/toezicht experiment kringlooplandbouw), Omgevingsdienst), Fonds Verstedelijking Almere (Programmalijn 4: Cultuur, toerisme en sport) en IPO bestuurlijke adviescommissie Economie & Cultuur. 6e loco commissaris van de Koning.
Dhr. D.J. (Hans) Tijl	Provinciesecretaris/algemeen directeur

Gedeputeerde Staten van Flevoland verrichten naast hun bestuurlijke functie een aantal nevenfuncties. Zie voor een volledig overzicht: www.flevoland.nl

IV. Leeswijzer

Doelstelling programmabegroting

De programmabegroting is een belangrijk instrument voor Provinciale Staten (PS). Hierin worden de keuzes vastgelegd voor de inzet van de financiële middelen die de provincie ter beschikking staan. Deze keuzes worden op grond van het budgetrecht door PS gemaakt. De keuzes houden verband met de doelstellingen en activiteiten van de provincie. De programmabegroting is daarmee een belangrijk instrument om inhoud te geven aan de kaderstellende rol van PS.

Plaats programmabegroting in de planning en control cyclus

In de *programmabegroting* wordt vastgelegd wat de provincie wil bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. Dit document wordt door PS vastgesteld. In de *productenraming*, die door GS wordt vastgesteld, is een nadere detaillering van de geraamde budgetten opgenomen.

Tussentijds kunnen plannen worden bijgesteld aan actuele ontwikkelingen. Dat kan als onderdeel van de reguliere planning en control cyclus gebeuren via de *perspectiefnota* (PN) en de *zomernota* (ZN), maar ook incidenteel op basis van door PS en GS genomen besluiten. Deze bijstellingen krijgen hun financieel beslag via begrotingswijzigingen die door PS worden vastgesteld (of in mandaat door GS, conform de financiële verordening). In 2023 is geen perspectiefnota opgesteld. Structurele mutaties vanuit het Coalitieakkoord 2023-2027 zijn verwerkt voor zover deze voldoende concreet zijn (zie tabel 1.11 in onderdeel IV van deze begroting). De overige mutaties, en ook de incidentele mutaties uit het coalitieakkoord, zijn vooralsnog uitsluitend geoormerkt

In de *jaarstukken* wordt eindverantwoording afgelegd over de uitvoering van de ambities, zoals verwoord in de programmabegroting en eventueel bijgesteld bij de perspectief- en zomernota of separate voorstellen. Er wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en er wordt verantwoording afgelegd over daarvoor uitgevoerde activiteiten en de inzet van financiële middelen. Dit document vormt de basis voor de controlerende rol van PS.

Structuur programmabegroting

De structuur van de programmabegroting wordt bepaald door wettelijke en niet-wettelijke voorschriften.

Wettelijke voorschriften: het BBV

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat voorschriften voor de programmabegroting. Deze dient de volgende onderdelen te bevatten:

- het *programmaplan*, waarin per beleidsprogramma expliciet wordt ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop zal worden getracht deze te verwezenlijken en de

betrokkenheid van de verbonden partijen hierbij. Het geheel wordt gecompleteerd met de raming van de baten en lasten. Een programma is een samenhangend geheel van activiteiten om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken. Tevens zijn in het programmaplan de verplicht voorgeschreven BBV-beleidsindicatoren opgenomen;

- de *paragrafen*, bedoeld als nadere toelichting op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Zij geven de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen weer. De wettelijk verplichte paragrafen zijn: Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid. Daarnaast kan besloten worden om additionele paragrafen op te nemen, hier is vooralsnog geen gebruik van gemaakt;
- een *overzicht van baten en lasten*, dat alle baten en lasten van de in het programmaplan opgenomen activiteiten bevat, ter ondersteuning van de autorisatiefunctie van PS;
- een *uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting daarop*, waarin speciale aandacht wordt geschonken aan investeringen, financiering, reserves en voorzieningen;
- de bijlage met het *overzicht van de geraamde lasten en baten per taakveld* en de *specificatie van incidentele lasten en baten*.

De drie laatste onderdelen vormen samen de Financiële begroting. Deze ondersteunt niet alleen de autorisatiefunctie van PS, maar vormt ook de basis voor de verantwoording na afloop van het boekjaar (inclusief de controle van het getrouwe beeld van de jaarrekening door de externe accountant).

Niet-wettelijke vormen

Ieder hoofdstuk uit het programmaplan begint met een inleiding met daarin de doelenboom en de indicatoren horende bij het programma. Dit wordt gevolgd door de programmaonderdelen waarbinnen aandacht is voor de doelstellingen en activiteiten, zoals deze voortvloeien uit het Coalitieakkoord 2023-2027.

Uitwerking in 2024

- In de eerste helft van 2023 is het Coalitieakkoord 2023-2027 opgesteld. De structuur en inhoud van deze begroting is aangepast om zo goed als mogelijk hierbij aan te sluiten. De indeling van de programma's en programmaonderdelen is daardoor (beperkt) gewijzigd. Ook zijn de doelen en activiteiten hierop bijgesteld.
- Voor de continuïteit is besloten om de opzet en de indeling van de programmabegroting 2024 gelijk te houden aan die van 2023. De uitwerking van de doelen van de verschillende onderwerpen wordt zoveel als mogelijk opgevegericht en integraal opgepakt.
- In het coalitieakkoord zijn speerpunten opgenomen. De nadere uitwerking van die speerpunten is nog niet overal verwerkt in de programmabegroting 2024. De nadere uitwerking/kaders vindt deze coalitieperiode plaats.
- In lijn met het nieuwe coalitieakkoord zijn de programmanamen van alle programma's aangepast en is het onderdeel 'water' onder een ander programma geplaatst. Een voorbeeld van de wijzigingen betreft de aanpassing van de naam van programma 7 van 'Vernieuwend bestuur' naar 'Eigentijds bestuur'. Om de vergelijkbaarheid met de voorgaande coalitieperiode te waarborgen is de volgorde van de programma indeling niet gewijzigd.
- Om beter aan te sluiten op de vereisten van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) zijn de onderdelen bedrijfsvoering, de algemene dekkingsmiddelen en de mutaties in reserves niet meer opgenomen onder programma 7, maar separaat in de begroting gepresenteerd.
- Er is getracht de accenten van het coalitieakkoord te vertalen naar herkenbare indicatoren, daarbij aangetekend dat (nog) niet alle doelen te vertalen zijn naar indicatoren. Voor de nu voorliggende Programmabegroting 2024 betekent dit dat de indicatoren in beperkte mate zijn gewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.
- Onderwerpen uit het coalitieakkoord met een structureel begrotingseffect zijn in deze begroting verwerkt indien de beoogde besteding van deze middelen voldoende concreet is. Voor een beperkt aantal onderwerpen dient eerst nog een nadere uitwerking en/of besluitvorming plaats te vinden, deze onderwerpen zijn daarom vooralsnog geoormerkt binnen de stelpost 'Nieuw Beleid'. Onderwerpen met een incidenteel effect, waarvoor al dekking beschikbaar is vanuit bestaande bestemmingsreserves zijn vooralsnog geoormerkt binnen de desbetreffende reserves.
- In 2023 is door Provinciale Staten geen perspectiefnota vastgesteld. Begrotingsmutaties die voortvloeien uit autonome ontwikkelingen zijn in deze begroting verwerkt en van een toelichting voorzien.

- In de begroting is meermalen opgenomen dat “dekking is gevonden in het begrotingssaldo”. Met deze vermelding wordt bedoeld de stelpost 'Nieuw Beleid' (en de diverse oormerken daarbinnen).
- De stelpost 'Nieuw beleid' bevat de vrij besteedbare middelen (het begrotingssaldo 2024 en volgende jaren). De stelpost (en de diverse oormerken daarbinnen) is ingezet om enkele autonome begrotingseffecten te dekken. Daarnaast heeft een aantal zaken – op basis van bestaand beleid – effect gehad op het begrotingssaldo (zie tabel 1.11a onderdeel 'IV Financiële begroting').
- De budgetten 2024 en verder zijn (waar van toepassing) gecompenseerd voor prijsontwikkelingen, ten laste van de daarvoor beschikbare stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling'.
- In september 2022 heeft de commissie BBV een bericht gepubliceerd ten aanzien van de Wet open overheid (Woo). Daarin is opgenomen (artikel 3.5 Openbaarheidsparagraaf) dat bestuursorganen in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet. Daarnaast dient de openbaarheidsparagraaf Woo in de begroting als afzonderlijke paragraaf te worden opgenomen. In deze begroting is invulling hieraan gegeven via de paragraaf 'Openbaarheidsparagraaf Woo' in het onderdeel 'III Paragrafen'.

Autorisatie programmabegroting

PS hebben een kaderstellende en controlerende taak. In de Provinciewet is opgenomen dat PS de begroting (inclusief programmaplan, paragrafen en financiële begroting) vaststellen. Het financiële autorisatieniveau van de programmabegroting ligt per programmaonderdeel op het totaal van lasten en baten. Dit houdt in dat GS per programmaonderdeel niet meer mogen besteden dan het voor dat onderdeel geraamde totaal van de lasten. Dit bedrag is per programmaonderdeel weergegeven in de programmabegroting. Dit bedrag kan – meestal op grond van een voorstel van GS – via begrotingswijziging door PS worden gewijzigd. Uiteraard dient de besteding te passen binnen de door PS vastgestelde doelen en activiteiten. In de jaarrekening verantwoorden wij in hoeverre wij binnen het geautoriseerde bedrag blijven.

Mandaatverlening

Door eerdere besluitvorming van PS zijn er uitzonderingen ontstaan op de algemene lijn zoals hiervoor beschreven. Deze uitzonderingen hebben betrekking op gedelegeerde reserves en gemandateerde begrotingswijzigingen.

1. Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het beleid ten aanzien van de vorming en besteding van reserves en voorzieningen is vastgelegd in de 'Nota Reserves & Voorzieningen 2020-2023' (PS van 13 november 2019). Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan PS. Dit houdt in dat eerst een voorstel aan PS dient te worden voorgelegd, alvorens verplichtingen ten laste van reserves mogen worden aangegaan. Daarnaast is besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor de uitvoeringsreserves en de egaliseringsreserves bij GS neer te leggen om de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie te vergroten. De besteding van deze reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die PS daarvoor hebben vastgelegd. De hiermee verband houdende gemandateerde begrotingswijzigingen worden via de reguliere procedure ter kennisneming aan PS aangeboden.

2. Specifieke mandaten / delegaten

Naast het algemeen mandaat, zoals hierboven beschreven is er een aantal specifieke mandaten / delegaten door PS aan het college verleend, te weten enkele oormerken binnen de 'Brede Bestemmingsreserve' en de stelpost 'Nieuw Beleid', die gemandateerd zijn aan het college. Bij de vaststelling van de Programmabegroting 2018 – op 8 november 2017 – hebben PS mandaat verleend aan GS om specifieke begrotingswijzigingen vast te stellen die nodig zijn om projecten in uitvoering te nemen uit de Perspectiefnota 2018-2022. Daartoe zijn in de 'Brede Bestemmingsreserve' en de stelpost 'Nieuw Beleid' bedragen geoordeeld. Aanvullend zijn bij de Najaarsnota 2020 ook dergelijke besluiten genomen.

3. Gemandateerde begrotingswijzigingen

PS hebben – via de 'Financiële verordening provincie Flevoland 2021' – het college gemandateerd om de onderstaande begrotingswijzigingen door te voeren. Dit heeft tot doel om het aantal begrotingsmutaties dat in de loop van een begrotingsjaar via een begrotingswijziging ter vaststelling aan PS wordt voorgelegd, te verlagen. In veel gevallen gaat het om technische (detail)wijzigingen of wijzigingen waarbij de provincie geen beïnvloedingsmogelijkheden heeft. Het gaat daarbij om de volgende typen wijzigingen:

- Doorgeven bijdragen van derden met specifiek doel.

- Reeds genomen Statenbesluiten.
- Gedelegeerde onttrekkingen aan reserves (zie hierboven).
- Begrotingsvoordelen uit lagere uitgaven en/of hogere inkomsten.

Om PS volledig op de hoogte te stellen van de gemandateerde begrotingswijzigingen, stellen wij haar van gemandateerde wijzigingen in kennis (via de besluitenlijst). Door middel van een kwartaalrapportage (vanuit GS) heeft PS per kwartaal inzicht in deze begrotingswijzigingen.

Peildatum

De Programmabegroting 2024 kent als peildatum 19 juli 2023 (vaststelling Zomernota 2023). Dit houdt in dat in de ramingen rekening is gehouden met de structurele financiële doorwerking van alle besluiten van PS die tot en met die datum vastgesteld zijn, inclusief de Zomernota 2023. Tevens is in de ramingen rekening gehouden met de volgende zaken:

- Effecten van de Meicirculaire 2023.
- Effecten van het Voertuigenoverzicht Motorrijtuigenbelasting (MRB) per 1 juli 2023.
- Actualisatie van de benodigde stelpost voor loon- en prijsontwikkeling.
- Resultaatbestemming Jaarstukken 2022.
- Overige autonome ontwikkelingen voor zover bekend;
- De effecten uit het Coalitieakkoord 2023-2027 (zie eerdere toelichting).

Verklaring verschillen per programmaonderdeel

Bij de toelichting op de middelen geven wij conform de vereisten in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) – indien van toepassing - een verklaring bij het verschil tussen de nieuwe begrotingsraming en het financieel kader. Volgens de bestendige gedragslijn zijn alle verschillen groter dan € 100.000 van een verklaring voorzien. Hiermee krijgen PS inzicht in de aard en achtergrond van wijzigingen die in deze begroting zijn doorgevoerd. Door afronding in duizendtallen kunnen kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

II Programmaplan

1. Fijn Wonen en Ruimtelijke Ontwikkeling

Inleiding

Aan ruimte was in Flevoland nooit een gebrek. En op het eerste gezicht lijkt er in Flevoland nog volop ruimte te zijn. Maar juist die open structuren in ons landschap, de ruimte in het landelijk gebied en de bebouwing die zich concentreert in de kernen, zijn elementen in Flevoland die we koesteren. Die we voor toekomstige generaties willen behouden.

Wonen, werken, leren, maar ook recreatie, landbouw en natuur. We willen het allemaal, maar feit is dat niet alles overal kan. Meervoudig grondgebruik is een belangrijk uitgangspunt.

Omgevingsvisie

In de nieuwe Omgevingsvisie leggen we in 2024 de ruimtelijke puzzel voor Flevoland. Dat valt nog niet mee, want veel keuzes hangen met elkaar samen en elke keuze heeft ruimtelijke gevolgen. We staan als provincie open voor nieuwe mogelijkheden en experimenten. Innoveren en experimenteren betekent bij planvorming: samen met gemeenten en het waterschap nieuwe vormen onderzoeken. Wij ondersteunen lokale (gemeentelijke) initiatieven voor functieherbestemming als deze bijdragen aan de leefbaarheid van het landelijke gebied.

Ook wordt bezien of het wenselijk is en zo ja, hoe we bepaalde functies kunnen toewijzen aan concrete gebieden. Hierin nemen we de opbrengsten/opgaven vanuit 'Flevoland 2050: welkom in de toekomst' en de 'Strategische Agenda Rijk-Regio' mee.

Fijn Wonen en Ruimtelijke Ontwikkeling

Het Rijk, decentrale overheden, corporaties en marktpartijen gaan elkaar meer dan ooit nodig hebben om de woningbouwopgave vorm te geven en de regie op de volkshuisvesting te versterken. Door onze bijdrage aan de Nationale woningbouwopgave zal het aantal inwoners in nog geen dertig jaar toenemen van zo'n 450.000 nu tot pakweg 700.000. Dat betekent dat er meer moet gebeuren dan alleen de bouw van 100.000 of zelfs meer woningen. De bijdrage van Flevoland aan het terugdringen van de landelijke woningnood en het verzilveren van de sleutelpositie van Flevoland hierbij is dan ook primair een gezamenlijke inspanning.

De versnelling van het bouwtempo kan niet los worden gezien van het bouwen aan vitale samenlevingen. Met aandacht voor alle daarbij behorende uitdagingen, zoals voldoende werkgelegenheid, bereikbaarheid, klimaat en energie, natuur en stikstof, voorzieningen, alle aspecten van brede welvaart. Daarnaast kunnen we niet meer blijven bouwen zoals we al decennia gewend zijn. Nieuwe biobased en herbruikbare materialen worden gaandeweg de norm en voorwaarden moeten worden gecreëerd om succesvolle formules en pilots uit te breiden naar grotere planontwikkelingen. Daarbij verkennen we in een groot consortium van partijen welke vezels in Flevoland kunnen worden geteeld en verwerkt tot bouwmaterialen. Dit vereist een ketenaanpak.

Het doorbouwen in de huidige marktomstandigheden is een grote uitdaging, waarbij de rol van provincie steeds belangrijker wordt. Vanaf 2020 zijn we met het Rijk, gemeenten, het waterschap en de woningcorporaties aan de slag om te onderzoeken onder welke omstandigheden in Flevoland 100.000 woningen kunnen worden gebouwd. De breed gedragen motie van Provinciale Staten (26 februari 2020, motie nr. 2) als kompas zodat een volwaardige, leefbare en duurzame gebiedsontwikkeling ontstaat. Bestuurlijk zijn er afspraken vastgelegd in de woningbouwafspraken tussen Rijk en provincie Flevoland (2022) en in de woondeals (2023). Het bouwtempo in Nederland moet omhoog, met aandacht voor de diverse aandachtsgroepen. Indien het Rijk een aantal voorwaarden invult, kunnen we in Flevoland bijna 40.000 woningen bouwen tot en met 2030. Daarbij zal het zoeken naar innovatieve oplossingen en het forceren van doorbraken voorop staan. Met name stikstof en beschikbaarheid van energie zijn kritische succesfactoren voor het behalen van de woningbouwdoelstelling.

De huidige en toekomstige inwoners moeten er qua brede welvaart op vooruit gaan bij een groei van 20% in het aantal woningen in 2030. De werkgelegenheid en het voorzieningenniveau moeten passen bij het inwoneraantal en moet daarom worden getild naar een landelijk gemiddelde. De prioritaire economische clusters worden gekoppeld aan campusontwikkeling en scholing. Investeren met het Rijk in goed onderwijs, van basis tot en met universitair, zowel kwalitatief als kwantitatief heeft hierbij prioriteit, zodat achterstanden in opleidingsaanbod van instellingen en achterstanden in opleidingsniveau van inwoners verdwijnen. Het gaat hierbij niet alleen om hogere opleidingsniveaus, maar ook om voortijdig schoolverlaten. Bij brede welvaart hoort ook een zorginfrastructuur die op orde is. We vragen hier voortdurend aandacht voor bij de

verschillende overheden en andere instanties, zodat voor alle Flevolandse goede en voldoende zorg beschikbaar is. Er vinden investeringen plaats in een groene leefomgeving zodat het nog prettiger wonen wordt in Flevoland. We ontwikkelen samen met partners een monitor om zichtbaar te maken hoe evenwichtig Flevoland zich ontwikkelt.

Deze integrale benadering (we bouwen niet alleen woningen, maar we bouwen aan vitale samenlevingen) vormt eigenlijk al een aantal jaren de basis voor de gebiedsprogramma's 'Almere 2.0' en 'Lelystad Next Level'. En ook in gesprekken met de andere gemeenten wordt de integrale benadering herkend. Deze gesprekken worden vanuit de integrale opgave 'Wonen' aangestuurd, zodat de provincie een voor partners herkenbare werkwijze heeft.

Ruimtelijk ontwikkelen met kwaliteit

De komende periode speelt een aantal grote ruimtelijke opgaven in de provincie. Het gaat dan om opgaven in stedelijk en landelijk gebied, zoals wonen, werken, mobiliteit, landbouw, energie, natuur, water, klimaat, brede welvaart/welzijn. En daarbij geldt het principe 'water- en bodem sturend', want water (zoetwater, waterveiligheid, droogte, wateroverlast) en bodem (zoals bodemvruchtbaarheid, bodemdaling) zijn belangrijke factoren waar we in de toekomst steeds meer rekening mee moeten houden.

Al deze opgaven leggen een ruimtelijk beslag op het gebied. Dit zet de ruimtelijke kwaliteit onder druk. Als provincie hebben we de taak om te zorgen voor een goede ruimtelijke ordening.

Eenzijds maken we nieuwe ontwikkelingen mogelijk en vangen we ruimte vragende functies op, terwijl we anderzijds toezien op zorgvuldig ruimtegebruik en zorg voor ruimtelijke kwaliteit. Het blijft een zoektocht naar de juiste balans.

Provinciale Omgevingsvisie, Nationale Omgevingsvisie Extra en Strategische Agenda Rijk-Regio

Op dit moment lopen verschillende, met elkaar samenhangende ruimtelijke trajecten in de provincie. Dit zijn deels trajecten die vanuit de Rijksoverheid komen (Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en het bijbehorende programma 'Nationale Omgevingsvisie Extra' (NOVEX)), deels door de provincie (actualisatie 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' (Provinciale Omgevingsvisie: POVI)) en/of samen met de regio geïnitieerd ('Strategische Agenda Rijk-Regio').

Strategische Agenda Rijk-Regio Flevoland (SAF) en NOVEX (Ruimtelijk Voorstel en Ruimtelijk Arrangement)

Binnen Flevoland is met 'Samen maken we Flevoland' een constructieve basis ontwikkeld voor samenwerking met de Flevolandse gemeenten en het waterschap. In dit netwerk blijven we investeren. We gaan het ook benutten voor het versterken van participatie door de Flevolandse overheden, inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden (zoals de woningbouwcorporaties en de bouwmaatschappijen) te betrekken bij de (ruimtelijke) uitwerking van de Woondeals en de daaraan te stellen voorwaarden.

In het kader van deze 'Strategische Agenda Rijk-Regio' en de bijbehorende uitvoeringsagenda zijn en blijven we als gezamenlijke Flevolandse overheden voortdurend in gesprek met elkaar en met het Rijk. Gezamenlijk werken we aan vitale steden en dorpen, goed wonen in een gezonde leefomgeving en voorzieningen voor een dynamische samenleving.

Het ruimtelijk arrangement maakt inhoudelijk onderdeel uit van de door het Rijk op te stellen 'Nota Ruimte' (2024).

NOVEX-gebieden

Het rijksprogramma 'Nationale Omgevingsvisie Extra' (NOVEX) heeft twee hoofdpijlers: regie per provincie (zie hierboven bij 'Strategische Agenda Rijk-Regio Flevoland') en de gebiedsgerichte regie in NOVEX-gebieden. De NOVEX-gebieden zijn gebieden met meervoudige nationale opgaven in het fysieke domein. In Flevoland liggen de volgende NOVEX-gebieden (deels): Lelystad, Schiphol, MRA en regio Zwolle. Centraal staat de gezamenlijke (Rijk-regio) aanpak van deze gebieden, zodat besluitvorming omtrent samenhangende ruimtelijke keuzes en de uitvoering van maatregelen versneld kan worden, ten behoeve van ruimtelijke kwaliteit. Het Rijk treedt op als actieve partner in de gebieden door capaciteit en middelen in te zetten om tot die strategieën te komen. Ook doet het Rijk actief mee bij de uitwerking naar een gezamenlijk gedragen programmering (RIA) en bestuurlijke afspraken.

Ruimtelijke visievorming

De provincie werkt aan integrale ruimtelijke visievorming. Er wordt in beeld gebracht welke ruimtelijke keuzes er zijn of welke ruimtelijke consequenties bepaalde keuzes hebben. Er worden kansen gesignaleerd en inspiratie geboden voor nu nog onbekende initiatieven. Het programma 'Landschap van de Toekomst' geeft mede richting aan het proces van ruimtelijke visievorming. Zo faciliteert het proces van de ruimtelijke visievorming het ruimtelijke gesprek in het kader van de Omgevingsvisie. Daarmee levert ruimtelijke visievorming input voor de in 2024 op te stellen Omgevingsvisie FlevolandStraks, voor de 'Strategische Agenda Rijk-Regio' en voor de provinciale inbreng voor het NOVEX-traject.

Nationale opgaven

Flevoland sluit haar ogen niet voor de betekenis die zij kan hebben voor het oplossen van nationale opgaven. Wij zien het publieke belang hiervan en we realiseren dat dit ons kansen biedt op het gebied van onder meer werkgelegenheid, mkb en de sociale cohesie in de kernen. Maar we vragen daarbij nadrukkelijk aandacht van het Rijk voor flankerende voorzieningen. Dit speelt bijvoorbeeld bij de zoektocht van Defensie naar een geschikte locatie voor een centrale kazerne voor haar ondersteunende diensten. Flevoland is hiervoor in beeld.

Bij ruimtelijke keuzes moet goed worden gekeken naar de landschappelijke inpassing en moeten bij de definitieve keuze de publieke belangen worden afgewogen tegen de belangen van de individuele bedrijven en individuele inwoners, de betrokken agrariërs en het inzetten van landbouwgrond.

Stedelijke ontwikkeling

In het programma 'Almere 2.0' brengen de provincie, de gemeente en het Rijk de Almeerse voorzieningen en leefomgeving tot een hoogwaardig niveau. Almere is een bloeiende stad vol potentie. Vanuit het Fonds Verstedelijking Almere, gefinancierd door de gemeente, het Rijk en de provincie, worden projecten voor Almere 2.0 mogelijk gemaakt die een meerwaarde hebben voor zowel de stad als de regio. Het fonds biedt financiële middelen en expertise om schaa sprongprojecten te realiseren op het gebied van onderwijs, arbeidsmarkt, cultuur en ecologie. Door de ontwikkeling van Almere te steunen dragen wij niet alleen bij aan de ontwikkeling van de stad Almere, maar aan Flevoland als aantrekkelijke provincie om te wonen, werken en leven.

Met 'Lelystad Next Level' (LNL) zetten het Rijk, de provincie en gemeente Lelystad zich in voor de verdere groei van Lelystad naar 120.000 inwoners. Maar wel een groei in balans, in kwaliteit en met aandacht voor de bestaande stad en haar inwoners. De komende jaren zetten we binnen dit programma in op zeven opgaven: 'natuur', 'wonen', 'economie', 'bereikbaarheid', 'onderwijs', 'voorzieningen' en 'stedelijke vernieuwing'. We gaan met LNL een nieuwe fase in waarbij partners nadere afspraken maken over onder meer de samenwerking en ondersteuning en over de dekking voor de uitvoering van de verschillende opgaven.

Woningbouwopgave

Provincie Flevoland is, samen met de zes gemeenten en het waterschap, bereid haar bijdrage te leveren aan de landelijke woningbouwopgave. Voor de periode tot 2030 (40.000 woningen erbij) hebben de Flevolandse overheden daar al concrete afspraken over gemaakt met het Rijk in de Woondeals. Ook in het kader van de 'Strategische Agenda Flevoland' en de bijbehorende uitvoeringsagenda zijn en blijven we voortdurend in gesprek met het Rijk over dit thema. Gezamenlijk werken we aan vitale steden en dorpen. Het zwaartepunt van de woningbouw ligt wat ons betreft in het stedelijk gebied of aansluitend op bestaande bebouwing waarbij we niet de voorkeur geven aan een lage bebouwingsdichtheid.

De ambitie om de komende decennia 100.000 woningen bij te bouwen vereist een minstens evenredige uitbreiding van voorzieningen en werkgelegenheid. Het vraagstuk van evenwichtige ontwikkeling tussen wonen, leren, werken en recreëren speelt daarbij in alle kernen, niet alleen in de steden.

Afstemming Transitie Landelijk Gebied (FPLG)

Ruimtelijke ontwikkeling en wonen hebben ook hun weerslag in het landelijk gebied. Ons perspectief is een toekomstbestendig leefbaar en gezond landelijk gebied waar mensen goed kunnen wonen, werken en voedsel produceren. Met als hoofddoelen het realiseren van een toekomstbestendige landbouw en herstel van de biodiversiteit.

Landbouw en wonen zijn de pijlers waarop Flevoland ooit is gebouwd. Het is ons als innovatieprovincie op het lijf geschreven om die fundamenteën uit het verleden verder door te ontwikkelen naar de toekomst. Waar een

deel van Flevoland ooit is ontworpen voor de voedselvoorziening van Nederland, dienen nieuwe kansen en mogelijkheden zich aan. We denken bijvoorbeeld dat de bouwsector een belangrijke nieuwe afzetmarkt kan worden voor onze agrariërs. Als provincie willen we kijken hoe we dit zogenaamde bio-based bouwen verder kunnen aanjagen.

In de Programmabegroting 2024 zetten we vanuit de opgave 'Wonen' en vanuit het 'Flevolands Programma Landelijk Gebied' in op het ondersteunen van lokale (gemeentelijke) initiatieven voor functieherbestemming als deze bijdragen aan de leefbaarheid van het landelijk gebied.

Omgevingswet

In 2024 treedt de Omgevingswet in werking. We hebben dit voorbereid door ons beleid en regels in lijn te brengen met dit nieuwe stelsel. We werken opgevegericht, hetgeen inhoudt dat we de opgaven centraal stellen en niet de afzonderlijke beleidsvelden. Daarmee geven we ook inhoud aan de intentie van de Omgevingswet, die de basis vormt voor een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving. Het uitgangspunt hierbij is het bewaken van de balans tussen het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving, met het oog op een duurzame ontwikkeling.

Voor een goede samenwerking binnen de provincie wordt ambtelijk en bestuurlijk afgestemd met Flevolandse ketenpartijen. Dit gebeurt in het (ambtelijk) 'Platform Omgevingswet Flevoland' en de 'Bestuurderstafel Omgevingswet Flevoland'. Daarbij worden ook de geformuleerde adviezen in het regionale Rekenkameronderzoek 'Interbestuurlijke samenwerking onder de Omgevingswet' betrokken. Ook na inwerkingtreding zien we de noodzaak om via deze samenwerkingsverbanden het werk als één overheid binnen Flevoland verder vorm te geven. Waarbij we ook onze provinciale belangen in de regionale samenwerking adequaat zullen positioneren.

Maatschappelijk effect

Een duurzame verdere ontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied met versterking van het gevarieerde aanbod van de woon-, werk- en leefomgeving. Dit gebeurt in samenwerking met partners uit de regio.

Effect van ons beleid

Ruimtelijk-economische ontwikkelingen zijn zorgvuldig ingepast met oog voor de ruimtelijke (en landschappelijke) kwaliteiten van onze provincie.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef-cijfer 2023	Streef-cijfer 2024	2025 - 2027
Evenwichtige en duurzame door-ontwikkeling	Ontwikkeling woningvoorraad <i>Bron: CBS</i> <i>Toelichting: het aantal dat jaarlijks aan de woningvoorraad is toegevoegd minus het aantal dat aan de voorraad is onttrokken, plus correcties</i>	2.432	3.341	3.165	3.500	6.000	5.500
Almere 2.0	Met vastgestelde jaarprogramma's wordt invulling gegeven aan het Meerjarenprogramma 2021-2025 van Almere 2.0. <i>*Toelichting: De programmering van het MJP 2021-2025 is in 2025 afgerond, de verwachting is dat de oplevering van enkele van de projecten in 2026 zal plaatsvinden</i>	-	20%	36%	40%	60%	100%*

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
1. Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	We investeren blijvend in de constructieve samenwerking met gemeenten en waterschap, en nemen vanuit onze (gezamenlijke) doelen ook actief deel aan samenwerkingsverbanden buiten de provinciegrenzen zoals MRA, Regio Zwolle en EHZ We richten ons instrumentarium en onze manier van werken in, passend bij de intentie van de Omgevingswet We leveren onze bijdrage aan de landelijke woningbouwopgaven, waarbij we niet alleen focussen op aantallen woningen, maar werken aan een evenwichtige volwaardige, leefbare en duurzame gebiedsontwikkeling In Flevoland We werken met gemeenten en Rijk aan evenwichtige stedelijke ontwikkeling van zowel Lelystad en Almere, die bijdraagt aan Flevoland als aantrekkelijke provincie om te wonen, werken en leven. De internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel van de Randstad is verbeterd door verdere ontwikkeling van Almere, waarbij de woningbouwopgave van Almere is bepaald en er zicht is op realisatie en cofinanciering van de IJmeerverbinding

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van water. Zij draagt daarmee bij aan het doel van het behoud van een robuust watersysteem.

De provincie is aandeelhouder van Vitens. Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie.

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap

Doel (2023-2027)

We investeren blijvend in de constructieve samenwerking met gemeenten en waterschap, en nemen vanuit onze (gezamenlijke) doelen ook actief deel aan samenwerkingsverbanden buiten de provinciegrenzen zoals MRA, Regio Zwolle en EHZ.

Activiteiten 2024

- We voeren de 'Uitvoeringsagenda SMWF 2020 – 2025' uit, met als uitgangspunt dat er een balans is in de samenhang van de opgaven, de rol van de provincie, de prioritering en de financiële haalbaarheid.
- We stellen de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' op en bereiden daarmee samenhangend de actualisatie van het Omgevingsprogramma en de Omgevingsverordening voor. We betrekken hierbij de 'Strategische Agenda Flevoland', het 'Ruimtelijk Voorstel' en '– Arrangement' vanuit NOVEX (inclusief NOVEX-gebieden) vanuit het Rijk en uitkomsten van perspectieven op 2050.
- Daarbij worden eveneens de sturing en verantwoording op het instrumentarium ingericht. De structuur en organisatie werken we uit en de afspraken en spelregels tussen PS en GS stellen we gezamenlijk op.
- Met het Rijk - in nauwe samenwerking met onze medeoverheden - vullen we de 'Strategische Agenda Flevoland' aan met afspraken uit het ruimtelijk arrangement met het Rijk over een gebalanceerde ontwikkeling van Flevoland, waarbij groei gaat bijdragen aan kwaliteit en het versterken van de betrokkenheid van maatschappelijke partners en burgers bij de actualisering van de uitvoeringsagenda van de 'Strategische Agenda Rijk-Regio'.
- Op basis van de SAF en het 'Ruimtelijk Voorstel' vanuit Flevoland in het kader van het programma 'Novex' wordt een 'Ruimtelijk Arrangement' met het Rijk opgesteld. Hierbij gebruiken wij een regionaal

afgestemde 'Regionale Investeringsagenda' op basis waarvan met het Rijk verdere afspraken gemaakt worden over benodigde investeringen of regelruimte ten behoeve van de door Rijk en regio gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.

- We zorgen voor een goede inbedding van het Flevolandse 'Ruimtelijk Voorstel' bij de 'Nota Ruimte' die het Rijk in 2024 gaat opstellen.
- Alsook het opstellen van de 'Omgevingsvisie Flevoland' en daarmee samenhangend het Omgevingsprogramma- en verordening.
- Wij borgen de samenhang tussen de uitwerkingsagenda SMWF en de ontwikkelperspectieven in de vier NOVEX-gebieden, waar Flevoland binnenvalt.
- We vertalen vraagstukken naar ruimtelijke perspectieven en scenario's om keuzes te maken voor de ambities van de toekomst van Flevoland.
- We geven integraal en met onze gebiedspartners uitvoering aan het programma 'Landschap van de Toekomst', als onderdeel van andere beleidsvelden/trajecten.

Samen met onze medeoverheden en het Rijk is op verzoek van het Rijk een 'Strategische Agenda Rijk-Regio' met concrete uitvoeringsafspraken opgesteld.

De uitvoeringsagenda behorende bij de 'Strategische Agenda Flevoland' wordt in samenhang met de maatregelen uit het FPLG nader uitgewerkt.

De trajecten 'Strategische Agenda Rijk-Regio', 'NOVEX' en 'Opstellen van de Omgevingsvisie FlevolandStraks' versterken elkaar. We werken hierbij nauw samen met onze medeoverheden en betrekken onze omgeving. De 'Uitvoeringsagenda Samen Maken We Flevoland' (SMWF) is uitgevoerd, geëvalueerd en geactualiseerd.

Doel (2023-2027)

We richten ons instrumentarium en onze manier van werken in, passend bij de intentie van de Omgevingswet.

Activiteiten 2024

- We stellen de omgevingsvisie, de omgevingsverordening en het omgevingsprogramma (instrumentenmix) op overeenkomstig de vastgestelde startnotitie.
- Voor de omgevingsvisie gaan we de ruimtelijke puzzel leggen en we stellen de omgevingsverordening en het omgevingsprogramma (instrumentenmix) op.
- We werken Opgavegericht, conform de intentie van de Omgevingswet, hetgeen inhoudt dat we de opgaven centraal stellen en niet de afzonderlijke beleidsvelden.
- We ontwikkelen ons geo- en analyse-instrumentarium door om de kennisbasis voor maatschappelijke opgaven op orde te hebben en goed en adequaat te kunnen anticiperen op de invoering van de Omgevingswet.

Doel (2023-2027)

We leveren onze bijdrage aan de landelijke woningbouwopgaven, waarbij we niet alleen focussen op aantallen woningen, maar werken aan een evenwichtige volwaardige, leefbare en duurzame gebiedsontwikkeling in Flevoland.

Activiteiten 2024

- Het bouwtempo in Nederland moet omhoog, met aandacht voor de diverse aandachtsgroepen. Indien het Rijk een aantal voorwaarden invult, kunnen we ook in Flevoland bijna 40.000 woningen bouwen tot en met 2030. We sturen op de afspraken om versneld voldoende en voldoende betaalbare woningen te bouwen in Flevoland en zullen de afgesproken aantallen, locaties en betaalbaarheid van woningen monitoren en met de gemeenten afstemmen. We ondersteunen de gemeenten met inzet van flexibele schil middelen en inbreng van kennis en maken met hen keuzes met welke (financiële) ondersteuning de versnelling van het bouwtempo gestimuleerd wordt.
- Tegelijkertijd kan de versnelling van het bouwtempo niet los worden gezien van het bouwen aan vitale samenlevingen. Met aandacht voor alle daarbij behorende uitdagingen, zoals voldoende werkgelegenheid, bereikbaarheid, klimaat en energie, natuur en stikstof, voorzieningen, alle aspecten van brede welvaart. Op basis van een breed gedragen monitor beoordelen we met onze partners de ontwikkeling van de brede welvaart in Flevoland. De woningbouw is een sturend principe voor de brede welvaartsmonitor en de monitor zal vanaf 2024 actief zijn.

- We bevorderen kennis in de regio door extra inzet op specifieke thema's. Tevens helpen we gemeenten en woningcorporaties bij de vertaling van ambities in concrete projecten. In 2024 zijn dat 'biobased bouwen/houtbouw' en 'wonen & zorg'.
- We optimaliseren de feiten- en kennisbasis op gebied van wonen, ruimtelijke ontwikkeling en gebiedsontwikkeling, waaronder Geografische Informatie Systemen (GIS). Op deze wijze is de provincie voorbereid om in de nabije toekomst samen met de regio en het Rijk (geografische) data te delen, ruimtelijke analyses te maken en scenario's uit te werken.
- We sturen op de afspraken uit de woondeals om versneld voldoende woningen te bouwen in Flevoland, met voldoende aandacht voor de diverse aandachtsgroepen. We richten in samenwerking met alle betrokken partijen tafels efficiënt in en benutten effectief bestaande overleggen met hulp van aanjaagteams om innovaties in de woningbouw te realiseren en doorbraken te forceren met als doel het bouwtempo hoog te houden.
- We monitoren de afgesproken aantallen, locaties en betaalbaarheid van woningen uit de woondeals en stemmen dit met de gemeenten en deelregio's af. Voor Flevoland zijn de deelregio's MRA Oost (Lelystad en Almere) en ZUND (Zeewolde, Urk, Noordoostpolder en Dronten). We ondersteunen de gemeenten met inzet van flexibele schil middelen en inbreng van kennis en maken met hen keuzes met welke (financiële) ondersteuning de versnelling van het bouwtempo gestimuleerd wordt.
- Naast het opzetten van een breed gedragen planregistratie van het aantal woningen in Flevoland zullen ook de indicatoren van Brede Welvaart gedragen ontwikkeld moeten worden. Om te kunnen toetsen of de groei van het aantal huizen daadwerkelijk hand in hand gaat met een toename van het voorzieningenniveau stellen we een brede welvaartsmonitor op in afstemming met de medeoverheden in het kader van SMWF en BZK. TNO en Kadaster helpen ons hierbij aan de noodzakelijke data.
- Om een goed en volwaardig woonaanbod en een meer evenwichtige Flevolandse woningmarkt te creëren zullen we een regionaal actieplan Wonen, Welzijn, Zorg opstellen. Dit biedt tevens een kader voor de lokale en regionale woonzorgvisies die met de wet versterking regie volkshuisvesting verplicht worden. Dit doen we aan de hand van de gewenste woning- en buurtkenmerken die zijn opgehaald. Verder geven we uitvoering aan de monitoring en de uitvoering van projecten als 'Arbeidsmigranten' en 'Woonwensen 55plussers'. Speciale aandacht hierbij gaat uit naar het onderzoek Wonen en Zorg, waarbij levensloopbestendig wonen voorop staat.
- We bevorderen kennis in de regio door extra inzet op de specifieke thema's 'biobased bouwen/houtbouw' en 'wonen & zorg'. Tevens helpen we gemeenten en woningcorporaties bij de vertaling van ambities in concrete projecten.
- We richten een expertiseteam Wonen op. Het expertiseteam wonen adviseert politiek, organisatie en samenleving. Het team pakt tevens de provinciale taken op uit de aankomende wet 'Versterking regie op de volkshuisvesting'.

Doel (2023-2027)

We werken met gemeenten en Rijk aan evenwichtige stedelijke ontwikkeling van zowel Lelystad en Almere, die bijdraagt aan Flevoland als aantrekkelijke provincie om te wonen, werken en leven. De internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel van de Randstad is verbeterd door verdere ontwikkeling van Almere, waarbij de woningbouwopgave van Almere is bepaald en er zicht is op realisatie en cofinanciering van de IJmeerverbinding.

Activiteiten 2024

- In juli 2020 is het nieuwe 'Meerjarenprogramma Fonds Verstedelijking Almere 2021-2025' vastgesteld. Dit vormt de basis voor het programma in 2024.
- In 2024 zal het 'Meerjarenprogramma Fonds Verstedelijking Almere 2025-2029' worden vormgegeven en vastgesteld.
- We voeren het 'Jaarprogramma 2024' uit.

Middelen

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	10.609	13.920	11.001	9.438	9.502	9.452
Baten	-983	-2.101	-832	-22	-22	-22
Saldo	9.626	11.819	10.169	9.416	9.479	9.429
Kader (saldo voor ZN 23)		11.444	9.624	9.416	9.429	9.429
Zomernota 2023		375	225	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	220	0	0	0
Kader		11.819	10.069	9.416	9.429	9.429
Verschil t.o.v. kader			100	0	50	0
Overig			100	0	50	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de Zomernota 2023 en het Coalitieakkoord 2023-2027.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.1.1 Ruimtelijke ontwikkeling en landschap	3.024	-22	3.002
1.1.2 Almere 2.0	6.902	-10	6.892
1.1.3 Lelystad Next Level	169	0	169
1.1.4 Flevoland bouwt aan Nederland	906	-800	106
Totaal	11.001	-832	10.169

x € 1.000

1.2 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	Lasten	10.609	13.920	11.001	9.438	9.502	9.452
	Baten	-983	-2.101	-832	-22	-22	-22
	Saldo	9.626	11.819	10.169	9.416	9.479	9.429
Totaal programma 1	Lasten	10.609	13.920	11.001	9.438	9.502	9.452
	Baten	-983	-2.101	-832	-22	-22	-22
	Saldo	9.626	11.819	10.169	9.416	9.479	9.429

x € 1.000

2. Landbouw, Visserij, Water en Natuur in balans

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de sociaal-economische ontwikkeling van het landelijke gebied en de toename van de natuur-en recreatieve waarden waarbij de internationale natuurwaarden zijn beschermd.

Perspectief Landelijk Gebied: 'Flevolands Programma Landelijk Gebied'

De samenleving staat voor een aantal grote uitdagingen waaronder de toekomst van het landelijk gebied. We moeten als overheid samen met de samenleving antwoorden vinden. We willen de overheid slagvaardiger, effectiever en transparanter maken. Het rijk realiseert zich dat ook en doet een beroep op de provincies om in de eigen regio de regie te nemen. Mede om die reden is een eerste versie van het 'Flevolands Programma Landelijk Gebied' (FPLG) opgesteld om perspectief te kunnen bieden voor het landelijk gebied. Dat hebben we echt samen gedaan. Met de samenleving en medeoverheden. Dat doen we opgabegericht en dus integraal en zoekend naar oplossingen op basis van vrijwilligheid. Het FPLG is de Flevolandse regionale invulling van het 'Nationaal Programma Landelijk Gebied' (NPLG). Onze ambitie is een toekomstbestendig, leefbaar en gezond landelijk gebied waar mensen goed kunnen wonen, werken, recreëren en voedsel produceren. Om de maatregelen uit te kunnen voeren heeft provincie Flevoland een financiële bijdrage van € 1 miljard aangevraagd uit het landelijke Transitiefonds.

Doelen FPLG

Ook in Flevoland zien we dat intensief land- en watergebruik en de verandering van het klimaat weerslag hebben op de kwaliteit van de natuur, de bodem, ons drinkwater en de lucht die wij inademen. Voor de toekomst van ons landelijk gebied zijn de belangrijkste doelen:

- toekomstbestendige landbouw;
- herstel van biodiversiteit.

Tegelijk staan we als provincie ook voor de belangen van de mensen die hier wonen en werken én voor de (internationale) betekenis die Flevoland heeft als landbouw- en natuurgebied van wereldklasse. De balans die hiervoor nodig is, vraagt om intensieve samenwerking en kennisuitwisseling tussen alle gebiedspartners, inclusief onszelf. De oplossingen voor de vraagstukken zijn complex.

Het FPLG is ontstaan uit gesprekken met en ideeën van (agrarische) ondernemers, bewoners, medeoverheden en andere partners in het veld. De vraag die centraal stond was: Hoe komen we tot een toekomstbestendig, leefbaar en gezond platteland waar het goed wonen, werken, recreëren en voedsel produceren is? De ideeën en voorstellen die vanuit de samenleving, medeoverheden en de provincie zelf zijn aangedragen vormen de kern van het gebiedsprogramma. Het 'Programma Nieuwe Natuur' heeft daarbij als inspiratie gediend. Met deze Flevolandse aanpak is de kennis, kunde en creativiteit van maatschappelijke organisaties, (agrarische) ondernemers, inwoners en medeoverheden meegenomen in de maatregelen.

In het FPLG zijn de doelen voor de provincie als geheel opgenomen. Vanuit de bottom-up-benadering is vanuit de samenleving opgehaald welke ideeën er zijn om invulling te geven aan deze doelen. In de komende periode worden de ideeën verder uitgewerkt, waarbij ideeën kunnen worden ontwikkeld tot uitvoeringsprojecten, er kunnen nieuwe ideeën bijkomen, er kunnen ideeën afvallen en ideeën kunnen worden doorgewerkt tot een bredere/grotere gebiedsaanpak. Daarvoor is en blijft bundeling van krachten en partijen cruciaal. Samenspel en samenwerking tussen samenleving en (mede)overheden is belangrijk om te komen tot een vervolg dat gedragen wordt door de mensen en partijen die het direct raakt. De komende periode gaan we verder met een gebiedsgerichte aanpak want elk gebied heeft eigen kwaliteiten en specifieke kenmerken. Om op gebiedsniveau de doelen vanuit het FPLG nader te kunnen duiden is het nodig de doelen uit het FPLG nader uit te preciseren. Waarbij de bottom-up-benadering uitgangspunt blijft.

De toewijzing van middelen uit het Transitiefonds bepaalt mede hoeveel maatregelen we daadwerkelijk kunnen oppakken. Voor het daadwerkelijk oppakken van de maatregelen gaat het naast tijdige beschikbaarstelling van de gelden voor de maatregelen, ook om middelen voor voldoende inzet van menskracht bij zowel de provincie als de gebiedspartners. Daarnaast vragen we aandacht voor de grote grondpositie van het Rijk in Flevoland. Grond speelt een belangrijke rol in het kunnen uitvoeren van maatregelen, waaronder de inspanning en de kosten die gemoeid zijn met het realiseren van het FPLG.

Opgavegericht en integraal werken

Om onze ambities te realiseren werken we aan integrale oplossingen. De transitie van de Flevolandse landbouw, de natuur- en stikstofopgave, de urgentie om anders om te gaan met onze bodem – watersysteem en de noodzaak om de uitstoot van broeikasgassen vergaande te reduceren en grijpen in elkaar om in samenhang te worden beschouwd. De 'Omgevingsvisie' en 'Strategische Agenda Flevoland' zijn ons vertrekpunt en tegelijkertijd voeden wij die wat kan leiden tot aanpassingen. Grote (externe) ruimtelijke claims in het landelijk gebied (zoals defensie) nemen wij mee in de gebiedsgerichte aanpak Landelijk gebied en stemmen wij af in het kader van de ruimtelijke puzzel (NOVEX).

We stemmen af met de andere grote maatschappelijke opgaven zoals de 'Woningbouwopgave', 'Energietransitie' en 'Digitalisering'. Dat geldt specifiek voor mogelijke gevolgen voor het landelijk gebied zoals wonen op erven, opslag van energie en plaatsen van kleine windmolens bij boerderijen.

Vanuit opgavegericht werken houden we coördinatie en sturing op de verschillende beleidsthema's in het landelijk gebied zoals bodem, water, natuur, biodiversiteit, stikstof, landbouw, klimaat, recreatie en het beheer van onze eigen (vaar)wegen. Deze thema's integreren we in zes onderdelen:

- Versnellen en versterken van de ontwikkeling naar een toekomstbestendige en innovatieve landbouw;
- Stikstofreductie;
- Herstellen en versterken van de biodiversiteit in het landelijk gebied;
- Vervlechten van de relatie tussen landelijk en stedelijk gebied;
- Versterken van de biodiversiteit in bestaande natuurgebieden;
- Versterken van het bodem- en watersysteem.

Daar waar effectief en nodig kiezen we voor een gebiedsgerichte aanpak, waarbij we ook samenwerken aan LEADER en GLB.

Met de partners en de samenleving gaan we de gebiedsgerichte aanpak vormgeven om zo samen te komen tot (regionale) integrale uitwerkingen en uitvoeringsmaatregelen ten behoeve van het toekomstbestendige landelijk gebied in Flevoland. De ervaringen en aanbevelingen uit de evaluatie van het 'Programma Nieuwe Natuur' worden hierbij betrokken. Het (nog vast te stellen) participatiebeleid en uitdaagrecht zijn daarbij uitgangspunt.

Toekomstbestendige landbouw

Het belang van de landbouw voor de economie, het onderwijs, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van onze provincie staat buiten kijf. De landbouw is beeldbepalend voor ons landschap. De provincie is ontworpen voor de voedselproductie en heeft de beste landbouwgronden ter wereld. We lopen voorop met zowel innovatieve als biologische landbouw. Onze landbouwsector is een speler van wereldformaat. Tegelijkertijd zien we dat deze sector voor grote uitdagingen staat. Wij doen wat binnen onze mogelijkheden ligt om de landbouw een bestendig toekomstperspectief te bieden. Wij voeren de lopende activiteiten van het vigerende uitvoeringsprogramma 'Landbouw Meerdere Smaken' uit en implementeren de resultaten in het FPLG. Nadere kaders werken we samen met betrokkenen uit in de Landbouwvisie.

Platform Food Forum

Voedsel en landbouw gaan hand in hand, zeker in Flevoland. Eten wordt geproduceerd en geconsumeerd. We zijn trots op de Flevolandse landbouwproducten die wereldwijd gewaardeerd worden en streven tegelijkertijd naar een sterkere waardering van eten uit eigen regio, naar een goede verbinding tussen de consument en boer. Samen met partners uit de hele provincie (en daarbuiten) blijven we werken aan ons doel: gezonde en duurzame voedselvoorziening voor iedereen, uit Flevoland. Elkaar ontmoeten, kennis uitwisselen en leren van elkaar staat centraal in 'Platform Food Forum'. De verdere uitwerking wordt in lijn met het FPLG en het coalitieakkoord opgepakt.

Naar het voorbeeld van 'De Lelystadse boer' breiden we het voedselonderwijs in provincie Flevoland uit. Dat financieren we uit lopende programma's en met Europees geld.

Visserij

Net als de landbouw zit de visserij in de genen van Flevoland. Ooit was Flevoland immers zee. In de loop van die lange historie heeft de visserij de nodige veranderingen ondergaan en diverse klappen geïncasseerd. Zowel landelijk als regionaal staat de visserij onder druk. Wij willen deze bedrijfstak voor Flevoland behouden, in balans met de natuur. Dat de Flevolandse visserij een duurzame toekomst heeft en dat ze (inter-)nationaal leidend blijft.

Natuur en herstel biodiversiteit

In onze provinciale verantwoordelijkheid voor de ruimtelijke indeling van Flevoland, zoeken we naar harmonie tussen wonen, werken, landbouw en natuur. Voor ons is de natuur niet het sluitstuk. Integendeel. Bij nieuwe ontwikkelingen wegen we de belangen van de natuur af tegen andere belangen, op zoek naar een balans tussen ecologie en economie. Onder invloed van (klimaat)veranderingen staat de natuur onder druk. Perioden van extreme droogte worden afgewisseld met tijden van wateroverlast. Dat zijn factoren waar we in ons natuurbeleid rekening mee moeten en zullen houden. Versterken van de biodiversiteit is een van de doelen van ons 'Flevolands Programma Landelijk Gebied'. Conform het FPLG werken we aan maatregelen die bijdragen aan:

- Herstellen en versterken van de biodiversiteit in het landelijk gebied.
- Versterken van de biodiversiteit in bestaande natuurgebieden.

Nationaal Park Nieuw Land

Onder onze regie werken we samen met de partners van Nationaal Park Nieuw Land (NPNL) - op basis van het 'Handvest NPNL' - aan het behoud van het park en de verdere ontwikkeling tot een uniek gebied, dat zich kenmerkt als vogelparadijs van internationale betekenis en dat ook als zodanig kan worden beleefd. Voor de ontwikkeling van NPNL wordt de 'Ontwikkelingsvisie Nationaal Park Nieuw Land' (2019) als inspiratiedocument en richtinggevend perspectief gebruikt.

De acht partners werken in verschillende projecten, rollen en samenstellingen samen, waarbij in het Handvest is bepaald dat de focus ligt op de volgende drie opgaven:

- Versterken en verbinden van natuur: de natuurwaarde is de drager van het nationaal park;
- Vergroten en versterken van natuurbeleving: mensen zijn van harte welkom en voelen zich welkom op die plaatsen waar de natuur dat dragen kan;
- Verbinden van natuur en samenleving: versterken van de betrokkenheid van de samenleving bij en realiseren van draagvlak voor de natuur. Het park zit in het hart van mensen.

De inzet van de provincie is met name gericht op het beleefbaar(der) maken van natuur binnen het park en het versterken van de verbinding tussen natuur en samenleving. In veel projecten die bijdragen aan deze doelstellingen neemt de provincie een initiërende en/of regisserende rol in de samenwerking.

Bij het versterken en verbinden van de natuur ligt het initiatief primair bij de gebiedseigenaren en heeft de provincie (die geen gebieden binnen NPNL bezit) veelal een faciliterende rol door inzet van capaciteit en/of middelen. Een belangrijke uitzondering hierop is het project 'Oostvaardersoevers', dat integraal deel uitmaakt van de ontwikkeling van NPNL. Flevoland is samen met Rijkswaterstaat initiatiefnemer van Oostvaardersoevers.

Nieuwe Natuur

De projecten van het 'Programma Nieuwe Natuur' zijn allemaal in uitvoering of inmiddels uitgevoerd en afgewikkeld. De uitvoering ligt bij de initiatiefnemers. De afspraken voor de uitvoering zijn vastgelegd in realisatieovereenkomsten en de initiatiefnemers geven aan dat de uitvoering kan plaatsvinden binnen deze kaders. Hierdoor is het mogelijk de programmasturing te beëindigen. De projecten van het 'Programma Nieuwe Natuur' dragen bij aan de versterking van de kwaliteit van de woon-, werk- en leefomgeving in heel Flevoland. De geleerde lessen in het 'Programma Nieuwe Natuur' zijn meegenomen in de aanpak van de opgave 'Perspectief Landelijk Gebied'.

Markermeer-IJmeer

Binnen het programma 'Markermeer-IJmeer' werken we aan de verbetering van de natuur- en waterkwaliteit in samenhang met ruimtelijk-economische ontwikkeling zoals de verdere ontwikkeling van Almere en Lelystad, recreatie en de IJmeerverbinding. In het kader van het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) verkennen we hoe deze samenhang vorm kan krijgen.

Stikstof

Wat betreft het provinciale stikstofbeleid houden we vast aan de Flevolandse Aanpak Stikstof (FAS) en de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn). Het hoofddoel van onze stikstofaanpak is het vinden van een nieuwe balans tussen economie en ecologie. Concreet betekent dit dat wij niet strenger dan het Rijk zullen zijn en dat we, in lijn met de Wsn, het jaar 2035 als stikstofdeadline hanteren. We geven daarbij prioriteit aan de PAS problematiek. En we gaan, conform het 'Flevolands Programma Landelijk Gebied', verder met de gebiedsgerichte aanpak oostrand Noordoostpolder.

Water

Waar water er altijd in overvloed was, komen de grenzen van onze waterhuishouding in zicht. Door veranderingen in het klimaat en bodemdaling wordt het steeds moeilijker om de hoeveelheid en kwaliteit van het water te beheersen. Hoe snel die grenzen worden bereikt, hangt af van de keuzes die we nu maken. Daarom willen we bij de keuzes voor de inrichting van ons gebied terdege rekening houden met de effecten op de Flevolandse waterhuishouding op langere termijn. Het uitgangspunt daarbij is dat de draagkracht van ons bodem- en watersysteem medebepalend is voor de ruimtelijke ontwikkeling.

Waterberging, droogte, kwaliteit van (grond)water en drinkwatervoorziening en -bescherming zijn de komende periode de belangrijke thema's die spelen in provincie Flevoland. De provincie stelt de kaders waarbinnen Waterschap Zuiderzeeland zijn werk doet. We gaan onder andere aan de slag met maatregelen die provincie Flevoland beter voorbereiden op extreme weerpieken, in nauwe samenwerking met het waterschap. Daarbij is het uitgangspunt dat provincie Flevoland een robuust, veilig en schoon (drink-) watersysteem behoudt. Een watersysteem dat bijdraagt aan onze ambities voor het landelijk gebied: toekomstbestendige landbouw en herstel van de biodiversiteit. Conform het FPLG werken we maatregelen voor het versterken van het bodem- en watersysteem uit in de Programmabegroting 2024 en nadere kaders werken we uit in de Landbouwvisie.

Wij zetten ons in om voor de korte en voor de lange termijn een oplossing te faciliteren voor de boeren in bodemdalingsgebieden, zo nodig via maatwerk. Wij vragen het waterschap hiertoe een uiterste inspanning te leveren, omdat bij haar de eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt.

Bodem en landbouw

Bodemdaling, klimaatverandering en intensief grondgebruik leiden samen tot achteruitgang in de kwaliteit van het bodem- en watersysteem en de biodiversiteit in het landelijk gebied. Integraal werken aan bodem en water is een belangrijke basis voor water, klimaat, biodiversiteit en een toekomstbestendige landbouw. Daarbij is het van belang om recht te doen aan de specifieke eigenschappen van de Flevolandse bodems. Ook in Flevoland is sprake van bodemdaling. Dit vraagt om een procesaanpak voor de meest urgente gebieden en kennisontwikkeling voor de langere termijn. Conform het 'Flevolands Programma Landelijk gebied' werken we aan maatregelen die bijdragen aan het versterken van het bodem- en watersysteem.

Wij zetten ons in om voor de korte en voor de lange termijn een oplossing te faciliteren voor de boeren in bodemdalingsgebieden, zo nodig via maatwerk. Wij vragen het waterschap hiertoe een uiterste inspanning te leveren, omdat bij haar de eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt.

Maatschappelijk effect

Onze ambitie is een toekomstbestendig, leefbaar en gezond landelijk gebied waar mensen goed kunnen wonen, werken, recreëren en voedsel produceren.

Effect van ons beleid

De sociaal-economische ontwikkeling van het landelijk gebied is verbeterd, de natuurwaarden en recreatieve waarden zijn toegenomen. De internationale natuurwaarden zijn voldoende beschermd. Het robuuste, veilige en schone (drink-)watersysteem is behouden.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2026
Landbouw	Aantal banen in de (brede) Agrofoodsector <i>Bron: Vestigingenregister Provincie Flevoland</i>	21.410	21.872	21.724	≥21.724	≥21.724	≥21.724
	Aantal ondersteunde proeftuinen <i>Bron: Provincie Flevoland/Horizon</i>	7	9	11	8	8	-

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2026
Platform Food Forum	Door het geven van impulsen en het faciliteren van samenwerking in de keten zorgen we voor nieuwe inzichten en initiatieven ten behoeve van een duurzaam consumptie- en productiepatroon	-	-	-	50%	75%	100%
Natuur	Aantal hectaren Nationaal Natuurnetwerk <i>Bron: Provincie Flevoland/Voortgangsrapportage Natuur (VRN)</i>	26.271	26.271,7	26.271	≈26.000	≈26.000	≈26.000
	Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb): aantal hectare beheerd via subsidiestelsel ANLb) <i>Bron: BIJ12/VRN</i>	501,83	501,83	501,83	889,45	889,45	889,45
Bossenstrategie	Realisatie nieuw bos in hectares (reeds aangeplant of subsidie beschikt) <i>Bron: provincie Flevoland</i>	-	-	25	n.b.	n.b.	doelstelling is 1.200ha in 2030
Nationaal Park Nieuw Land	In samenwerking met de partners van NPDL projecten realiseren die bijdragen aan de realisatie en beleefbaarheid van een vogelparadijs van internationale waarde in 2040	n.v.t.	n.v.t.	10%	15%	35%	60%
	In samenwerking met gebiedspartners is volgens de MIRT-systematiek de voorbereiding van de realisatie van Oostvaardersoevers afgerond	40%	85%	100%	40%	60%	100%
Nieuwe Natuur	De initiatiefnemers zijn gestart met de fysieke uitvoering van de gehonoreerde projecten	47%	58%	76%	84%	100%	100%
Water	Percentage geoptimaliseerde natuurvriendelijke oevers (NVO's) langs hoofdvaarten binnen provincie Flevoland.* <i>Bron: provincie Flevoland</i>	-	-	0%	n.b.	n.b.	100% in 2029
	Percentage regionale keringen dat voldoet aan de normen <i>Bron: provincie Flevoland</i>	90%	90%	90%	90%	90%**	100%

*In het beleid van provincie Flevoland is in 2009 voor de Europese Kaderrichtlijn Water opgenomen dat 40% van de oeverlengte langs de provinciale hoofdvaarten natuurvriendelijk wordt ingericht. Deze doelstelling is in 2022 reeds behaald. De indicator 'percentage gerealiseerde NVO's' is daarom vervangen door de indicator 'percentage geoptimaliseerde NVO's', het percentage NVO's (in km) waarbij grootschalig beheer en onderhoud is uitgevoerd. De waterkwaliteitopgave in relatie tot NVO's is komende periode gericht op het optimaliseren van

bestaande NVO's, zodat achterstalligheden in het beheer en onderhoud worden opgelost en de NVO's weer optimaal gaan functioneren voor de natuur- en waterkwaliteitsoelstellingen.

****De waterkering tussen de Kadoelersluis en Blokzijl voldoet als gevolg van 'piping' niet meer aan de norm (de dijk lekt). Het is geen onveilige situatie, wel is herstel nodig en dat staat gepland voor 2025. Hierdoor is een streefcijfer van 100% tot die tijd niet realistisch.**

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Beheerde natuur	Het beheer van natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met contract. <i>Toelichting: dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied. Hierbij gaat het om gesubsidieerd natuurbeheer in het kader van het 'Subsidiestelsel Natuur en Landschap'.</i>	23.691	23.686	23.696	≈23.700	≈23.700	≈23.700
Ontwikkelde nieuwe natuur	De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). <i>Toelichting: dit betreft het oppervlakte verworven en ingerichte natuur vanuit de landelijke opgave voor realisatie van het NNN. De indicator richt zich in dit geval alleen op ingericht natuurgebied.</i>	25	0	0	0	104,5	0
Waterkwaliteit (oppervlakte-water)	Percentage van de waterlichamen met een ecologische kwaliteit*:						
	• goed	0%	0%	0%	>0%	>0%	>0%
	• matig	72%	95%	90%	>90%	>90%	>90%
	• ontoereikend	28%	0%	5%	0%	0%	0%
	• slecht	0%	5%	5%	0%	0%	0%
	<i>Bron: Waterkwaliteitsportaal, KRW</i>						

* Vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het verplicht om in 2027 een goede toestand van de oppervlaktewateren te hebben bereikt. De waterkwaliteit wordt beoordeeld via het 'one out, all out' principe. Hierdoor voldoet momenteel 0% van de waterlichamen aan een goede kwaliteit, omdat de slechtst scorende parameter matig scoort. Vanwege de van nature aanwezige verhoogde gehalten van een aantal stoffen in het grondwater is met de huidige systematiek een score van 'matig' de hoogst haalbare score voor oppervlaktewateren in Flevoland. Mede hierdoor is het tijdig behalen van de KRW-doelen onzeker. Voor de KRW moeten de regionale doelen en maatregelen elke 6 jaar geactualiseerd worden. Het verschil tussen de cijfers van voor en na 2021 wordt veroorzaakt door deze geactualiseerde doelen. De 5% die het oordeel slecht heeft gekregen in 2021 wordt veroorzaakt door het Harderbroek. Natuurmonumenten heeft een grote ambitie om de natuur- en waterkwaliteit voor het Harderbroek te verbeteren. Komende jaren gaan zij daarom met verschillende maatregelen de natuur- en waterkwaliteit verbeteren en daarop zijn de doelstellingen voor waterkwaliteit bijgesteld (verhoogd).

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
2. Landbouw, visserij, water en natuur in balans	2.1 Landbouw & visserij	De provincie zet in op een toekomstbestendige en innovatieve landbouw
		Met behulp van 'Proeftuinen' en 'Kennisnetwerken innovaties' is de agrofoodsector landbouw verder geïnnoveerd, verduurzaamd en meer circulair geworden. We hebben stappen gezet in het promoten van streekproducten, het verkorten van de ketens richting de consument en het hergebruik van restproducten binnen de landbouw en gaan zo ook voedselverspilling tegen
		De bodemkwaliteit is verbeterd als basis voor een toekomstbestendige en duurzame landbouw, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor bodemdaling en meervoudig ruimtegebruik
		Voedselinnovaties op basis van Flevolandse producten zijn ongoing en bekend bij verschillende groepen en dragen bij aan een toekomstbestendige landbouw
		De Urker IJsselmeervisserij is geherstructureerd, in samenhang met de herstructurering van de overige IJsselmeervisserij op schubvis, waarbij de vangstrechten worden afgestemd op het niveau dat het ecosysteem duurzaam kan genereren en er een duurzaam ontwikkel- en arbeidsmarktperspectief blijft bestaan
	2.2 Natuur	De projecten van het 'Programma Nieuwe Natuur' zijn in uitvoering en dragen bij aan het verbinden van stad en landelijk gebied, de combinatie natuur en recreatie, het natuurnetwerk en aan biodiversiteit van het landelijk gebied en daarmee aan een toekomstbestendige landbouw
		In samenwerking met de acht partners (Flevo-Landschap, Staatsbosbeheer, Gemeenten Almere en Lelystad, Waterschap Zuiderzeeland, Natuurmonumenten, Provincie Flevoland en Rijkswaterstaat) van Nationaal Park Nieuw Land (NPNL) wordt uitvoering gegeven aan projecten die bijdragen aan de realisatie en beleefbaarheid van een vogelparadijs van internationale waarde in 2040
		Positieve besluitvorming over de realisatie van Oostvaardersoever
		In het Markermeer-IJmeer zijn natuur- en recreatiemogelijkheden ontwikkeld als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) en ontstaan er kansen voor ruimtelijk-economische ontwikkelingen
		De financieringsmogelijkheden van het Plattelandsontwikkeling Programma (POP) en het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) zijn optimaal benut als instrument om de agrarische sector te stimuleren, de bodem- en waterkwaliteit te verbeteren en de lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland te versterken
		De natuurwaarden zijn behouden en zo mogelijk versterkt, de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen en de economische activiteiten in natuurgebieden ondersteunen een succesvol beheer zonder de natuurwaarden te bedreigen. we anticiperen met ons natuurbeleid op de veranderingen in het klimaat.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
		De activiteiten van het programma dienen te voldoen aan de vereisten van de Wet Natuurbescherming De kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit in het landschap is verbeterd, waarbij combinaties worden gezocht met natuurinclusieve landbouw en met recreatie en toerisme
	2.3 Water	Het watersysteem is beter toekomstbestendig en draagt bij aan de doelen van het FPLG: Toekomstbestendige landbouw en het herstel van de biodiversiteit. We zetten daarbij in op het versterken van het bodem- en watersysteem

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving op het gebied van natuur. Zij draagt daarmee bij aan het doel om de natuurwaarden te behouden.

2.1 Landbouw & Visserij

Doel (2023-2027)

De provincie zet in op een toekomstbestendige en innovatieve landbouw.

Activiteiten 2024

- We werken aan een landbouwvisie voor de volle breedte van de sector,, waarbij we aansluiten bij het FPLG En waarin we de ruimtelijke component uitwerken en het belang van circulariteit concreet maken. Hiermee herzien we de aanpak van 'Landbouw Meerdere Smaken'.
- We zetten het Europese GLB in om kennisontwikkeling en innovatie mogelijk te maken.

Doel (2023-2027)

Met behulp van 'Proeftuinen' en 'Kennisnetwerken innovaties' is de agrofoodsector landbouw verder geïnnoveerd, verduurzaamd en meer circulair geworden. We hebben stappen gezet in het promoten van streekproducten, het verkorten van de ketens richting de consument en het hergebruik van restproducten binnen de landbouw en gaan zo ook voedselverspilling tegen.

De agrofoodsector in Flevoland is verder geïnnoveerd, verduurzaamd en meer circulair. We ondersteunen de ontwikkeling en opschaling van nieuwe verdienmodellen.

Activiteiten 2024

- We dragen we bij aan nieuwe verdienmodellen en verduurzaming via:
 - Innovaties;
 - Sluiten en verkorten van kringlopen;
 - Natuurinclusieve landbouw;
 - Precisielandbouw;
 - Vermindering van emissie en verliezen.
- We organiseren kennisontwikkeling en -deling in Flevoland samen met de instellingen voor onderwijs en onderzoek:
 - We werken met Boerderij van de Toekomst aan een regionaal meerjarenprogramma.

Doel (2023-2027)

De bodemkwaliteit is verbeterd als basis voor een toekomstbestendige en duurzame landbouw, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor bodemdaling en meervoudig ruimtegebruik.

Activiteiten 2024

- We participeren in het gebiedsproces bodemdaling.

- We participeren in het 'Actieplan Bodem en Water' (ABW) als onderdeel van de aanpak van landbouw in lijn van de Samenwerkingsovereenkomst 2021 tot en met 2026 en faciliteren zo projecten en activiteiten omtrent kennisontwikkeling- en deling gericht op handelingsperspectief voor de agrarische ondernemers.
- Voor deze bovenstaande (gebieds)processen wordt de inzet van het budget 'Bodem en landbouw/bodemdaling' in 2023 en 2024 in samenhang met het coalitieakkoord en het FPLG de komende periode nader uitgewerkt.

Doel (2023-2027)

Voedselinnovaties op basis van Flevolandse producten zijn ongoing en bekend bij verschillende groepen en dragen bij aan een toekomstbestendige landbouw.

Activiteiten 2024

- We werken vanuit de voedselinnovaties aan de 'vraagkant' (consumptie) en leveren daarmee een bijdrage aan nieuwe verdienmodellen voor Flevolandse boeren.
- We werken met voedselondernemers aan gezond eten op een duurzame manier geproduceerd, samen met alle voedselnetwerken en Chef-koks in Flevoland.
- We creëren rond de Flevo Campus een internationaal netwerk met een kennis- en innovatieagenda rondom voedselinnovaties, waarbij tenminste de thema's 'eiwittransitie', 'korte keten' en één thema voortkomend uit het 'FPLG' op de agenda staan.

Doel (2023-2027)

De Urker IJsselmeervisserij is geherstructureerd, in samenhang met de herstructurering van de overige IJsselmeervisserij op schubvis, waarbij de vangstrechten worden afgestemd op het niveau dat het ecosysteem duurzaam kan genereren en er een duurzaam ontwikkel- en arbeidsmarktperspectief blijft bestaan.

Activiteiten 2024

We geven met het herstructureringsplan uitvoering aan de bestuursovereenkomst 'Verduurzaming IJsselmeervisserij'. Dit herstructureringsplan bestaat uit een warme sanering (uitkoop van visrechten) en sociaal flankerende maatregelen om de sector te ondersteunen naar een duurzaam ontwikkel- en arbeidsmarktperspectief. De uitkoopregeling is in 2023 voor notificatie aangeboden bij de Europese commissie. De verwachting is dat deze regeling begin 2024 wordt opengesteld en dat tevens de sociaal flankerende maatregelen kunnen worden uitgevoerd. In 2023 is de pilot VMS (smart fishing) gesteund vanuit de sociaal flankerende maatregelen (financiering uit 'Actieplan Duurzame IJsselmeervisserij'), waardoor in de IJsselmeervisserij met behulp van digitalisering wordt gewerkt aan betrouwbare visregistratie die ondersteunend is aan het visbeheerplan.

Middelen

2.1 Landbouw, visserij en landelijk gebied	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	3.271	3.076	1.035	1.035	35	35
Baten	-1.418	-358	0	0	0	0
Saldo	1.854	2.718	1.035	1.035	35	35
Kader (saldo voor ZN 23)		2.488	151	151	151	151
Zomernota 2023		230	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	1.000	1.000	0	0
Kader		2.718	1.151	1.151	151	151
Verschil t.o.v. kader			-116	-116	-116	-116
1 Actualisatie kapitaallasten Programmabegroting 2024			-116	-116	-116	-116

x € 1.000

Toelichting

1. Actualisatie kapitaallasten Programmabegroting 2024

Het innovatiepaviljoen maakt als provinciaal eigendom onderdeel uit van de provinciale bedrijfsvoering. Derhalve zijn deze lasten, waaronder de kapitaallasten ter hoogte van € 0,1 mln., vanaf 2024 begroot bij het programmaonderdeel 8.2 'Bedrijfsvoering'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.1.1 Landbouw en visserij	1.035	0	1.035
2.1.2 Floriade	0	0	0
2.1.3 Leefbaarheid landelijk gebied	0	0	0
Totaal	1.035	0	1.035

x € 1.000

2.2 Natuur

Doel (2023-2027)

De projecten van het 'Programma Nieuwe Natuur' zijn in uitvoering en dragen bij aan het verbinden van stad en landelijk gebied, de combinatie natuur en recreatie, het natuurnetwerk en aan biodiversiteit van het landelijk gebied en daarmee aan een toekomstbestendige landbouw.

Activiteiten 2024

- De programmasturing is afgerond en de projecten worden verder uitgevoerd en afgewikkeld aan de hand van de gesloten realisatieovereenkomsten.
- We faciliteren de projecteigenaren bij het realiseren van de gehonoreerde projecten 'Nieuwe Natuur'.
- We beoordelen en monitoren de projecten die in uitvoering zijn in het kader van het 'Programma Nieuwe Natuur' aan de hand van de gesloten Realisatieovereenkomsten.
- Uit de evaluatie van het 'Programma Nieuwe Natuur' integreren we onder meer de 'lessons learned' in het reguliere natuurbeleid waaronder het 'Flevolands Programma Landelijk Gebied'.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

De risico's voor de uitvoering van de projecten maakt onderdeel uit van de afspraken in de realisatieovereenkomsten. Er is geen sprake meer van risico's voor het programma. Derhalve is de programmasturing beëindigd en vindt de verdere uitvoering en afwikkeling plaats aan de hand van de gesloten realisatieovereenkomsten.

Doel (2023-2027)

In samenwerking met de acht partners (Flevo-Landschap, Staatsbosbeheer, Gemeenten Almere en Lelystad, Waterschap Zuiderzeeland, Natuurmonumenten, Provincie Flevoland en Rijkswaterstaat) van Nationaal Park Nieuw Land (NPNL) wordt uitvoering gegeven aan projecten die bijdragen aan de realisatie en beleefbaarheid van een vogelparadijs van internationale waarde in 2040.

Activiteiten 2024

We participeren en/of faciliteren (capaciteit en/of financiële middelen) in projecten waarmee de natuur in en om NPNL wordt versterkt of verbonden, zoals:

- Het realiseren van Oostvaardersoevers als onderdeel van de verdere doorontwikkeling van NPNL;
- Het realiseren van samenhang tussen TBES (Toekomstbestendig Ecologisch Systeem)-maatregelen en de doorontwikkeling van NPNL (bijvoorbeeld bij nieuwe ontwikkelingen in het Markermeergebied);
- Het uitvoeren van maatregelen uit het 'Beleidskader Oostvaardersplassen';
- Het (laten) uitvoeren van een onderzoek naar de mogelijkheden van natuurinclusieve landbouw aan de Zuidoostkant van de A6.

We initiëren en/of faciliteren (capaciteit en/of financiële middelen) projecten, waardoor de beleefbaarheid van NPNL wordt vergroot en/of versterkt, zoals:

- De ontwikkeling van ontvangstgebieden (poorten) aan de Lelystadse en Almeerse kant van de Oostvaardersplassen (in samenwerking met gemeenten, Staatsbosbeheer en Stichting Het Flevoland-landschap);
- De ontwikkeling van recreatieve producten en arrangementen binnen NP NL, onder andere met de ondernemers die het programma 'Gastheer van het Landschap' hebben doorlopen;
- De vormgeving van bezoekersmanagement (hoe krijgen we de bezoekers op de gewenste manier naar en door het park) en de optimalisatie van de bezoekersstromen naar en binnen ons park:
 - We maken inrichtingskeuzes voor optimaliseren van de verkeersstromen naar en binnen het park, waarbij de uitkomsten van het verkeerscirculatieonderzoek uit 2023 als input dienen;
 - We werken aan verbetering van de vindbaarheid en herkenbaarheid van NP NL (customer journey, bebording naar en in NP NL, informatie- en doorkijkpanelen, inrichting rotondes, beschikbaarheid (duurzame) modaliteiten);
 - We participeren in projecten ten behoeve van de realisatie en vervanging van passantensteigers binnen de grenzen van NP NL en de inrichting van het gebied daaromheen (aansluiting op fiets- en wandelpaden, informatiepanelen, banken en/of picknicksets);
 - We denken mee over het omvormen van de Knardijk tot een Belvédère;
 - We participeren in projecten die gericht zijn op het realiseren of verbeteren van de verschillende routestructuren (fietsknooppunten, snelfietspad, Laan van Nieuw Land).
- De positionering en herkenbaarheid van NP NL via gezamenlijke marketing en communicatie-activiteiten.

We initiëren en/of faciliteren (capaciteit en/of financiële middelen) projecten, waarmee de verbinding tussen natuur en samenleving wordt versterkt, zoals:

- het uitvoeren van het gezamenlijke marketingcommunicatieplan 2024;
- het opstellen van een kennis- en onderzoeksagenda en de uitvoering daarvan (onder meer natuuronderzoeken in Oostvaardersplassen, Marker Wadden en onderzoek naar ontwikkeling dynamische kusten);
- het delen van kennis via kenniscommunity en evenementen;
- het opstellen en (laten) uitvoeren van een educatieprogramma;
- het informeren en betrekken van inwoners en ondernemers bij activiteiten in en om NP NL.

We leveren een bijdrage (capaciteit en/of financiële middelen) aan initiatieven die raakvlakken hebben met NP NL, zoals:

- 'Lelystad Next Level' (waaronder de kustontwikkeling van Lelystad en de ontwikkeling van Lelystad-Zuid);
- het 'Handelingsperspectief Almere 2.0';
- 'Amsterdam Bay Area'.

We voeren regie op de doorontwikkeling van het samenwerkingsverband, op basis van de uitkomsten van de visitatie begin 2023 en de daarop volgende doorontwikkelingsbesprekingen in het najaar van 2023.

In navolging van de in 2023 geleverde input van NP NL voor het 'Flevolands Programma Landelijk Gebied' leveren we in 2024 een bijdrage aan de verdere uitwerking hiervan.

We maken waar mogelijk gebruik van nationale en Europese samenwerkingen en het inzetten van financieringsmiddelen vanuit deze samenwerkingen.

Bij alle activiteiten spannen we ons als provincie in om de in het 'Handvest Nationaal Park Nieuw Land' (2022) opgenomen spelregels en handreikingen, onder meer op het gebied van communicatie, educatie, onderzoek, marketing en het verwerven van externe financiering, zoveel als mogelijk te hanteren.

Doel (2023-2027)

Positieve besluitvorming over de realisatie van Oostvaardersoever.

Activiteiten 2024

- We zetten de MIRT planuitwerking voort met als doel tot een Definitief Ontwerp Oostvaardersoever te komen en dit financieel en wettelijk mogelijk te maken.
- Met de zeven samenwerkingspartners (Flevo-Landschap, Staatsbosbeheer, Gemeenten Almere en Lelystad, Waterschap Zuiderzeeland, Provincie Flevoland en Rijkswaterstaat) vullen we het ontwerp

concreet in, zodat het project klaar is voor een uitvraag aan marktpartijen die het project kunnen realiseren.

- Met het Rijk en Europa voeren we overleg over de meerwaarde, de financiering en de haalbaarheid van dit project.

Doel (2023-2027)

In het Markermeer-IJmeer zijn natuur- en recreatiemogelijkheden ontwikkeld als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) en ontstaan er kansen voor ruimtelijk-economische ontwikkelingen.

Activiteiten 2024

- We onderzoeken gezamenlijk met de Stuurgroep Markermeer-IJmeer de randvoorwaarden die vanuit N2000 en KRW alsook TBES gesteld worden aan de ruimtelijke opgaven die zich in en rond het Markermeer-IJmeer voordoen.
- We volgen de effecten van natuurprojecten en hun bijdrage aan de gestelde natuurdoelen met de Natuurthermometer Markermeer – IJmeer.
- We stimuleren het op termijn (inschatting 30-50 jaar) realiseren van een TBES in het Markermeer en IJmeer om de ruimtelijk-economische structuur van provincie Flevoland te versterken.
- We zoeken met samenwerkingspartners naar de vergroting van de samenhang tussen de verschillende ontwikkelingen in het Markermeer-IJmeer, ook in relatie tot de ontwikkelingen in het IJsselmeergebied.
- We werken aan samenhang tussen TBES-maatregelen en doelstellingen van Nationaal Park Nieuw Land (zoals de ontwikkeling van Marker Wadden en Oostvaardersoevers).

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

De realisatie van het TBES is vanwege de natuurlijke omstandigheden niet volledig te garanderen. Daarom monitoren verschillende partijen de effecten van maatregelen zoals Marker Wadden en de kwaliteit van het Markermeer-IJmeer.

Doel (2023-2027)

De financieringsmogelijkheden van het 'Plattelandontwikkeling Programma' (POP) en het 'Gemeenschappelijk Landbouw Beleid' (GLB) zijn optimaal benut als instrument om de agrarische sector te stimuleren, de bodem- en waterkwaliteit te verbeteren en de lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland te versterken

Activiteiten 2024

- We monitoren de tijdige afwikkeling van de POP3-subsidies.
- We stimuleren het gebruik van GLB-subsidies als instrument om de agrarische sector te stimuleren, de bodem- en waterkwaliteit te verbeteren en de lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland te versterken.

Doel (2023-2027)

- De natuurwaarden zijn behouden en zo mogelijk versterkt, de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen en de economische activiteiten in natuurgebieden ondersteunen een succesvol beheer zonder de natuurwaarden te bedreigen. We anticiperen met ons natuurbeleid op de veranderingen in het klimaat. De activiteiten van het programma dienen te voldoen aan de vereisten van de Wet Natuurbescherming.
- De kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit in het landschap is verbeterd, waarbij combinaties worden gezocht met natuurinclusieve landbouw en met recreatie en toerisme.

Activiteiten 2024

- We stimuleren de economische activiteiten in natuurgebieden voor zover deze een succesvol beheer ondersteunen en de natuurwaarden niet bedreigen.
- We stimuleren een beleefbare en toegankelijke natuur, waarbij we streven naar een goede balans tussen ecologie en recreatie.
- Wij geven uitvoering aan het vastgestelde Natura 2000 beheerplan Lepelaarplassen 2022-2028.
- Wij geven uitvoering aan het verlengde Natura 2000 beheerplan Wieden – Weerribben.
- In 2024 wordt het tweede Natura 2000 beheerplan Oostvaardersplassen na verwerking van de zienswijzen definitief vastgesteld. Eind 2023 is het ontwerp vastgesteld.
- We starten met de voorbereidingen van een evaluatie van het beleid in de Oostvaardersplassen.

- We geven, samen met onze partners, uitvoering aan de vastgestelde 'visie toezicht en handhaving buitengebied' en het ondertekende convenant. We dragen zo zorg dat toezicht en handhaving in het buitengebied op orde is.
- We geven uitvoering aan het programma 'Natuur', waarvoor de provincie een beschikking van € 9,6 mln. heeft ontvangen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De projecten worden door tbo's, gemeente en Boerennatuur Flevoland uitgevoerd in de periode tot en met 2026.
- We geven uitvoering aan de Kwaliteitsontwikkeling Natuur Netwerk Flevoland via POP3-subsidies.
- We werken samen met maatschappelijke partners en medeoverheden aan een aanpak van de stikstofproblematiek. We willen de uitstoot van stikstof in provincie Flevoland verminderen en daarbij vooral inzetten op maatregelen die primair ook bijdragen aan de andere doelen uit het 'Nationaal Programma Landelijk Gebied' (NPLG), namelijk water en klimaat, en daarnaast aan eigen doelen zoals het vergroten van de biodiversiteit, het programma 'Landbouw Meerdere Smaken' en de energietransitie.
- We zoeken daarnaast naar mogelijkheden om stikstofruimte te creëren voor de realisatie van projecten van provinciaal belang, als die behoefte zich voordoet en op gelijkwaardig belang, zoeken we naar stikstofruimte voor de legalisatie van PAS-melders.
- Eind 2023 zijn verschillende Faunabeheerplannen vastgesteld. De Stichting Faunabeheereenheid Flevoland is verantwoordelijk voor de uitvoering.
- We werken samen met de omliggende provincies aan een plan om overlast en (landbouw-) schade door ganzen te verminderen.
- We geven uitvoering aan het vastgestelde programma 'Flevoland Natuurinclusief' en de daarbij behorende bouwstenennotitie. Daarbij wordt aangesloten op het proces en de inhoud van de landelijke agenda 'Natuurinclusief'.
- We geven uitvoering aan het vastgestelde 'Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten Flevoland 2022-2025'.
- Wij geven uitvoering aan de door Provinciale Staten vastgestelde 'Bossenstrategie'.
- We geven samen met betrokken gebiedspartners uitvoering aan het door Provinciale Staten vastgestelde 'Actieplan biodiversiteit'.
- We bereiden een extra impuls voor het 'Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer' voor en er wordt gewerkt aan het actieplan akkervogels.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

Faunaschade

Agrariërs kunnen te maken krijgen met schade die veroorzaakt is door natuurlijk in het wild levende dieren. Faunaschade kan opgelopen worden aan gewassen of dieren. Voor faunaschade heeft de provincie afgelopen jaren jaarlijks € 0,18 mln. begroot. In de achterliggende jaren bleek dit voldoende, er is echter een nieuwe Flevolandse Stichting Faunabeheer en Schadebestrijding opgericht die nog in ontwikkeling is. En landelijk nemen de schadeclaims per hectare sterk toe. Incidenteel komen er in het land schades voor van > € 0,15 mln. Dit betreffen kwetsbare gewassen.

Gelet op deze ontwikkelingen is het voorstel voor 2024 het beschikbare faunaschadebudget op € 0,2 mln. per jaar te begroten.

Middelen

2.2 Natuur	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	17.558	34.543	25.232	25.914	13.054	12.769
Baten	-1.573	-8.715	-6.564	-4.628	-846	-846
Saldo	15.985	25.828	18.667	21.286	12.208	11.923
Kader (saldo voor ZN 23)		26.448	16.072	18.255	12.576	12.576
Zomernota 2023		-620	839	1.037	285	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	750	750	250	250
Kader		25.828	17.661	20.042	13.111	12.826
Verschil t.o.v. kader			1.006	1.244	-904	-904
1 Flevoland Natuurinclusief: actieplan 'Biodiversiteit'			1.165	1.085	0	0
2 Flevoland Natuurinclusief: 'Bossenstrategie'			500	0	0	0
3 Herschikking POP gelden naar GLB			166	237	-654	-654
4 Top-Up waterprogramma 2025			0	142	0	0
5 Budget Nieuwe Natuur			-850	-250	-250	-250
Overig			25	30	0	0

x € 1.000

Toelichting

1. Flevoland Natuurinclusief: Actieplan 'Biodiversiteit'

Voor het onderwerp 'Actieplan Biodiversiteit' binnen het programma 'Flevoland Natuurinclusief' zijn middelen geraamd, welke gedekt worden vanuit de reserve 'Flevoland Natuurinclusief'. Het hoofddoel van het actieplan is het herstellen van de biodiversiteit. De kern is samenwerken en verbinden via de groenblauwe dooradering.

2. Flevoland Natuurinclusief: 'Bossenstrategie'

Voor het onderwerp 'Bossenstrategie' binnen het programma 'Flevoland Natuurinclusief' zijn middelen geraamd, welke gedekt worden vanuit de reserve 'Flevoland Natuurinclusief'. Middels de bossenstrategie wordt ingezet op uitbreiding van het areaal bos met 10% in 2050.

3. Herschikking POP-gelden naar GLB

Voor de cofinanciering en uitvoeringskosten van het POP-programma is in het begrotingskader een jaarlijks gelijk bedrag opgenomen van € 0,654 mln. per jaar.

De lasten voor de cofinanciering POP3/3+ worden gedekt uit de reserve 'POP' en moeten worden toegerekend aan de jaren waarin de projecten zijn gerealiseerd. Het laatste jaar van afrekening van POP3/3+ is 2025 zodat tot en met 2025 alle beschikbare middelen vanuit de reserve 'POP' op de begroting zijn gezet.

Vanaf 2026 zullen daardoor geen middelen meer nodig zijn voor POP3/3+. De verlaging van deze budgetten vanaf 2025 en verder, en daarmee de resterende middelen in de reserve 'POP', zullen worden ingezet voor de uitvoering van de projecten van het 'Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2023 – 2027'.

4. TOP Up waterprogramma

Vanuit de 'Brede Bestemmingsreserve' is nog € 0,14 mln. beschikbaar voor de contrafinanciering van GLB-waterprojecten. De huidige prognose is dat die middelen in 2025 volledig besteed zullen worden.

5. Budget 'Programma Nieuwe Natuur'

De programmasturing van de projecten van het 'Programma Nieuwe Natuur' zijn gerealiseerd en de projecten worden in 2024 afgewikkeld aan de hand van de gesloten realisatieovereenkomsten. Hierdoor zijn deze budgetten voor 2024 nog beperkt en de jaren erna niet meer nodig. In de Najaarsnota 2020 is door PS besloten om het resterende budget van het 'Programma Nieuwe Natuur' toe te bedelen aan het 'Programma Flevoland Natuurinclusief' (PFNI). Onderdeel van dit budget is een risicobuffer Nieuwe Natuur met een reserve van circa € 8,45 mln. Van dit bedrag is in 2021 reeds € 3,0 mln. overgeheveld naar het project 'Oostvaardersoevers' en

naar PFNI € 2,65 mln. Het resterende deel vanuit de reserve 'Nieuwe natuur' zal ook worden overgeheveld naar de reserve 'Flevoland Natuurinclusief'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.2.1 Natuurbeheer	19.983	-5.527	14.456
2.2.2 Nationaal Park Nieuw Land	1.670	-1.038	632
2.2.3 Nieuwe Natuur	500	0	500
2.2.4 Europese programma's: landbouw (POP)	3.079	0	3.079
Totaal	25.232	-6.564	18.667

x € 1.000

2.3 Water

Doel (2023-2027)

Het watersysteem is beter toekomstbestendig en draagt bij aan de doelen van het FPLG: Toekomstbestendige landbouw en het herstel van de biodiversiteit. We zetten daarbij in op het versterken van het bodem- en watersysteem.

Activiteiten 2024

- We geven uitvoering aan het 'Waterprogramma', door te werken aan de daarin beschreven maatregelen, samen met de gebiedspartners.
- Voor een aantal onderdelen van het 'Waterprogramma' vindt uitvoering plaats in samenhang met het 'Flevolands Programma Landelijk Gebied' en de nieuwe landelijke strategielijnen zoals 'Bodem en Water sturend'.
- We maken met het waterschap Zuiderzeeland een gezamenlijk actieplan voor de volledige implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).
- We bevorderen dat het waterschap aansluit bij de gesprekken die de provincie voert met het Rijk en de gemeente Almere over duurzame woningbouw vanuit het perspectief dat water en bodem medebepalend zijn in Almere Pampus.
- We stellen samen met het waterschap een waterbalans op om inzicht te krijgen en te sturen op de beheersing en kwaliteit van het water.
- Wij zetten ons in om voor de korte en voor de lange termijn een oplossing te faciliteren voor de boeren in bodemdalingsgebieden, zo nodig via maatwerk. Wij vragen het waterschap hiertoe een uiterste inspanning te leveren, omdat bij haar de eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt.
- We onderzoeken samen met de gemeenten of de waterbergingscapaciteit van de steden en dorpen nog voldoende is en zetten in op recirculatie en infiltratie waar mogelijk. We geven waterbeheer en berging voorrang in beleid en uitvoering. De beschikbaarheid en het behoud van zoet water heeft hoge prioriteit, zeker gezien het IJsselmeer de grootste zoetwaterbuffer in Nederland is.
- We zetten in op een 'pilot IJsselmeerwater' waarbij we onderzoeken of dit bijdraagt aan waterbesparing op het drinkwaternet en innovatie ten aanzien van de wijze van drinkwaterwinning.

Voor de uitvoering komende jaren van het FPLG geldt dat programma-breed nog keuzes gemaakt moeten worden over de inbedding in onze organisatie.

Middelen

2.3 Water	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	1.135	1.804	1.785	1.344	1.594	1.594
Baten	-561	-470	-470	-470	-470	-470
Saldo	574	1.334	1.316	874	1.124	1.124
Kader (saldo voor ZN 23)		1.284	1.116	424	424	424
Zomernota 2023		50	100	150	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	100	300	700	700
Kader		1.334	1.316	874	1.124	1.124
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de Zomernota 2023 en het Coalitieakkoord 2023-2027.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.3.1 Waterbeheer en -kwaliteit	1.243	-470	773
2.3.2 Markermeer-IJmeer	50	0	50
2.3.3 Bodem	492	0	492
Totaal	1.785	-470	1.316

x € 1.000

2.4 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2.1 Landbouw, visserij en landelijk gebied	Lasten	3.271	3.076	1.035	1.035	35	35
	Baten	-1.418	-358	0	0	0	0
	Saldo	1.854	2.718	1.035	1.035	35	35
2.2 Natuur	Lasten	17.558	34.543	25.232	25.914	13.054	12.769
	Baten	-1.573	-8.715	-6.564	-4.628	-846	-846
	Saldo	15.985	25.828	18.667	21.286	12.208	11.923
2.3 Water	Lasten	1.135	1.804	1.785	1.344	1.594	1.594
	Baten	-561	-470	-470	-470	-470	-470
	Saldo	574	1.334	1.316	874	1.124	1.124
Totaal programma 2	Lasten	21.964	39.423	28.052	28.293	14.682	14.397
	Baten	-3.552	-9.543	-7.034	-5.098	-1.316	-1.316
	Saldo	18.413	29.880	21.018	23.195	13.367	13.082

x € 1.000

3. Bloeiende Economie

Inleiding

Door de woningbouwopgave wordt een sterke groei van het aantal inwoners voorzien. Het bevorderen van de werkgelegenheid in Flevoland is essentieel voor een betere woon-werk balans voor Flevolandse nu en in de toekomst. Dat mensen in de omgeving passend werk kunnen vinden waarmee ze een stabiel inkomen kunnen verdienen is namelijk een belangrijke voorwaarde voor een goed bestaan en draagt bij aan de brede welvaart.

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de economische versterking van Flevoland. Onder andere het stimuleren van de werkgelegenheid door innovatie, internationalisering en groei van het mkb, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, het toekomstbestendig maken van het bedrijfsleven, de ruimtelijk-economische ontwikkeling en economische gebiedsontwikkeling.

Economische ontwikkeling: Investeren in de kapitalen van de Toekomst

De Economische Visie 2030 'Investeren in de kapitalen van de toekomst' geeft aan dat, om als regio een evenwichtige groei door te maken, een investering in de regionale economie van belang is om het aantal banen te laten groeien voor een betere woon-werkbalans, het onderwijs beter te laten aansluiten op de arbeidsmarkt, bedrijven te helpen toekomstbestendig te worden, de beschikbare ruimte voor economische ontwikkelingen regionaal goed af te stemmen en samen met de Flevolandse gemeenten het economisch profiel van Flevoland verder uit te werken.

Vanuit het 'Economisch programma 2023-2028' wordt gewerkt in vier programmalijnen. De eerste twee zijn in 2023 vastgesteld. De derde en vierde programmalijn zullen in het eerste kwartaal van 2024 aan PS worden voorgelegd voor besluitvorming.

Verdienvermogen mkb richt zich op het versterken van het Flevolandse mkb (midden- en kleinbedrijf). Het mkb is de motor van de Flevolandse economie. Groei van bedrijven en vestiging van nieuwe bedrijven zorgt voor een toename van het aantal banen. We versterken en vergroten de toegang tot kapitaal voor het mkb en stimuleren ondernemerschap dat bijdraagt aan maatschappelijke waarde creatie. We stimuleren innovatie, cluster- en ketensamenwerking en helpen ondernemers met internationaliseringsvraagstukken.

Menselijk en sociaal kapitaal richt zich op de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in brede zin. Knelpunten op het gebied van human capital maken het voor bedrijven moeilijk om te innoveren en te groeien en zijn belemmerend voor de economische ontwikkeling van de regio. We werken samen met partners binnen en buiten de regio aan het verbeteren van bovenlokale samenwerking, de aanpak van onbenut arbeidspotentieel en het tegengaan van vroegtijdige schoolverlating. Met de PPS Human Capital-regeling stimuleren we dat het onderwijs specifiek aansluit op de behoeften van ondernemers en de transities.

Toekomstbestendig bedrijfsleven richt zich op digitalisering en verduurzaming van het bedrijfsleven. Als bedrijven daar niets mee doen is hun businessmodel niet houdbaar (duurzaam) naar de toekomst toe. Dat zien wij als een bedreiging voor hun voortbestaan. Samen met partners binnen en buiten de regio stimuleren en ondersteunen we bedrijven om stappen te zetten op het gebied van verduurzaming en digitalisering. Bij vaststelling van programmalijn 'Toekomstbestendig bedrijfsleven' van het 'Economisch Programma 2023-2028' komt er meer duidelijkheid over de omvang van activiteiten voor 2024 en verder.

Ruimtelijk-economische ontwikkeling richt zich op zorgvuldig en toekomstbestendig ruimtegebruik voor werklocaties. Ook de ruimte in Flevoland wordt schaars, niet alles kan overal. We werken samen met de gemeenten en omliggende regio's om keuzes te maken over welke ontwikkelingen wenselijk zijn en welke ontwikkeling waar kan. Bij vaststelling van programmalijn 'Ruimtelijk-economische ontwikkeling' van het 'Economisch Programma 2023-2028' komt er meer duidelijkheid over de omvang van activiteiten voor 2024 en verder.

Circulaire economie

In het economisch programma wordt invulling gegeven aan de circulaire economie in programmalijn 3 voor het Flevolandse bedrijfsleven. Economie treedt op als coördinerend beleidsdomein voor de opgave 'Circulaire economie'. De focus van het Coalitieakkoord 2023-2027 ligt daarbij op 1) circulaire woningbouw; met inzet van natuurlijk materialen zoals hout, hennep, stro, vlas en zeewier als impuls voor zowel de woningbouw als de agrarische sector. 2) circulaire landbouw, waarin hergebruik centraal staat zoals bijvoorbeeld plantaardig afval

recyclen tot meststoffen. 3) circulaire infra; de provincie geeft het goede voorbeeld binnen haar eigen bezittingen.

Economische gebiedsontwikkeling

De ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport, Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF), het Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum (MITC) Marknesse en Flevokust Haven zijn economische gebiedsontwikkelingen waaraan we werken. Met lef en in samenwerking met onze partners maken we onze ruimtelijk-economische ambities waar. Dit doen we met aandacht voor: 'Fysieke ontwikkeling', 'Innovatie' en 'Talent'.

Amsterdam Lelystad Airport (ALA), Ontwikkelingsmaatschappij Airport Lelystad Almere (OMALA), het bedrijventerrein Lelystad Airport Businesspark (LAB) en de overslaghaven Flevokust Haven zijn van bovenregionaal belang en versterken de economische structuur van de regio. Door deze ontwikkelingen ontvouwt zich een krachtig logistiek knooppunt in de regio. Ook is dit van belang voor de economie van Nederland en de Metropoolregio Amsterdam (MRA), omdat deze regio een belangrijke schakel vormt tussen West- en Oost-Nederland en het achterland (onder andere Duitsland).

Met het Rijk en regiopartijen hebben we in de 'Regio Deal Noordelijk Flevoland' langs de lijnen 'Fysieke ontwikkeling', 'Innovatie' en 'Talent' afspraken gemaakt over de versterking van het Maritieme Cluster op Urk én de ontwikkeling van een MITC in Marknesse.

Om bedrijven in de maritieme sector in Noordelijk Flevoland vast te houden en uitbreidingsmogelijkheden te bieden gaan we de nieuwe MSNF realiseren.

In de Noordoostpolder wordt het Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum (MITC) ontwikkeld door aan het Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR) en de Duits-Nederlandse Windtunnels (DNW) de Rijksdienst Wegverkeer (RDW) toe te voegen. Ook de Politie komt naar Marknesse met een nieuw te realiseren rijvaardigheidscentrum. Er ontstaat op en rond het MITC een krachtig, breed cluster van bedrijven en kennisinstellingen die zich met innovaties op het vlak van slimme, duurzame en veilige mobiliteit bezighouden. Het MITC faciliteert de samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs-, kennis- en onderzoeksinstellingen, als toevoeging aan bestaande automotive en smart mobility-clusters.

Maatschappelijk effect

Het economisch, menselijk, sociaal en natuurlijk kapitaal van Flevoland is versterkt; voor een brede welvaart nu en later.

Effect van ons beleid

Het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit van Flevoland zijn versterkt en de kansen van circulariteit en duurzaamheid worden benut. Het ondernemers- en vestigingsklimaat en daarmee samenhangend arbeids- en opleidingsaanbod zijn versterkt.

Ondernemers hebben betere toegang tot stimuleringsregelingen voor innovatie, verduurzaming, circulariteit, digitalisering, internationaal ondernemen en tot financiering. Binnen de arbeidsmarktregio Flevoland werken onderwijs, arbeidsmarkt en bedrijfsleven gezamenlijk aan (grote) arbeidsmarkt vraagstukken en duurzame inzetbaarheid van (toekomstige) werknemers en werkzoekenden. Samen met een duurzame en toekomstbestendige ruimtelijk-economische ontwikkeling zorgt dit voor een regio met een sterke economische structuur, waarin het blijvend goed werken, wonen, leren en recreëren is.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Economisch Programma*	Toegekende aanvragen Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland** <i>Bron: Provincie Flevoland op basis van monitoring Horizon</i>	125	94	78	120	120	n.b.
	Balans wonen-werken: Aantal banen per 1.000 inwoners (beroepsbevolking)	815,9	816,8	817,5	> 817,5	> 817,5	> 817,5

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
	<i>Bron: Vestigingenregister Flevoland en CBS</i>						
	Aansluiting onderwijs- arbeidsmarkt: aantal openstaande vacatures (x 1.000) <i>Bron: CBS</i>	3,9	7,7	8,8	< 8,8	< 8,8	< 8,8
	Harde planvoorraad bedrijventerreinen: in 2030 < 6 jaar <i>Bron: IBIS. Toelichting: tijd die nodig is om harde planvoorraad uit te geven (harde voorraad /gemiddelde uitgifte per jaar)</i>	14 jaar	13 jaar	10 jaar	10 jaar	9 jaar	8 jaar
	Leegstand kantoren in provincie Flevoland (als percentage van de oppervlakte in m2) <i>Bron: CBS</i>	6%	7%	7%	< 7%	< 7%	< 7%
Amsterdam Lelystad Airport/ OMALA	Rendement uit de gebiedsontwikkeling rondom Lelystad Airport en LAB voor de regionale economie met bewaking van goede inpassing in de leefomgeving						
	Uitgifte Lelystad Airport Businesspark - fase 1 <i>Toelichting: In totaal 100 hectare uit te geven terrein.</i>	35%	35%	50%	60%	75%	100%
	Uitgifte Lelystad Airport Businesspark - fase 2	-	-	-	-	-	30%
	<i>Toelichting: mits er positief wordt besloten</i>						
	Stimuleren (met gebiedspartners) van innovaties, duurzaamheid en talentontwikkeling en subsidies ten behoeve van de leefbaarheid van de omgeving <i>Toelichting: duurzame waterketen, energie-neutraliteit, biodiversiteit, toekomstbestendige luchthavenomgeving en subsidies inpassing omgeving</i>	20%	30%	30%	45%	60%	70%

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Flevokust Haven	Operationele multimodale overslaghaven Flevokust Haven <i>* Toelichting: In 2023 is bekend geworden dat de contractonderhandelingen voor het verpachten van een deel van de haven zijn mislukt. Dat betekent dat de provincie moet gaan tenderen voor de helft van de beschikbare capaciteit van de haven, daarom is het realisatiepercentage naar 50% teruggebracht.</i>	0%	50%	100%	50%*	100%	V
Noordelijk Flevoland	De Maritieme Servicehaven is gereed voor ondernemers om hun bedrijfspanden te realiseren:						
	- aanbesteding afgerond	-	0%	25%	25%	100%	V
	- fysiek gerealiseerd	-	0%	0%	-	10%	70%
	Uitvoering Regio Deal	-	35%	35%	50%	60%	80%
	Realisatie Maritieme Campus	-	25%	25%	100%	115%	123%
	Scholingsfonds Maritiem Noordelijk Flevoland	n.v.t.	95%	125%	123%	123%	123%
	• Pilot Herstructurering IJsselmeervisserij	n.v.t.	50%	75%	50%	75%	100%
	Het MITC in Marknesse is operationeel. De aanwezigheid van clusters van bedrijven en kennisinstellingen die zich met slimme, duurzame en veilige mobiliteit bezighouden, maakt het MITC tot een vooraanstaand centrum voor de certificering van nieuwe technologieën en vormen van mobiliteit voor Nederland en de EU						
	- Fysieke ontwikkeling: Het MITC in Marknesse is fysiek gerealiseerd en de nieuwe testbaan van RDW, en het rijvaardigheidscentrum van de politie zijn operationeel	10%	10%	10%	35%	80%	100%
	- Innovatiepotentieel benut: Een breed cluster van bedrijven en kennisinstellingen die bezighouden met innovaties op het vlak van slimme, duurzame en veilige mobiliteit heeft zich verbonden aan het MITC	-	-	-	10%	20%	40%
	- Talentontwikkeling: het terrein van het MITC heeft zich als een campus ontwikkeld op grond van slimme, duurzame en veilige mobiliteit	-	-	-	10%	40%	60%

* Het 'Economisch Programma' is inmiddels geactualiseerd, op basis van de waarden en kaders die door PS zijn meegegeven. De programmalijnen 'Verdienvermogen mkb' en 'Menselijk en sociaal kapitaal' zijn reeds vastgesteld, en daarvoor zijn de indicatoren 'banen per hoofd van de beroepsbevolking' en 'aantal openstaande vacatures opgenomen'. De programmalijn 'Toekomstbestendig bedrijfsleven' wordt momenteel uitgewerkt. Wanneer nieuwe doelen - en daaruit voortvloeiend nieuwe indicatoren voor het meten van deze doelen - zijn vastgesteld, kunnen hiervoor nieuwe indicatoren in de programmabegroting worden opgenomen. Dit geldt ook voor de programmalijn 'Ruimtelijke economie': vooralsnog worden de bestaande indicatoren gehandhaafd, maar worden mogelijk gewijzigd na vaststelling van de nieuwe programmalijn 'Ruimtelijke economie', indien wijzigingen in doelen daartoe aanleiding geven.

** Vooralsnog blijven we hier de indicator over de Voucherregeling hanteren, maar we verkennen met Horizon of het mogelijk is in toekomstige P&C-stukken een indicator op te nemen over het aantal Flevolandse bedrijven dat ondersteund wordt met het totale instrumentarium van Horizon.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Bruto Regionaal Product	Percentage toename van het Bruto Binnenlands Product Flevoland/Bruto Regionaal Product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar	-2,3%	4,7%	4,6%	> 0,7%	> 1,4%	> 1,1%
Werkgelegenheid	Percentage banen ten opzichte van de totale beroepsbevolking	74,7%	75%	76,2%	≥ 76,2%	≥ 76,2%	≥ 76,2%

Streefcijfers voor de ontwikkeling van het BRP zijn gebaseerd op de landelijke ramingen van het Centraal Plan Bureau (CPB, concept-Macro Economische Verkenning 2024), waarbij het streven is dat Flevoland bovengemiddeld scoort. De raming voor 2023 en 2024 is momenteel met veel onzekerheden omgeven.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
3. Bloeiende economie	3.1 Economische ontwikkeling	Het versterken van het verdienvermogen van Flevolandse ondernemers
		De rol van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Horizon is verbreed naar het gehele mkb met meer aandacht voor kleinere ondernemingen
		Versterking aansluiting onderwijs arbeidsmarkt
		Flevolandse bedrijven zijn geholpen om toekomstbestendig te worden door in te zetten op verduurzaming en/of digitalisering
		Goede regionale afstemming over beschikbare ruimte voor economische ontwikkelingen
		De (financierings)mogelijkheden van de Europese subsidieprogramma's zijn optimaal benut
		De effectiviteit van beleidsinzet van het economisch beleid en de economische gebiedsprogramma's is optimaal
		De provincie zet in op een Circulaire Economie. In het economische programma wordt invulling gegeven aan de circulaire economie in programmalijn 3 voor het Flevolandse bedrijfsleven. Economie treedt op als coördinerend beleidsdomein voor de opgave 'Circulaire economie'. De focus van Coalitieakkoord 2023-2027 ligt daarbij op 1) circulaire woningbouw; met inzet van natuurlijk materialen zoals hout, hennep, stro, vlas en zeewier als impuls voor zowel de woningbouw als de agrarische sector. 2) circulaire landbouw, waarin hergebruik centraal staat zoals bijvoorbeeld plantaardig

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
		afval recyclen tot meststoffen. 3) circulaire infra; de provincie geeft het goede voorbeeld binnen haar eigen bezittingen
		<i>Human Capital</i> Een aantrekkelijk onderwijsaanbod op alle niveaus in samenwerking met het bedrijfsleven en voldoende carrièreperspectief voor werken in de energietransitie in Flevoland waarmee het dreigende tekort aan menskracht zoveel mogelijk wordt beperkt
	3.2 Gebiedsopgaven	Uit de gebiedsontwikkeling die samenhangt met de opening van luchthaven Lelystad Airport voor groothandelsverkeer, is maximaal rendement voor de regionale economie behaald, waarbij wij een goede inpassing in de leefomgeving bewaken
		Het versterken van de leefbaarheid, duurzaamheid en economische netwerkvorming in het gebied op en rondom Lelystad Airport en Lelystad Airport Businesspark (LAB). Daardoor wordt de inpassing van Lelystad Airport in de omgeving geborgd, de overlast beperkt en kunnen kansen worden benut
		De samenhang en samenwerking van het binnendijkse bedrijventerrein en het buitendijks gelegen haven terrein is geoptimaliseerd, zodat de sociaal-economische potentie wordt benut, vraag en aanbod op elkaar aansluiten en vervoer over water een aantrekkelijk alternatief is voor vervoer over de weg. Tevens heeft Flevokust Haven een positie in het netwerk van binnenhavens
		Door de ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland, innovatieve ontwikkelingen en versterking van het maritieme onderwijs heeft het maritieme cluster Urk de mogelijkheid om door te groeien tot een internationaal toonaangevend maritiem centrum
		De vorming van het Mobiliteit Infrastructuur Test Centrum (MITC) is in 2026 gerealiseerd: Aan het Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR) en de Duits-Nederlandse Windtunnels (DNW) is de Rijksdienst Wegverkeer (RDW) toegevoegd op de locatie in Marknesse en de testbaan met MITC-faciliteiten is operationeel. Het nieuwe rijvaardigheidscentrum van de Politieacademie is gerealiseerd. De campus vormt het hart van het MITC. Er is een krachtig, breed cluster van bedrijven betrokken en het MITC faciliteert cross-sectorale samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs-, kennis- en onderzoeksinstituten complementair aan bestaande automotive en smart mobility-clusters. We zetten onze betrokkenheid voort en benutten de kansen en mogelijkheden van het MITC voor verduurzaming, innovatie en onderwijs. De bestaande convenanten met onderwijspartijen worden verder uitgebouwd

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van water. Zij draagt daarmee bij aan het doel van het behoud van een robuust watersysteem.

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon geeft, in opdracht van de provincie, uitvoering aan onderdelen van het 'Economisch Programma' waarbij de sturingsfilosofie van het programma het vertrekpunt is. De vraag van de ondernemer staat daarbij centraal.

Via onze participatie in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V. (AGC) hebben wij directe invloed op de ontwikkelingen rondom Amsterdam Lelystad Airport om de sociaal-economische, infrastructurele, innovatie- en duurzaamheidsdoelstellingen van deze ontwikkeling te realiseren.

Het Groeifonds Flevoland B.V. geeft in opdracht van de provincie uitvoering aan het versterken van de economische structuur en het stimuleren van werkgelegenheid. Via haar aandeelhoudersrol heeft de provincie direct zeggenschap over de inzet van het fonds.

3.1 Economische ontwikkeling

Doel (2023-2027)

Het versterken van het verdienvermogen van Flevolandse ondernemers.

Activiteiten 2024

- We laten een analyse uitvoeren waarbij gezocht wordt naar het economisch profiel om de werkgelegenheid aan te passen op het arbeidspotentieel in Flevoland.
- We laten een kapitaalmarktonderzoek uitvoeren.
- We continueren en versterken de ondersteuning aan het kleine mkb door het mkb-schakelteam.
- We zetten het accountmanagement bij Horizon voor het brede mkb voort.
- We laten Horizon de (bijgestelde) voucherregeling 'Ondernemerschap Flevoland' uitvoeren.
- We continueren de Economic Board Flevoland.
- We continueren de MIT-regeling, waarvoor we samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) middelen beschikbaar stellen.
- We continueren de opdracht aan Horizon voor de bevordering van internationaal ondernemen bij Flevolandse bedrijfsleven door kennis en netwerken te ontsluiten.
- We continueren de opdracht aan Horizon om de vestiging van internationale bedrijven te bevorderen.
- We continueren onze bijdrage aan het Rijks 'Investor Relations-programma' voor gevestigde internationale bedrijven.
- We continueren onze inzet voor het versterken van de ondernemerscultuur in Flevoland.

Doel (2023-2027)

De rol van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Horizon is verbreed naar het gehele mkb met meer aandacht voor kleinere ondernemingen.

Activiteiten 2024

- We voeren een evaluatie uit van de Flevolandse ROM Horizon.
- We onderzoeken hoe de dienstverlening aan het 'brede' mkb vorm kan krijgen binnen Horizon.

Doel (2023-2027)

Versterking aansluiting onderwijs arbeidsmarkt.

Activiteiten 2024

- We versterken en verdiepen het aanbod van het mkb schakelteam om de kleine ondernemer te helpen met personeelsvraagstukken op het gebied van ongeschoold en laaggeschoold personeel.
- We continueren de PPS regeling Human Capital en zorgen voor opschaling en bestendiging van reeds bestaande PPS-en.
- We participeren in de arbeidsmarktregio Flevoland (regionaal werkbedrijf Flevoland) en dragen bij aan het opstellen en uitvoeren van de gezamenlijke uitvoeringsagenda waarmee we actief inspelen op actuele en toekomstige vraagstukken en ontwikkelingen binnen de arbeidsmarktregio Flevoland.
- We werken samen met onze partners en relevante partijen aan het versterken van de bestaande onderwijs/kennis-arbeidsmarkt infrastructuur en het dichterbij elkaar brengen van het sociaal en economische domein.
- We bevorderen de vestiging van een dependance van een Technische Universiteit en/of lectoraten van een Hogeschool, gericht op de specifieke kwaliteiten van Flevoland.

Doel (2023-2027)

Flevolandse bedrijven zijn geholpen om toekomstbestendig te worden door in te zetten op verduurzaming en/of digitalisering.

Activiteiten 2024

- We laten programmalijn 3 'Toekomstbestendig bedrijfsleven' vaststellen en geven daar uitvoering aan.
- We blijven innovaties in het mkb stimuleren die bijdragen aan de transitieopgaven van deze tijd.
- We continueren de samenwerking in de EDIH NW (European Digital Innovation Hub North West).

Doel (2023-2027)

Goede regionale afstemming over beschikbare ruimte voor economische ontwikkelingen.

Activiteiten 2024

- We laten programmalijn 4 van het 'Economisch Programma 2023-2028' vaststellen en geven daar uitvoering aan.
- We continueren de monitoring van de voorraad werklocaties in MRA verband.

Doel (2023-2027)

De (financierings)mogelijkheden van de Europese subsidieprogramma's zijn optimaal benut.

Activiteiten 2024

- We benutten de Europese thematische fondsen en structuurfondsen optimaal en zodanig dat we een innovatieve en duurzame impuls aan de regionale economie geven en het mkb ondersteunen.
- We werken aan INTERREG-projecten (innovatieprojecten en projecten ter verduurzaming van de Europese economie), waarmee we de interregionale, grensoverschrijdende en internationale samenwerking en regionale ontwikkeling bevorderen.

Doel (2023-2027)

De effectiviteit van beleidsinzet van het economisch beleid en de economische gebiedsprogramma's is optimaal.

Activiteiten 2024

We ontwikkelen een monitoringssystematiek die inzicht geeft in de samenhang en effectiviteit van het economisch beleid (inclusief de economische gebiedsontwikkeling). We sluiten daarvoor waar mogelijk aan bij de ontwikkeling van de 'Flevoland monitor' uit het coalitieakkoord.

Doel (2023-2027)

De provincie zet in op een Circulaire Economie. In het economische programma wordt invulling gegeven aan de circulaire economie in programmalijn 3 voor het Flevolandse bedrijfsleven. Economie treedt op als coördinerend beleidsdomein voor de opgave 'Circulaire economie'. De focus van Coalitieakkoord 2023-2027 ligt daarbij op 1) circulaire woningbouw; met inzet van natuurlijk materialen zoals hout, hennep, stro, vlas en zeewier als impuls voor zowel de woningbouw als de agrarische sector. 2) circulaire landbouw, waarin hergebruik centraal staat zoals bijvoorbeeld plantaardig afval recyclen tot meststoffen. 3) circulaire infra; de provincie geeft het goede voorbeeld binnen haar eigen bezittingen.

Activiteiten 2024

- We zetten in op kennisontwikkeling rondom circulaire vraagstukken.
- We organiseren bijeenkomsten voor het 'Platform Circulair Flevoland' en andere bijeenkomsten waaronder een activiteit in de 'Week van de Circulaire Economie'.
- We zetten in op kennisontwikkeling bij provinciale collega's rondom circulaire vraagstukken.
- We geven uitvoering aan de activiteiten van de programma's 'Duurzaam Door' en 'Jong Leren Eten'.

Doel (2023-2027)**Human Capital**

Een aantrekkelijk onderwijsaanbod op alle niveaus in samenwerking met het bedrijfsleven en voldoende carrièreperspectief voor werken in de energietransitie in Flevoland waarmee het dreigende tekort aan menskracht zoveel mogelijk wordt beperkt.

Activiteiten 2024

- Faciliteren dat in samenwerking met bedrijfsleven en onderwijs/onderzoeksinstituten het onderwijsaanbod op gebied van energietransitie wordt aangepast en uitgebreid.
- Samen met bedrijfsleven en onderwijs lobbyen dat hoge scholen en universiteiten zich verbinden met de energietransitie in Flevoland, omdat hier de ambitie en de ruimte is om te innoveren en experimenteren.
- Versterken van het innovatie- en leervermogen in de energietransitiesector door het faciliteren van fieldlabs en learning communities.

Middelen

3.1 Economische ontwikkeling	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	6.108	9.797	6.230	6.161	5.263	5.263
Baten	-686	-1.140	0	0	0	0
Saldo	5.422	8.657	6.230	6.161	5.263	5.263
Kader (saldo voor ZN 23)		8.657	5.030	4.961	4.863	4.863
Zomernota 2023		0	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	1.200	1.200	400	400
Kader		8.657	6.230	6.161	5.263	5.263
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de Zomernota 2023 en het Coalitieakkoord 2023-2027.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.1.1 Uitvoering economisch programma	5.075	0	5.075
3.1.2 Europese programma's: economie (KvW/interreg)	1.155	0	1.155
Totaal	6.230	0	6.230

x € 1.000

3.2 Gebiedsopgaven

Doel (2023-2027)

Uit de gebiedsontwikkeling die samenhangt met de opening van luchthaven Lelystad Airport voor groothandelsverkeer, is maximaal rendement voor de regionale economie behaald, waarbij wij een goede inpassing in de leefomgeving bewaken.

Activiteiten 2024

- Het Rijk besluit over openstelling van Lelystad Airport. Door het huidige (demissionaire) kabinet is aangegeven dat besluitvorming in 2024 wordt verwacht.
- Voor een goede inpassing van Lelystad Airport in de leefomgeving voeren we onderdelen van het monitoring- en evaluatieprogramma (geluid, voedselveiligheid, klachtenmeldpunt en vogelmonitoring) uit of leveren we inbreng op de uitvoering van monitorings- en evaluatieactiviteiten door derden.
- We adviseren over de luchtvaart en het traject van de 'Luchtvaartnota' en de 'Uitvoeringsagenda van de Luchtvaartnota' en de herziening van het Nederlandse luchtruim. Eind 2023/ begin 2024 geven we op verzoek van het Rijk een gebiedsadvies.

- We stimuleren initiatieven op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie voor de toekomstbestendige luchtvaart, luchthaven en luchthavenomgeving. Dit doen we samen met gebiedspartners.
- Als aandeelhouder van Ontwikkelingsmaatschappij Airport Lelystad Almere (OMALA) sturen we op de ontwikkeling van Lelystad Airport Businesspark (LAB)- fase 1.
- In 2024 adviseren we over de uitbreiding van LAB fase 2 gericht op een andere profilering van het gebied, die bijdraagt aan de brede welvaart. In 2023 wordt een besluit verwacht over de gewenste ontwikkelrichting. In 2024 worden vervolgstappen gezet om tot daadwerkelijke ontwikkeling te kunnen overgaan.
- We nemen namens de regio deel aan bestuurlijk overleggen met het Rijk, de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) en de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Lelystad (CROLL).

Doel (2023-2027)

Het versterken van de leefbaarheid, duurzaamheid en economische netwerkvorming in het gebied op en rondom Lelystad Airport en Lelystad Airport Businesspark (LAB). Daardoor wordt de inpassing van Lelystad Airport in de omgeving geborgd, de overlast beperkt en kunnen kansen worden benut.

Activiteiten 2024

- We coördineren de uitvoering van het 'Luchthavenfonds'. Door het 'Luchthavenfonds' wordt de omgeving via subsidies en concrete projecten (uitgevoerd door provincie of een gebiedspartner) gesteund op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid en economische netwerkvorming.
- We voeren tot 2025 de subsidieregeling voor de aanpassing van woningen uit om hinder van de huidige luchthaven te beperken en we ondersteunen via subsidies organisaties in het gebied om kansen te benutten.
- In 2024 actualiseren we het programma 'Toekomstbestendige en innovatieve luchthaven' samen met de luchthaven en gemeente Lelystad. Met dit programma kan de impact van de luchtvaart op de omgeving verminderd worden. Talentontwikkeling is onderdeel van dit programma.
- We verkennen, stimuleren en faciliteren het gebruik van Europese fondsen voor een toekomstbestendige ontwikkeling van de luchthaven, luchthavenomgeving en LAB.

Risico's en beheersmaatregelen

Uitstel van de opening van de luchthaven voor groothandelsverkeer vertraagt de ontwikkeling van het bedrijventerrein en activiteiten op het gebied van leefbaarheid, economie, opleidingen en kennisontwikkeling. Wij zetten in op zo spoedig mogelijke besluitvorming over openstelling voor groothandelsverkeer vanuit het belang van de regio.

Doel (2023-2027)

De samenhang en samenwerking van het binnendijkse bedrijventerrein en het buitendijks gelegen haventerrein is geoptimaliseerd, zodat de sociaal-economische potentie wordt benut, vraag en aanbod op elkaar aansluiten en vervoer over water een aantrekkelijk alternatief is voor vervoer over de weg. Tevens heeft Flevokust Haven een positie in het netwerk van binnenhavens.

Activiteiten 2024

- We zetten het nog beschikbare terreindeel A in de markt voor tijdelijke verhuur en/of meerjarige ondererfpacht.
- We exploiteren en onderhouden de haven.
- We werken samen met de gemeente Lelystad om de buitendijkse haven activiteiten en mogelijkheden af te stemmen met de binnendijkse activiteiten op het bedrijventerrein.
- We werken samen met de gemeente Lelystad om de infrastructurele bereikbaarheid (N307) van Flevokust Haven te optimaliseren voor de toekomst.
- We gaan in gesprek met strategische partners voor samenwerkingsmogelijkheden om bovenregionale potentie te benutten.
- We werken samen met de Maxima-centrale en andere partijen aan innovatieve projecten op het gebied van energie.

Doel (2023-2027)

Door de ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland, innovatieve ontwikkelingen en versterking van het maritieme onderwijs heeft het maritieme cluster Urk de mogelijkheid om door te groeien tot een internationaal toonaangevend maritiem centrum.

Activiteiten 2024

- We ronden de aanbesteding van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) af (zie risico's).
- Met het Rijk en met regiopartijen geven we uitvoering aan de 'Regio Deal Noordelijk Flevoland' – onderdeel Maritiem Cluster Urk - om de economische en maatschappelijke spin-off van de maritieme sector te verbreden en te verbinden aan andere domeinen.
- We stimuleren de toepassing van innovaties in de maritieme sector onder andere door de inzet van een business developer, inzet op clusterverbreding en -versterking en verdere samenwerking met andere maritieme clusters.
- We faciliteren de realisatie van een maritieme campus en een volwaardige onderwijsinfrastructuur. De meeste deelprojecten zijn in 2023 afgerond. De bouw van het trainingscentrum heeft vertraging opgelopen en zal in 2024 gereed zijn. Met de maritieme campus vindt een verkenning plaats naar de doorontwikkeling van de maritieme campus en het realiseren van een kennishub voor de blauwe economie.
- Het subsidieplafond van het scholingsfonds is al eerder bereikt. Als ook het subsidieplafond voor de pilot van de IJsselmeervisserij in 2023 is bereikt, kan de regeling in 2024 worden heropend, mits er aanvullende middelen beschikbaar komen.
- We zetten ons ervoor in dat de verbreding van de sluizen en vaargeul bij Kornwerderzand daadwerkelijk door de provincie Fryslân kan worden gerealiseerd.
- We stimuleren een goede bereikbaarheid van Port of Urk door een ontsluitingsweg.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

De economische en financiële ontwikkelingen en technologische eisen vanuit emissiebeperking leiden tot substantieel hogere prijzen en minder beschikbare opdrachtnemers. Dit levert een risico op dat de aanbestedingsprocedure niet succesvol kan worden doorlopen en dat er niet gegund kan worden. In het businessplan voor de MSNF is een risicoreservering opgenomen.

Doel (2023-2027)

De vorming van het Mobiliteit Infrastructuur Test Centrum (MITC) is in 2026 gerealiseerd: Aan het Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR) en de Duits-Nederlandse Windtunnels (DNW) is de Rijksdienst Wegverkeer (RDW) toegevoegd op de locatie in Marknesse en de testbaan met MITC-faciliteiten is operationeel. Het nieuwe rijvaardigheidscentrum van de Politieacademie is gerealiseerd. De campus vormt het hart van het MITC. Er is een krachtig, breed cluster van bedrijven betrokken en het MITC faciliteert cross-sectorale samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs-, kennis- en onderzoeksinstituten complementair aan bestaande automotive en smart mobility-clusters. We zetten onze betrokkenheid voort en benutten de kansen en mogelijkheden van het MITC voor verduurzaming, innovatie en onderwijs. De bestaande convenanten met onderwijspartijen worden verder uitgebouwd.

Activiteiten 2024

In de vorige bestuursperiode heeft het accent gelegen op de besluitvorming over het te realiseren MITC. Nu de definitieve besluitvorming heeft plaatsgevonden en de ruimtelijke procedure in 2023 is doorlopen, zal 2024 in het teken staan van (de voorbereiding van) de fysieke realisatie van de RDW-testbaan en de oefentestbaan van de politie. Daarnaast wordt parallel hieraan ingezet op de doorontwikkeling en positionering van het MITC door met relevante bedrijven en kennisinstellingen in te zetten op kennisuitwisseling, onderzoek en onderwijs. Ook worden onderdelen van de doorontwikkeling verder voorbereid (bijvoorbeeld Digicity).

- Wij ondersteunen de gemeente in eventuele bezwaar- en beroepsprocedures in het kader van het gewijzigde bestemmingsplan.
- Wij richten een overlegstructuur in waarmee we tijdens de realisatiefase goed aangehaakt zijn bij de verschillende deelprocessen.
- We starten het proces tot aanpassing van de nieuwe ontsluiting van het MITC-terrein aan de Repelweg,
- In vervolg op de visievorming en de eerste schets van de aanpak voor de campusontwikkeling, starten wij in 2024 samen met de MITC-partijen en de betrokken onderwijs- en kennisinstellingen met een programma gericht op onderwijsontwikkeling en kennisuitwisseling en onderzoek. De tijdelijke campusvoorziening, die in 2023 is gerealiseerd, wordt hiervoor als locatie gebruikt.

- We werken met de MITC-partners aan de uitvoering van de gezamenlijke strategische agenda voor de positionering en doorontwikkeling van het MITC, waarvan we in de afgelopen jaren hoofdlijnen vertaald hebben naar een concrete aanpak (positionering en branding).
- We streven in 2024 naar een gedragen visie voor Dicity en maken waar mogelijk een start.
- In 2024 willen we een start maken met een gezamenlijke organisatie voor het MITC.

Middelen

3.2 Gebiedsopgaven	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	2.152	8.072	6.802	5.725	3.007	1.064
Baten	-1.200	-1.717	-953	-1.207	-655	-357
Saldo	952	6.355	5.849	4.517	2.353	707
Kader (saldo voor ZN 23)		6.205	5.174	574	654	654
Zomernota 2023		150	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		6.355	5.174	574	654	654
Verschil t.o.v. kader			676	3.943	1.699	53
1 Programma Regiodeal			1.429	691	344	162
2 Budget luchthavenfonds			125	0	0	0
3 Herschikking procesgelden GE			-100	-100	-100	-100
4 Programma ZZL-Regiodeal			-780	3.350	1.453	0
Overig			2	2	2	-9

x € 1.000

Toelichting

1. 'Programma Regiodeal'

Op basis van de voortgang van het programma zijn de verwachte bestedingen voor 2024 tot en met 2027 geactualiseerd. Het betreft het laatste deel van de totale middelen van € 7,5 mln. De middelen zijn beschikbaar binnen de reserve 'Regio Deal Noordelijk Flevoland'.

2. Budget Luchthavenfonds

Vanuit de 'Brede Bestemmingsreserve' is nog € 0,125 mln. beschikbaar voor de uitvoering van activiteiten binnen het 'Luchthavenfonds'. De huidige prognose is dat die middelen in 2024 volledig besteed worden.

3. Herschikking Procesgelden Gebiedsontwikkeling

Het budget voor procesgeld is bedoeld voor de uitvoering van de specifieke programma's en projecten door de provincie. Dit omvat de inhuur van externe expertise, het laten uitvoeren van onderzoeken, monitoring en evaluaties. Voor 2024 zijn de lasten begroot op € 1,1 mln. voor de volgende gebiedsontwikkelingen:

- Amsterdam Lelystad Airport (€ 0,15 mln.);
- Flevokust Haven (€ 0,05 mln.);
- Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (€ 0,1 mln.);
- MITC (€ 0,125 mln.);
- Regio Deal Noordelijk Flevoland (€ 0,075 mln.);
- Oostvaardersoevers (€ 0,075 mln.);
- Markermeer -IJmeer (€ 0,05 mln.);
- Overige gebiedsprogramma's (€ 0,325 mln.);
- Batavialand (€ 0,15 mln.).

De middelen komen ten laste van de daartoe aangewezen reserve 'Procesgelden gebiedsontwikkeling'.

4. 'Programma ZZL-regiodeal'

Op basis van de voortgang van het programma zijn de verwachte bestedingen voor 2024 tot en met 2026 geactualiseerd. Het betreft budget voor bijdragen aan het Mobiliteit Infrastructuur Test Centrum (MITC), de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland en een ontsluitingsweg Port of Urk.

Deze middelen zijn beschikbaar binnen de reserve 'Zuiderzeelijngelden'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	510	-200	310
3.2.2 Flevokust Haven	159	-357	-198
3.2.3 Noordelijk Flevoland	5.808	-396	5.413
3.2.4 Overige gebiedsprogramma's	325	0	325
Totaal	6.802	-953	5.849

x € 1.000

3.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3.1 Economische ontwikkeling	Lasten	6.108	9.797	6.230	6.161	5.263	5.263
	Baten	-686	-1.140	0	0	0	0
	Saldo	5.422	8.657	6.230	6.161	5.263	5.263
3.2 Gebiedsopgaven	Lasten	2.152	8.072	6.802	5.725	3.007	1.064
	Baten	-1.200	-1.717	-953	-1.207	-655	-357
	Saldo	952	6.355	5.849	4.517	2.353	707
Totaal programma 3	Lasten	8.260	17.870	13.032	11.886	8.270	6.327
	Baten	-1.886	-2.857	-953	-1.207	-655	-357
	Saldo	6.374	15.013	12.079	10.679	7.615	5.969

x € 1.000

4. Vitale Samenleving en Aantrekkelijk Flevoland

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan een vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland. Flevoland is een provincie waar het prettig wonen, werken en recreëren is. Dat willen we blijven en waar mogelijk versterken door bij te dragen aan een toekomstbestendig zorglandschap en het versterken van recreatie, sport, cultuur en erfgoed en de promotie van Flevoland als vrijetijdsbestemming.

Zorg en gezondheid

Flevolandse inwoners moeten zich gezond kunnen ontwikkelen, er moet goede en volwaardige (ziekenhuis)zorg bereikbaar zijn voor iedereen, voorzieningen moeten toegankelijk zijn voor iedereen, mensen met een beperking en ook ouderen moeten mee kunnen blijven doen. Daarbij zijn veel instanties betrokken. We vragen hiervoor aandacht bij de verantwoordelijke overheden en organisaties en zullen zo nodig een tijdelijke aanvullende impuls geven. Een voorbeeld hiervan is de Zorgtafel en daarmee samenhangende platforms en netwerken, zoals de preventiecoalitie Flevoland Gezond & WEL, proeftuin ouderen en WEL in Flevoland (transitie in denken binnen de zorg naar wat wel kan, positieve gezondheid in plaats van curatief aan de achterkant).

In 2024 blijven we ons richten op de facilitering van de Zorgtafel, het netwerk waarin zorgverleners, patiëntenorganisaties, brancheorganisaties, gemeenten, provincie en zorgverzekeraar samenwerken aan goede en toegankelijke zorg in Flevoland. Voor de versterking van het zorglandschap (toekomstbestendige gezondheidszorg en infrastructuur) zoeken we de verbinding met de woonopgave (Wonen, welzijn & zorg voor senioren en aandachtsgroepen) – zie programma 1. Hier ligt ook een koppeling met de 'Strategische Agenda Flevoland' en uitvoeringsagenda: Gezamenlijk werken we aan vitale steden en dorpen, goed wonen in een gezonde leefomgeving en voorzieningen voor een dynamische samenleving. Op onze beurt vragen wij het Rijk om zijn aandeel te leveren en ervoor te zorgen dat voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg en welzijn op orde zijn of komen.

Het aantal woningen in Flevoland gaat de komende decennia fors groeien. Voor ons is de groei van het aantal woningen onlosmakelijk verbonden met een minstens evenredige uitbreiding van voorzieningen. Voor een vitale samenleving is immers meer nodig dan alleen het bouwen van huizen. Daarom gaan we ondersteund door Flever en samen met de gemeenten en het waterschap in kaart brengen welke voorzieningen de groeiopgave met zich meebrengt voor een brede welvaart. Als kader hiervoor gebruiken we de brede welvaartsmonitor. Dit is voor ons tevens het instrument om te kunnen sturen op de balans tussen woningen en voorzieningen. Voor het thema 'voedselonderwijs' gaan we in gesprek met partijen die al actief zijn op dit gebied hoe we vorm kunnen geven aan de ambitie uit coalitie akkoord om in te zetten op aanvullend voedselonderwijs in Flevoland. Dit aansluitend/aanvullend op reeds lopende initiatieven (bijvoorbeeld 'Gezond Gewicht', 'Jong Leren Eten', 'de Gezonde School', 'Boerderijeducatie'). Vanuit hier leggen we de relatie met de ontwikkeling van een gezonde (fysieke) leefomgeving (zie programma 5).

Flever is onze partner bij de ontwikkeling en uitvoering van activiteiten ten behoeve van een vitale samenleving. 2024 is het laatste jaar van het huidige meerjarenplan. In 2023 is een evaluatieopzet gemaakt die in 2024 uitgevoerd wordt. De evaluatie gekoppeld aan nieuwe ontwikkelingen en speerpunten uit het Coalitieakkoord 2023 – 2027 vormen het uitgangspunt voor het nieuwe meerjarenplan 2025-2028. Via Flever ondersteunt de provincie ook participatie van inwoners (programma 'Versterken inwoners'). Dit is vooral gericht op gezondheid & welzijn – stem van de inwoner laten horen in de transitie van het zorgstelsel.

Tenslotte nemen we deel aan en faciliteren we onderzoeksnetwerken die zich richten op samenlevingsvraagstukken, zoals bijvoorbeeld het onderzoeksoverleg Flevoland en de regionale werkplaatsen Sociaal Domein. Belangrijke partners hierin, naast Flever, zijn Windesheim en de GGD.

Recreatie en toerisme

Onze ambitie is recreanten en toeristen vaker naar Flevoland te laten komen, langer te laten verblijven en meer te laten besteden. Waarbij we rekening houden met de ruimtelijke kwaliteiten van Flevoland. Met het 'Beleidsplan Toerisme en Recreatie Flevoland' zetten we in op betere benutting van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland. We dragen het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland uit, zowel in promotie als in de verdere ontwikkeling van ons vrijetijdsaanbod. Met Visit Flevoland dragen we bij aan gebiedspromotie in binnen- en buitenland van Flevoland als vrijetijdsbestemming. Via de verhaallijnen 'Watererfgoed', 'Nieuwe Natuur', 'Vernieuwend Ontwerp' en 'Agro&Food' brengen zij Flevoland onder de aandacht. Daarnaast werken we in de districten IJsselmeer- en MRA-gebied nauw samen met andere regio's

aan het toeristisch product. We stimuleren de sector door het verhaal van Flevoland een onderdeel te laten zijn bij het ontwikkelen van nieuwe producten, belevingen en routing.

Branding Flevoland krijgt steeds meer gestalte. Het identiteitskompas van Flevoland, met voor de regio unieke en eenduidige benoemde identiteitswaarden, wordt steeds meer ingezet bij projecten in de drie domeinen 'leef', 'groei' en 'bezoek'. Samen met onze partners verstevigen we zo de positionering van de Flevoland als aantrekkelijke regio voor (potentiële) inwoner, bedrijf en bezoeker.

Cultuur en erfgoed

Cultuur en erfgoed maakt onze provincie aantrekkelijker voor bedrijven, werknemers en toeristen en zorgt voor verbinding in de samenleving. Wij zijn trots op het erfgoed van onze pioniers en willen dat koesteren. Het unieke karakter van Flevoland als het grootste door mensen handen gemaakte land ter wereld verdient bijzondere aandacht en moet verteld worden. Het is belangrijk dat we als provincie een bijdrage blijven leveren in het samenspel van de overheden die gezamenlijk zorg dragen voor een breed en divers cultureel klimaat. Daarbij is het voor ons van wezenlijk belang dat cultuur voor iedereen toegankelijk is.

We geven in 2024 uitvoering aan het laatste jaar van de 'Cultuurnota 2021-2024, Flevoland: ruimte voor cultuur'. We blijven werken aan het ontstaan, groeien en verrijken van de Flevolandse identiteit en het versterken van de Flevolandse culturele infrastructuur. Tevens blijven we ons inzetten om de laaggeletterdheid terug te dringen.

Met het 'Erfgoedprogramma' bouwen we verder aan het erfgoed van Flevoland, het beschermen en verrijken en bovenal uitdragen van het erfgoed en inzetten ervan als inspiratiebron bij ontwikkelingen. De doorontwikkeling van Batavialand tot een toekomstbestendig Nationaal Maritiem Erfgoedpark draagt hier in belangrijke mate aan bij.

Sport

We zien de maatschappelijke waarde van sport in het bevorderen van de gezondheid van de Flevolandse en sociale samenhang. Via Sportservice Flevoland geven we uitvoering aan het Flevolandse sportbeleid, gericht op talentontwikkeling, sportevenementen en aangepast sporten. Ook creëren we mogelijkheden voor actieve buitensportbeoefening. Zo stimuleren we een sportieve, gezonde leefstijl. Het Nationaal Preventieakkoord en het Nationaal Sportakkoord bieden mogelijkheden voor een coördinerende rol van de provincie. We zetten via Sportservice Flevoland in op een actieve lobby om grootschalige sportevenementen naar Flevoland te halen.

Maatschappelijk effect

Flevoland heeft een gezonde en welvarende samenleving waar het goed wonen, werken en recreëren is. Een gezonde(re) leefstijl en de juiste zorg op de juiste plek zijn belangrijke uitgangspunten bij concrete vormgeving. De versterkte Flevolandse identiteit en publiekstrekkingen trekken meer bezoekers naar provincie Flevoland.

Effect van ons beleid

De kwaliteiten van landschap en erfgoed zijn benut en behouden voor een inspirerende, gezonde leefomgeving die inwoners, ondernemers en gebiedspartners verbindt. De promotie van de culturele en toeristisch-recreatieve voorzieningen heeft geleid tot grotere bekendheid en hogere bezoekersaantallen en meer kansen voor ondernemers. We hebben preventieactiviteiten van regionale partners ondersteund zodat Flevolandse gezond(er) leven, langer fit blijven en indien nodig hoogwaardige zorg ontvangen, het liefst dichtbij huis, en daarmee langer zelfredzaam zijn en economisch en sociaal beter deelnemen aan de samenleving. Bij ruimtelijke beslissingen (inrichting van woon -en leefomgeving van inwoners) zijn de thema's 'gezondheid' en 'zorg' volwaardig meegewogen, alsook culturele voorzieningen en het Verhaal van Flevoland.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef-cijfer 2023	Streef-cijfer 2024	2025 - 2027
Recreatie en Toerisme*	Visit Flevoland:						
	• Bereik (x 1 mln.)	55	155	276	150	150	150
	• Mediawaarde (x € 1.000)	370	560	660	500	500	500
	Bezoekers:						
	• Aantal overnachtingen (x 1 mln.)	1,76	2,19	2,68	>2,68	>2,68	>2,68
	Bron: CBS						

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
	Economische impact: • Aantal banen <i>Bron: LISA/ Vestigingenregister</i>	12.180	11.440	12.190	> 12.200	> 12.200	> 12.200
Culturele kracht en identiteit	Totaal aantallen bezoekers van voorstellingen, festivals, culturele instellingen en evenementen die met provinciale middelen mogelijk gemaakt zijn (incl. Batavialand)** <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	53.016	76.155	101.658	136.925	150.000	165.000
	Doorontwikkeling van Batavialand tot toekomstbestendig Nationaal Maritiem Erfgoedpark <i>* Toelichting: verwachting is dat in 2025 50%, in 2026 75% en in 2027 100% gerealiseerd is.</i>					25%	100%*
	Aantallen bezoekers Batavialand	40.945	34.506	55.664	72.000	86.400	100.000 (2026)
	Cultuureducatie: aantal scholen dat heeft deelgenomen aan programma's FleCk, Cultuureducatie met kwaliteit, en Studio VMBO <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	35	53	88	93	99	n.n.b.
	Participatie: het aantal projecten dat Kunstlink heeft ondersteund met provinciale subsidie; en semi- professionele podiumkunstinstanties hebben uitgevoerd met subsidie van de regeling Talentontwikkeling podiumkunsten. <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	18	30	25	23	23	n.n.b.
	Aantal gesubsidieerde projecten/activiteiten (vanuit het erfgoedprogramma, vanuit landschapskunst; voor bibliotheken vanuit het innovatiefonds Bibliotheeknetwerk Flevoland) <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	28	22	34	36	14	n.n.b.
Sport	Realisatie grootschalige (inter)nationale sportevenementen	2	3	6	6	7	8
	Sportdeelname: Percentage mensen met een beperking dat minimaal 2,5 uur per week matig intensief beweegt	n.b.	51%	n.b.	≥ 51%	≥ 51%	≥ 51%

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
	<i>Bron: Provincie Flevoland/Rapportage Onbeperkt in Beweging</i>						
Vitale Samenleving	Brede welvaart: aantal keer bij de laagste 3 van de twaalf provincies (bottom-kwartiel), op de 32 indicatoren <i>Bron: CBS</i>	n.b.	10/32	8/32	<8/32	<8/32	<8/32
	Ervaren gezondheid (percentage volwassenen dat zijn/haar gezondheid als (zeer) goed ervaart) <i>Bron: GGD/RIVM/CBS</i>	n.b.	78,1	67,9%	>67,9%	>67,9%	>67,9%
	Eenzaamheid: Aantal inwoners van 15 jaar en ouder dat minstens één keer per week contact heeft met familie, vrienden of burens <i>Bron: CBS</i>	71,1%	70,9%	n.b.	>70,9%	>70,9%	>70,9%
	Spanningsindicator arbeidsmarkt Zorg & Welzijn*** <i>Bron: UWV</i>	1,67 (krap)	3,28 (krap)	5,52 (zeer krap)	<5,52	<5,52	<5,52

*Kennisinstituut NBTC NIPO Research voert het Continu Vakantie Onderzoek en het Continu Vrije Tijds Onderzoek niet meer uit. Hierdoor is het niet langer mogelijk om de indicatoren 'omvang bestedingen' en 'aantal vrijetijdsactiviteiten', afkomstig uit deze onderzoeken, te handhaven in de P&C-stukken. Momenteel wordt interprovinciaal en landelijk (Landelijke Data Alliantie toerisme) gewerkt aan alternatieven. Zodra deze beschikbaar komen zullen deze in de begroting worden opgenomen.

**De bezoekersaantallen 2022 zijn gebaseerd op de subsidieverantwoordingen die binnen zijn per begin juli 2023. Het betreft het aantal fysieke bezoekers en bezoekers van aangepaste producties in verband met corona. Nog niet alle cijfers zijn binnen, een aantal projecten is afgelast en een aantal komt door verschoven prestaties later met de verantwoording. Meer informatie over de waarde van het culturele aanbod en de culturele infrastructuur is te vinden in de periodieke cultuurmonitor Flevoland.

***De spanningsindicator is een maat voor de verhouding tussen de vraag en het aanbod op de arbeidsmarkt. Het UWV deelt het aantal openstaande vacatures door het aantal personen dat op hetzelfde moment korter dan 6 maanden WW ontvangt. Hoe hoger het getal, hoe hoger de spanning (en dus de krapte) op de arbeidsmarkt. Bij een waarde van 0 is de arbeidsmarkt zeer ruim voor werkgevers.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Restauratie- volume	Rijksmonumenten (exclusief functie woonhuis) staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht'						
	1. Percentage	6,8%	6,8%	10%	10%	10%	10%
	2. Kubieke meters	1.271	1.271	1.541	1.541	1.541	1.541
	<i>Bron: Monumentenwacht</i>						

Toelichting: In 2022 waren er totaal 40 rijksmonumenten zonder woonfunctie in Flevoland, daarvan vallen er 4 in de categorie 'matig' of 'slecht' voor wat betreft de staat van onderhoud van het casco. In het Interprovinciaal Overleg (IPO) is 10% afgesproken als landelijk streefcijfer.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
4. Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	4.1 Recreatie, toerisme en sport	Flevoland is aantrekkelijk als toeristisch-recreatieve bestemming, waarbij het vrijetijdsaanbod en de beleving is toegenomen en de bekendheid van de vrijetijdsbestemming is gegroeid. Samen met natuur en mobiliteit (programmaonderdelen 2.2, 6.2 en 6.3) dragen we bij aan de realisatie een prettige en gezonde leefomgeving door het stimuleren van een beweegvriendelijke openbare ruimte in Flevoland. De natuurlijke en waterrijke omgeving van Flevoland is beleefbaar, toegankelijk en bereikbaar en nodigt inwoners en bezoekers uit te sporten en te recreëren
	4.2 Cultuur en erfgoed	Een sterk cultureel klimaat van hoge artistieke waarde, waarvan maker en publiek, maatschappij, economie en ruimtelijke omgeving profiteren
		We geven uitvoering aan de 'Cultuurnota 2021-2024: Flevoland, ruimte voor cultuur', waarbij we een sterk cultureel klimaat van hoge artistieke waarde realiseren, waarvan maker en publiek, maatschappij, economie en ruimtelijke omgeving profiteren
		De bescherming van het Flevolands erfgoed is verstevigd en we bouwen verder aan de beleving van en de kennis over het Flevolands erfgoed op basis van het 'Erfgoedprogramma'
	4.3 Vitale samenleving	Een succesvolle doorontwikkeling van Batavialand tot een toekomstbestendig Nationaal Maritiem Erfgoedpark
		Batavialand als culturele trekpleister, dat diverse doelgroepen trekt, laagdrempelig is, culturele en ruimtelijke kwaliteit biedt in het hart van het Bataviakwartier, mede door de realisatie van een Nationaal Scheepsarcheologisch Depot (NSD), een multifunctioneel entreegebouw, de integratie van de Bataviawerf en het schip de Batavia
		De samenleving van Flevoland is gezond, welvarend en betrokken (iedereen doet mee en hoort erbij)

Verbonden partij(en)

Visit Flevoland BV promoot in opdracht van ons, het vrijetijdsaanbod van Flevoland. Zodanig dat de Flevolandse beeldragers (zoals Nationaal Park Nieuw Land, Batavialand, Schokland, Urk ed.) van het unieke en onderscheidende karakter middels de verhaallijnen van Nieuw Land ('watererfgoed', 'vernieuwend ontwerp', 'nieuwe natuur' en 'agro & food') van Flevoland, goed voor het voetlicht worden gebracht bij de diverse kansrijke doelgroepen. Zij draagt daarmee bij aan het doel: een versterkte profilering van de vrijetijdsbestemming en haar bekendheid.

Het Flevolands Archief behartigt de belangen van de deelnemers op grond van de Archiefwet 1995 en voert de archief wettelijke taken uit.

Sportservice Flevoland B.V. geeft uitvoering aan de 'Nota Sportbeleid'. Zij draagt daarmee bij aan het doel: de sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

4.1 Recreatie, toerisme en sport

Doel (2023-2027)

Flevoland is aantrekkelijk als toeristisch-recreatieve bestemming, waarbij het vrijetijdsaanbod en de beleving is toegenomen en de bekendheid van de vrijetijdsbestemming is gegroeid. Samen met natuur en mobiliteit (programmaonderdelen 2.2, 6.2 en 6.3) dragen we bij aan de realisatie een prettige en gezonde leefomgeving

door het stimuleren van een beweegvriendelijke openbare ruimte in Flevoland. De natuurlijke en waterrijke omgeving van Flevoland is beleefbaar, toegankelijk en bereikbaar en nodigt inwoners en bezoekers uit te sporten en te recreëren.

Activiteiten 2024

- Met mobiliteit en natuur werken we, in gezamenlijk met gemeenten en terreinbeherende organisaties, aan de toegankelijk, bereikbaar en aantrekkelijk maken en behouden van een beleefbare en beweegvriendelijke (sport en recreatie) openbare ruimte in de provincie.
- Vanuit de nationale spreidingsopgave van grote stromen toeristen zetten we samen met de Flevolandse gemeenten en partners in op bestemmingsmanagement en een bewuste groei van de unieke recreatieve kracht van de regio voor zowel inwoner als bezoeker. Daarbij kijken we naar de mogelijkheden om recreatie en toerisme in te zetten als middel voor andere maatschappelijke opgaven zoals het leefbaar houden van het platteland en draagvlak/waardering te creëren voor natuur en landschap.
- We geven samen met de Flevolandse gemeenten, Visit Flevoland en partners uitvoering aan het Provinciale Beleidsplan Toerisme en Recreatie Flevoland. Hierbij geven we gezamenlijk het Perspectief Flevoland 2030 verder vorm en werken we aan de verdere ontwikkeling en gebiedspromotie van het unieke karakter van Flevoland via de verhaallijnen en districten 'Watererfgoed', 'Agro & Food', 'Nieuwe Natuur', 'Vernieuwend Ontwerp', 'IJsselmeer' en 'MRA'.
- Ondernemers en organisaties uit de vrijetijdssector worden met het 'Economisch Programma' en de Nadere Regels gefaciliteerd in hun ondernemerschap en gestimuleerd het verhaal van Flevoland te verwerken in hun vrijetijdsproducten.
- Flevoland positioneert zich met haar unieke en eenduidige identiteitswaarden als aantrekkelijke regio en wordt onder de aandacht gebracht via de drie domeinen 'leef', 'groei' en 'bezoek' vanuit Branding Flevoland.
- Samen met het Rijk, Provincie Noord-Holland, gemeenten en andere stakeholders trekken we gezamenlijk op in het recreatief bevaarbaar en beleefbaar houden van het water door o.a. waterplant-overlast tegen te gaan in samenhang met de natuur- en waterkwaliteiten.
- We adviseren bij grootschalige voorzieningen en gebiedsontwikkelingen en zoeken naar de meekoppelkansen ten gunste van recreatieve mogelijkheden en beleving.
- We geven uitvoering aan het sportbeleid conform het basisscenario uit de nota samenwerken aan een sportief Flevoland.
- We zetten via Sportservice Flevoland in op een gerichte en actieve lobby om grootschalige sportevenementen naar Flevoland te halen.

Middelen

4.1 Recreatie, toerisme en sport	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	2.557	2.467	2.586	2.586	2.586	2.586
Baten	-45	-28	-28	-28	-28	-28
Saldo	2.512	2.439	2.558	2.558	2.558	2.558
Kader (saldo voor ZN 23)		2.439	2.308	2.308	2.308	2.308
Zomernota 2023		0	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	250	250	250	250
Kader		2.439	2.558	2.558	2.558	2.558
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de Zomernota 2023 en het Coalitieakkoord 2023-2027.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.1.1 Recreatie, toerisme en gebiedspromotie	1.583	-28	1.555
4.1.2 Sport	1.002	0	1.002
Totaal	2.586	-28	2.558

x € 1.000

4.2 Cultuur en erfgoed

Doel (2023-2027)

Een sterk cultureel klimaat van hoge artistieke waarde, waarvan maker en publiek, maatschappij, economie en ruimtelijke omgeving profiteren.

Activiteiten 2024

- We onderzoeken in 2024 in hoeverre de doelstellingen van het fonds kunst- en cultuurbeleid zijn gehaald, en/of aanpassing behoeven.
- We vinden cultuureducatie en ondersteuning van bibliotheken belangrijk, onder meer om laaggeletterdheid terug te dringen. Daarom zetten we de huidige inzet voort.
- We willen dat het verhaal van de pioniers in Noordelijk Flevoland verteld wordt en bestemmen het beschikbare budget voor Unesco-werelderfgoed Schokland om het unieke verhaal van de pioniers van de Noordoostpolder voor het voetlicht te brengen, hierbij betrekken we ook het verhaal van Urk
- We nemen geen initiatief voor een nieuw landschapskunstwerk, en ondersteunen evenmin eventuele initiatieven van anderen daartoe.
- Cultuursubsidies worden eerlijk verdeeld over de hele provincie, voor zowel stedelijke als plattelandscultuur.
- Deze coalitieperiode nemen of ondersteunen wij geen initiatieven voor een nieuw kunstmuseum in Almere.

Doel (2023-2027)

We geven uitvoering aan de 'Cultuurnota 2021-2024: *Flevoland, ruimte voor cultuur*', waarbij we een sterk cultureel klimaat van hoge artistieke waarde realiseren, waarvan maker en publiek, maatschappij, economie en ruimtelijke omgeving profiteren.

Activiteiten 2024

- We verrijken de aparte website met initiatieven, organisaties en producten die te maken hebben met het 'Verhaal van Flevoland'.
- We geven uitvoering aan verschillende nadere regels op het gebied van cultuur, zoals Professionele podiumkunst, Talentontwikkeling podiumkunst, Impuls klassieke muziek, Innovatiefonds Bibliotheekfunctie. We geven uitvoering aan de nadere regels 'Versterken & Vernieuwen' en 'Mede mogelijk maken' die onderdeel zijn van het Flevolands fonds voor culturele ontwikkeling en aan ons partnerschap bij crowdfunding-platform www.voordekunst.nl; we laten uitvoering geven aan het programma 'Nieuwe makers, nieuwe verhalen' dat medio 2023 is gelanceerd als productiehuis Carte Blanche. Eind 2023 verschijnt een rapportage over Carte Blanche.
- We continueren de cultuureducatieprogramma's voor voortgezet en primair onderwijs met het in 2022 geïntroduceerde programma 'Cultuur+'.
- Het activiteitenprogramma van Kunstpaviljoen 'M' wordt verder uitgerold in de provincie, waaronder activiteiten op gebied van cultuureducatie. We geven verdere uitwerking aan het plan voor cultuurregio Flevoland. We starten met het opstellen van museaal beleid dat wordt opgenomen in de nieuwe 'Cultuurnota 2025-2028'.
- We starten met het proces om medio 2024 de cultuurnota voor de periode 2025-2028 te laten vaststellen in PS.

Doel (2023-2027)

De bescherming van het Flevolands erfgoed is verstevigd en we bouwen verder aan de beleving van en de kennis over het Flevolands erfgoed op basis van het 'Erfgoedprogramma'.

Activiteiten 2024

- We voeren het 'Erfgoedprogramma' uit langs de verschillende erfgoedthema's.
- We leveren een integrale bijdrage vanuit erfgoed, recreatie en toerisme en natuur aan de doorontwikkeling van Werelderfgoed Schokland en nemen deel aan de siteholdersgroep.
- We onderzoeken hoe het verhaal van de pioniers in de Noordoostpolder verteld kan worden en betrekken daarbij ook het verhaal van Urk.
- We continueren onze inzet voor de doorontwikkeling van Batavialand.
- In het traject 'Interbestuurlijke Samenwerking Erfgoed' geven we een nieuwe invulling aan het 'Steunpunt Archeologie en Monumenten Flevoland'.
- We geven uitvoering aan de 'Nadere regels erfgoedbeleving en publieksbereik'.
- We doen onderzoek naar hoe we het Verdrag van Faro in ons beleid kunnen opnemen.

Doel (2023-2027)

Een succesvolle doorontwikkeling van Batavialand tot een toekomstbestendig Nationaal Maritiem Erfgoedpark Batavialand als culturele trekpleister, dat diverse doelgroepen trekt, laagdrempelig is, culturele en ruimtelijke kwaliteit biedt in het hart van het Bataviakwartier, mede door de realisatie van een Nationaal Scheepsarcheologisch Depot (NSD), een multifunctioneel entreegebouw, de integratie van de Bataviawerf en het schip de Batavia.

Activiteiten 2024

- We zetten ons in als bouwheer van de ruimtelijke en bouwkundige ontwikkelingen voor de doorontwikkeling van Batavialand tot een Nationaal Maritiem erfgoedpark Batavialand. Door gedurende 2024 invulling te geven aan de planvoorbereiding in samenwerking met gemeente Lelystad, Batavialand, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en relevante omgevingspartners.
- We gaan in gesprek met relevante stakeholders en omgevingspartners (inwoners en omwonenden, ondernemers, nabijgelegen exploitanten, etc.) om tot een ruimtelijk concept te komen dat recht doet aan de unieke locatie en rol van Batavialand als verteller van het 'Verhaal van Flevoland'.

Middelen

4.2 Cultuur en erfgoed	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	6.104	8.339	8.413	6.594	6.594	6.594
Baten	-699	-350	-344	-10	-10	-10
Saldo	5.405	7.988	8.069	6.584	6.584	6.584
Kader (saldo voor ZN 23)		7.865	7.219	6.434	6.434	6.434
Zomernota 2023		123	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		7.988	7.219	6.434	6.434	6.434
Verschil t.o.v. kader			850	150	150	150
1 Programmadeel fonds culturele ontwikkeling			700	0	0	0
2 Herschikking procesgelden Gebiedsontwikkeling			150	150	150	150

x € 1.000

Toelichting

1. Programmadeel 'Fonds culturele ontwikkeling'

Medio 2023 is het productiehuis Carte Blanche gelanceerd, waarmee uitvoering wordt gegeven aan het programma 'Nieuwe makers, nieuwe verhalen'. Hiervoor zijn middelen op de begroting gezet, welke gedekt worden uit de reserve 'Fond Culturele ontwikkeling'.

2. Herschikking procesgeldten Gebiedsontwikkeling

Voor de ruimtelijke en bouwkundige ontwikkelingen voor de doorontwikkeling van Batavialand tot een Nationaal Maritiem erfgoedpark Batavialand zullen proceskosten worden gemaakt. Hiervoor is € 0,15 mln. budget opgenomen door middel van herschikking van procesgeldten 'Gebiedsontwikkeling'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.2.1 Cultuur	5.149	-333	4.816
4.2.2 Erfgoed	3.264	-10	3.253
Totaal	8.413	-344	8.069

x € 1.000

4.3 Vitale samenleving

Doel (2023-2027)

De samenleving van Flevoland is gezond, welvarend en betrokken (iedereen doet mee en hoort erbij).

Activiteiten 2024

- In 2024 blijven we ons richten op de facilitering van de Zorgtafel.
- Voor de versterking van het zorglandschap (toekomstbestendige gezondheidszorg en infrastructuur) zoeken we de verbinding met de woonopgave (Wonen, welzijn & zorg voor senioren en aandachtsgroepen) – zie programma 1. Hier ligt ook een koppeling met de 'Strategische Agenda Flevoland' en uitvoeringsagenda: Gezamenlijk werken we aan vitale steden en dorpen, goed wonen in een gezonde leefomgeving en voorzieningen voor een dynamische samenleving. Ondersteund door Flever en samen met gemeenten en Waterschap brengen we de samenlevingskant van de groeiopgave in kaart. Als kader gebruiken we hiervoor de brede welvaartsmonitor.
- We gaan in gesprek met partijen die al actief zijn op het gebied van voedselonderwijs om te bepalen hoe er vormgegeven kan worden aan de ambitie uit het coalitieakkoord om in te zetten op aanvullend voedselonderwijs in Flevoland. Dit aansluitend/ aanvullend op reeds lopende initiatieven (bijvoorbeeld 'Gezond Gewicht', 'Jong Leren Eten', de 'Gezonde School', 'Boerderijeducatie'). Vanuit hier leggen we de relatie met de ontwikkeling van een gezonde (fysieke) leefomgeving (zie programma 5).
- Flever is onze partner bij de ontwikkeling en uitvoering van activiteiten ten behoeve van een vitale samenleving. 2024 is het laatste jaar van het huidige meerjarenplan. Eind 2022/ begin 2023 is een tussenevaluatie gedaan en vervolgens een opzet gemaakt voor de eindevaluatie. De evaluatie gekoppeld aan nieuwe ontwikkelingen en speerpunten uit het Coalitieakkoord 2023 – 2027 vormen het uitgangspunt voor het nieuwe Meerjarenplan 2025-2028.
- Via Flever ondersteunt de provincie ook participatie van inwoners (programma 'Versterken inwoners'). In het huidige meerjarenprogramma is dit vooral gericht op gezondheid & welzijn – stem van de inwoner laten horen in de transitie van het zorgstelsel.
- We nemen deel aan en faciliteren onderzoeksnetwerken die zich richten op samenlevingsvraagstukken, zoals bijvoorbeeld het onderzoeksoverleg Flevoland en de regionale Werkplaatsen Sociaal Domein. Belangrijke partners hierin, naast Flever, zijn Windesheim en de GGD.
- De bereikbaarheid van de acute zorg in Flevoland moet op orde zijn en wordt meegenomen in de invulling van het nieuwe zorglandschap en de groeiopgave van Flevoland.

Middelen

4.3 Vitale samenleving	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	1.945	2.130	1.870	1.425	1.425	1.425
Baten	-10	0	0	0	0	0
Saldo	1.936	2.130	1.870	1.425	1.425	1.425
Kader (saldo voor ZN 23)		2.130	1.445	1.325	1.325	1.325
Zomernota 2023		0	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	100	100	100	100
Kader		2.130	1.545	1.425	1.425	1.425
Verschil t.o.v. kader			325	0	0	0
1 Programmering 'Krachtige Samenleving'			325	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

1. Programmering 'Krachtige Samenleving'

Voor de uitvoering van de activiteiten in het kader van de af- en ombouw en de doorontwikkeling op basis van het nieuwe coalitieakkoord van het programma 'Krachtige Samenleving naar Vitale Samenleving' zijn middelen op de begroting gezet, welke gedekt worden uit de reserve 'Krachtige Samenleving'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.3.1 Vitale samenleving	1.870	0	1.870
Totaal	1.870	0	1.870

x € 1.000

4.4 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
4.1 Recreatie, toerisme en sport	Lasten	2.557	2.467	2.586	2.586	2.586	2.586
	Baten	-45	-28	-28	-28	-28	-28
	Saldo	2.512	2.439	2.558	2.558	2.558	2.558
4.2 Cultuur en erfgoed	Lasten	6.104	8.339	8.413	6.594	6.594	6.594
	Baten	-699	-350	-344	-10	-10	-10
	Saldo	5.405	7.988	8.069	6.584	6.584	6.584
4.3 Vitale samenleving	Lasten	1.945	2.130	1.870	1.425	1.425	1.425
	Baten	-10	0	0	0	0	0
	Saldo	1.936	2.130	1.870	1.425	1.425	1.425
Totaal programma 4	Lasten	10.606	12.937	12.869	10.605	10.605	10.605
	Baten	-754	-378	-372	-38	-38	-38
	Saldo	9.853	12.558	12.497	10.566	10.566	10.566

x € 1.000

5. Toekomstbestendige Energie en Klimaat

Inleiding

Op het gebied van Energievraagstukken laten we zien dat we een innovatieprovincie zijn. We kijken op zowel inhoud als regelgeving naar wat kan of hoe we zaken kunnen mogelijk maken: innoveren met ruimte voor experimenteren.

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan toekomstbestendige energie en klimaat.

Regionale Energie Strategie

De Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 uit 2021 is de basis voor onze inzet op gebied van hernieuwbare energie: ons aandeel in de landelijke doelstellingen. Hierbij hanteren wij het motto dat het voor inwoners en ondernemers haalbaar en betaalbaar moet zijn en dat er voldoende draagvlak voor maatregelen is.

Op het gebied van windenergie houden we vast aan eerder gemaakte afspraken en ambities over opschalen en saneren, dan is op dit vlak de grens bereikt. Windmolens op boerenerven voor eigen energiegebruik willen we onder voorwaarden toestaan.

Ten aanzien van zonne-energie sluiten we kostbare landbouwgrond uit en richten we ons op het stimuleren van zonnepanelen op daken en, waar dit landschappelijk in te passen is, op dijken en langs infrastructuur. Wij onderzoeken mogelijke alternatieven, naast zon en wind, voor het realiseren van onze ambities in de RES. Ons streven is een afgewogen, toekomstbestendige mix van duurzame energiebronnen. We zetten in op waterstof en stimuleren onderzoek naar bronnen als geothermie, aquathermie en thorium. Om invulling te geven aan onze voortrekkersrol op het gebied van energie en innovatie zoeken we de samenwerking met (technische) universiteiten en onderzoeksinstituten.

Energie in Balans

Gelet op het overbelaste energienetwerk is de opslag van energie één van onze speerpunten. We zetten ons in om vraag en aanbod van energie beter op elkaar af te stemmen in het programma 'Energie in Balans'. Hierbij stimuleren we batterijopslag en energiehub, zowel grootschalig als kleinschalige opslag via wijk- of buurt batterijen. Deze initiatieven worden nadrukkelijk afgewogen qua ruimtelijke mogelijkheden en impact op de leefomgeving.

In de provincie Flevoland wordt veel duurzame energie opgewekt. Voor de energietransitie is een van de grootste uitdagingen om vraag en aanbod flexibel op elkaar af te kunnen stemmen. Daarom zet de provincie in om energieopslagprojecten te stimuleren en te ondersteunen. Een logische stap gezien de netcongestie, de fluctuerende energieproductie uit duurzame bronnen en de behoefte aan flexibiliteit. Binnen Flevoland zijn inmiddels meerdere grote en kleinere initiatieven op het gebied van opslag in batterijen, warmte, waterstof en hybride systemen.

De provincie gaat onder de noemer van het programma 'Energie in Balans' samenwerking en kennisdeling met de vele partners faciliteren en organiseren.

Milieu en Omgevingsdienst

Een veilige schone en gezonde leefomgeving is niet vanzelfsprekend. De OFGV voert voor de provincie de omgevingstaken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. We vragen in de uitvoeringsafspraken met het OFGV aandacht voor afvaldumpingen in buitengebieden en natuur, waarbij we kijken naar nieuwe vormen van toezicht met slim gebruik van nieuwe technieken zodat de werklast kan worden opgevangen.

Voor het onderdeel 'Bodem' wordt tevens verwezen naar programma 2 'Landbouw, visserij, water en natuur in balans'.

Maatschappelijk effect

Het terugdringen van CO₂-uitstoot door onder andere energiebesparing, opwekking duurzame energie, circulariteit, en de warmtetransitie. Flevoland is zo goed mogelijk voorbereid op klimaatveranderingen en de economische kansen daarvan worden benut. De Flevolandse leefomgevingskwaliteit blijft behouden.

Effect van ons beleid

Ons doel voor 2024 is een energieneutraal Flevoland exclusief mobiliteit. Om dit doel te halen zetten we vol in op uitvoering van het huidige beleid, waarmee we onze koploperspositie op het gebied van hernieuwbare

elektriciteitsproductie verder uitbouwen. Het opwekken van energie wordt ruimtelijk goed ingepast, de markt wordt gestimuleerd om CO₂-neutraal te produceren, we maken de energie -en grondstoffentransitie mogelijk en participatie bij energieopwekprojecten wordt gestimuleerd. Onderzoek heeft uitgewezen dat het doel voor 2030 (energieneutraal inclusief mobiliteit) extra beleidsinspanningen vraagt*. Het college werkt deze uit langs de volle breedte van het Klimaatakkoord en legt PS hiertoe voor de verkiezingen een Provinciaal Klimaatplan voor.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Energie	Verbruikte energie totaal in terra wattuur (voertuigbrandstoffen, elektriciteit, warmte) Bron: <i>Klimaatmonitor</i>	10,14	10,34	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
	Verbruik warmte en elektriciteit in terra wattuur Bron: <i>Klimaatmonitor</i>	6,36	6,55	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
	Totale productie hernieuwbare energie in terra wattuur (biobrandstof vervoer, hernieuwbare warmte, hernieuwbare elektriciteit) Bron: <i>Klimaatmonitor</i>	4,01	4,04	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
	Totale productie van hernieuwbare energie uit wind en zon (> 15 kWp) in terra wattuur (TWh), conform RES-bod Bron: <i>Klimaatmonitor</i>	2,92	2,89	3,64	n.b.	n.b.	5,81 in 2030
Milieu	Luchtkwaliteit: bevolkingsgewogen gemiddelde concentratie fijnstof (PM ₁₀) in de buitenlucht waaraan de inwoners worden blootgesteld, in (µg/m ³) Bron: <i>RIVM/NSL</i>	14,9	14,9	n.n.b.	n.b.*	n.b.	n.b.
	Luchtkwaliteit: bevolkingsgewogen gemiddelde concentratie stikstofdioxide (NO ₂) in de buitenlucht waaraan de inwoners worden blootgesteld, in (µg/m ³) Bron: <i>RIVM/NSL</i>	11,1	10,1	n.n.b.	n.b.*	n.b.	n.b.
	Aantal woningen met hoge geluidbelasting langs provinciale wegen zonder maatregelen Toelichting: Indicator komt voort uit het Actieplan Geluid** Bron: provincie Flevoland	n.b.	n.b.	1.162	≈1.162	≈1.162	≈1.162

* In 2020 is het Schone Lucht Akkoord (SLA) opgesteld. Hierin spraken de Rijksoverheid, provincies en gemeenten met elkaar af de luchtkwaliteit in Nederland tot 2030 verder te verbeteren door in 2030 minimaal 50 procent minder gezondheidsschade te realiseren ten opzichte van 2016, voor zover die schade veroorzaakt wordt door binnenlandse bronnen.

** ** In 2022 zijn nieuwe geluidkaarten gemaakt, waarin een opgave staat van het aantal geluidbelaste woningen. Vanwege de coronasituatie is voor de opgave 2022 de hoeveelheid verkeer gebruikt in 2019. Hierbij is wel de realisatie van een geluidsscherm langs de Buitenring in Almere betrokken waardoor het aantal woningen met een geluidbelasting van 55 dB Lden en meer in Almere is afgenomen. Dit geluidsscherm is in mei 2022 opgeleverd als geluidmaatregel uit het Actieplan Geluid 2018-2023. Daarnaast is tot juli 2023 aan 25 woningen subsidie verstrekt voor het verbeteren van de geluidwering. Omdat de geluidbelasting van deze

woningen niet is afgenomen staan deze woningen nog wel genoemd in de opgave van aantal hoog belaste woningen.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Emissie broeikasgassen	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten) per provincie in absolute aantallen (in tonnen) <i>Bron: Klimaatmonitor</i>	2.167.000	2.217.000	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
Energie-neutraliteit	Totale productie van hernieuwbare energie in Petajoule (PJ) (biobrandstof vervoer, hernieuwbare warmte, hernieuwbare elektriciteit) <i>Bron: Klimaatmonitor</i>	14,42	14,56	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
5. Toekomstbestendige energie en klimaat	5.1 Regionale energiestrategie	<i>Plannen voor duurzame energie in Flevoland (Regionale Energie Strategie)</i> Samen met partners invulling geven aan de energietransitie in Flevoland en zetten in op waterstof en stimuleren onderzoek naar de energiemix
		<i>Elektriciteitsinfrastructuur</i> Een toekomstbestendige elektriciteitsinfrastructuur. Beperken gevolgen netcongestie
		<i>Energieopwek</i> Een gebalanceerde regionale duurzame energieopwekking in lijn met onze RES doelen, het Klimaatakkoord en anticiperend op nieuwe ontwikkelingen op het gebied van netcongestie, waterstofproductie, opwek van groengas en energieopslag
		<i>Opslag en Smart Energy Hubs</i> Een gebalanceerd regionaal energiesysteem door vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen, met behulp van energieopslag (o.a. batterij, waterstof en warmte) en Smart Energy Hubs
		Overheden, bedrijven en bewoners helpen bij de overgang naar duurzame energie
	5.2 Milieu	De kwaliteit van onze leefomgeving is in Flevoland behouden, zodanig dat gerichte aandacht is besteed aan gezondheid, bodem, water, lucht en geluid
	5.3 Klimaatakkoord	Een provinciaal Klimaatplan, waarin we aangeven op welke manier de provincie en haar maatschappelijke partners willen bijdragen aan de doelstellingen van het in 2019 vastgestelde nationale Klimaatakkoord, met inbegrip van activiteiten, menskracht en middelen

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Door het vinden van een balans tussen het gebruik van de leefomgeving en beschermen daarvan draagt de omgevingsdienst bij aan de omgevingskwaliteit.

NV Afvalzorg: Afvalzorg beheert de stortplaatsen in provincie Flevoland. Provincie Flevoland heeft een belang van 10% in de NV Afvalzorg Holding. Tweemaal per jaar vindt de Algemene Vergadering van Aandeelhouders plaats.

Het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland zorgt voor voldoende financiële middelen voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Daarmee draagt zij bij aan het behoud van een goede uitgangspositie voor de omgevingskwaliteit.

Stichting DE-on/EEF richt zich met behulp van een lening van de provincie op duurzame-energieprojecten en draagt daardoor bij aan energieneutraliteit in 2030 en het duurzaam benutten van de ondergrond.

De provincie is aandeelhouder van Aliander. Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie belang in deze organisatie.

5.1 Regionale energiestrategie

Doel (2023-2027)

Plannen voor duurzame energie in Flevoland (Regionale Energie Strategie)

Samen met partners invulling geven aan de energietransitie in Flevoland en zetten in op waterstof en stimuleren onderzoek naar de energiemix.

Activiteiten 2024

We stellen regionaal de uitgangspunten op voor de voortgangsnotitie RES Flevoland 2025, intensiveren de samenwerking op het gebied van de energie(visie) en warmtetransitie.

- We gaan onverminderd door met de regionale samenwerking op het gebied van energie en de uitvoering van RES 1.0 Uitvoeren van de RES 1.0, waarbij enerzijds regionaal invulling wordt gegeven aan de opwek van 5,81TWh en anderzijds aan de warmtetransitie middels de gemeentelijke warmtetransitieviesies. Regionale samenwerking tussen de 8 overheden en het maatschappelijk veld staat hierbij centraal, waarbij er geen verschuiving van bevoegdheden zijn.
- We maken een start met de voortgangsnotitie 'RES Flevoland 2025'.
- We stimuleren de regionale kennisdeling op het gebied van warmte.
- Met partners uitwerken en faciliteren effectieve overlegstructuur waarin RES integraal onderdeel is van de totale opgave 'Energie'.
- Opstellen en (voorbereiding) vaststelling 'Energievisie'.

Doel (2023-2027)

Elektriciteitsinfrastructuur

Een toekomstbestendige elektriciteitsinfrastructuur. Beperken gevolgen netcongestie.

Activiteiten 2024

- Vervolg geven aan het P-MIEK proces voor Flevoland om in het vierde kwartaal van 2024 een nieuwe projectenlijst P-MIEK op te stellen voor inzending in het eerste kwartaal van 2025.
- Inventariseren van bedrijventerreinen om te onderzoeken of het realiseren van energy hubs ruimte kan creëren binnen de gebruikers van het bedrijventerrein voor elektriciteit.
- Het verder verkennen en uitwerken van uitvoeringsplannen voor energy hubs op bedrijventerreinen.
- In overleg met de netbeheerders TenneT en Liander het verder versterken van de elektriciteitsinfrastructuur binnen Flevoland gerelateerd aan de mogelijkheden bij netcongestie.
- Het uitwerken van een afwegingskader voor het realiseren van grootschalige batterij-opslag in Flevoland passend binnen de Flevolandse behoefte hierin dit in samenhang met de ruimtelijke inpassing.

Doel (2023-2027)

Energieopwek

Een gebalanceerde regionale duurzame energieopwekking in lijn met onze RES doelen, het Klimaatakkoord en anticiperend op nieuwe ontwikkelingen op het gebied van netcongestie, waterstofproductie, opwek van groengas en energieopslag.

Activiteiten 2024

Wind:

- We geven uitvoering aan het 'Regioplan Windenergie Oostelijk en Zuidelijk Flevoland' en de partiële herziening Omgevingsverordening voor windenergie.
- We geven invulling aan de verkenning naar naderingsdetectiesystemen door middel van begeleiding en implementatie.
- Vaststellen beleidskaders ten aanzien van boerenmolens.

Zon:

- We geven uitvoering aan de 'Structuurvisie Zon'.
- Oriëntering of en hoe zon op dak kan worden gestimuleerd.

Groengas:

- Er wordt in kaart gebracht welke potentie er in Flevoland ligt voor de productie van groengas.
- Er wordt een inschatting gemaakt voor welk deel Flevoland kan bijdragen aan de landelijke doelstelling voor opwek aan groengas.

Doel (2023-2027)

Opslag en Smart Energy Hubs

Een gebalanceerd regionaal energiesysteem door vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen, met behulp van energieopslag (onder andere batterij, waterstof en warmte) en Smart Energy Hubs.

Activiteiten 2024

- Aanjagen verdere ontwikkeling van Flevoland Hydrogen Valley (FLHY) voor de realisatie van opwek, distributie, afname en opslag van waterstof verdeeld over clusters agrarische sector, maritieme sector, logistiek- en mobiliteitssector en opslag.
- Faciliteren samenwerking met partners en gemeenten uit de provincie op ontwikkeling en realisatie van Smart energy Hubs waar opslag (elektriciteit, waterstof, warmte) en afname slim wordt afgestemd.
- Toepassing en omzetten van experimentenkader in beleid met betrekking tot ruimtelijke inpassing batterijen ter ondersteuning van het balanceren van het elektriciteitsnet, uitbreiding van toepasbaarheid experimentenkader voor andere energie opgaven.

Doel (2023-2027)

Overheden, bedrijven en bewoners helpen bij de overgang naar duurzame energie.

Activiteiten 2024

- We stimuleren de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.
- Via de opdracht van de OFGV bevorderen we de verduurzaming bij bedrijven die onder ons bevoegd gezag vallen.
- We ondersteunen de medeoverheden met kennis via het Warmte expertisecentrum
- Ondersteunen medeoverheden, bedrijven en burgers in de energietransitie met kennis en expertise, bijvoorbeeld met het Energie Expertisecentrum Flevoland, de 'Flevolandse Energieagenda' en Horizon.

Middelen

5.1 Regionale energiestrategie	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	4.698	7.698	6.104	5.543	4.908	5.080
Baten	-2.379	-3.502	-2.758	-3.135	-2.500	-2.672
Saldo	2.319	4.196	3.346	2.408	2.408	2.408
Kader (saldo voor ZN 23)		3.516	2.206	2.269	2.269	2.269
Zomernota 2023		680	1.000	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		4.196	3.206	2.269	2.269	2.269
Verschil t.o.v. kader			140	140	140	140
1 Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid tot en met 2030 (RES)			140	140	140	140

x € 1.000

Toelichting

1. Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid tot en met 2030 (RES)

Het Rijk stelt jaarlijks € 0,29 mln. beschikbaar voor de proceskosten via het Provinciefonds middels een decentralisatie uitkering voor de ondersteuning van het proces van de Regionale Energie Strategieën (RES) in Flevoland. De zes gemeenten en het waterschap hebben de provincie opgegeven als ontvangende partij van de rijksbijdrage RES. Het is de bedoeling dat Flevoland deze middelen doelgericht inzet voor de definiëring van de RES. De proceskosten afgerond € 0,14 mln. zijn op dit programmaonderdeel begroot. Het overige deel wordt gebruikt voor capaciteitsuitbreiding en is begroot op programmaonderdeel 8.2 'Bedrijfsvoering'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.1.1 Energietransitie (incl. DE-ON)	6.104	-2.758	3.346
Totaal	6.104	-2.758	3.346

x € 1.000

5.2 Milieu

Doel (2023-2027)

De kwaliteit van onze leefomgeving is in Flevoland behouden, zodanig dat gerichte aandacht is besteed aan gezondheid, bodem, water, lucht en geluid.

Activiteiten 2024

- We werken mee aan het 'Actieplan Bodem en Water' (ABW) - aan de hand van de vastgestelde Samenwerkingsovereenkomst en onderliggend, regisserend programma - zodanig dat het zich ontwikkelt tot het netwerk met bijbehorende activiteiten en projecten waar de agrofoodsector werkt aan een duurzamer systeem als basis voor een toekomstgerichte landbouw met bodem als centrale pijler voor de lange termijn.
- We stellen een vervolg op voor het programma 'Duurzaam Gebruik van de Flevolandse Ondergrond', waarin we de omslag maken naar een 'systeembenadering met bodem als basis', aansluitend bij de opgaven uit de omgevingsvisie en de provinciale opgaven.
- We gaan verder met de beoogde activiteiten in het kader van de 'Monitoring Fysieke Leefomgevingskwaliteit', die in 2021 zijn geïnventariseerd. Het betreffen activiteiten in de sfeer van 'Geluid', 'Luchtkwaliteit' en 'Bodemkwaliteit'. De 35 maatregelen in het 'Uitvoeringsprogramma 2023-2030 - Schone Luchtakkoord' maken ook hiervan deel uit.

- De activiteiten op het gebied van geluid, luchtkwaliteit en bodemkwaliteit dragen bij aan het beschermen en bevorderen van een gezonde (fysieke) leefomgeving. Daarbij leggen we een relatie met de ontwikkeling van een vitale samenleving (H4) en andere actuele provinciale thema's en doelen (onder andere duurzame en sociale ontwikkeling). In 2024 moet het nieuwe provinciale actieplan geluid worden vastgesteld met daarin de acties in de planperiode tot 2030. Voor de financiering van de acties worden de resterende budgetten van het actieplan geluid 2018 ingezet. In 2024 moet de vaststelling van het geluidregister in procedure gaan. De keuze van het basisjaar voor vaststelling van de geluidsruijnte voor de ontwikkeling van het verkeer op provinciale wegen (was 2019), verlangt aanvullende verkeerstellingen op minimaal 25 wegvakken. We zetten het VTH-instrument in op circulaire economie bij die bedrijven waarvoor wij bevoegd gezag zijn.
- De activiteiten op het gebied van bodem en ondergrond richten zich op herstellen, beschermen en benutten. Afronden van de bodemsaneringsoperatie houdt in dat de laatste twee speedlocaties in Flevoland gemonitord worden. Toepassing van bodemenergie en aardwarmte als alternatief voor verwarmen met gas wordt gestimuleerd.

Middelen

5.2 Milieu	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	5.652	7.632	7.348	6.505	6.505	6.505
Baten	-563	-704	-513	-513	-513	-513
Saldo	5.089	6.928	6.835	5.992	5.992	5.992
Kader (saldo voor ZN 23)		7.567	5.498	5.474	5.474	5.474
Zomernota 2023		-639	933	113	113	113
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		6.928	6.431	5.588	5.588	5.588
Verschil t.o.v. kader			404	404	404	404
1 OFGV Begroting 2024-2027 en 1e en 2e begrotingswijziging 2024			404	404	404	404

x € 1.000

Toelichting

1. Per saldo een hogere bijdrage aan de OFGV

De provinciale bijdrage aan de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi- en Vechtstreek (OFGV) wordt aangepast zoals die is verwerkt in de vastgestelde begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 en de 1e en 2e begrotingswijziging 2024 van de OFGV. De bijdrage wordt per saldo hoger door enerzijds de herziening van de kostenverdeelssystematiek 2024-2026 en de aanvullende indexering van de personeelskosten door het CAO akkoord gemeenten en cao SGO. En anderzijds heeft de verschuiving van het bevoegd gezag van bodemtaken naar de gemeenten onder de Omgevingswet per 1 januari 2024 en het plaatsafhankelijk werken door de OFGV een voordelig effect op de bijdrage van Flevoland.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.2.1 Milieu en leefomgeving	1.930	-473	1.458
5.2.2 Omgevingsdiensten	5.417	-40	5.377
Totaal	7.348	-513	6.835

x € 1.000

5.3 Klimaatakkoord

Doel (2023-2027)

Een provinciaal Klimaatplan, waarin we aangeven op welke manier de provincie en haar maatschappelijke partners willen bijdragen aan de doelstellingen van het in 2019 vastgestelde nationale Klimaatakkoord, met inbegrip van activiteiten, menskracht en middelen.

Activiteiten 2024

- Op basis van de Verkenning Klimaatplan Flevoland werken we een provinciaal klimaatplan Flevoland uit dat in 2025 ter besluitvorming aan PS wordt aangeboden.
- We richten een werkstructuur in.
- We stemmen af met onze regionale partners, andere provincies en het Rijk.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

De mate waarin wij kunnen bijdragen aan de doelen van het Klimaatakkoord zijn zeer afhankelijk van de beleidskaders die het Rijk ontwikkelt.

Middelen

5.3 Klimaatakkoord	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	33	0	0	0	0	0
Baten	-6	0	0	0	0	0
Saldo	28	0	0	0	0	0
Kader (saldo voor ZN 23)		0	0	0	0	0
Zomernota 2023		0	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		0	0	0	0	0
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de Zomernota 2023 en het Coalitieakkoord 2023-2027.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.3.1 Klimaatakkoord	0	0	0
Totaal	0	0	0

x € 1.000

5.4 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
5.1 Regionale energiestrategie	Lasten	4.698	7.698	6.104	5.543	4.908	5.080
	Baten	-2.379	-3.502	-2.758	-3.135	-2.500	-2.672
	Saldo	2.319	4.196	3.346	2.408	2.408	2.408
5.2 Milieu	Lasten	5.652	7.632	7.348	6.505	6.505	6.505
	Baten	-563	-704	-513	-513	-513	-513
	Saldo	5.089	6.928	6.835	5.992	5.992	5.992
5.3 Klimaatakkoord	Lasten	33	0	0	0	0	0
	Baten	-6	0	0	0	0	0
	Saldo	28	0	0	0	0	0
Totaal programma 5	Lasten	10.383	15.330	13.452	12.048	11.413	11.585
	Baten	-2.948	-4.206	-3.271	-3.648	-3.012	-3.184
	Saldo	7.436	11.124	10.181	8.400	8.400	8.400

x € 1.000

6. Goede Bereikbaarheid en Infrastructuur

Inleiding

Infrastructuur en mobiliteit is een wettelijke taak van onze provincie en deze kerntaak bestaat uit de volgende onderdelen:

- Aanleg en onderhoud van (vaar-)wegen, fietspaden en bruggen;
- Calamiteitenmanagement en gladheidsbestrijding;
- Vergunningverlening (evenementen, kabels etc.);
- Opdrachtverlening van het openbaar vervoer;
- Het opstellen van een verkeers- en vervoersplan met het Rijk, omliggende provincies, inliggende gemeenten, het waterschap, maatschappelijke partners en bewoners van Flevoland.

Een goede bereikbaarheid is een basisvoorwaarde voor de (economische) ontwikkeling van een samenleving. Voor Flevoland in het bijzonder gelet op de afhankelijkheid van werkgelegenheid op het vaste land.

Het gaat dan met name om de schakelfunctie in de stedendriehoek Amsterdam – Almere – Utrecht, de as Alkmaar – Zwolle en de verbinding met de noordelijke regio's.

Bij de aanleg van nieuwe infrastructuur en het beheer van onze eigen (vaar-)wegen, fietspaden en oversteekplaatsen, hebben we tevens oog voor de natuur en zoeken we naar combinatiemogelijkheden met andere ambities. Maar we doen geen concessies aan de veiligheid.

Samen met onze maatschappelijke partners zetten wij ons dagelijks met hart en ziel in om onze mooie provincie goed bereikbaar te maken en te houden. Om als gebiedsregisseur alle belangen goed te wegen en te verbinden is niet altijd een gemakkelijke opgave. Met enige trots kunnen we vaak constateren dat in goed overleg en co-creatie nieuwe oplossingen gevonden kunnen worden die het beste passen bij Flevoland.

Programma Mobiliteit en Ruimte

Op 13 juli 2022 is het programma 'Mobiliteit en Ruimte' vastgesteld door PS met als beoogd effect een slim, schoon en solide mobiliteitssysteem. We richten ons op het realiseren van een duurzame mobiliteitsketen om van deur tot deur en weer terug te reizen.

In de 'Mobiliteitsvisie 2030' hebben we onze provinciale doelen geformuleerd, die ervoor zorgen dat we bereikbaar blijven. De uitwerking van deze provinciale doelen in maatschappelijke opgaven en tal van activiteiten zijn opgenomen in het programma 'Mobiliteit en Ruimte', met als kernboodschap:

Als innovatieve provincie investeren we slim in schoon vervoer en een solide vervoersnetwerk, dat veilig en duurzaam is.

Op hoofdlijnen zijn langs een drietal pijlers – slim, schoon en solide - navolgende beleidslijnen te benoemen:

- Van aanbodgerichte naar vraaggestuurde mobiliteit;
- Intensivering risicogestuurd werken in verkeersveiligheid;
- Proactief gestuurd verkeersmanagement;
- Duurzame grond, weg en waterbouw;
- Werken en leren op afstand;
- Stimuleren laadinfrastructuur en hernieuwbare brandstoffen;
- Regionale hubs om te verbinden;
- Reductie van CO2-uitstoot;
- Verleiding van bezit naar gebruik;
- Stimuleren van het fietsgebruik;
- Ontsluiting ruimtelijk-economische ontwikkelingen;
- Goede bereikbaarheid met alle vervoerswijzen;
- Mobiliteit bereikbaar voor iedereen;
- Veilige systemen, veilige infrastructuur.

Op 16 december 2020 is het 'Fundament Smart Mobility Flevoland' vastgesteld. Door de beleidsmatige verankering in het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' wordt het beleidskader voor Smart Mobility bepalend in de integratie van de hele Flevolandse mobiliteitsketen en ontstaan kansen om de innovatieve mobiliteit te verbinden met de meer traditionele mobiliteit.

Door het Rijk, de MetropoolRegio Amsterdam (MRA), de Vervoerregio Amsterdam (VRA), de Flevolandse gemeenten, Rijkswaterstaat Midden-Nederland, het Waterschap Zuiderzeeland, de aangrenzende provincies en andere verbonden partners nadrukkelijk te betrekken bij het opstellen van het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' is draagvlak gecreëerd. Tevens ontstaan hierdoor mogelijkheden voor vergroting van het maatschappelijk rendement door bundeling van inzet. Ten slotte kan daardoor een start gemaakt worden met de mobiliteitstransitie in Flevoland.

Het bijbehorende bestedingsplan geeft aan hoe voorzien wordt in de dekking van de lasten van alle benoemde activiteiten uit het programma 'Mobiliteit en Ruimte'. Om het aangaan van meerjarige verplichtingen en proactieve sturing mogelijk te maken, is een totaalkrediet voor alle investeringen uit het programma 'Mobiliteit en Ruimte' beschikbaar gesteld. GS is gemandateerd om een integraal uitvoeringskrediet per investering te voteren. Jaarlijks wordt een kredietoverzicht over de voortgang van de investeringen uit het programma 'Mobiliteit en Ruimte' als bijlage bij de programmabegroting aangeboden.

Het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' is integraal opgenomen in het 'Omgevingsprogramma Flevoland'. Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet is hiermee het programma 'Mobiliteit en Ruimte' juridisch geborgd.

Grote infrastructuurprojecten

Waar het gaat om onze provinciale infrastructuur voeren we (de voorbereiding van) een aantal (grote) infrastructuurprojecten uit, waarbij we mede invulling geven aan de ambities uit het collegeakkoord. Zo houden we de infrastructuur beschikbaar en veilig. Dit doen we onder andere door uitvoering te geven aan het vastgestelde 'Meerjarenprogramma Beheer en onderhoud en Vervangingsinvesteringen Infrastructuur (MBVI) 2024'. Daarnaast wordt er een nieuw MBVI opgesteld voor de periode 2025-2029.

In 2024 worden er vervolgstappen gezet in de verdere voorbereiding voor de volgende grote infrastructurale projecten:

- Doorfietsroute Almere – Lelystad;
- Meerjarenprogramma oevermaatregelen;
- Ontsluitingsweg Urk;
- Rondweg Lelystad-Zuid (Laan van Nieuw Land en Verlengde Westerdreef;
- Verkenning busverbinding Lelystad Airport.

Samen met de gemeenten voeren we een Flevolandbreed multimodaal onderzoek uit naar de mobiliteitseffecten van de woningbouwambities op de hoofdverkeersstructuur van Flevoland.

We voeren het fietspadenplan uit voor het verbeteren van het Regionaal Kernnet Fiets Flevoland, waaronder de aanpak van de fietsknelpunten en de hoogwaardige MRA-doorfietsroute Almere-Lelystad.

We voeren een nadere verkenning uit naar de mogelijkheden om frontale aanrijdingen op de Markerwaarddijk te voorkomen en om delen van het fietspad af te schermen van de rijbaan.

Daarnaast werken wij in het Rijk-Regioprogramma 'Samen Bouwen aan Bereikbaarheid' (SBAB) met Rijk en regio samen aan het verbeteren van de bereikbaarheid van Flevoland, onder andere binnen het project 'Amsterdam Bay Area' (IJmeerverbinding), verkenning verbreding A27 Eemnes-Zeewolde, de verbreding en veiliger maken van de N50 en de realisatie van de verbreding A6 (Almere – Lelystad). Ook zijn we bezig de ontsluiting van de oostkant te versterken.

Lelylijn

In het regeerakkoord Rutte IV heeft het kabinet € 3 miljard gereserveerd voor de aanleg van de Lelylijn, een snelle verbinding tussen de Randstad en Noord-Nederland, door Flevoland. Eind 2022 is het MIRT-onderzoek Lelylijn (NOVEX) gestart. Dit onderzoek zal eind 2024 gereed zijn en wordt een vervolgbesluit genomen. Rijk en regio voeren dit onderzoek gezamenlijk uit. Het onderzoek naar de Lelylijn is onderdeel van het Deltaplan Noordelijk Nederland, waarin wordt gekeken op welke wijze de economische structuur in noordelijk Nederland versterkt kan worden door betere OV-infrastructuur en extra woningbouw.

Innovatie openbaar vervoer

Vanaf december 2023 rijdt vervoerder EBS in Flevoland. De concessie IJssel-Vecht 2023-2035 is de opvolger van de concessies IJsselmond en Lelystad. Samen met de provincies Gelderland en Overijssel is de nieuwe

concessie aanbesteed. Het opdrachtgeverschap voor het openbaar vervoer is een wettelijke taak van de provincie. Bij het concessiebeheer (o.a. het toezien op de kwaliteit van het openbaar vervoer en het jaarlijks afstemmen van de dienstregeling op ontwikkelingen) werken we samen met deze provincies onder de naam OV Oost.

De inwoners van Flevoland maken in 2024 kennis met het nieuwe merk 'RRReis'. De bussen voor deze concessie zijn vrijwel allemaal zero-emissie. Bij de oorspronkelijk beoogde laadlocaties is er nog geen stroomaansluiting mogelijk vanwege net-congestie en/of wachttijden om de aansluiting door de netbeheerder te realiseren. In beide situaties is het de Netbeheerder niet toegestaan om aanvragen te prioriteren. Ter overbrugging is gezocht naar tijdelijke locaties waar gebruik kan worden gemaakt van bestaande netaansluitingen met voldoende restcapaciteit.

We investeren in de bereikbaarheid van (kleine) dorpen en het buitengebied. Als de huidige OV-verbindingen niet kunnen worden gehandhaafd, bieden we andere oplossingen. De provincie wil lokale plannen en initiatieven bevorderen door middel van co-financiering, zodat bewoners toch aansluiting hebben op regionaal vervoer. Speciale aandacht geven we daarbij aan een goede toegankelijkheid en sociale veiligheid van het openbaar vervoer voor onder andere ouderen en mensen met een beperking.

In Flevoland starten twee nieuwe buslijnen: de rechtstreekse lijn Urk-Lelystad en de lijn Urk-Nagele-Kampen. Met de laatste is er ca. 20 minuten reistijdwinst ten opzichte van de huidige reis via Emmeloord.

In 2023 is OVpay succesvol geïntroduceerd: reizigers kunnen met hun bankpas/bankapp/creditcard in- en uitchecken in het OV en reizen met voltarief. De volgende stap wordt het uitfaseren van de OV-chipkaart. Parallel introduceren we abonnementen en kortingsproducten via de techniek van OVpay. In samenwerking met de provincies Gelderland en Overijssel benutten we de komst van deze nieuwe techniek om samen met de vervoerders nieuwe abonnementen te ontwikkelen om reizigers die vaker gebruik maken van het OV een aantrekkelijke korting te bieden. Het streven is om het aantal verschillende reisproducten te verkleinen zodat de keuze eenvoudiger wordt.

In Almere is de gemeente gedelegeerd opdrachtgever voor het openbaar vervoer, daar verzorgt Keolis onder de merken Allgo en Rnet het busvervoer. Gemeente Almere ontvangt hiervoor van provincie Flevoland een vergoeding. Provincie Flevoland draagt ook financieel bij aan de concessie Fryslan met het oog op de buslijn Emmeloord – Lemmer – Drachten – Groningen. En tot slot beheren wij ook de concessie Airport-Express.

In 2024 besteden we een nieuw contract voor Regiotaxi Flevoland aan. Met de inzichten die we in 2023 met het vooronderzoek hebben opgedaan willen we een product uitvragen dat een efficiënte oplossing biedt voor het vervoer in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) van de deelnemende gemeenten. Daarnaast moet het vangnet voor het openbaar vervoer (OV) als onderdeel van het contract Regiotaxi Flevoland worden doorontwikkeld door beter aan te sluiten op de mobiliteitsbehoefte van Flevolandse en het reeds beschikbare mobiliteitsaanbod, waarbij er rekening gehouden zal worden met te ontwikkelen deelmobiliteit, zoals Mobility As A Service (MAAS)-proposities.

Duurzame Mobiliteit

In het Klimaatakkoord zijn ambitieuze doelen gesteld voor het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, waaronder CO₂. In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat de regionale uitwerking van de afspraken over mobiliteit plaatsvindt via 'Regionale Mobiliteitsprogramma's' (RMP's). Via het RMP voor de provincies Noord-Holland en Flevoland wordt hier invulling aan gegeven. Het RMP is op 18 mei 2021 door Gedeputeerde Staten (GS) vastgesteld. Het RMP heeft als doelstelling om de CO₂-uitstoot in beide provincies samen te verlagen van 5,4 megaton in 2017 naar 4,2 megaton in 2030. Op grond van de aangescherpte doelstelling van het Rijk, moet deze doelstelling worden aangescherpt tot 4,0 megaton in 2030. Het RMP is, voor zover het provincie Flevoland betreft, verwerkt in het programma 'Mobiliteit en Ruimte'. Hiermee blijft het programma 'Mobiliteit en Ruimte' het integrale kader. Ook het nog op te stellen Provinciaal Klimaatplan zorgt dat de link met het programma 'Mobiliteit en Ruimte' blijft gewaarborgd. Naast de rol die de provincie vervult als opdrachtgever voor aanleg en beheer van infrastructuur, als opdrachtgever voor openbaar vervoer, als inkoper van diensten en middelen en als werkgever, vervult de provincie een belangrijke procesrol. Door via het RMP partijen te inspireren en te verbinden kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de verduurzaming van mobiliteit.

We zijn al volop aan de slag met de verduurzaming van mobiliteit. We nemen deel aan het programma 'MRA-Elektrisch' voor de plaatsing van laadpalen voor elektrische auto's. We hebben een visie duurzaam goederenvervoer. In de nieuwe OV-concessie IJssel-Vecht wordt emissievrij materieel ingezet en we werken aan smart mobility. Provincie Flevoland is aangesloten bij de 'Coalitie Anders Reizen'. Door de coronacrisis heeft het thuiswerken een impuls gekregen, waardoor er minder gereisd hoeft te worden.

In 2023 is in MRA verband het Multimodaal Toekomstbeeld (MTB) opgesteld. Met het MTB laten de provincies Noord-Holland en Flevoland, de Vervoerregio Amsterdam, de gemeenten binnen de MRA en het Rijk zien hoe mobiliteit en ruimtelijke ordening bijdragen aan het mogelijk maken van de forse woningbouwopgave en groei van het aantal arbeidsplaatsen, zonder dat de leefkwaliteit erop achteruitgaat. Naast nieuwe noodzakelijke infrastructuur zoals de IJmeerlijn, vraagt het MTB om op een andere manier naar onze ruimtelijke ordening en ons reisgedrag te kijken. De werkgelegenheid moet fors groeien in gebieden met een eenzijdige en onevenwichtig woon-werkpendel zoals in Almere en Lelystad. Bewust reizen. Een dag thuis werken als het kan, buiten de spits reizen, een keer lopen of wat vaker de fiets pakken. De auto hoeft niet weg, maar het zal niet altijd mogelijk zijn om op met name in de spitsen voldoende ruimte op de weg te bieden aan de auto. Het MTB biedt ruimte voor maatwerk met aandacht voor verschillen tussen gebieden binnen de MRA en keuzevrijheid voor inwoners. Waar iemand woont in Flevoland maakt verschil. Zo zijn de inwoners van bijvoorbeeld Rutte en Nagele in de Noordoostpolder veel meer afhankelijk van de auto dan de inwoners uit Almere, waar meer alternatieven zijn (voor de auto) en de voorzieningen (winkels, scholen, ziekenhuis etc.) nabij. In 2024 gaan de partijen in de MRA het MTB verder concretiseren.

Op het gebied van goederenvervoer is samen met de Vervoerregio Amsterdam en de provincie Noord-Holland de 'Regionale Uitvoeringsagenda Stadslogistiek' (RUAS) opgesteld. Deze agenda met maatregelen gaan de drie partijen samen met gemeenten en vervoersorganisaties verder uitwerken. Met de RUAS creëren we binnen de regio een gelijk speelveld voor vervoerders en verladers. De RUAS helpt binnen onze provincie de gemeenten Almere en Lelystad bij hun ambitie om een zero-emissiezone stadslogistiek in te voeren. Voor de provincie en de overige gemeenten in Flevoland is RUAS bedoeld om de eigen logistieke processen slimmer en duurzamer in te richten.

We brengen de CO2-voetafdruk van de provinciale infrastructuur verder terug door structureel duurzaamheidseisen in onze bestekken op te nemen. Daarnaast gaan we verder met het verduurzamen van het provinciale wagenpark en onze schepen.

Werkprogramma 'MRA-Elektrisch 2023'

In 2023 geven we samen met de partners van de MRA-Elektrisch uitvoering aan de projecten en activiteiten zoals vastgelegd in het werkprogramma 'MRA-E 2023'. Doel is het stimuleren en faciliteren van elektrisch vervoer om daarmee beleidsdoelen rond luchtkwaliteit en klimaat te realiseren. De nadruk ligt hierbij op de uitrol van de laadinfrastructuur, zowel in de publieke ruimte als op bedrijventerreinen.

De ontwikkeling van het aantal laadpalen in provincie Flevoland is als volgt:
Flevoland - laadpalen locaties aangemaakt, in bedrijf gesteld en in proces

Gemeente	Locaties aangemaakt 2022	In bedrijf gesteld 2022	Locaties aangemaakt 2023	In bedrijf gesteld 2023 (situatie t/m 22/6/2023)	In proces (situatie per 23/1/2023)
Almere	143	138	66	76	153
Dronten	13	10	5	5	14
Lelystad	24	29	22	19	33
Noordoostpolder	17	11	10	8	22
Urk	4	4	2	2	3
Zeewolde	14	0	9	5	17
Totaal	215	192	114	115	242

De verwachting is dat in 2023 tussen de 500 en 600 laadpunten (is 300 laadpalen) in de publieke ruimte zullen worden geplaatst, verdeeld over de verschillende gemeenten. In 2024 zal dit aantal ongeveer gelijk zijn. Op basis van de laatste prognoses is de verwachting dat in 2030 ca. 72.000 laadpunten in de publieke ruimte van de MRA-e regio nodig zijn, waarvan circa 4850 in Flevoland. Flevoland ligt op schema om dit aantal te halen.

Maatschappelijk effect

Flevoland is goed bereikbaar, zowel voor regionaal, inkomend als uitgaand verkeer en via openbaar vervoer. Vlotte en veilige bereikbaarheid draagt bij aan de economie en aan de deelname van Flevolandse aan het maatschappelijke leven.

Effect van ons beleid

De bereikbaarheid van Flevoland (ook via het openbaar vervoer) is op een duurzame manier verbeterd, waardoor betere randvoorwaarden zijn ontstaan voor wonen, werken en recreëren.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2020		2021		2022		Streef cijfer 2023	Streef cijfer 2024	2025 - 2027
Stiptheid openbaar vervoer	% ritten van de concessie IJsselmond/IJssel-Vecht dat voldoet aan stiptheidsnormen <i>Toelichting: De norm van $\geq 85\%$ is vastgelegd in de concessieovereenkomst voor de gehele contractperiode</i> <i>Bron: OV-Oost/MIPOV</i>	93%		91,7%		90,8%		$\geq 85\%$	$\geq 85\%$	$\geq 85\%$
Doorstroom-tijden provinciale wegen	De norm is een reistijd tijdens de spits die maximaal 1,25 keer de reistijd in de dalperiode is. De reistijden worden gemonitord op de drukste provinciale wegen in Flevoland:									
		OS	AS	OS	AS	OS	AS			
	• N301 - Nijkerkerweg ri Nijkerk	1,01	1,05	0,96	1,04	1,05	1,15	<1,25	<1,25	<1,25
	• N301 - Nijkerkerweg ri Almere	1,03	1,03	1,01	0,99	1,06	1,05	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Ganzenweg ri Harderwijk	0,97	1,08	0,96	1,26	0,92	1,02	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Ganzenweg ri Lelystad	1,01	0,99	0,97	0,98	1,01	0,98	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Larserweg ri Lelystad	0,99	1,01	0,97	0,99	0,98	1,00	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Larserweg ri Harderwijk	0,91	0,93	1,00	1,04	0,98	1,02	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Waterlandseweg ri A27	1,02	1,05	0,98	1,00	1,03	1,09	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Waterlandseweg ri Almere	0,99	1,01	1,00	1,01	1,09	1,06	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Gooiseweg ri Dronten	1,02	1,09	0,97	1,11	1,02	1,01	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Gooiseweg ri A27	1,01	1,00	0,99	0,98	1,01	0,99	<1,25	<1,25	<1,25
	• N307 - Hanzeweg ri	0,98	1,27	0,85	1,18	0,97	1,19	<1,25	<1,25	<1,25
	• N307 - Hanzeweg ri Dronten	1,02	1,01	0,90	0,87	1,04	1,01	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Hogering ri A6	1,04	1,02	1,03	1,02	1,01	0,99	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Hogering ri Buitenring	1,00	1,06	1,03	1,07	1,00	1,06	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Buitenring ri A6	1,02	1,03	0,95	0,96	0,99	1,01	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Buitenring ri Binnenring	1,01	1,02	0,95	0,96	0,97	0,98	<1,25	<1,25	<1,25
	• N703 - Tussenring ri A6	1,02	1,02	1,03	1,02	1,01	1,01	<1,25	<1,25	<1,25
	• N703 - Tussenring ri N702	1,01	1,03	1,01	1,04	1,01	1,05	<1,25	<1,25	<1,25

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef cijfer 2023	Streef cijfer 2024	2025 - 2027
	<i>Toelichting: OS = Gemiddelde ochtendspits, AS = Gemiddelde avondspits; ri = richting</i> <i>Bron: NDW</i>						
Ernstige verkeersslachtoffers	Aantal mensen dat door een verkeersongeval op provinciale wegen wordt opgenomen in een ziekenhuis of overlijdt. In dit verband wordt onderscheid gemaakt tussen:						
	• Aantal verkeersgewonden (in ziekenhuis opgenomen)	56	50	40	<40	<40	<50
	• Aantal verkeersdoden <i>Toelichting: Het relatief lage aantal maakt het lastig een trend waar te nemen</i> <i>Bron: ViaStat</i>	4	6	6	<4	<4*	<4
Onderhoudstoestand	De provinciale wegen hebben ten minste het door PS vastgestelde onderhoudsniveau B	100%	91%	89,9%	90%	90%	90%
	De provinciale kunstwerken hebben ten minste het door PS vastgestelde onderhoudsniveau B	97%	100%	99%	90%	90%	90%
	De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het door PS vastgestelde onderhoudsniveau B <i>Toelichting: in 2019 zijn de normen voor de onderhoudsniveaus geactualiseerd. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is dit nader toegelicht.</i> <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	79%	86%	85%	85%	85%	85%
Vervoerswijzekeuze	Vervoerswijzekeuze voor korte ritten (<7,5 km) in aantal ritten per dag <i>Bron: CBS</i>						
	Totaal	1,46	1,54	1,63			
	Auto	0,37	0,35	0,38	<0,38	<0,38	<0,38
	Fiets	0,4	0,43	0,52	>0,52	<0,52	>0,52
Aantal laadpunten	Aantal openbare oplaadpalen <i>Bron: MRA-e/HvA</i>	724	1.111	1.532	1.832	2.132	2.500
Technische beschikbaarheid	De beschikbaarheidsgraad van gerenoveerde bruggen en sluizen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	98%	98%	98%
	De beschikbaarheidsgraad van verkeerslichten	99,3%	98,5%	99,2%	98%	98%	98%
	De provinciale wegen zijn bij gladheid preventief gestrooid binnen de normtijden van het CROW	100%	100%	99%	98%	98%	98%

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef cijfer 2023	Streef cijfer 2024	2025 - 2027
	Toelichting bruggen en sluizen: in 2020 wordt de eerste gerenoveerde brug/sluis opgeleverd. Vanaf dan kan de technische beschikbaarheid van gerenoveerde bruggen en sluizen gemeten worden. Bron: Provincie Flevoland						

* Toelichting: De doelstelling is het bereiken van een dalende trend in het aantal verkeersdoden en -gewonden. Het relatief lage aantal verkeersdoden en -gewonden maakt het echter lastig een trend waar te nemen. Het Rijk streeft naar 0 verkeersslachtoffers in het jaar 2050. Bij het aantal verkeersgewonden geldt dat er sprake is van een relatief lage registratiegraad van verkeersgewonden: ongeveer 50% wordt niet geregistreerd (SWOV, 2020).

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streefcijfer 2023	Streefcijfer 2024	2025 - 2027
Waardering openbaar vervoer	Klantenwaardering concessie IJsselmond	7,7	7,7	7,7	LG	LG	LG
	Klantenwaardering concessie Lelystad*	n.b.	8,1	7,8	7,5	7,5	7,5
	Klantenwaardering concessie IJssel-Vecht					7,5	8,3
Bron: CROW-KPVV Toelichting: Het streefcijfer voor klantwaardering concessie IJsselmond gaat uit van het landelijk gemiddelde (LG). In 2022 was het landelijk gemiddelde 7,8. In de concessie Lelystad staat een 7,5 als doelstelling. EBS heeft in haar offerte aangegeven voor de gehele concessie IJssel-Vecht vanaf 2025 een 8,3 te scoren op de klantwaardering.							

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
6. Goede bereikbaarheid en infrastructuur	6.1 Openbaar vervoer	OV is een aantrekkelijk alternatief voor de auto Op een aantal verbindingen moet het gebruik van het openbaar vervoer meer groeien dan het autogebruik en de reistijdverhouding niet verslechteren
		Ontsluiten van (nieuwe) ruimtelijk-economische ontwikkelingen Het OV moeten meegroeien met de groei van Flevoland, waarbij we in gebieden met een lage OV-bezettingsgraad inzetten op vormen van deelvervoer, zoals 'Mobility as a Service'
		Vraaggericht, betaalbaar en dekkend OV-netwerk met goede uitvoeringskwaliteit Logisch OV-netwerk, met goede haltevoorzieningen en knooppunten
		Toegankelijk OV ook voor reizigers met een mobiliteitsbeperking 80% van de reizigers stapt op bij een halte die voldoet aan de eisen van fysieke toegankelijkheid, 50% stapt op

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
	6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	bij een halte die tevens voldoet aan de eisen van visuele toegankelijkheid
		Reizigers kunnen snel, betrouwbaar en veilig reizen en kunnen kiezen tussen vervoermiddelen
		Knelpunten buiten Flevoland, die van invloed zijn op de bereikbaarheid van Flevoland, zijn opgelost of er zijn voorbereidingen getroffen voor het oplossen ervan
		Bereikbaarheid in Flevoland is verbeterd door de inzet van smart mobility
		• De bereikbaarheid, doorstroming, verkeersveiligheid en leefbaarheid in Flevoland is verbeterd; • Stimuleren van de economische ontwikkeling: bedrijvigheid, kennisontwikkeling en werkgelegenheid; • Samenwerken in de uitvoering met lokale (markt)partijen, in een regionale en landelijke setting
	6.3 Infrastructuur	De mobiliteit is verduurzaamd om de CO2-uitstoot door mobiliteit in Noord-Holland en Flevoland samen te verminderen tot maximaal 4,2 megaton in 2030 en uiterlijk in 2030 te voldoen aan de WHO-advieswaarden voor luchtkwaliteit (fijnstof en stikstof) De bereikbaarheid van Flevoland is verbeterd ten behoeve van het goed kunnen functioneren van onze samenleving De kwaliteit van onze wegen is op peil en we hebben maatregelen getroffen die de verkeersveiligheid verbeteren

Verbonden partij(en)

Op 31 oktober 2018 is de rechtspersoon Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A. bij notariële akte te Utrecht opgericht. De rechtspersoon is een samenvoeging van de organisaties NDOV en DOVA. Het samenwerkingsverband telt 15 leden, waaronder provincie Flevoland. Doel is te komen tot een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een doeltreffend en efficiënt vervoer voor de reiziger.

Sinds 2020 is de samenwerkingsovereenkomst OV Oost vernieuwd. Dit is een samenwerkingsverband tussen de provincies Gelderland, Overijssel en Flevoland om de OV-concessies efficiënter en effectiever te beheren. Ook werken deze provincies samen bij beleidsontwikkeling openbaar vervoer en OV-aanbestedingen en aanbesteding van bijvoorbeeld DRIS-apparatuur (dynamische reisinformatie).

6.1 Openbaar vervoer

Doel (2023-2027)

OV is een aantrekkelijk alternatief voor de auto.

Op een aantal verbindingen moet het gebruik van het openbaar vervoer meer groeien dan het autogebruik en de reistijdverhouding niet verslechteren.

Activiteiten 2024

- Introductie van een zestal busverbindingen onder de noemer 'snelRRReis': een nieuwe productformule om het OV als aantrekkelijk alternatief voor de auto te positioneren.
- Provincie neemt deel aan landelijke en regionale OV- en spooroverleggen en zet zich in voor betere verbindingen in alle windrichtingen.
- In 2024 blijven wij betrokken bij de realisatie van 'Programma Hoogfrequent Spoor' (PHS) voor de Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (SAAL) corridor. Om het dienstregelingsmodel II in 2030 in te voeren

moet de spoorsector infrastructurele aanpassingen realiseren, een aantal systeemkeuzes maken en moet er voldoende vervoersvraag zijn. Eén van deze aanpassingen is de realisatie van het nieuwe beveiligingssysteem ERTMS, waarvoor de spoorsector voornemens is om in 2027 een proefbedrijf op de Hanzelijn uit te voeren. Wij blijven nauw betrokken om ervoor te zorgen dat zo min mogelijk hinder voor reizigers ontstaat. Om bij te dragen aan het verbeteren van de vervoersvraag blijft de provincie, samen met de gemeenten en de spoorsector, bijdragen aan de 'Regionale Ontwikkelagenda Flevolijn/Hanzelijn'.

- Om diverse ruimtelijke ontwikkelingen te kunnen ontsluiten en verbinden zet de provincie zich, samen met de gemeente Almere, in om een ontwikkelpad voor de busverbinding tussen Almere - 't Gooi – Utrecht (Science Park) te laten onderzoeken. Randvoorwaardelijk voor dit onderzoek is de inzet van de provincies Noord-Holland en Utrecht aangezien de verbinding door concessiegebieden van deze ov-autoriteiten loopt.

Doel (2023-2027)

Ontsluiten van (nieuwe) ruimtelijk-economische ontwikkelingen

Het OV moeten meegroeien met de groei van Flevoland, waarbij we in gebieden met een lage OV-bezettingsgraad inzetten op vormen van deelvervoer, zoals 'Mobility as a Service'.

Activiteiten 2024

- In 2024 zal in Dronten de stadsdienst met grote bussen niet meer rijden. In plaats daarvan zal een buurtbusproject starten: met twee kleine busjes ontsluit het openbaar vervoer meer wijken in Dronten.
- We werken mee aan onderzoeken naar de (OV)-bereikbaarheid van nieuwe woningbouwontwikkeling, zoals bijvoorbeeld voor Lelystad Zuid.

Doel (2023-2027)

Vraaggericht, betaalbaar en dekkend OV-netwerk met goede uitvoeringskwaliteit

Logisch OV-netwerk, met goede haltevoorzieningen en knooppunten.

Activiteiten 2024

- In 2024 is de nieuwe concessie net van start gegaan. Vermoedelijk zal nog veel aandacht uitgaan naar een geschikte definitieve locatie voor het laden van de ZE-bussen.
- We bereiden de introductie van nieuwe abonnementen in het openbaar vervoer in de provincies Flevoland, Gelderland en Overijssel voor. Deze abonnementen passen bij de nieuwe techniek van OVPay en moeten zorgen voor een eenvoudiger aanbod van reisproducten.
- Gezamenlijk met de gemeenten starten we in 2024 met de uitvoering van de (mobiliteits)hubstrategie die in 2023 is opgesteld. Vanaf eind 2023 verkennen we samen met de gemeente Noordoostpolder, vervoerder EBS en andere stakeholders hoe het busstation Emmeloord momenteel functioneert. In 2024 beginnen we met het opstellen van een actieplan om Emmeloord Busstation verder te verbeteren en te maken tot een aantrekkelijke hublocatie.
- We onderzoeken samen met de gemeente Zeewolde en vervoerder EBS de mogelijkheden die er zijn om het OV-netwerk in en rondom Zeewolde te kunnen verbeteren door bijvoorbeeld het aanleggen van een centraal knooppunt.
- De gemeente Urk realiseert met subsidie van de provincie een nieuw busstation en nieuwe bushaltes die naar verwachting in december 2024 worden opgeleverd. Deze nieuwe infrastructurele voorzieningen vormen de basis voor een forse kwaliteitssprong van het openbaar vervoer op Urk die per december 2023 wordt ingezet. Per december 2024 wordt dan de nieuwe busroute door Urk gerealiseerd en wordt de ontsluiting van Urk aanmerkelijk verbeterd en zal de reistijd van/naar Kampen via Emmeloord met circa 8 minuten afnemen.
- De gemeente Lelystad realiseert een nieuw busstation met een busbaan op de Middenweg tot aan de Ziekenhuisweg, welke naar verwachting eind 2024 worden opgeleverd.
- Regiotaxi speelt een belangrijke rol bij het verbeteren van de bereikbaarheid, ook van Flevolandse woonachtig in het landelijk gebied. In 2023 is door de mobiliteitsbehoefte van Flevolandse te onderzoeken een ontwikkelrichting voor de OV-vangnetfunctie (vraagafhankelijk openbaar taxivervoer) uiteengezet. Samen met de betrokken gemeenten gebruiken we deze als basis voor de aanbesteding en implementatie van het nieuwe Regiotaxicontract in 2024.

Doel (2023-2027)

Toegankelijk OV ook voor reizigers met een mobiliteitsbeperking

80% van de reizigers stapt op bij een halte die voldoet aan de eisen van fysieke toegankelijkheid, 50% stapt op bij een halte die tevens voldoet aan de eisen van visuele toegankelijkheid.

Activiteiten 2024

- We leveren ons eerste meerjarenplan toegankelijkheid openbaar vervoer (2024 - 2028) op in het kader van het in 2022 ondertekende landelijke bestuursakkoord toegankelijk OV. In het meerjarenplan Toegankelijkheid Openbaar vervoer maken we een inventarisatie en een prioritering van benodigde toegankelijkheidsmaatregelen voor een toegankelijker OV in Flevoland.
- We blijven scherp op kansen om haltes toegankelijk te maken binnen het bestaande beheer en onderhoud cyclus en haltes aan te pakken die met relatief kleinschalige maatregelen toegankelijk gemaakt kunnen worden.

Middelen

6.1 Openbaar vervoer	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	36.539	43.181	36.470	36.471	36.471	36.471
Baten	-8.050	-9.444	-2.336	-2.336	-2.336	-2.336
Saldo	28.490	33.737	34.134	34.135	34.135	34.135
Kader (saldo voor ZN 23)		33.508	33.445	33.446	33.446	33.446
Zomernota 2023		229	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		33.737	33.445	33.446	33.446	33.446
Verschil t.o.v. kader			689	689	689	689
1 Uitbreidingsvergoeding delegatiebesluit OV Almere (inwonergroei 2022)			282	282	282	282
2 Uitbreidingsvergoeding delegatiebesluit OV Almere (structureel effect Zomernota 2023)			229	229	229	229
3 Beëindiging afspraken Center Parcs De Eemhof over bekostiging buslijn 160			210	210	210	210
Overig			-32	-32	-32	-32

x € 1.000

Toelichting

1. en 2. Uitbreidingsvergoeding delegatiebesluit OV Almere (inwonersgroei 2022 en structureel effect Zomernota 2023).

Op 5 juli 2016 hebben GS de bevoegdheden voor het busvervoer van Almere gedelegeerd aan gemeente Almere. PS hebben ingestemd met een aanvullende bekostiging voor de uitbreiding van het busvervoer, dat is de 'uitbreidingsvergoeding'. Uitbreiding was nodig vanwege de stadsuitbreiding, zoals de ontwikkeling van het inwonertal in de betreffende uitbreidingswijken. Voorgesteld wordt om het budget 'Openbaar streekvervoer' met ingang van 2024 (op basis van inwonersgroei in 2022) structureel met € 0,28 mln. te verhogen, ten laste van het begrotingssaldo. Dit in lijn met eerdere besluitvorming bij vaststelling van het delegatiebesluit. Daarnaast is per abuis de dekking voor de stadsuitbreiding Almere (op basis van inwonersgroei in 2021) niet in de Programmabegroting 2023 opgenomen. Door middel van vaststelling van de Zomernota 2023 is dit enkel voor het jaar 2023 hersteld. Voorgesteld wordt om het budget 'Openbaar streekvervoer' met ingang van 2024 structureel met € 0,23 mln. te verhogen, ten laste van het begrotingssaldo. Dit in lijn met eerdere besluitvorming bij vaststelling van het delegatiebesluit.

3. Beëindiging afspraken Center Parcs De Eemhof over bekostiging buslijn 160

De provincie heeft sinds 2015 een samenwerkingsovereenkomst met Center Parcs De Eemhof inzake openbaar vervoer. De overeenkomst behelst de uitvoering van de buslijn 160 tussen Almere en Zeewolde via De Eemhof. In de samenwerkingsovereenkomst is onder meer geregeld dat Center Parcs De Eemhof financieel bijdraagt aan de exploitatie van buslijn 160. In de overeenkomst is de samenwerking tussen beide partijen vastgelegd voor de periode tot en met 9 december 2023 (einde concessie IJsselmond). Op 10 december 2023 start EBS Public Transportation B.V. met de uitvoering van het openbaar busvervoer en neemt zij de opbrengstverantwoordelijkheid van de provincie over. Voorgesteld wordt om het budget 'Openbaar streekvervoer' met ingang van 2024 structureel met € 0,21 mln. te verhogen (wegvallende baten), ten laste van de bestemmingsreserve 'Mobiliteit'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.1.1 Openbaar vervoer	36.470	-2.336	34.134
Totaal	36.470	-2.336	34.134

x € 1.000

6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit

Doel (2023-2027)

Reizigers kunnen snel, betrouwbaar en veilig reizen en kunnen kiezen tussen vervoermiddelen.

Activiteiten 2024

- We stellen het Kredietoverzicht op over de voortgang van de investeringen uit het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' en leggen het, als bijlage bij de programmabegroting, voor aan PS.
- We voeren de activiteiten uit het programma 'Mobiliteit en Ruimte' uit.
- We voeren een onderzoek uit naar de effecten van de woningbouwambities in Flevoland op het mobiliteitssysteem.
- Volgens afspraak in het BO-MIRT van 2022 monitoren we samen met het Rijk en de andere gebiedspartners de doorstromingsproblematiek op de A27.
- Samen met het Rijk en de regio werken wij aan de bereikbaarheidsopgaven binnen én buiten Flevoland als gevolg van de verwachte woningbouwontwikkeling. We participeren in de vervolgactiviteiten op het 'Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport' (MIRT)-onderzoek Amsterdam Bay area (IJmeerverbinding), de MIRT-verkenning capaciteitsuitbreiding A27 en het Onderzoek multimodale bereikbaarheid Lelystad Warande. Flevoland breed doen we een multimodaal onderzoek naar de mobiliteitseffecten van de woningbouwambities.

Doel (2023-2027)

Knelpunten buiten Flevoland, die van invloed zijn op de bereikbaarheid van Flevoland, zijn opgelost of er zijn voorbereidingen getroffen voor het oplossen ervan.

Activiteiten 2024

- Bij het Rijk en andere gebiedspartners dringen wij aan op besluitvorming die voor de bereikbaarheid van provincie Flevoland essentieel is:
 - de verbreding van de N50 tussen Kampen-Zuid en Hattemerbroek en het veiliger maken van de trajecten van de N50 die (nog) niet zijn verdubbeld.
 - de verbreding van de sluis, bruggen en vaargeulen bij Kornwerderzand;
- De doelen en opgaven zijn in het programma 'Mobiliteit en Ruimte' vertaald naar concrete activiteiten.
- We nemen deel aan het rijksregioprogramma 'Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBAB)' en werken samen met de MRA-partners in het 'Platform Smart Mobility' en het 'Platform Mobiliteit' en van de MRA.

Doel (2023-2027)

Bereikbaarheid in Flevoland is verbeterd door de inzet van smart mobility.

Activiteiten 2024

De huidige inrichting van onze bereikbaarheid is steeds moeilijker te continueren en de functionaliteit bereikt haar maximum. Het fijnmazige netwerk in Nederland leidt tot een zeer forse onderhouds- en vervangingsopgave, die door een op termijn krimpende beroepsbevolking moet worden bekostigd. Het toevoegen van nieuw areaal in traditionele zin (weg en spoor) vergt een aanpassing in meerdere schakels van het mobiliteitssysteem om effectief te zijn, wordt daardoor erg kostbaar en is fysiek in de schaarse openbare ruimte niet haalbaar. Wil Nederland als transportland goed bereikbaar blijven dan moet het anders. Smart Mobility gaat de toekomst van Mobiliteit bouwen. EU, Rijk, provincies en gemeenten moeten met tal van marktpartijen, universiteiten en onderzoekscentra samenwerken om deze nieuwe Mobiliteit vorm te geven. De overheidspartners moeten als marktmeesters optreden en de kaders van het nieuwe speelveld bepalen. Hierbij kan gedacht worden aan een nieuwe balans tussen overheid en markt door vraagsturing en de ontschotting van het publieke vervoer, de verandering van bezit naar gebruik, de combinatie van actief met passief vervoer, de gedragsverandering naar bewuster reisgedrag, inclusiviteit en betaalbaarheid voor allen. De marktpartijen zullen de benodigde hoogtechnologische ontwikkeling voor hun rekening nemen om een open Ecosysteem middels een platformeconomie met innovatieve vervoersconcepten mogelijk te maken. Universiteiten en onderzoekscentra zorgen voor de benodigde expertise, waarbij ook een rol van het toetsen van marktconcepten en het gebruik van kunstmatige intelligentie in het verschiets ligt. Een dergelijke mobiliteitstransitie vindt idealiter in samenhang en middels verleiding van de gebruiker plaats. Deze vrijblijvende aanpak kent veel voordelen en tegelijkertijd dient de vraag zich aan of een meer dwingende methode effectiever kan zijn. Deze veranderende mobiliteitswereld gaat Flevoland raken in haar ontwikkeling en wij zijn in het bijzonder kwetsbaar gelet op onze afhankelijkheid van het vasteland voor onze werkgelegenheid. De eerste tekenen dienen zich aan in de vorm van het autoluw maken van Amsterdam en Utrecht.

Doel (2023-2027)

- De bereikbaarheid, doorstroming, verkeersveiligheid en leefbaarheid in Flevoland is verbeterd;
- Stimuleren van de economische ontwikkeling: bedrijvigheid, kennisontwikkeling en werkgelegenheid;
- Samenwerken in de uitvoering met lokale (markt)partijen, in een regionale en landelijke setting.

Activiteiten 2024

- In het programma 'Mobiliteit en Ruimte' is Smart Mobility randvoorwaardelijk gemaakt aan nieuwe investeringen in Flevoland. Met het Fundament Smart Mobility Flevoland, de doorontwikkeling via de Kwaliteitsimpuls en de intensivering door middel van de Krachtenbundeling met het Rijk willen we de mobiliteitstransitie in Flevoland versnellen langs de fundamentele speerpunten:
 - a) Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum;
 - b) Smart Area Flevoland;
 - c) Gecoördineerd netwerk breed verkeersmanagement;
 - d) Digitalisering Overheden;
 - e) Vraaggericht OV/Mobility as a Service;
 - f) Elektrificeren mobiliteit;
 - g) Cross sectorale samenwerking;
 - h) Scale Up in Residence.

Doel (2023-2027)

De mobiliteit is verduurzaamd om de CO₂-uitstoot door mobiliteit in Noord-Holland en Flevoland samen te verminderen tot maximaal 4,2 megaton in 2030 en uiterlijk in 2030 te voldoen aan de WHO-advieswaarden voor luchtkwaliteit (fijnstof en stikstof).

Activiteiten 2024

- Samen met regionale partners werken we via het 'Regionaal mobiliteitsprogramma' (RMP) aan concrete maatregelen ter verduurzaming van de mobiliteit. De provincie vervult hierbij een procesrol. Door partijen te inspireren en te verbinden kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de verduurzaming van mobiliteit, aanvullend op onze eigen activiteiten. We leggen (afspraken over uit te voeren) maatregelen vast in een Flevolandse uitvoeringsagenda 'Duurzame mobiliteit'. Het programma 'Mobiliteit en Ruimte' is uitgangspunt voor onze eigen provinciale inzet.
- Als deelnemer aan Coalitie Anders Reizen stimuleren we duurzaam vervoer van de provinciale medewerkers.

- In 2024 verduurzamen we verder binnen infrastructuur. Zo stellen we eisen aan de uitstoot van fijnstof en CO₂. We zetten in op het gebruik van biobrandstoffen en emissie loos materieel met als doel om minimaal 50% CO₂ te reduceren ten opzichte van reguliere brandstoffen.
- Binnen onze projecten sturen we aan op het gebruik van duurzame materialen en stellen we eisen aan het gebruik van secundaire grondstoffen. Samen met marktpartijen kijken we naar duurzamere alternatieven voor bestaande oplossingen.
- Op alle kantoorlocaties van de provincie passen we proactief de capaciteit van laadpunten aan voor zowel elektrische fiets als auto.
- Samen met gemeenten en maatschappelijke partners stimuleren we de beschikbaarheid van hernieuwbare brandstoffen en energiedragers. Dit doen we onder andere door via het project 'MRA-Elektrisch' een netwerk van publieke oplaadpunten voor elektrische voertuigen te realiseren.
- Vanuit het landelijke project 'Clean Energy Hubs' inventariseren we wat de meest geschikte locaties zijn om Clean Energy Hubs te realiseren. Deze hubs dragen bij aan de transitie naar duurzame brandstoffen en daarmee aan onze beleidsdoelen vanuit duurzame mobiliteit. Vervolgstep is de realisatie van deze hubs te stimuleren, faciliteren en waar mogelijk financieel te ondersteunen vanuit onze provinciale rol. Hiervoor zullen één of meerdere pilots worden gestart. Een koppeling zal worden gemaakt met projecten die grote raakvlakken hebben met dit onderwerp, zoals logistieke- en mobiliteitshubs, stadslogistiek en projecten op het gebied van waterstof. Uiteindelijk doel is het komende decennium een (landelijk dekkend) netwerk van Clean Energy Hubs te realiseren.
- We hebben samen met gemeenten besluiten genomen over de aanpak van de fietsknelpunten, het wegwerken van ontbrekende schakels in het 'Regionaal Kernnet Fiets Flevoland'. Wij realiseren een viertal hoogwaardige fietsroutes, waaronder de doorfietsroute Lelystad-Almere. Naast investeren in beton, stimuleren wij het fietsgebruik met gerichte acties en/of het aanbrengen van fietsvoorzieningen op/of langs fietspaden.

Middelen

6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	1.900	6.930	7.324	6.987	7.331	7.331
Baten	-300	0	0	0	0	0
Saldo	1.600	6.930	7.324	6.987	7.331	7.331
Kader (saldo voor ZN 23)		7.030	7.099	7.013	7.356	7.356
Zomernota 2023		-100	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		6.930	7.099	7.013	7.356	7.356
Verschil t.o.v. kader			224	-26	-26	-26
1 Deltaplan Noordelijk Nederland - Lelylijn			250	0	0	0
Overig			-26	-26	-26	-26

x € 1.000

Toelichting

1. Deltaplan Noordelijk Nederland - Lelylijn

Provincie Flevoland is een van de betrokken partijen bij de uitwerking van de Lelylijn. Naast de ambitie van het Rijk is de versnelling van de openbaar vervoerverbinding naar Noord Nederland een van de Flevolandse speerpunten, aangezien de lijn een belangrijke meerwaarde kan hebben voor de economische structuurversterking, woningbouwambities, bereikbaarheid, en leefbaarheid in Flevoland. Rijk en regio zijn gezamenlijk aan de slag gegaan met de uitwerking. Hiertoe is een projectorganisatie opgericht. Momenteel vindt het MIRT-onderzoek plaats, waarvan de uitkomsten eind 2024 worden verwacht. Afhankelijk hiervan start in 2025 de verkenningsfase. Hierover worden naar verwachting eind 2024 vervolgspraken gemaakt. Ter dekking van de (MIRT-)onderzoeken, ontwerpen en gebiedsprocessen wordt voorgesteld om het budget 'Instrumentatie beleid' in 2024 incidenteel met € 0,25 mln. te verhogen, ten laste van het begrotingssaldo. Dit in lijn met eerdere besluitvorming over dit onderwerp.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.2.1 Mobiliteit en verkeer	7.324	0	7.324
Totaal	7.324	0	7.324

x € 1.000

6.3 Infrastructuur

Doel (2023-2027)

De bereikbaarheid van Flevoland is verbeterd ten behoeve van het goed kunnen functioneren van onze samenleving.

Activiteiten 2024

- Rondweg Lelystad-Zuid (Laan van Nieuw Land en Verlengde Westerdreef): De planologische inpassing wordt afgerond door vaststelling van het provinciaal inpassingsplan en MER. We starten met de contractvoorbereiding en de voorbereidingen voor een realisatieovereenkomst. Dit doen wij in nauw overleg met de gemeente Lelystad.
- Doorfietsroute Almere-Lelystad: De ruimtelijke ordening procedure wordt voorbereid en het ontwerp verder uitgewerkt, dit in overleg met de betrokken partijen, het Nationaal Park Nieuw Land, de gemeente Almere en Lelystad. Medio 2024 wordt, conform de Omgevingswet, het ontwerp Omgevingsplan afgerond en door het college van burgemeester en wethouders van gemeente Lelystad gepubliceerd.
- Ontsluitingsweg Urk: De planvoorbereidingsfase is gestart in nauwe samenspraak met de provincie en de gemeenten Urk en de Noordoostpolder. Medio 2024 vindt participatie plaats met de belanghebbenden. In de tweede helft van 2024 wordt het Ontwerp projectbesluit + MER vastgesteld door de GS. Waarna we de stukken openbaar maken ter informatie en voor reactie van belanghebbende zoals de direct omwonenden.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is aandacht voor de (financiële) risico's die we lopen op enkele infrastructurele projecten en de daarbij behorende beheersmaatregelen.

Doel (2023-2027)

De kwaliteit van onze wegen is op peil en we hebben maatregelen getroffen die de verkeersveiligheid verbeteren.

Activiteiten 2024

- We voeren jaarschijf 2024 uit van het 'Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur' (MBVI).
- We stellen het 'Strategisch-Uitvoerings Programma - Beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen 2024-2027' (SUP 3.0) op. Daarbij is het coalitieakkoord het vertrekpunt aangaande de financiële uitgangspunten voor beheer en onderhoud en vervangingen en het huidige onderhoudsniveau wegen.
- We stellen het 'MBVI 2024' op en bereiden de maatregelenlijst voor de periode 2025-2029 voor.
- We gaan onderzoek doen naar de afschrijvingstermijnen van onze infrastructurele investeringen. Hierbij onderzoeken we of de afschrijvingstermijnen in lijn zijn met de gebruiksduur.
- We voeren samen met de regionale partners het programma in het kader van het 'Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV)'.
- Langs provinciale wegen zijn stukken grond in eigendom van provincie Flevoland, oneigenlijk in gebruik genomen. Dit is onwenselijk en daarom worden in samenspraak met bewoners afspraken gemaakt over het gebruik van deze zogenoemde beheerstroken dan wel het terugvorderen van deze stroken.
- In 2024 wordt het 'Programma Groot onderhoud Bruggen en Sluizen' afgerond. De Larsersluis is het laatste object wat gerenoveerd gaat worden. Na afronding van het programma zijn 16 locaties gerenoveerd en zijn er 2 nieuwe locaties gekoppeld aan de bedienentrale.
- 'Meerjarenprogramma Oevermaatregelen': Het projectteam is samen met de aannemer en het ingenieursbureau hard aan het werk om voor de eerste 11 kilometers het ontwerp uit te werken. Daarna

moet het uitvoeringsontwerp worden gemaakt voordat we daadwerkelijk met de realisatie aan de slag kunnen. Ook wordt in 2024 onderzocht welke oevers de komende jaren hersteld of vervangen moeten worden.

- Een viertal vaste kunstwerken in noordelijk Flevoland voldoen niet meer op basis van de huidige normen. Voor deze kunstwerken voeren we een variantenstudie uit. Op basis van de resultaten van deze studie wordt vervolgens een afweging gemaakt in hoeverre aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.
- We zijn co-financier van het project 'Verruiming sluis Kornwerderzand' in de Afsluitdijk. De provincie Friesland gaat dit realiseren. Zij zijn ook verantwoordelijk voor het verdiepen van de vaargeulen. Vanuit onze provincie gaat het om Urk en Flevokust Haven naar de sluis toe. De planning is om in 2024 te starten met het verbreden van de sluis, nadat het werk in 2023 is aanbesteed.
- We zijn co-financier en mede-opdrachtgever voor het Nationaal Dataportaal Wegverkeersgegevens, waar we onze wegverkeerstellingen, incidentele fietstellingen en wegverkeersdata opslaan. Daarnaast gebruiken we NDW MELVIN voor het plannen van wegwerkzaamheden en houden we incidenten bij, die worden gedeeld met serviceproviders via navigatiesystemen met weggebruikers. Deze data wordt bij het NDW opgeslagen, geanalyseerd en de gewenste kwaliteit wordt geborgd. Via NDW Dexter verkrijgen we inzicht in deze data over wat er wanneer op onze wegen gebeurt ten behoeve van een goede, veilige bereikbaarheid in Flevoland.

Middelen

6.3 Infrastructuur	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	25.305	28.644	35.111	35.109	36.067	37.310
Baten	-705	-474	-474	-474	-474	-474
Saldo	24.600	28.170	34.637	34.634	35.593	36.836
Kader (saldo voor ZN 23)		28.170	31.052	30.435	31.560	31.560
Zomernota 2023		0	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	3.500	3.500	3.500	3.500
Kader		28.170	34.552	33.935	35.060	35.060
Verschil t.o.v. kader			85	699	534	1.776
1 Actualisatie kapitaallasten Programmabegroting 2024			85	699	534	1.776

x € 1.000

Toelichting

1. Actualisatie kapitaallasten Programmabegroting 2024

De kapitaallasten zijn aangepast op basis van de geactualiseerde investeringsplannen en het 'Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur' (MBVI). Door wijzigingen in de fasering van projecten ontstaan er verschuivingen tussen de jaren. Deze worden (deels) verrekend met de daartoe ingestelde reserve 'Activering kapitaallasten vervangingsinvesteringen' (VVI). Per saldo heeft dit dan ook geen effect op de begrotingsruimte. De actuele kapitaallasten in 2027 zijn hoger, doordat het begrotingsjaar 2027 is toegevoegd aan het meerjarenprogramma. Bij de Zomernota 2023 is een extra krediet van € 12 mln. toegekend voor vervangingsinvesteringen en groot onderhoud met betrekking tot het project 'GOBS' (Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen). De kapitaallasten die volgen uit vervangingsinvesteringen bedragen ca. € 0,21 mln. per jaar en worden voor de jaren 2024-2026 gedekt vanuit de 'Algemene Reserve'. Zoals in de Zomernota 2023 wordt vermeld zal voor de dekking van 2027 nog gezocht worden naar een oplossing.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.3.1 Investing provinciale infrastructuur	7.694	0	7.694
6.3.2 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	27.417	-474	26.943
Totaal	35.111	-474	34.637

x € 1.000

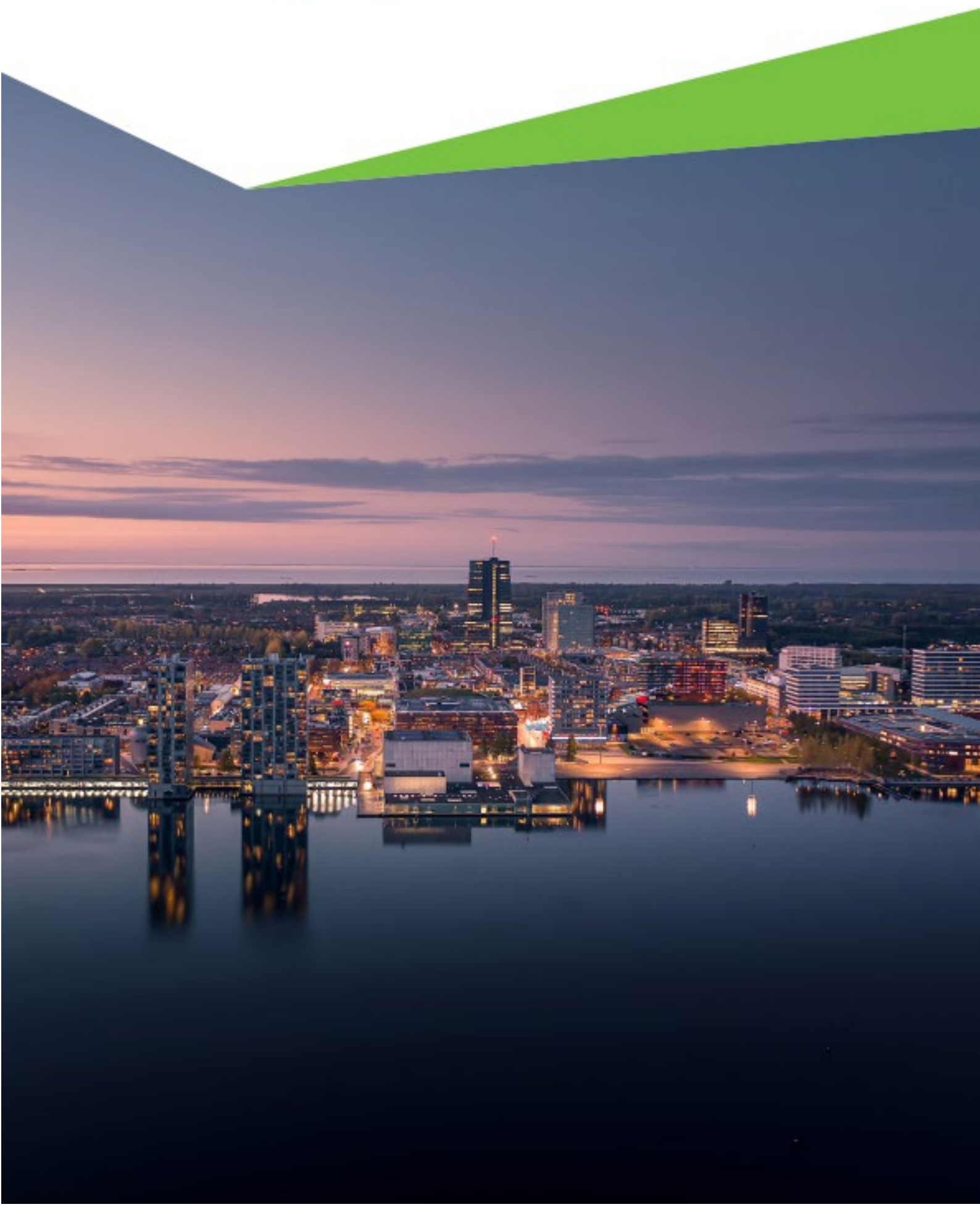
6.4 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
6.1 Openbaar vervoer	Lasten	36.539	43.181	36.470	36.471	36.471	36.471
	Baten	-8.050	-9.444	-2.336	-2.336	-2.336	-2.336
	Saldo	28.490	33.737	34.134	34.135	34.135	34.135
6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	Lasten	1.900	6.930	7.324	6.987	7.331	7.331
	Baten	-300	0	0	0	0	0
	Saldo	1.600	6.930	7.324	6.987	7.331	7.331
6.3 Infrastructuur	Lasten	25.305	28.644	35.111	35.109	36.067	37.310
	Baten	-705	-474	-474	-474	-474	-474
	Saldo	24.600	28.170	34.637	34.634	35.593	36.836
Totaal programma 6	Lasten	63.744	78.756	78.904	78.567	79.869	81.111
	Baten	-9.055	-9.918	-2.810	-2.810	-2.810	-2.810
	Saldo	54.689	68.838	76.094	75.757	77.059	78.301

x € 1.000

7. Eigentijds Bestuur

Inleiding

Algemeen

De politiek dichterbij de mensen brengen en het vertrouwen van de burger in het bestuur herstellen: dat is één van de belangrijkste doelen waarvoor het nieuwe provinciebestuur zich gaat inzetten. Inwoners van onze provincie worden meer betrokken bij besluiten die hen zelf direct raken. Voordat er een besluit genomen wordt over grote ruimtelijke plannen en opgaven, en de uitvoering daarvan, bespreken we die met de bewoners, ondernemers, gemeenten en andere belanghebbenden. Daar waar het Rijk het voortouw neemt verwachten we daarvan eenzelfde houding.

De rol van de provincie verandert. Niet eerder waren de verschillende uitdagingen zo omvangrijk, nieuw en complex tegelijk. De druk op de overheid om regie te nemen in de ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en ook om knopen door te hakken neemt toe, maar het Rijk realiseert zich dat het dit niet alleen kan. De samenwerking op landelijk, regionaal en lokaal niveau is echter erg versnipperd. Een grote opgave kan niet meer door één bestuurslaag worden opgelost. Dat dwingt ook de provincie daarom over onze grenzen van onze bestuurslaag, organisatie en vakdiscipline heen te kijken.

Op de achtergrond hiervan spelen ook grote maatschappelijke onzekerheden ten gevolge van de oorlog in Oekraïne, de hoge inflatie van energiekosten en voedsel, de instroom van asielzoekers en personeelstekorten in de zorgverlening, het onderwijs en het bedrijfsleven.

Wij zijn blij dat onze inwoners graag willen meedenken en – praten over beleid dat hen raakt. De grote betrokkenheid van inwoners en ondernemers bij hun leefomgeving is belangrijk want alleen dan kunnen we de veranderende rol van de provincie goed vervullen.

Tal van ambities in de vorige programmaparagrafen van de begroting 2024 gaan over concrete samenwerking met andere partijen en met inwoners en ondernemers. De nieuwe aanpak vatten we hierbij samen in het programma 'Eigentijds bestuur'.

Bestuursstijl

De nieuwe rol van de provincie brengt veranderingen met zich mee, waarbij meer centrale regie en aansturing van de provincie wordt verwacht. De grote uitdaging daarbij is het verbeteren van de relatie met onze inwoners. We willen de inwoners in een vroeg stadium betrekken bij de keuzes die voorliggen. Daarvoor moeten we onze kijk op besturen aanpassen en onze democratische processen beter laten aansluiten op deze tijd. Hierin pakken Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten elk hun eigen rol met de focus op gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Provinciale Staten worden zo vroeg mogelijk betrokken bij strategische keuzes. Provinciale Staten worden zo volledig mogelijk – gevraagd en ongevraagd – geïnformeerd, inclusief dilemma's, kanttekeningen en mogelijk alternatieve oplossingen.

Voor Gedeputeerde Staten gelden in de nieuwe rol ook andere eisen aan uitvoering en verantwoordelijkheid. Alle beleidsvelden hebben onvermijdelijk gevolgen voor andere terreinen. Daarom worden de grote opgaven (energie, wonen, landelijk gebied en digitalisering) centraal gesteld. Dat noemen we opgavegericht werken.

De commissaris van de Koning (cdK) draagt als voorzitter van PS en GS bij een transparant en goed openbaar bestuur. Daarnaast is de cdK ook rijksorgaan. De cdK vertegenwoordigt de regering in de provincie Flevoland. In deze rol heeft de cdK diverse taken die zijn vastgelegd in de ambtsinstructie. Een belangrijk onderdeel hiervan zijn burgemeestersprocedures en het toezicht op de kwaliteit van het openbaar bestuur in de provincie. Daarvoor brengt de cdK ook periodiek ambtsbezoeken aan de gemeenten.

De cdK is aanspreekpunt voor bestuurlijke integriteit, adviseert over voorstellen voor Koninklijke onderscheidingen en predikaten en onderhoudt contacten met het Koninklijk Huis. Als boegbeeld van de provincie heeft de commissaris ook belangrijke representatieve taken. Per 1 november 2023 is de nieuwe commissaris van de Koning benoemd. Dat vraagt om andere en nieuwe accenten, in activiteiten en in ondersteuning. Het kabinet van de cdK geeft daarbij nadere invulling aan de wensen van de Staten, zoals deze zijn geformuleerd in de profielschets. De cdK krijgt hiertoe ondersteuning van een eigen staf, het kabinet van de commissaris. Zij zorgen ervoor dat deze taken goed kunnen worden uitgevoerd.

Gereedchapskist voor participatie

Om goed te kunnen samenwerken met inwoners en ondernemers ontwikkelen we aan de hand van inspiratiesessies een 'gereedchapskist' met instrumenten voor participatie. We kiezen wat betreft instrumenten voor wat het beste aansluit op de opgave die voorligt en waken ervoor dat inwoners en ondernemers laagdrempelig kunnen inspreken.

We gaan onderzoeken of een Flevolandse Ombudsman in het leven kan worden geroepen, samen met de gemeenten. We denken aan het ontwikkelen van uitdaagrecht, burgerberaad en het Flevoland Panel. Maar ook vergaderen op locatie hoort hierbij.

Regionale samenwerking

We nemen proactief deel in diverse regionale en maatschappelijke netwerken om onze doelen te bereiken. Flevoland ligt centraal in het hart van Nederland. Daarmee heeft het een unieke positie want Flevoland vormt de (geografische) verbinding tussen de Randstad en Oost- en Noord Nederland. We dragen als provincie bij aan de ontwikkeling van die regio's, want alle omringende regio's zijn voor Flevoland van belang. Vraagstukken die op ons afkomen zijn complex en kunnen niet altijd alleen door de provincie zelf opgelost worden.

We werken niet alleen met andere overheden (gemeenten, provincies) samen maar ook met maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven, hogescholen en universiteiten.

We moeten voorkomen dat taken dubbel gedaan worden of te los van elkaar. We bundelen de krachten waar dat bijdraagt aan onze opgaven en respecteren de autonomie van andere overheden en hun lokale keuzes.

Binnen Flevoland is met 'Samen maken we Flevoland' een constructieve basis gelegd voor de samenwerking met gemeenten en het waterschap. Voorstellen worden gedaan om op regionaal niveau bestuurlijke overleggen op elkaar af te stemmen. We blijven hierin investeren en benutten voor het versterken van participatie bij de uitwerking van de Woondeals en andere afspraken. Met het Rijk en de gemeenten in Flevoland zijn we gezamenlijk verantwoordelijk voor de realisatie van de 'Strategische Agenda Flevoland'.

We nemen actief deel aan de 'Metropoolregio Amsterdam' (MRA), de 'Regio Zwolle' en de 'Gebiedsagenda Ermelo, Harderwijk en Zeewolde' (EHZ). Hiervoor gaan we doelen benoemen en willen we sturen op resultaten. Daarnaast bevorderen we vanwege het belang van de samenwerkingsverbanden, de kaderstelling vooraf en de democratische verantwoording van deze samenwerkingen en gemeenschappelijke regelingen. En we maken duidelijke afspraken hierover tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) biedt voor Flevoland de kans om met het Rijk over alle provinciale taken en de randvoorwaarden om die uit te kunnen voeren, gezamenlijk en in afstemming met elkaar, in gesprek te gaan. Daarnaast faciliteert het IPO de provincies door bijvoorbeeld regelgeving van het Rijk eenduidig te interpreteren en voor te bereiden voor toepassing in de provincie. Daardoor hoeft niet elke provincie het wiel zelf uit te vinden en wordt verschil van beleid en toepassing per provincie zoveel mogelijk voorkomen. Het college van GS levert namens de provincie haar inbreng bij het IPO aan via Bestuurlijke Adviescommissies (BAC's) per beleidsthema.

Binnen het IPO wordt intensief gesproken over de nieuwe opzet van het provinciefonds. Via de BAC Openbaar Bestuur en Financiën is Flevoland vertegenwoordigd. Het college van GS volgt de ontwikkelingen nauwlettend. Met andere provincies en het IPO vindt kennisuitwisseling en afstemming plaats op het vlak van bestuurlijke vernieuwing en participatie en bestuurlijk toezicht houden op gemeenten en waterschappen.

Europa

Europese wetten en regels hebben grote invloed op het werk van de provincie. Daarom is beleidsbeïnvloeding in Brussel een belangrijk onderdeel van elke portefeuille. Het komend jaar wordt een uitdagend jaar met een nieuw provinciebestuur, de Europese verkiezingen voor het Europees Parlement en daarna een nieuwe Europese Commissie.

Op tal van opgaven die ook in Flevoland centraal staan worden nieuwe Europese voorstellen verwacht. We willen daarbij aan de voorkant, voordat het besluit definitief wordt, maatregelen van de Europese Unie kunnen beïnvloeden. Aangezien veel voorstellen een impact hebben op alle provincies, werken we samen in Europa met de gezamenlijke provincies en het IPO binnen het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel, waar we het meeste lobbywerk verdelen. Onze Flevolandse inzet vloeit voort uit de ambities in het coalitieakkoord en draagt bij aan het bereiken van Flevolandse transitieopgaven. Lobbydoelen verschillen per onderwerp; voor regionale economie bijvoorbeeld, waar Flevoland momenteel trekker is voor alle provincies, zetten we ons in om in de volgende EU programmaperiode (2027-2034) € 1,4 miljard aan te trekken voor

Nederlandse provincies, de administratieve lasten van fondsen terug te dringen en de nationalisatie van fondsen tegen te gaan.

Op diverse terreinen loopt Flevoland al voorop zoals de innovatieve landbouwsector. Het is van belang dat wij in Brussel ook laten zien wat wij als Flevoland te bieden hebben. Het is dus niet alleen zaak om Brussel naar Flevoland te halen maar ook Flevoland naar Brussel te brengen.

Met de bijdragen uit de Europese programma's zetten we ons in voor de verdere ontwikkeling van Flevoland en het behalen van provinciale doelstellingen door het binnenhalen van financiële steun voor de provincie zelf, maar ook bijvoorbeeld voor Flevolandse gemeenten, kennis- en onderwijsinstellingen en ondernemers. Daarvoor benutten we de kansen die de Europese financieringsprogramma's bieden om, samen met het bedrijfsleven en bijvoorbeeld onderwijsinstellingen, onze provinciale doelstellingen te bereiken. We richten ons daarbij zowel op de structuurfondsen zoals het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europees Maritieme Visserij en Aquacultuurfonds (EMVAF) en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) als op de thematische fondsen zoals Horizon Europe (voor onderzoek en innovatie), LIFE (voor milieu, energie, klimaatadaptatie en -mitigatie en circulaire economie), CEF (Connecting Europe Facility voor projecten op het gebied van de vervoers-, energie- en digitale infrastructuur) en Digital Europe (digitalisering en AI).

Ondermijning

Ondermijning is een groeiend risico voor de samenleving. Ook in onze provincie met een omvangrijk buitengebied. We hebben oog voor de risico's van ondermijnende criminaliteit en zijn doordrongen van de noodzaak van een gezamenlijke aanpak met onze gemeenten en het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) die regionale overheden ondersteunt bij het bestrijden daarvan. In de Flevolandse norm hebben alle Flevolandse overheden gezamenlijke ambities geformuleerd over weerbaarheid (van de eigen organisatie) en integriteit en de brede inzet van bestuurlijke instrumenten zoals Bibob en APV. De norm wordt in 2024 verder geactualiseerd. Met de Omgevingsdienst Flevoland, Gooi en Vechtstreek bevorderen we dat er voldoende aandacht is voor het tegengaan van ondermijning.

Provinciale Staten/Statengriffie

Het jaar 2024 is het eerste volledige jaar waarin de nieuwe Staten aan het roer staan.

"Provinciale Staten stelt kaders met een verhaal over Flevoland, met een herkenbare politieke agenda gedreven door het inwonersperspectief. Zij houdt de vinger aan de pols van de samenleving, ziet toe op de uitvoering en stuurt zo nodig bij. Zij brengt het politieke primaat van de regio naar de Flevolandse agenda."¹

Maatschappelijk effect

Een verbeterde (inter)nationale positie van Flevoland.

Effect van ons beleid

Flevoland wordt goed bestuurd.

¹ PS besluit 23-01-2023: Visie Politiek aan het roer. Deze visie fundeert het handelen van de Statengriffie en bepaalt eveneens haar inzet.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Gemeenten onder preventief financieel toezicht	Aantallen gemeenten onder preventief toezicht	0	0	0	0	0	0
Opkomst bij verkiezingen	De opkomstcijfers van verkiezingen tweede kamer/ PS / gemeenteraden weergegeven in percentage kiezers / stemgerechtigden	n.v.t.	75,4% (TK)	n.v.t.	54% (PS)	n.v.t.	n.v.t.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
7 Eigentijds bestuur	7.1 Bestuur	De mogelijkheden om, in samenwerking met andere overheden, de belangenbehartiging van provincie Flevoland te versterken zijn benut. De nieuwe Commissaris van de Koning kan zijn ambt met daarin de rijkstaken adequaat uitvoeren Doelen van onze inspanningen zijn het beïnvloeden van aanstaande Europese maatregelen met een zo gunstig (of zo min mogelijk negatief) effect voor Flevoland en het verbinden van Flevolandse investeringsprojecten aan Europese financiering Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur en het voorkomen en tegengaan van ondermijning
	7.2 Provinciale Staten	Politiek aan het roer, met de Flevolandse agenda Sturend gedurende de opgave Toegankelijke informatie voor Provinciale Staten en andere belanghebbenden Passende orde en ondersteuning bij “politiek aan het roer”

7.1 Bestuur

Doel (2023-2027)

De mogelijkheden om, in samenwerking met andere overheden, de belangenbehartiging van provincie Flevoland te versterken zijn benut. De nieuwe Commissaris van de Koning kan zijn ambt met daarin de rijkstaken adequaat uitvoeren.

Activiteiten 2024

- We ontwikkelen een ‘gereedheidskist’ met instrumenten voor participatie.
- We betrekken maatschappelijke organisaties en bewonersinitiatieven zo vroeg mogelijk bij de implementatie van het uitdaagrecht, waarmee in 2023 al een begin is gemaakt (het uitdaagrecht staat in het uitvoeringsprogramma 2020-2025 van de ‘Omgevingsvisie FlevolandStraks’).
- We onderzoeken welke instrumenten volgens inwoners wenselijk zijn om in te voeren zoals een Ombudsman en een burgerraad.
- We werken verder samen met samenleving en andere Flevolandse overheden in het “Netwerk voor participatie en verbinding”. In dit netwerk vindt kennisuitwisseling rond participatie plaats en waar mogelijk afstemming tussen Flevolandse overheden onderling en met bewonersinitiatieven en maatschappelijke organisaties.
- We stellen het beleidskader Participatie op.

- We bereiden in lijn met de nieuw vast te stellen wetgeving een nieuwe participatieverordening voor die we in 2025 aan PS voorleggen. De nieuwe Wet Versterking participatie op decentraal niveau is in besluitvorming in de Staten Generaal en zal betekenen dat de provincie beleid moet maken op welke wijze participatie gaat plaatsvinden bij de voorbereiding, bij de uitvoering en bij de evaluatie van beleid. Dit sluit aan op de werkwijze van provincie Flevoland.
- We ontwikkelen een verantwoordingsinstrument binnen de jaarstukken om de voortgang van de uitvoering van het coalitieakkoord inzichtelijk te maken.
- We passen onze voorstellen aan zodanig dat we ook dilemma's, kanttekeningen en alternatieven inzichtelijk maken voor Provinciale Staten.
- De cdK is het boegbeeld en ambassadeur van onze provincie en bestuur. De cdK geeft hiervan uiting bij de start van het nieuw politiek seizoen, de nieuwjaarsreceptie, Flevo event, herdenken en vieren, werkbezoeken en het bijwonen van netwerkevenementen, lobbymomenten en bijzondere ontvangsten.
- We versterken de kwaliteit van uitvoering van de rijkstaken van de commissaris van de Koning mede in het licht van het aantreden van de nieuwe commissaris per 1 november 2023.
- We stellen in lijn met de gedragscode Integriteit en het Protocol Melding Integriteitsschendingen een Protocol Agressie en Geweld jegens bestuurders op.
- We stellen een beleidskader op voor 'Vieren en Herdenken' samen met de inwoners en maatschappelijke organisaties van Flevoland.
- We organiseren samen met de inwoners en herdenkingsorganisaties van Flevoland het 'Herdenkingsjaar 80 jaar Vrijheid'.
- We onderhouden en stimuleren onze regionale netwerken om de ontwikkeling van Flevoland in brede zin te bevorderen.
- We zetten ons actief in voor het tot stand komen en uitvoeren van de 'Strategische Agenda MRA' en de 'Strategische Agenda Regio Zwolle' voor de jaren 2024-2028.
- We dragen actief bij aan het opstellen van het governance model voor de samenwerking binnen de Regio Zwolle.
- We zijn onderdeel van het Interprovinciaal Overleg (IPO) waarin de provincies zich verenigd hebben en als gesprekspartner bij het Rijk en andere overheden aanschuiven. Gezamenlijk kunnen de provincies wet- en regelgeving vanuit het Rijk beïnvloeden, zijn we zichtbaar en kunnen we taken beter uitvoeren.
- We werken in IPO-verband en in gesprek met het Kabinet vanuit drie thema's: 'wonen/bereikbaarheid', 'energie/klimaat' en 'natuur/stikstof/landbouw/landelijk gebied'.
- In het kader van strategische betrekkingen en de versterking van de identiteit van provincie Flevoland behartigen we onze belangen in Den Haag en Brussel. We zetten in op de prioritaire thema's uit het coalitieakkoord en de 'Strategische Agenda Flevoland', en waar nodig op nieuwe ontwikkelingen (zoals de stikstofproblematiek, het visserijbeleid en woningbouwopgave).
- We monitoren (Kamerstukken, debatten, wet- en regelgeving) op politieke en maatschappelijke ontwikkelingen van de prioritaire dossiers en richten daarvoor een systeem in.
- We actualiseren de lobbyagenda en stemmen onze lobbystrategie en doelen daarop af.
- We organiseren minimaal twee werkbezoeken voor Kamerleden en minimaal één werkbezoek voor topambtenaren op een prioritair thema.
- We investeren in en intensiveren ons netwerk met Kamerleden. Dit doen we door het organiseren van kennismakings- en/of lobbygesprekken tussen GS-leden en Kamerleden. Dergelijke gesprekken initiëren we zowel langs de inhoudelijke onderwerpen als via de binding van Kamerleden met de provincie (Flevolandse Kamerleden). In dit verband kan het jaarlijkse FlevoEvent worden genoemd.

Doel (2023-2027)

Doelen van onze inspanningen zijn het beïnvloeden van aanstaande Europese maatregelen met een zo gunstig (of zo min mogelijk negatief) effect voor Flevoland en het verbinden van Flevolandse investeringsprojecten aan Europese financiering.

Activiteiten 2024

- We spannen ons in om een gedegen inwerkprogramma te maken voor het college, inclusief een werkbezoek aan Brussel in oktober en in het voorjaar, en voor de Europa gedeputeerde in het bijzonder.
- We zorgen ervoor dat Provinciale Staten goed wordt geïnformeerd zodat zij in staat zijn om hun kaderstellende rol met betrekking tot de Europese lobbyactiviteiten goed kunnen vervullen.
- We werken samen met provincies en externe adviseurs aan het verbinden van kansrijke provinciale projecten aan Europese financieringsprogramma's en zoeken binnen de Europese regio's actief naar

samenwerkingspartners om voor subsidieprogramma's (waarvoor internationale samenwerking met andere regio's en/of steden in Europa een voorwaarde is) in aanmerking te komen.

- We werken in de Brusselse belangenbehartiging samen met de Randstadprovincies (Samenwerking Regio Randstad), met de MRA en met alle provincies en het IPO in het Huis Nederlandse Provincies.
- We dragen actief bij aan verantwoording van de lobby inspanningen door bij te dragen aan de rapportage (elke twee jaar) van het HNP over de inzet van alle provincies.
- We organiseren jaarlijks een Europadag in Brussel, samen met het IPO en de andere provincies om de gezamenlijke lobbyagenda voor het nieuwe jaar op te stellen.
- Voor agrofood brengen we het provinciaal belang in op duurzame voedselsystemen, koolstoflandbouw en de natuurherstelwet als onderdelen van de Green Deal.
- Op milieugebied zetten we ons in voor uitvoerbare wetgeving op het gebied van water, bodem en luchtkwaliteit.
- Bij klimaat en energie willen we aandacht voor een gebiedsgerichte, integrale aanpak en ruimte in Europese financieringsprogramma's.
- Bij digitalisering pleiten we voor uitvoerbare EU ambities en kaders en steun voor het stimuleren van AI, 5G, quantum en cybersecurity alsmede steun voor mkb om de transitie te maken.
- Via het netwerk European Regions for Innovation in Agriculture Food and Forestry (ERIAFF) zetten we Flevolandse landbouwinnovaties, zoals op gebied van plantaardig eiwit, in de kijker.
- In de ERIAFF Plant Based werkgroep presenteren we onze innovaties aan buitenlandse regio's en verkennen we de mogelijkheid om Europese samenwerking te financieren met Europese fondsen.
- We benutten de Marine Resources Group van de Noordzeecommissie van de Conference of Peripheral and Maritime Regions (CPMR) om onze innovaties op visserijgebied te tonen en in samenwerking met de gemeente Urk de visserijbelangen in Europa te vertegenwoordigen door deelname aan werkgroepen en conferenties.
- We gaan het komende jaar de meerwaarde verkennen van het opzetten van een regionaal netwerk van Europese semi-conductor regio's.
- We signaleren en verbinden kansrijke provinciale projecten en openstellingen uit Europese financieringsprogramma's met elkaar en geven advies over de slaagkans van een aanvraag, bieden hulp bij het opstellen van een aanvraag of adviseren welk extern adviesbureau dat kan verzorgen. Ook kunnen we helpen bij het vinden van regio's in Europa als samenwerkingspartners, bijvoorbeeld via het netwerk de Assembly of European Regions (AER). Voor subsidieaanvragen uit Interreg, I3 (Interregional, Innovation en Investment) en Horizon Europe is het namelijk verplicht dat het project Europees wordt uitgevoerd met een internationaal consortium van samenwerkingspartners.
- Ter uitvoering van het werkplan Europa gaan we in gesprek met Europese instellingen en werken we samen in netwerken, waarbij Flevoland met name aandacht vraagt voor Investeringsfondsen in de volgende programmaperiode vanaf 2027.

Doel (2023-2027)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur en het voorkomen en tegengaan van ondermijning.

Activiteiten 2024

- We stellen samen met de gemeenten een nieuwe samenwerkingsovereenkomst op voor het bestuurlijk toezicht (IBT) van de provincie op de gemeenten.
- We onderzoeken samen met de gemeenten op welke bestaande en nieuwe toezichtstaken meer of minder toezicht nodig is.
- We actualiseren het beleid voor verbonden partijen in samenhang met 'samenwerkingsrelaties'.
- We ontwikkelen een uitvoeringsprogramma om ondermijning tegen te gaan en de weerbaarheid te vergroten, binnen en buiten de eigen organisatie en samen met onze handhavingspartners.
- We gaan de Flevolandse Norm (tegen ondermijning) actualiseren.
- We zetten het preventiebeleid op ondermijning in vakantieparken voort.
- Het aantal bibob-onderzoeken blijft toenemen. De Wet bibob is een belangrijk instrument om te zorgen dat we een integere en betrouwbare overheid zijn die samenwerkt met integere partners. We zetten in op de bredere toepassing van de Wet Bibob (2020) en gaan het beleid daarop aanpassen.

Middelen

7.1 Bestuur	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	319	3.287	3.143	3.076	2.766	2.587
Baten	-163	-27	-27	-27	-27	-27
Saldo	157	3.260	3.116	3.049	2.739	2.560
Kader (saldo voor ZN 23)		3.260	1.855	1.935	1.960	1.960
Zomernota 2023		0	200	200	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	500	500	500	500
Kader		3.260	2.555	2.635	2.460	2.460
Verschil t.o.v. kader			561	414	279	100
1 Wachtgeld voormalige leden GS 2017-2023			361	314	179	0
2 Herdenken en vieren			150	50	50	50
Overig			50	50	50	50

x € 1.000

Toelichting

1. Wachtgeld voormalige leden GS 2017-2023

Dit betreffen de geraamde (meerjarige) lasten inzake wachtgeld voor (oud-)leden van het college van Gedeputeerde Staten.

2. Herdenken en vieren

In onze provincie zijn er meerdere initiatieven gestart in het kader van herdenken en vieren. Tot nu toe hebben wij jaarlijks de organisatie van het bevrijdingsfestival op 5 mei financieel ondersteund. Vanuit de samenleving wordt er groter beroep gedaan op ondersteuning vanuit de provincie. Naast activiteiten rond herdenken van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en het vieren van onze vrijheid, is er aandacht voor het Nederlands slavernijverleden. Wij vinden het wenselijk om het historisch besef en bewustwording rond thema's als vrijheid en democratie te stimuleren. Daarom ondersteunen wij de activiteiten die hier gericht op zijn. In 2024 starten verschillende activiteiten rond het herdenkingsjaar 80 jaar Vrijheid dat loopt tot augustus 2025.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.1.1 Kabinet, openbare orde & veiligheid en toezicht	817	0	817
7.1.2 Bestuurlijke samenwerking	1.098	0	1.098
7.1.3 Gedeputeerde Staten	1.228	-27	1.201
Totaal	3.143	-27	3.116

x € 1.000

7.2 Provinciale Staten

Doel (2023-2027)

Politiek aan het roer, met de Flevolandse agenda.

Activiteiten 2024

- Doorontwikkeling van de lange termijnagenda, die invulling geeft aan het hoofdschap van Provinciale Staten.
- Ontwikkelen van een plan voor inwonerbetrokkenheid en het vormgeven van een participatieagenda.
- Onderzoeken welke instrumenten, zoals dialogen en trialogen, behulpzaam kunnen zijn bij het sturen op de Flevolandse agenda.

- Strategisch adviseren op politieke thema's, regionale ontwikkelingen, de inzet van instrumenten en positionering van de Staten en individuele Statenleden.

Doel (2023-2027)

Sturend gedurende de opgave.

Activiteiten 2024

- Versterken van regie op de Planning & Control cyclus en effectief inzetten controle-instrumenten (waaronder de invulling aan het opdrachtgeverschap aan de accountant).
- Ontwikkelen van processturing op politiek relevante opgaven met inzage in de mijlpalen en beïnvloedingsmogelijkheden.

Doel (2023-2027)

Toegankelijke informatie voor Provinciale Staten en andere belanghebbenden.

Activiteiten 2024

- Versterken van de informatiepositie van Provinciale Staten en Flevoland met een interactief Statenportaal en themadossiers.
- De informatiebehoefte van PS in kaart brengen en vertalen naar afspraken over de actieve informatieplicht.

Doel (2023-2027)

Passende orde en ondersteuning bij "politiek aan het roer".

Activiteiten 2024

- Faciliteren werkgroep routekaart (Statenconferenties en activiteiten die zorgen voor verbinding tussen Statenleden en met het college).
- Van inwerken naar doorwerken met een doorwerkprogramma.
- Faciliteren ondersteunende commissies (waaronder de Commissie Planning & Control, Werkgeverscommissie, Procedurecommissie).

Middelen

7.2 Provinciale Staten	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	1.595	2.724	2.528	2.528	2.602	2.788
Baten	0	-22	0	0	0	0
Saldo	1.595	2.702	2.528	2.528	2.602	2.788
Kader (saldo voor ZN 23)		2.387	2.121	2.121	2.121	2.121
Zomernota 2023		315	324	324	324	324
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		2.702	2.445	2.445	2.445	2.445
Verschil t.o.v. kader			83	83	157	343
1 Provinciale Statenverkiezingen 2027			0	0	74	260
Overig			83	83	83	83

x € 1.000

Toelichting

1. Provinciale Statenverkiezingen 2027

In 2027 zullen weer verkiezingen voor Provinciale Staten plaatsvinden. Dit betekent dat in de nieuwe jaarschijf 2027 rekening moet worden gehouden met de kosten daarvan, waarbij het budget 2023 als uitgangspunt wordt genomen. Voorgesteld wordt om het budget 'Verkiezingen' in 2026 met € 0,07 mln. en in 2027 met € 0,26 mln. incidenteel te verhogen, ter dekking van de (voorbereidings)lasten samenhangend met onder andere

communicatie, training en opkomstbevorderende maatregelen. Dit bedrag zal ten laste van het begrotingssaldo worden gebracht.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.2.1 Provinciale Staten	2.528	0	2.528
Totaal	2.528	0	2.528

x € 1.000

7.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
7.1 Bestuur	Lasten	319	3.287	3.143	3.076	2.766	2.587
	Baten	-163	-27	-27	-27	-27	-27
	Saldo	157	3.260	3.116	3.049	2.739	2.560
7.2 Provinciale Staten	Lasten	1.595	2.724	2.528	2.528	2.602	2.788
	Baten	0	-22	0	0	0	0
	Saldo	1.595	2.702	2.528	2.528	2.602	2.788
Totaal programma 7	Lasten	1.914	6.011	5.671	5.605	5.368	5.375
	Baten	-163	-49	-27	-27	-27	-27
	Saldo	1.752	5.962	5.644	5.578	5.341	5.348

x € 1.000

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Inleiding

Algemeen

In dit programma wordt ingegaan op de algemene dekkingsmiddelen (waaronder het provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting) en de bedrijfsvoering van provincie Flevoland. Meer informatie over de bedrijfsvoering is terug te vinden in de daarvoor wettelijk voorgeschreven paragraaf 'Bedrijfsvoering'.

Provinciaal Belastinggebied

Bij haar aantreden heeft het – nu demissionaire – kabinet zich voorgenomen om te werken aan een stabielere financiering voor de medeoverheden. Daarbij wordt de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied voor Provincies betrokken, worden alternatieven voor de provinciale motorrijtuigenbelasting in beschouwing genomen en wordt ingezet op “Betalen naar gebruik”. Hoewel de uitkomsten van deze plannen nog niet bekend zijn, is het nu ook onduidelijk – met de val van het kabinet – in hoeverre deze plannen na de Tweede Kamerverkiezingen van november 2023 worden doorgezet. Voor provincies is een autonoom en stabiel belastinggebied met minimaal eenzelfde belastingcapaciteit als het huidige van belang. Daarnaast achten wij het – samen met de overige provincies – van belang dat de totale lastendruk voor onze inwoners niet toeneemt.

Vlak voor de zomer van 2023 zijn we door LeasePlan Nederland N.V. op de hoogte gebracht van de verhuizing van hun hoofdkantoor naar Hoofddorp. De effecten van deze beweging zijn in deze begroting verwerkt. Vanwege de (per saldo) lagere inkomsten zullen we een structureel dekkingsplan opstellen en die betrekken bij de op te stellen Perspectiefnota 2025-2028 begin 2024. Voor nu hebben we – conform de in eerdere begrotingen opgenomen beleidslijn – het tekort in 2027 opgevangen met een onttrekking aan de 'Algemene Reserve'.

Herijking Provinciefonds

Alle provincies ontvangen van de Rijksoverheid – bovenop de eigen belastinginkomsten – een uitkering via het Provinciefonds ter financiering van hun provinciale taken. De totaalomvang van dit fonds wordt door het Rijk bepaald en op basis van een verdeelmodel over de twaalf provincies verdeeld. De huidige berekeningswijze stamt uit 2017 met als belangrijkste verdeelmaatstaf het aantal inwoners. Begin 2023 heeft bureau Cebeon – in opdracht van BZK – ter herijking een nieuw model opgeleverd. De effecten zijn voor individuele provincies groot en voor een deel van de provincies niet te dragen. Unanieme steun voor het nieuwe model ontbreekt. Het IPO heeft dat in juni 2023 bij het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) kenbaar gemaakt.

We volgen actief de ontwikkelingen met betrekking tot het provinciefonds en nieuw belastinggebied en zullen daarbij de belangen van Flevoland actief behartigen. In september 2023 heeft de Tweede Kamer, als gevolg van de val van het kabinet, bovenstaande onderwerpen controversieel verklaard.

Maatschappelijk effect

We zorgen voor een gezonde positie van het provinciale huishoudboekje (exploitatie en reserves). Zo voorkomen we dat we toekomstige generaties met tekorten opzadelen, maar zorgen we er ook voor dat we onvoorspelbare ontwikkelingen het hoofd kunnen bieden.

Effect van ons beleid

Een gezonde financiële positie vertaalt zich in een structureel en reëel sluitende begroting inclusief meerjarenraming, kostendekkende tarieven, een beperkte verhoging (maximaal 1%) van de provinciale opcenten op de MRB en een weerstandsratio die tussen de 1,1 en 2,0 ligt.

We gaan terughoudend om met risicodragende investeringen. Per geval wegen we de risico's af tegen het strategisch belang van de provincie.

We laten financiële ruimte voor initiatieven uit Provinciale Staten en houden een fonds aan ter bestrijding van calamiteiten.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
8 Algemene dekkingsmiddel en en bedrijfsvoering	8.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	Wij staan voor een financieel gezonde provincie met een transparante en structureel sluitende begroting. Daarbij passen we de financiële afspraken uit het Coalitieakkoord 2023-2027 "Toekomst voor het nieuwe land" toe
	8.2 Bedrijfsvoering	Voor de doelen van dit programmaonderdeel wordt verwezen naar de paragraaf 'Bedrijfsvoering' in het onderdeel 'III Paragrafen' van deze begroting
	8.3 Overhead	Voor de doelen van dit programmaonderdeel wordt verwezen naar de paragraaf 'Bedrijfsvoering' in het onderdeel 'III Paragrafen' van deze begroting

Verbonden partij(en)

In dit bestuurlijk programma zijn enkele verbonden partijen te noemen die bijdragen aan het doel 'kwaliteit van het openbaar bestuur'. De Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) is belangenbehartiger op de kerntaken van de provincies richting het Rijk en andere koepelorganisaties. In IPO-verband werken de provincies op diverse onderdelen intensief samen en zorgen voor inbreng in wetgevingsprocessen en profilering van de provinciale belangen op regionaal en (inter)nationaal niveau. Daarnaast zorgt het IPO voor de coördinatie en uitvoering van gezamenlijke projecten en databestanden.

De provincie is aandeelhouder van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Deze systeembank verzorgt voor de decentrale overheden het betalingsverkeer. Ook het schatkistbankieren loopt via deze instelling.

8.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Doel (2023-2027)

Wij staan voor een financieel gezonde provincie met een transparante en structureel sluitende begroting. Daarbij passen we de financiële afspraken uit het Coalitieakkoord 2023-2027 "Toekomst voor het nieuwe land" toe.

Activiteiten 2024

- We bieden Provinciale Staten de nota Risicomanagementbeleid ter vaststelling aan.
- We actualiseren de Legesverordening (tarieventabel) en de Verordening op de opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB) en nemen daarbij de afspraken in het Coalitieakkoord 2023-2027 (over kostendekking en tariefstijging) als uitgangspunt.
- We volgen actief de ontwikkelingen met betrekking tot het provinciefonds en nieuw belastinggebied en zullen daarbij de belangen van Flevoland actief behartigen.
- Vanwege de lagere opbrengsten uit de opcenten MRB, door de verhuizing van de hoofdvestiging van LeasePlan N.V. naar Hoofddorp, zullen we een structureel dekkingsplan opstellen en betrekken bij de Perspectiefnota 2025-2028.

Middelen

8.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	10	9.554	9.173	19.559	22.344	29.034
Baten	-200.271	-205.250	-213.567	-219.606	-217.255	-220.096
Saldo	-200.261	-195.696	-204.394	-200.047	-194.911	-191.062
Kader (saldo voor ZN 23)		-192.908	-186.385	-185.732	-184.584	-184.584
Zomernota 2023		-2.788	-1.404	-1.302	-1.302	-1.302
Coalitieakkoord 2023-2027		0	-11.370	-9.650	-7.750	-7.750
Kader		-195.696	-199.159	-196.684	-193.636	-193.636
Verschil t.o.v. kader			-5.235	-3.363	-1.275	2.575
1 Provinciefondsuitkering			-13.069	-20.479	-24.428	-27.069
2 Opcenten motorrijtuigenbelasting			12.550	17.700	20.100	19.900
3 Loon- en prijsontwikkeling			360	2.291	4.788	11.052
4 Stelpost 'Nieuw beleid'			-4.151	-1.850	-760	-833
5 Stelpost 'Onzekerheden'			-800	-800	-800	-400
6 Stelpost 'Financiering'			-100	-200	-150	-50
7 Overig			-25	-25	-25	-25

x € 1.000

Toelichting

1. Provinciefondsuitkering

De raming in het financieel kader was nog gebaseerd op de Decembercirculaire Provinciefonds 2023. De begrotingsraming is nu geactualiseerd, aan de hand van de Meicirculaire Provinciefonds 2023. De omvang van de opbrengsten is gestegen, wat vooral komt door de verhoging van de accressen en de incidentele compensatie voor de lagere opcenten MRB door de elektrificering en het vertrek van een grote leasemaatschappij uit de provincie (zie toelichting onder punt 2).

2. Motorrijtuigenbelasting

De opbrengsten uit opcenten MRB zijn in 2024 € 12,55 mln. lager dan de eerdere prognose. De belangrijkste reden daarvan is de verhuizing van de hoofdvesting van Leaseplan naar Noord-Holland. De voertuigen van die grootwagenbeheerder tellen niet meer mee voor onze opcenten.

3. Loon- en prijsontwikkeling

Op basis van de verwachtingen van het Centraal Planbureau (CPB) in het voorjaar van 2023 zijn de ramingen voor de jaren 2024-2026 verhoogd. Voor 2027 is een nieuwe jaarschijf toegevoegd ten opzichte van de vorige begroting. Het verschil wordt veroorzaakt door de compensatie via de algemene uitkering. Zie voor een nadere specificatie en toelichting onderdeel 'IV Financiële begroting'.

4. Stelpost 'Nieuw beleid'

Mutaties in deze begroting met effect op de begrotingsruimte, bijvoorbeeld als gevolg van autonome ontwikkelingen of verwerking van het coalitieakkoord, zijn verrekend met de stelpost 'Nieuw Beleid'. Een nadere specificatie en toelichting is opgenomen in onderdeel 'IV Financiële begroting'.

5. Stelpost 'Onzekerheden'

Jaarlijks wordt in de begroting een stelpost 'Onzekerheden' opgenomen. De gedragslijn is dat bij de start van het begrotingsjaar een bedrag van € 0,8 mln. beschikbaar is op deze stelpost, welk bedrag jaarlijks oploopt met € 0,4 mln. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 1.1 van de financiële begroting. Het verschil wordt veroorzaakt door de vrijval van de stelpost ten gunste van de stelpost 'Nieuw beleid'.

6. Stelpost 'Financiering'

Op basis van de cashflow prognose verwachten wij, in de planningshorizon van de begroting, externe financiering aan te moeten trekken. De omvang daarvan zal in de orde van grootte van € 35 mln. zijn. Dit leidt naar verwachting tot extra lasten (rente) in onze begroting vanaf 2024 (€ 0,1 mln.) tot en met 2027 (€ 0,75 mln.).

Daarom is in deze begroting een stelpost voor de verwachte financieringslasten opgenomen. Voor een nadere specificatie en toelichting wordt verwezen naar onderdeel 'IV Financiële begroting'

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.1.1 Algemene dekkingsmiddelen	38	-213.567	-213.529
8.1.2 Onvoorzien en stelposten	9.135	0	9.135
Totaal	9.173	-213.567	-204.394

x € 1.000

8.2 Bedrijfsvoering

Doel (2023-2027)

Voor de doelen van dit programmaonderdeel wordt verwezen naar de paragraaf 'Bedrijfsvoering' in het onderdeel 'III Paragrafen' van deze begroting.

Activiteiten 2024

Voor de activiteiten van dit programmaonderdeel wordt verwezen naar de paragraaf 'Bedrijfsvoering' in het onderdeel 'III Paragrafen' van deze begroting.

Middelen

8.2 Bedrijfsvoering	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	62.600	66.641	26.496	25.154	25.204	25.197
Baten	-3.656	-2.854	0	0	0	0
Saldo	58.944	63.787	26.496	25.154	25.204	25.197
Kader (saldo voor ZN 23)		62.172	60.630	59.817	59.407	59.407
Zomernota 2023		1.615	33	33	33	33
Coalitieakkoord 2023-2027		0	2.050	2.050	2.050	2.050
Kader		63.787	62.713	61.899	61.489	61.489
Verschil t.o.v. kader			-36.217	-36.745	-36.286	-36.292
1 Actualisatie salarislaster PB2024			401	-971	-745	-759
2 Kosten facilitair			176	176	176	176
3 Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid tot en met 2030 (RES)			146	146	146	146
4 Doorbelasting overhead			-37.123	-36.160	-35.925	-35.922
Overig			184	64	64	68

x € 1.000

Toelichting

1. Actualisatie salarislaster Programmabegroting 2024

De salariskosten zijn geactualiseerd op basis van huidige inzichten ten laste van de stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling'. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar onderdeel IV 'Financiële begroting'.

2. Kosten facilitair

Door gestegen materiële lasten is de begroting voor facilitair op een aantal punten opgehoogd (ten laste van stelpost 'Nieuw Beleid'), met name voor het onderhouden van provinciaal vastgoed.

3. Uitvoeringsmiddelen klimaat- en energiebeleid tot en met 2030

Het Rijk stelt jaarlijks € 0,29 mln. beschikbaar voor de proceskosten via het Provinciefonds middels een decentralisatie uitkering voor de ondersteuning van het proces van de Regionale Energie Strategieën (RES) in Flevoland. De zes gemeenten en het waterschap hebben de provincie opgegeven als ontvangende partij van de rijksbijdrage RES. Het is de bedoeling dat Flevoland deze middelen doelgericht inzet voor de definiëring van de RES. De proceskosten afgerond € 0,14 mln. zijn op programmaonderdeel 5.1 begroot. Het overige deel wordt gebruikt voor capaciteitsuitbreiding en is begroot op dit programmaonderdeel.

4. Doorbelasting overhead

Dit betreft de doorbelasting van de lasten samenhangend met de overhead naar programmaonderdeel 8.3. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de verschillenanalyse bij dit programmaonderdeel.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.2.1 Personeel en organisatie	24.783	0	24.783
8.2.2 Financiën, communicatie en juridische zaken	1.522	0	1.522
8.2.3 Facilitaire zaken	0	0	0
8.2.4 Informatievoorziening	191	0	191
Totaal	26.496	0	26.496

x € 1.000

8.3 Overhead

Om op een eenvoudige manier meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead is in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de totale kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt dus niet aan de afzonderlijke programma's toegerekend.

In dit onderdeel in de begroting zijn alle kosten opgenomen die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, zoals:

- leidinggevendend primair proces (hiërarchisch);
- financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie;
- personeelszaken (P&O);
- inkoop, inclusief aanbestedingen en contractmanagement;
- interne en externe communicatie met uitzondering van klantcommunicatie;
- subsidiebehandeling en Juridische zaken;
- bestuurszaken en bestuursondersteuning;
- informatievoorziening en automatisering (ICT);
- facilitaire zaken en huisvesting inclusief beveiliging;
- documentaire Informatievoorziening (DIV);
- managementondersteuning primair proces.

In de paragraaf Bedrijfsvoering (III.5) worden de ontwikkelingen beschreven op het gebied van bedrijfsvoering, waar de overhead deel van uitmaakt.

Middelen

8.3 Overhead	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	0	50	41.058	40.113	38.632	38.643
Baten	0	0	-3.884	-3.904	-2.657	-2.670
Saldo	0	50	37.173	36.210	35.975	35.972
Kader (saldo voor ZN 23)		50	50	50	50	50
Zomernota 2023		0	0	0	0	0
Coalitieakkoord 2023-2027		0	0	0	0	0
Kader		50	50	50	50	50
Verschil t.o.v. kader			37.123	36.160	35.925	35.922
1 Doorbelasting overhead			37.123	36.160	35.925	35.922

x € 1.000

Toelichting

1. Doorbelasting overhead

Dit onderdeel is nieuw ten opzichte van de begroting 2023. In die begroting is de omvang van de overhead wel toegelicht, maar werd het nog niet als afzonderlijk programmaonderdeel weergegeven. In deze begroting zijn de lasten van overhead wel afzonderlijk weergegeven, om te voldoen aan de voorschriften. Deze weergave leidt niet tot financiële effecten ten opzichte van de eerdere opzet, omdat het om een verschuiving gaat van een deel van de kosten voor 'bedrijfsvoering' naar het onderdeel 'overhead'. Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de Zomernota 2023 en het Coalitieakkoord 2023-2027.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.3.1 Overhead	41.008	-3.884	37.123
8.3.2 Vennootschapsbelasting	50	0	50
Totaal	41.058	-3.884	37.173

x € 1.000

8.4 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
8.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	Lasten	10	9.554	9.173	19.559	22.344	29.034
	Baten	-200.271	-205.407	-213.567	-219.606	-217.255	-220.096
	Saldo	-200.261	-195.853	-204.394	-200.047	-194.911	-191.062
8.2 Bedrijfsvoering	Lasten	62.600	66.641	26.496	25.154	25.204	25.197
	Baten	-3.656	-2.854	0	0	0	0
	Saldo	58.944	63.787	26.496	25.154	25.204	25.197
8.3 Overhead en vennootschapsbelasting	Lasten	0	50	41.058	40.113	38.632	38.643
	Baten	0	0	-3.884	-3.904	-2.657	-2.670
	Saldo	0	50	37.173	36.210	35.975	35.972
Totaal programma 8	Lasten	62.611	76.246	76.726	84.826	86.180	92.874
	Baten	-203.927	-208.261	-217.451	-223.510	-219.912	-222.766
	Saldo	-141.317	-132.016	-140.725	-138.684	-133.732	-129.892

x € 1.000

9. Reserves

Inleiding

In dit programma zijn de mutaties (toevoegingen en onttrekkingen) in de reserves ten opzichte van het financieel kader toegelicht.

Maatschappelijk effect

Hiervoor wordt verwezen naar programma 8 van deze begroting.

Effect van ons beleid

Hiervoor wordt verwezen naar programma 8 van deze begroting.

Beleidsindicatoren BBV

Hiervoor wordt verwezen naar programma 8 van deze begroting.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
9 Reserves	9.1 Reseves	Zie onder programmaonderdeel 8.1

9.1 Reserves

Doel

Zie hiervoor onder programmaonderdeel 8.1

Activiteiten 2024

- We bieden Provinciale Staten de nota Reserves en Voorzieningen ter vaststelling aan.
- Jaarstukken geven we bij de Jaarstukken een duiding bij de stand van de bestemmingsreserves en de oormerken binnen de 'Brede Bestemmingsreserve'.

Middelen

9.1 Reserves	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lasten	62.196	42.486	28.083	19.372	15.356	14.526
Baten	-41.575	-65.821	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
Saldo	20.621	-23.335	-6.956	-4.906	1.904	-1.204
Kader (saldo voor ZN 23)		-23.715	-5.709	-675	2.778	2.778
Zomernota 2023		380	-2.250	-555	547	832
Coalitieakkoord 2023-2027		0	1.700	0	0	0
Kader		-23.335	-6.258	-1.230	3.325	3.610
Verschil t.o.v. kader			-698	-3.676	-1.421	-4.814
1 Fonds Culturele ontwikkeling			-700	0	0	0
2 Algemene reserve			1.994	1.994	-210	-4.408
3 Almere 2.0			-50	0	0	0
4 Brede Bestemmingsreserve			-94	-26	33	33
5 Egal. res. activ. vervangingsinv.			500	285	545	37
6 Flevoland Natuurinclusief			335	-1.085	0	0
7 GLB			224	224	224	224
8 Krachtige samenleving			-325	0	0	0
9 Mobiliteit			-339	-756	-867	-1.189
10 Nieuwe Natuur			-1.150	250	250	250
11 POP			-390	-460	430	430
12 Procesgelden gebiedsontwikkeling			-50	-50	-50	-50
13 Regiodeal Noordelijk Flevoland			-1.429	-691	-344	-162
14 Zuiderzeelijngelden			780	-3.350	-1.453	0
Overig			-54	-9	21	21

x € 1.000

Toelichting

In bijlage B 'Overzicht reserves en voorzieningen' is per reserve een specificatie opgenomen van de geraamde stortingen en onttrekkingen in het jaar 2024. Onderstaand zijn op hoofdlijnen de mutaties ten opzichte van het financieel kader toegelicht.

1. Fonds culturele ontwikkeling

Medio 2023 is het productiehuis Carte Blanche gelanceerd, waarmee uitvoering wordt gegeven aan het programma 'Nieuwe makers, nieuwe verhalen'. Hiervoor zijn middelen op de begroting gezet, welke gedekt worden uit de reserve 'Fond Culturele ontwikkeling' (zie programmaonderdeel 4.2).

2. Algemene reserve

De prognose van het begrotingssaldo is voor 2027 negatief. Dat komt door teruglopende opbrengsten zoals uit het Provinciefonds (relatief, door vervallen van de accres-systematiek) en de motorrijtuigenbelasting (als gevolg van de verhuizing van het hoofdkantoor van een grootwagencarportbeheerder). Daarom worden de overschotten in 2024 en 2025 ingezet als incidentele buffer voor het begrotingssaldo 2027. Dit verloopt via het oormerk 'Egalisatie meerjarenperspectief', wat in de jaren 2024 en 2025 wordt gevoed vanuit de vrije ruimte

van de stelpost 'Nieuw beleid'. Het effect daarvan is dat de vrije ruimte in de stelpost 'Nieuw beleid' in 2027 nihil is.

3. *Almere 2.0*

De projectlasten van 'WaterLab Flevoland' worden voor € 0,05 mln. gedekt vanuit de reserve 'Almere 2.0'.

4. *Brede Bestemmingsreserve*

Dit verschil wordt veroorzaakt door:

- Vanuit de 'Brede Bestemmingsreserve' is nog € 0,14 mln. beschikbaar voor de contrafinanciering van GLB-waterprojecten. De huidige prognose is dat die middelen in 2025 volledig besteed zullen worden (zie programmaonderdeel 2.2).
- Vanuit de 'Brede Bestemmingsreserve' is nog € 0,13 mln. beschikbaar voor de uitvoering van activiteiten binnen het 'Luchthavenfonds'. De huidige prognose is dat die middelen in 2024 volledig besteed zullen worden (zie programmaonderdeel 3.2).

5. *Egalisatiereserve Activering Vervangingsinvesteringen*

De kapitaallasten zijn aangepast op basis van de geactualiseerde investeringsplannen en het 'Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur' (MBVI). Door wijzigingen in de fasering van projecten ontstaan er verschuivingen tussen de jaren. Deze worden (deels) verrekend met de daartoe ingestelde reserve 'Activering kapitaallasten vervangingsinvesteringen' (zie programmaonderdeel 6.3).

6. *Flevoland Natuurinclusief*

Voor de onderwerpen 'Actieplan Biodiversiteit' en 'Bossenstrategie' binnen het programma 'Flevoland Natuurinclusief' zijn middelen geraamd, welke worden gedekt vanuit de reserve 'Flevoland Natuurinclusief' (zie programmaonderdeel 2.2).

7. *GLB*

Het programma POP3/3+ wordt de komende jaren financieel afgewikkeld. De middelen die hiervoor begroot maar niet meer nodig zijn, worden toegevoegd aan de reserve 'GLB' ter dekking van de uitvoeringskosten van de projecten GLB (zie programmaonderdeel 2.2).

8. *Krachtige samenleving*

Voor de uitvoering van de activiteiten in het kader van de af- en ombouw en de doorontwikkeling op basis van het nieuwe coalitieakkoord van het programma 'Krachtige Samenleving' naar 'Vitale Samenleving' zijn middelen op de begroting gezet, welke gedekt worden uit de reserve 'Krachtige Samenleving' (zie programmaonderdeel 4.3).

9. *Mobiliteit*

Op 10 december 2023 start EBS Public Transportation B.V. met de uitvoering van het openbaar busvervoer en neemt zij de opbrengstverantwoordelijkheid inzake de exploitatie van buslijn 160 van de provincie over. Voorgesteld wordt om het budget 'Openbaar streekvervoer' met ingang van 2024 structureel met € 0,21 mln. te verhogen (wegvallende baten), ten laste van de bestemmingsreserve 'Mobiliteit' (zie programmaonderdeel 6.1).

10. *Nieuwe natuur*

De programmasturing van de projecten van het programma 'Nieuwe Natuur' zijn gerealiseerd en de projecten worden in 2024 afgewikkeld aan de hand van de gesloten realisatieovereenkomsten. Hierdoor zijn deze budgetten die gedekt worden uit de reserve 'Nieuwe Natuur' voor 2024 nog beperkt en de jaren erna niet meer nodig (zie programmaonderdeel 2.2).

11. *POP*

Voor de uitvoeringskosten en cofinanciering van het POP programma is in het begrotingskader een jaarlijks gelijk bedrag opgenomen van € 0,43 mln. per jaar. De lasten voor POP3/3+ worden gedekt uit de reserve 'POP' en moeten worden toegerekend aan de jaren waarin de projecten zijn gerealiseerd. Het laatste jaar van afrekening van POP3/3+ is 2025. Daarna zullen eventueel resterende middelen ingezet worden voor het programma 'GLB' (zie programmaonderdeel 2.2).

12. *Procesgelden gebiedsontwikkeling*

Het budget voor procesgeld is bedoeld voor de uitvoering van de specifieke programma's en projecten door de provincie. Dit omvat de inhuur van externe expertise, het laten uitvoeren van onderzoeken, monitoring en evaluaties (zie programmaonderdeel 3.2).

13. *Regiodeal Noordelijk Flevoland*

Op basis van de voortgang van het programma zijn de verwachte bestedingen voor 2024 tot en met 2027 geactualiseerd. Het betreft het laatste deel van de totale middelen van € 7,5 mln. (zie programmaonderdeel 3.2).

14. *Zuiderzeelijngelden*

Op basis van de voortgang van het programma zijn de verwachte bestedingen voor 2024 tot en met 2026 geactualiseerd. Het betreft budget voor bijdragen aan het Mobiliteit Infrastructuur Test Centrum (MITC), de

Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland en een ontsluitingsweg Port of Urk (zie programmaonderdeel 3.2).

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
9.1.1 Mutaties reserves	28.083	-35.039	-6.956
Totaal	28.083	-35.039	-6.956

x € 1.000

9.2 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
9.1 Reserves	Lasten	62.196	42.486	28.083	19.372	15.356	14.526
	Baten	-41.575	-65.821	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
	Saldo	20.621	-23.335	-6.956	-4.906	1.904	-1.204
Totaal programma 9	Lasten	62.196	42.486	28.083	19.372	15.356	14.526
	Baten	-41.575	-65.821	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
	Saldo	20.621	-23.335	-6.956	-4.906	1.904	-1.204

x € 1.000

III Paragrafen

De indeling van de provinciale begroting is voor een belangrijk deel voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). In de begroting dient een zevental verplichte paragrafen te worden opgenomen. Ook de onderwerpen die in de afzonderlijke paragrafen beschreven moeten worden, zijn in belangrijke mate voorgeschreven in het BBV. In deze paragrafen worden onderwerpen behandeld (als dwarsdoorsnede van de begroting) die van belang zijn voor het inzicht.

Het gaat om de volgende paragrafen:

1. Lokale heffingen;
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
3. Onderhoud kapitaalgoederen;
4. Financiering;
5. Bedrijfsvoering;
6. Verbonden partijen;
7. Grondbeleid;
8. Openbaarheidsparagraaf Wet Open Overheid (Woo).

1 Lokale heffingen

1.1 Beleid ten aanzien van heffingen

De provincie kent in 2024 de volgende heffingen:

- Algemene heffing: Opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
- Bestemmingsheffingen: Leges, Grondwaterheffing en Nazorgheffing

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De provincie heft een opslag (de zogenoemde opcenten) op de motorrijtuigenbelasting. Het Rijk stelt jaarlijks de maximale hoogte vast. Dit maximumtarief wordt jaarlijks geïndexeerd. Het maximumtarief voor 2024 bedraagt naar verwachting 138,3 opcenten. De provincie bepaalt met inachtneming hiervan zelf het tarief. Het tarief voor de opcenten kan jaarlijks worden aangepast. Met ingang van 1 januari 2024 zal het tarief voor Flevoland 83,0 opcenten bedragen. De raming van de opcenten MRB is gebaseerd op een jaarlijkse rekenkundige indexering van 1%.

De geraamde MRB-inkomsten bedragen in 2024 totaal € 40,4 mln. De zogenoemde onbenutte belasting-capaciteit (het verschil tussen de opbrengst bij het huidige tarief en de opbrengst bij het maximaal toegestane tarief) bedraagt dan circa € 26,9 mln.

De begrote opbrengst in 2024 is ongeveer 25% lager dan voorgaand jaar. Dit komt vooral door de verhuizing van de hoofdvesting van Leaseplan naar Noord-Holland. De voertuigen van de grootwagencapaciteit worden niet meer belast voor de opcenten van provincie Flevoland. Dit is een meerjarig effect, wat in de meerjarenprognose ook effect heeft. Vanaf 2025 worden de elektrische voertuigen weer belast, maar de omvang van de eerder verwachte stijging zal nu lager zijn.

Leges

De provincie heft leges voor diverse diensten en producten (op basis van de 'Legesverordening provincie Flevoland'). Bij de tariefstelling in de legesverordening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de leges voor vergunningen, ontheffingen en dergelijke zijn zoveel mogelijk gebaseerd op het gemiddeld tijdsbeslag dat met het verlenen hiervan is gemoeid, vermenigvuldigd met het gemiddelde uurtarief van de daarmee belaste medewerkers;
- bij de berekening van de tarieven wordt maximaal een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten;
- de tarieven worden jaarlijks geïndexeerd (aangepast aan loon- en prijsontwikkelingen);
- naast de indexering van de tarieven wordt er, indien dat nodig wordt geacht, aanvullend getoetst op kostendekkendheid.

De provincie heft en int de leges deels zelf en heeft hiervoor deels mandaat gegeven aan Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV), BIJ12 en de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW).

Grondwaterheffing

De provincie belast het onttrekken van grondwater aan de bodem op basis van de 'Grondwaterheffingsverordening 2010'. Deze verordening heeft de Waterwet als wettelijke grondslag. De provincie belast onttrekkingen vanaf 20.000 m³, waarvan de eerste 10.000 m³ is vrijgesteld van heffing. Het tarief is enerzijds gebaseerd op een raming van de lasten van het grondwaterbeheer op langere termijn en anderzijds op een inschatting van het volume van de jaarlijkse grondwateronttrekkingen. Sinds 1 januari 2010 bedraagt het tarief € 1,41 per 100 m³.

Voor zover de gerealiseerde opbrengst uit de grondwaterheffing afwijkt van de daaraan toerekenbare kosten, wordt het verschil toegevoegd of onttrokken aan de voorziening 'Grondwaterbeheer'. Hiervan is in de Programmabegroting 2024 geen sprake, omdat op begrotingsbasis wordt uitgegaan dat de kosten gelijk zijn

aan de opbrengsten van de grondwaterheffing. In bijlage B 'Overzicht reserves en voorzieningen' wordt het verloop van deze voorziening weergegeven.

Nazorgheffing

De provincie heeft te maken met drie afvalstortplaatsen die vallen onder het Stortbesluit, te weten:

- Het Friese Pad (Emmeloord),
- Zeeasterweg (Lelystad), en
- Braambergen (Almere).

De provincie heeft een 'eeuwigdurende' nazorgplicht voor afvalstortplaatsen die zijn gesloten (afgedicht). Voor dit doel is het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen (hierna Nazorgfonds) opgericht.

De stortplaatsexploitanten dragen de lasten via een jaarlijkse nazorgheffing. Deze heffing wordt door de provincie in het Nazorgfonds gestort. Het college van Gedeputeerde Staten (GS) vormt het bestuur van dit fonds (zie ook de paragraaf Verbonden partijen). Het is de bedoeling dat het fonds op het moment dat de afvalstortplaats wordt gesloten, voldoende financiële middelen heeft om eeuwigdurend het onderhoud aan de stortplaats te kunnen bekostigen. De hoogte van de nazorgheffing is afhankelijk van het benodigde doelvermogen en de beleggingsresultaten van het Nazorgfonds. Het benodigde doelvermogen wordt gebaseerd op de kosten die voortvloeien uit de door de stortplaatsexploitanten ingediende nazorgplannen, waar GS mee dienen in te stemmen. De nazorgheffing is een voorlopige heffing. Voorafgaand aan het afgeven van de sluitingsverklaring wordt de definitieve heffing opgelegd en voldaan, om zeker te stellen dat het doelvermogen is bereikt. Tot het moment van definitieve sluiting ligt het (financiële) risico dus bij de exploitant.

Het Friese Pad is een gesloten stortplaats waarvoor geen nazorgheffing meer wordt ontvangen. Voor Braambergen is inmiddels het doelvermogen bereikt en wordt geen heffing meer opgelegd. Hoewel hier geen afval meer wordt gestort is deze stortplaats, vanwege deelname aan de landelijke pilot Introductie Duurzaam Stortbeheer (IDS), nog niet gesloten. Hierdoor kan er voor deze stortplaats nog wel een eindheffing plaatsvinden.

Zeeasterweg is nog in bedrijf, daar wordt nog afval gestort. Op basis van het nazorgplan en de RINAS systematiek is de nazorgheffing voor 2024 vastgesteld op € 0,4 mln.

1.2 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de lokale heffingen bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. De legesverordening kent een zogenaamde hardheidsclausule. Hierin is geregeld dat het college van GS tegemoet kan komen aan onbillijkheden van overwegende aard, welke zich bij de toepassing van de verordening kunnen voordoen.

1.3 Overzicht tarieven

Tabel 1.1: Heffingstarieven

Lokale heffing*	Tarief	2023	2024	2025	2026	2027
Opcenten MRB	per 1-1 (aantal)	82,2	82,2	83,0	83,9	84,7
Grondwaterheffing	per 100 m ³	1,41	1,41	1,41	1,41	1,41
Nazorgheffing (€)	Friese Pad (gesloten)	0	0	0	0	0
	Braambergen (pilot IDS)	0	0	0	0	0
	Zeeasterweg (open)	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000

* De individuele legestarieven zijn terug te vinden in de 'Legesverordening provincie Flevoland'.

1.4 Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale belastingen en heffingen zich verhouden tot de tarieven in de andere provincies. Voor de opcenten MRB is de situatie in 2023 en 2024 (voorlopige cijfers) weergegeven in onderstaande tabel 1.2.

Tabel 1.2: Provinciale opcenten MRB

Provincie	2023	2024	Stijging in %
Zuid-Holland*	95,7	98,7	3%
Groningen	95,7	95,7	0%
Gelderland	93,0	97,9	5%
Drenthe	92,0	92,0	0%
Fryslân	87,0	89,6	3%
Zeeland	82,3	84,4	3%
Flevoland	82,2	83,0	1%
Noord-Brabant	80,8	82,2	2%
Limburg	80,6	83,1	3%
Overijssel	79,9	82,2	3%
Utrecht	79,4	81,9	3%
Noord-Holland	67,9	77,4	14%
Gemiddeld	84,9	87,3	1,2%

* Het tarief van Zuid-Holland is nog voorlopig, besluitvorming heeft nog niet plaatsgevonden ten tijde van het opstellen van deze begroting.

Van laag naar hoog gerangschikt neemt Flevoland in 2024 waarschijnlijk de achtste plaats in voor wat betreft het tarief van de opcenten MRB. Het landelijke gemiddelde tarief is in 2024 naar verwachting 87,3 opcenten.

Voor de grondwaterheffing lopen de tarieven tussen de provincies uiteen van € 0,50 per 100 m³ tot € 3,80 per 100 m³. Het tarief in Flevoland bedraagt per 1 januari 2010 € 1,41 per 100 m³, waarmee Flevoland van laag naar hoog gerangschikt de zesde plaats inneemt. De hoogte van de uiteindelijk opgelegde heffing is niet alleen afhankelijk van de hoogte van het tarief, maar ook van een mogelijk minimum bedrag en vrijstellingen. In Flevoland is geen minimum bedrag vastgesteld en zijn onttrekkingen kleiner dan 20.000 m³ grondwater vrijgesteld van de provinciale grondwaterheffing.

Voor interprovinciale vergelijking zijn alleen de opcenten MRB en de grondwaterheffing relevant vanwege de omvang en/of de hoogte van de heffing. De activiteiten waarvoor leges worden gevraagd (zoals toezending provinciale documenten) verschillen tussen de provincies, waardoor vergelijking niet goed mogelijk is. Gelet op het specifieke karakter van de nazorgheffing is een vergelijking met andere provincies evenmin zinvol.

1.5 Opbrengst van de lokale heffingen

Tabel 1.3: Opbrengst lokale heffingen

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Opcenten MRB	57.200	54.100	40.400	40.900	43.800	44.000
Leges; mandaat OFGV	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat BIJ12	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat RDW	14	14	14	14	14	14
Leges; heffing door provincie	24	24	24	24	24	24
Grondwaterheffing	470	470	470	470	470	470
Nazorgheffing	400	400	400	400	400	400
Totaal	58.108	55.008	41.308	41.80	44.708	44.908

x € 1.000

Toelichting opcenten MRB

De ramingen zijn gebaseerd op het voertuigoverzicht per 1 juli 2023. De opbrengsten uit opcenten MRB zijn vanaf 2024 lager dan de eerdere jaren. De belangrijkste reden daarvan is de verhuizing van de hoofdvestiging van Leaseplan naar Noord-Holland. De voertuigen van die grootwagensbeheerder tellen niet meer mee voor onze opcenten.

In de raming is voor 2023 geen indexering toegepast, in overeenstemming met het besluit van PS bij de Perspectiefnota 2023-2026. Vanaf 2024 is weer gerekend met een jaarlijks indexering van het tarief met 1%.

Toelichting leges OFGV en BIJ12

Conform afspraak wordt aan de OFGV en BIJ12 een subsidie verstrekt onder aftrek van de legesopbrengst. Deze heffing komt daarom niet in de begroting en jaarstukken van de provincie tot uitdrukking.

Toelichting leges RDW

Van de RDW wordt in het kader van het aan hen gegeven mandaat op grond van artikel 149b 7e lid van de Wegenverkeerswet 1994 jaarlijks een afdracht ontvangen.

Kostendekkendheid leges in 2024

Voor de aan BIJ12 en RDW gemandateerde heffing en inning van leges geldt het tarievenbeleid van BIJ12 respectievelijk RDW, waardoor kostendekkendheid niet bekend is.

Bij de berekening van de overige tarieven wordt in beginsel een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten. In de jaarstukken leggen wij jaarlijks verantwoording af over de werkelijke kostendekkendheid van de leges, welke sterk afhankelijk is van het daadwerkelijke aantal aanvragen in enig jaar.

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

2.1 Algemeen

De provincie heeft ambities geformuleerd en wil haar doelstellingen realiseren. In een aantal gevallen zijn er risico's en onzekerheden, die ervoor kunnen zorgen dat die doelen niet, niet geheel, of alleen tegen hogere kosten kunnen worden gerealiseerd. Deze risico's hebben wij beschreven in deze Begroting 2024. In deze paragraaf staat in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële effecten van de risico's, die de provincie loopt, op te kunnen vangen. Risico's waarvoor voorzieningen zijn getroffen of waarmee al rekening is gehouden binnen specifieke reserves of stelposten, worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten.

Er zijn risico's die wij niet in deze paragraaf hebben opgenomen. Het gaat dan om risico's waarvoor al voorzieningen zijn getroffen of waarmee al rekening is gehouden binnen specifieke reserves of stelposten. Ook zijn er risico's die kunnen voortvloeien uit grote (nu nog onbekende) calamiteiten (zogenaamde Black Swans). Een Black Swan is het risico dat voortkomt uit een buitengewone en niet-verwachte situatie. Omdat het niet mogelijk is om daar een inschatting van te maken, kunnen wij die ook niet meenemen in het risicoprofiel.

De paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' wordt tweemaal per jaar geactualiseerd, namelijk (voor de begroting en de jaarstukken).

Korte samenvatting

Het actief toepassen van risicomanagement draagt bij aan het lerend vermogen (risico's worden sneller geïdentificeerd en beter ingeschat) en maakt ook dat er meer aandacht wordt besteed aan het beheersbaar maken en houden van risico's. Deze ontwikkelingen kunnen zowel een opwaarts als een neerwaarts effect hebben op de hoogte van het risicoprofiel. Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel. De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Het blijft daarentegen altijd een inschatting.

Deze paragraaf betreft een actualisatie van de versie, die was opgenomen in de Jaarstukken 2022 (voor verwerking van de resultaatbestemming). Vergeleken met de Jaarrekening 2022 is het risicoprofiel afgenomen van ca. € 13,9 mln. tot ca. € 13,1 mln. De weerstandscapaciteit is toegenomen van ca. € 19,9 mln. tot ca. € 20,1 mln. Per saldo neemt de weerstandsratio toe (van 1,4 naar 1,5) en blijft binnen de door PS vastgestelde bandbreedte van 1,1 tot 2,0 (bron: 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021').

In de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021' zijn de uitgangspunten voor het risicomanagement voor komende 4 jaar opgenomen. Deze geactualiseerde nota vormt het vertrekpunt voor de verdere uitwerking in deze paragraaf.

Ontwikkelingen die (onder meer) van invloed zijn op de risico's in het risicoprofiel zijn de prijsstijgingen, een schaarste aan grondstoffen, etc. De loon- en prijsstijgingen worden gemonitord conform de afspraken zoals verwoord in de zomer-/perspectiefnota. Tevens vormt het voorgenomen besluit, om de verdeling van het provinciefonds te herzien, een substantieel risico voor de financiële huishouding van de provincie.

2.2 Risicobeleid en risicomanagement

Risicomanagement maakt integraal onderdeel uit van beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering. Met als uitgangspunt dat risico's op een verantwoorde manier in de besluitvorming worden betrokken. De provincie wil bewust met risico's omgaan en ze dus zo vroeg mogelijk in beeld brengen. Hierbij worden ook de gehanteerde beheersmaatregelen in beeld gebracht.

Voornaamste uitgangspunten van risicomanagement

Begin 2022 hebben PS de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021' vastgesteld. Daarin zijn de voornaamste uitgangspunten en kaders opgenomen:

- Alleen de strategische risico's worden opgenomen. Dit zijn risico's die niet (enkel) binnen de financiële middelen van een beleidsveld kunnen worden afgedekt.
- Er wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele risico's.
- Structurele risico's kennen een vermenigvuldigingsfactor van drie. Er wordt voldoende incidentele weerstandscapaciteit aangehouden om, als het risico zich aandient, de financiële effecten daarvan gedurende drie jaar te kunnen opvangen. Indien risico's structurele gevolgen (kunnen) hebben voor de exploitatie/financiële positie, dan wordt er vanuit gegaan dat 3 jaar voldoende tijd is om een oplossing binnen de begroting te vinden om het financieel gevolg te kunnen dekken.
- Ook niet financiële risico's kunnen een onderdeel vormen van de paragraaf 'Risico en weerstandsvermogen'.
- De weerstandsratio bevindt zich tussen de 1,1 en 2,0.
- Om te voorkomen dat de weerstandsratio zich langdurig boven de bovengrens van 2,0 bevindt, wordt deze (indien van toepassing) afgeroomd tot factor 2.
- Indien de weerstandsratio kleiner is dan 1,1 wordt de weerstandscapaciteit aangevuld. Er wordt gewerkt conform de watervalssystematiek, waarbij het rekeningresultaat eerst wordt benut om een eventueel tekort in de weerstandscapaciteit aan te vullen.
- Risico's worden primair opgevangen binnen bestaande afdelingsbudgetten en reserves of oormerken binnen de 'Brede Bestemmingsreserve'. Vervolgens wordt beoordeeld of daarnaast bijstelling van ambities of bezuinigingen mogelijk is (integrale afweging). Pas als voorgenoemde mogelijkheden en maatregelen ontoereikend zijn kan een beroep op de weerstandscapaciteit worden gedaan.

Proces

De inventarisatie, actualisatie en uitwerking van risico's vindt plaats in afstemming tussen de risico-eigenaar, controller en risicomanager. Dit vindt (in ieder geval) tweemaal per jaar plaats bij het opstellen van de begroting en jaarrekening. De rolverdeling tussen GS en PS op het vlak van risicomanagement is opgenomen in de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021'.

2.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel is een actueel overzicht van verschillende strategische risico's die de provincie onderkent. Het is altijd een momentopname, omdat de risico's in de loop van de tijd (kunnen) veranderen. Het geschetste risicoprofiel is een actualisatie van het risicoprofiel uit de voorgaande jaarrekening of begroting.

De omvang van de risico's wordt bepaald door de combinatie van kans en financiële impact, of met behulp van een probabilistische raming (Monte Carlo-methode). Op deze wijze worden de risico's gekwantificeerd, waarna er op basis van omvang een volgorde in de risicolijst wordt aangebracht. Dit leidt tot een opsomming van risico's met een substantiële financiële impact. De kwantificering is een instrument om gewicht te geven aan de genoemde risico's en dit af te zetten tegen de weerstandscapaciteit. Als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, zal van geval tot geval worden bezien wat de daadwerkelijke financiële impact is en op welke wijze hiermee wordt omgegaan. Dit kan leiden tot bijstelling van de ambities, het opvangen van de financiële effecten binnen de bestaande budgetten of het inzetten van de weerstandscapaciteit.

In onderstaande tabel 2.1 is de onderverdeling in kanspercentages weergegeven.

Tabel 2.1: Classificatieschema kans

Score kans	Percentage
Zeër klein	10%
Klein	25%
Matig	50%
Groot	75%
Zeër groot	90%

De kwantificering van de financiële (maar ook niet financiële) impact van de risico's is gebaseerd op het classificatieschema zoals weergegeven in tabel 2.2.

Tabel 2.2: Classificatieschema impact

Score impact	Schades (financieel/ juridisch)	Imago (het bereik ervan)	Informatieveiligheid	Veiligheid (letsel)	Proces
1 Zeer klein	< € 250.000	Enkele personen binnen de provincie	Openbaar: alle informatie die algemeen toegankelijk is voor eenieder. Er is geen schending van deze classificatie mogelijk.	EHBO	Weinig tot geen vertraging in het proces
2 Klein	≥ € 250.000 – < € 500.000	Gehele provincie	Bedrijfsvertrouwelijk: informatie die toegankelijk mag of moet zijn voor alle medewerkers van de eigen organisatie(s). Vertrouwelijkheid is gering. Schending van deze classificatie kan enige (in)directe schade toebrengen.	Gering letsel	Lichte vertraging in het proces
3 Matig	≥ € 500.000 – < € 3.000.000	Plaatselijke pers	Vertrouwelijk: informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor een beperkte groep gebruikers. De informatie wordt ter beschikking gesteld op basis van vertrouwen. Schending van deze classificatie kan serieuze (in)directe schade toebrengen	Blijvend invalide	Hinderlijke vertraging in het proces
4 Groot	≥ € 3.000.000 – < € 7.500.000	Regionale pers	Zeer vertrouwelijk: dit betreft gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan zeer grote schade toebrengen.	Catastrofaal (enkel persoon)	Ernstige vertraging in het proces
5 Zeer groot	≥ € 7.500.000	Landelijke pers	Geheim: dit betreft zeer gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan catastrofale schade toebrengen.	Catastrofaal (meerder personen)	Het proces stopt

In tabel 2.3 zijn de belangrijkste financiële risico's opgenomen. Een nadere toelichting op deze risico's is terug te vinden in paragraaf 2.5.

Tabel 2.3: Risicoprofiel

Nr.	Omschrijving risico	Financiële impact	Kans	Incidenteel / structureel (factor 3)	Risicobedrag (kans x impact x factor) Jaarstukken 2022	Risicobedrag (kans x impact x factor) Begroting 2024	Opmerking
1.	Maritieme Servicehaven (MSNF)	n.v.t. (MC)	n.v.t.	incidenteel	€ 4,0	€ 4,0	
2.	Persoonsgegevens (AVG)	€ 8,0	40%	incidenteel	€ 3,4	€ 3,4	
3.	Informatieveiligheid	€ 10,0	30%	incidenteel	€ 2,0	€ 3,0	(1)
4.	Innovatiepaviljoen	€ 1,8	n.v.t.	incidenteel	€ 1,8	€ 1,3	(2)

Nr.	Omschrijving risico	Financiële impact	Kans	Incidenteel / structureel (factor 3)	Risicobedrag (kans x impact x factor) Jaarstukken 2022	Risicobedrag (kans x impact x factor) Begroting 2024	Opmerking
5.	Nazorgfonds	€ 0,8	50%	incidenteel	€ 0,4	€ 0,4	
6.	OMALA	€ 2,6	10%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,3	
7.	Informatie-voorziening	€ 2,5	10%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,3	
8.	APPA (Algemene Pensioenwet politieke Ambtsdragers)	€ 0,5	50%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,3	
9.	Grote Infrastructurele projecten	n.v.t. (MC)	n.v.t.	structureel	€ 1,3	€ 0,1	(3)
10.	Overige risico's	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 0,2	€ 0,1	
	Totaal				€ 13,9	€ 13,1	

afgerond op € 1 mln.

De weging van de risico's in tabel 2.3 is bepaald door de verwachtingswaarde methode. Uitzonderingen zijn 'Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)' en 'Grote Infrastructurele Projecten', die grotendeels zijn gebaseerd op een Monte Carlo simulatie. Bij de verwachtingswaarde methode wordt gerekend met de formule: kans x impact. Indien het een structureel risico betreft wordt de uitkomst van de kans x impact vermenigvuldigd met de factor 3, overeenkomstig de vastgestelde 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021'.

Het actuele risicoprofiel is afgenomen van ca. € 13,9 mln. tot ca. € 13,1 mln.

Mutaties

De (voornaamste) mutaties van de risico's (nieuwe en bestaande) ten opzichte van de Jaarrekening 2022 zijn:

- Het risico op informatieveiligheid is toegenomen. De ingezette digitale transformatie vergroot het risico, de verrichte inspanningen op gebied van de digitale weerbaarheid verlagen het risico. De kans (per saldo) is verhoogd ten opzichte van jaarrekening 2022 van 20% tot 30%.
- Het risico omtrent het Innovatiepaviljoen is afgenomen als gevolg van het voornemen het paviljoen minimaal tot 2030 in eigendom te houden, de exploitatie in eigen beheer te nemen en de bijbehorende lasten en baten in de begroting op te nemen.
- Het risico van grote infrastructurele projecten is afgenomen onder meer door extra toegekend krediet en naderende afronding van projecten.

De post 'Overige risico's' betreft de som van de overige financiële risico's.

Voor risico's, waarop de provincie voldoende invloed heeft, worden passende beheersmaatregelen genomen. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen de mate waarin het risico kan worden beperkt en de kosten hiervan.

2.4 Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Deze is op te delen in incidentele en structurele middelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen, die eenmalig beschikbaar zijn om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat nu uit de 'Algemene reserve' (voor zover niet geoormerkt).

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen die op structurele wijze beschikbaar kunnen komen om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken. Deze bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit en de stelpost voor onvoorziene uitgaven.

De weerstandscapaciteit wordt in het begrotingsjaar per 1 januari en in de jaarstukken per 31 december weergegeven.

Tabel 2.4: Weerstandscapaciteit

	JV2019	PB2021	JV2020	PB2022	JV2021	PB2023	JV2022	PB2024
Incidenteel								
Algemene reserve (vrij deel)	20,4	15,5	21,3	22,2	22,5	24,4	26,3	32,8
Oormerk autoleasemaatschappijen	-10,3	-9,8	-9,1	-8,6	-8,4	-7,9	-8,3	-8,9
Oormerk Calamiteitenfonds	0	0	0	0	0	0	0	-5,0
Oormerk Egalisering meerjarenperspectief	0	0	0	0	0	0	0	-2,2
Incidentele weerstandscapaciteit	10,1	5,7	12,2	13,5	14,1	16,5	18,0	16,7
Structureel (jaarlijks)								
Belastingcapaciteit	1,8	1,5	1,5	1,0	1,0	1,0	1,8	3,4
Onvoorzien	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Structurele weerstandscapaciteit	2,0	1,7	1,7	1,1	1,1	1,1	1,9	3,5
Totaal	12,1	7,5	13,8	14,6	15,3	17,6	19,9	20,1

Oormerk autoleasemaatschappijen

Ongeveer 25% van de jaarlijkse baten bestaat uit de belastingopbrengst 'opcenten Motorrijtuigenbelasting'. Een groot deel van die opbrengst ontvangen wij vanwege een leasemaatschappij, waarvan de voertuigen in Flevoland staan geregistreerd. Het vertrek van die leasemaatschappij betekent een daling in de MRB opbrengsten van bijna 30%. Om dat effect tijdelijk op te kunnen vangen is de afgelopen jaren rekening een oormerk opgenomen in de 'Algemene reserve'. Medio 2023 hebben wij bericht gekregen van de leasemaatschappij dat de hoofdvesting verhuisd naar provincie Noord Holland, waardoor de voertuigen niet meer door Flevoland belast worden.

Het effect daarvan is dat de verwachte opbrengst op jaarbasis met € 16,1 mln. af zal nemen (structureel). Doordat de belastingcapaciteit afneemt zal het aandeel van het provinciefonds voor Flevoland wel toenemen. Ongeveer 80% van de lagere opbrengst wordt daarmee gecompenseerd. Per saldo zal de opbrengst dan structureel € 3,3 mln. lager zijn. Daarvoor wordt het oormerk ingezet, gespreid over drie jaren. Voor het eerste jaar (na het moment van intreden) verevening van de lagere baten voor 100%, het tweede jaar 67% en het derde jaar 33%.

Weerstandsvermogen

Het risicoprofiel is in de Begroting 2024 afgenomen ten opzichte van de Jaarrekening 2022 (van € 13,9 mln. tot € 13,1 mln.). De weerstandscapaciteit is juist toegenomen (van € 19,9 mln. tot € 20,1 mln.). Per saldo neemt de weerstandsratio toe van 1,4 tot 1,5 Deze bevindt zich daarmee binnen de bandbreedte van 1,1 tot 2,0, zoals vastgelegd in de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021'.

Tabel 2.5 Weerstandvermogen

	JV2019	PB2021	JV2020	PB2022	JV2021	PB2023	JV2022	PB2024
Risicoprofiel (A)	9,7	10,4	9,3	9,6	9,9	8,8	13,9	13,1
Weerstandscapaciteit (B)	12,1	7,5	13,8	14,6	15,3	17,6	19,9	20,1
Weerstandvermogen (=B-A)	2,4	-2,9	4,6	5,0	5,4	8,9	6,1	7,0
Weerstandratio (=B/A)	1,2	0,7	1,5	1,5	1,5	2,0	1,4	1,5

2.5 Toelichting op de risico's

1. Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)

PS hebben in juli 2017 besloten om de buitendijkse ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) risicodragend te ontwikkelen. In december 2018 is het investeringskrediet verhoogd. In het weerstandvermogen is op basis van een Monte Carlo risicoanalyse een risicobedrag van € 4,0 mln. opgenomen. In juni 2019 hebben PS de Servicehaven een maatschappelijke functie toegekend. In september 2022 is het inpassingsplan voor de MSNF onherroepelijk geworden. De volgende stap in de daadwerkelijke realisatie van de MSNF is het starten van de aanbestedingsprocedure. Hiertoe dient er voldoende investeringskrediet te zijn en een sluitende businesscase met een acceptabele terugverdientermijn. In Q4 2022 is een geactualiseerde raming gemaakt. De uitkomst hiervan is dat er een hoger investeringskrediet benodigd is. Hierover hebben Provinciale Staten in juli 2023 besloten.

Wij onderkennen een aantal risico's in de ontwikkeling van de MSNF.

De geraamde kosten voor de realisatie van de MSNF zijn de laatste jaren fors zijn gestegen. De geraamde inkomsten (marktconforme canon) zijn weliswaar ook gestegen, maar minder hard dan de kosten. Daarmee is het benodigde investeringskrediet toegenomen en de looptijd van de businesscase langer dan een aantal jaren geleden. Bij besluitvorming over een hoger investeringskrediet is ook ingegaan op de looptijd van de businesscase en de financieringsrisico's. Hierbij is ook besloten om de risicoreservering in het weerstandvermogen onveranderd te laten. Eventuele tegenvallers in de businesscase kunnen opgevangen worden binnen de looptijd van de erfpachtovereenkomst (80 jaar). Om te voorkomen dat de looptijd over de 80 jaar heen gaat worden verschillende beheersmaatregelen genomen.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
O.b.v. Monte Carlo Analyse	Incidenteel	n.v.t.	€ 4,0 mln.

Beheersmaatregelen

De onderstaande beheersmaatregelen worden (onder meer) getroffen:

Aanbestedingsfase: voorafgaand aan de gunning dient aan de volgende voorwaarden te zijn voldaan:

- Er zijn juridisch bindende grondovereenkomsten met het Rijk, Waterschap en gemeente Urk.
- Met de bedrijven binnen het consortium MSNF zijn juridische bindende overeenkomsten over langjarige afname gesloten.
- Er zal niet gegund worden bij een aanbestedingsresultaat dat boven budget is.

Realisatie- en exploitatiefase:

- Begeleiding realisatie door afdeling INFRA en uitvoering binnen de projectbeheerssystemen van deze afdeling.
- Periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project 'MSNF' aan GS en PS.
- Voor de monitoring van de voortgang wordt aangesloten bij de reguliere P&C cyclus.

2. Persoonsgegevens (AVG)

Alle organisaties moeten aan de AVG ('Algemene Verordening Gegevensbescherming') voldoen. Hierop wordt toezicht gehouden door de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). De maximale boete, bij het niet naleven van de wet, is substantieel en afhankelijk van het omzetniveau en soort overtreding.

De gegevensverwerkingen die plaatsvinden binnen de provincie hebben met name betrekking op medewerkers, aanvragers en verzoekers van provinciale diensten en relaties. De kans op het risico is ongewijzigd gebleven omdat in 2023 is gebleken dat de borging van privacy nog om meer aandacht en acties

vraagt. De financiële impact is ongewijzigd gebleven op basis van een interne AVG-compliance analyse. De uitkomsten daarvan zijn gekwantificeerd aan de hand van het boetebesluit 2019 van de Autoriteit Persoonsgegevens. De interne audit op de Wet politie gegevens (WPG) laat ook een verhoogd risico zien. Een verbeterplan voor implementatie van deze wet is opgestart.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
40%	Incidenteel	€ 8,6 mln.	€ 3,4 mln.

De eerder ingevoerde maatregelen zijn komen te vervallen door ondercapaciteit binnen het privacy werkveld. Wel heeft de provincie de beheersmaatregelen gepland:

- Op de meest risicovolle processen worden Data Protection Impact Assessments (risicoanalyse) uitgevoerd.
- Het verwerkingsregister zal worden geactualiseerd.
- De implementatie van de Wet politie gegevens zal plaatsvinden.
- Er wordt een (parttime) privacy officer aangesteld om beter aan de wettelijke taken op het gebied van privacy te voldoen.

De bewustwording met betrekking tot de omgang van persoonsgegevens moet onderdeel zijn van onze dagelijkse werkzaamheden en de projecten met een informatiehuishoudingscomponent. Voor nieuwe medewerkers zal dit een verplicht onderdeel worden in het zogenaamde OnBoarding proces, zoals de wet dat voorschrijft

3. Informatieveiligheid

Door de toenemende digitalisering – in de bedrijfsvoering, maar vooral ook steeds meer in de primaire processen - worden de risico's op het gebied van informatieveiligheid groter. Als basisnorm hanteert de provincie de (verplichte) Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO). Deze geldt als integraal kader voor alle overheden.

Het aantal informatiebeveiligingsincidenten blijft toenemen en is in 2023 met 20% toegenomen ten opzichte van 2022. Te noemen oorzaken hebben betrekking op de toename in het aantal wereldwijde cyberdreigingen, in softwarematige kwetsbaarheden en door onbewust/onbekwame medewerkers. Mede door het verloop in medewerkers en verschillende externe inhuur wordt dit effect versterkt.

In het bijzonder vraagt geheime en vertrouwelijk informatie binnen de organisatie (die alleen toegankelijk mag zijn voor de geautoriseerde) de aandacht. Ook onjuiste of onvolledige informatie kan direct invloed hebben op maatschappelijke inrichtingskeuzes.

De ingezette digitale transformatie vergroot het risico, de verrichtte inspanningen om de digitale weerbaarheid te verhogen, verlagen het risico. De kans is verhoogd ten opzichte van jaarrekening 2022 van 20% tot 30%.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
30%	Incidenteel	€ 10,0 mln.	€ 3,0 mln.

De kans op het voltrekken van het risico verhogen we naar 30%, gezien de snelle ontwikkelingen, zoals nieuwe Europese wetten op het gebied van cybersecurity en de trage voortgang van de implementatie daarvan, alsmede de aanhoudende dreiging van cybercriminaliteit. De financiële impact handhaven we op hetzelfde niveau, er is een nieuw risico op een boete op basis van de (vernieuwde) wet WBNI versie 2, de reeds verrichtte inspanningen qua digitale weerbaarheid compenseren dit enigszins. Feit blijft dat een cyberaanval direct kan leiden tot een ernstige verstoring van kerntaken van de provincie. Indirecte kosten kunnen betrekking hebben op extra personele inzet en/of vervanging van IT-apparatuur.

De provincie heeft diverse beheersmaatregelen onderhanden:

- (Verdere) implementatie van 'baseline informatieveiligheid overheid' (BIO).
- Implementatie van het internationale normenkader ISO 27001.
- Uitvoering van risicomangement op de basis faciliteiten van informatieverwerking.
- Uitvoering en implementatie van het uitvoeringsplan Digitale weerbaarheid.
- Bewustwording binnen de organisatie vergroten, wat een wettelijke verplichting wordt in 2024.

4. Paviljoen

PS hebben in 2014 besloten om te investeren in een innovatiepaviljoen op het terrein waar in 2022 de Floriade heeft plaatsgevonden. Het innovatiepaviljoen is functioneel onderdeel van de Flevo Campus. De voorlopige uitgangspunten voor het gebruik van het pand zijn:

- Hoofdzakelijk het faciliteren van vergaderingen (dependance provinciehuis).
- Het innovatiepaviljoen blijft in eigendom van de provincie.
- Het beheer van het innovatiepaviljoen is intern belegd.

De voornaamste (resterende) risico's:

- Afhankelijk van het toekomstige gebruik van het pand bestaat het risico dat een deel van de omzetbelasting over de bouwkosten terugbetaald moet worden (kostenverhoging). Bij behoud van het pand voor honderd procent eigen gebruik door de provincie tot en met minimaal 2030 is de verwachting dat er geen omzetbelasting moet worden terugbetaald. Hierover moet nog afstemming met de Belastingdienst plaatsvinden.
- Een eventueel besluit om het pand toch te verkopen zal leiden tot een afwaardering, vanwege de lager geschatte marktwaarde. Dit wordt ingeschat op € 1,3 mln.

Incidenteel / structureel	Risicobedrag
Incidenteel	€ 1,3 mln.

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen, waaronder het duurzaam gebruik van het pand als dependance, werklocatie en vergaderfaciliteit

5. Grote infrastructurele projecten

De project overstijgende risico's van de infrastructurele projecten met een financiële omvang van meer dan € 20 mln. worden meegenomen in de risicoprofiel op concernniveau. Hieronder is per project ingegaan op de ontwikkeling van het risicobedrag.

GOBS (Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen)

De meeste installaties van de bruggen en sluizen in Flevoland zijn gedateerd en gebouwd in de tijd van de drooglegging van Flevoland 1940-1955. Het programma 'GOBS' heeft als doel deze objecten toekomstbestendig te maken inclusief de mogelijkheid om de installaties optimaal veilig en centraal te bedienen. Het programma is begonnen in 2016 en eindigt in 2024. Het totale krediet na aanbesteding was € 59,9 mln.

Na het renoveren van 13 van de 16 locaties is er een financieel tekort van € 12 mln. Dit financieel tekort is grotendeels toe te schrijven aan onvoorziene omstandigheden. De belangrijkste oorzaken zijn het grondstoffen tekort ten gevolge van de coronapandemie en de daarmee samenhangende prijsstijgingen, nieuwe aanvullende wet- en regelgeving, meer betonschade dan in 2017 visueel waargenomen en de gewijzigde uitvoeringseisen voor de steigers, remming- en geleidewerken. In de Zomernota 2023 is het extra krediet van € 12 mln. opgenomen en door de PS vastgesteld. Daarmee is het resterende risico binnen de weerstandsparagraaf voor het Programma 'GOBS' tot nul gereduceerd.

Roggebot

Het project 'Roggebot/N307' is het sluitstuk van de rijksprogramma's 'IJsseldelta zuid' en 'ruimte voor de rivier'. Door het verwijderen van de Roggebotsluis heeft het water bij hoog water ruim baan via het nieuwe Reevediep naar het IJsselmeer. Tegelijkertijd verbetert het project de wegverbinding tussen Zwolle en Lelystad. Door de meerdere doelstellingen heeft het project meerdere financiers, Overijssel (ca. € 18,3 mln.), het Rijk (ca. € 67,5 mln.) en Flevoland (ca. € 16,5 mln.). De besluitvorming voor realisatie bij PS en de partners heeft in september 2020 plaatsgevonden. Het infradeel heeft in totaal een krediet van ca. € 30,3 mln. De risico's van beide infraprojecten worden gedragen door Flevoland en Overijssel (50%/50%). In 2024 wordt het project opgeleverd.

Ten opzichte van de vorige periode is het risicoprofiel fors afgenomen. De omschreven risico's zijn grotendeels geëffectueerd en het project bevindt zich nagenoeg aan het einde van de realisatiefase.

De laatste werkzaamheden worden binnenkort door de aannemer afgerond en vervolgens wordt het project overgedragen aan de acht eindbeheerders.

Het resterende risicobedrag binnen de weerstandsparagraaf bedraagt ca. € 1,1 mln. Dit valt toe te schrijven aan de complexiteit wat het project met zich meebrengt. Bijvoorbeeld de overdracht van het werk aan acht eindbeheerders.

Toekomstige projecten weerstandsparagraaf

Een aantal andere grote infrastructurele projecten zijn in voorbereiding. De risico's van deze projecten worden in de toekomst mogelijk toegevoegd aan de weerstandsparagraaf. De risicobedragen worden pas duidelijk na aanbesteding of het aangaan van verplichtingen van deze projecten en worden daarom nu nog niet opgenomen in het risicoprofiel. Het gaat hier om de 'Rondweg Lelystad Zuid', 'Ontsluitingsweg Urk' en het 'Meerjarenprogramma Oeveronderhoud Flevoland'.

Resumé

Het totaal aan risico van de bovengenoemde grote infrastructurele projecten is afgenomen tot ca. € 1,1 mln. (ten opzichte van ca. € 16,8 mln. in de Jaarstukken 2022).

Indien dit risico zich aandient heeft dat ca. € 0,03 mln. aan hogere kapitaallasten tot gevolg. Conform het risicomanagement beleid wordt deze extra kapitaallast vermenigvuldigd met de factor 3 en leidt dit tot een risicobedrag in het risicoprofiel van ca. € 0,08 mln.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	Structureel	n.v.t.	€ 0,08 mln.

Beheersmaatregelen

De onderstaande beheersmaatregelen worden (onder meer) getroffen:

- Een grondige (integrale) voorbereiding met stakeholders zorgt voor een beheerste voorbereiding en uitvoering van de projecten.
- Daarnaast worden de projecten gestuurd met inachtneming van de risico's en zijn ervaren projectteams geformeerd om de projecten voor te bereiden en te realiseren.

6. Nazorgfonds

Op basis van de wet Milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Via bij de exploitant opgelegde heffingen wordt vermogen opgebracht om deze nazorg te bekostigen. Dat vermogen is ondergebracht in het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland (Nazorgfonds) en dient voldoende te renderen om de dekking van toekomstige uitgaven zeker te stellen. Het Nazorgfonds heeft (langjarig) een doelrendement van gemiddeld 4,4%. Wij onderkennen een risico dat het werkelijke rendement lager is, waardoor het vermogen van het Nazorgfonds niet toereikend zal zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Dit risico is tweeledig en ziet toe op de:

1. lange termijn (eeuwigdurend);
2. korte termijn (meerjarige begrotingshorizon tot 5 jaar).

Indien op lange termijn de rendementsdoelstelling niet haalbaar is, moet er een kapitaalstorting plaatsvinden om ervoor te zorgen dat het vermogen over de totale looptijd toereikend is om de onderhoudskosten te dekken. Voor de reeds gesloten stortplaatsen (nu alleen Het Friese Pad) is de provincie risicodragers voor dergelijke tekorten. Het uitgangspunt is een gemiddeld rendement van 4,4% over de lange termijn, namelijk een eeuwigdurende beleggingshorizon. Vooralsnog hanteren wij het uitgangspunt dat dit op de (zeer) lange termijn gemiddeld gerealiseerd kan worden, waardoor dit risico niet in onderstaand risicobedrag is meegenomen.

Voor de korte termijn kunnen lagere rendementen leiden tot (tijdelijke) verliezen en daarmee tot een negatief eigen vermogen van het fonds. De rendementsinkomsten zijn dan ontoereikend om de jaarlijkse nazorgkosten en/of de benodigde aangroei van de 'langlopende schulden' (vooruit ontvangen bedragen) te dekken. Gezien de huidige kapitaalmarkt bestaat het risico dat het doelrendement niet kan worden gerealiseerd, waardoor de provincie het eigen vermogen van het Friese Pad dient aan te vullen. Voor het kwantificeren van het risico

wordt voor de jaren 2024 tot en met 2027 uitgegaan van een te realiseren rendement van gemiddeld 3% (in plaats van de rekenrente van 4,4%). Dit komt neer op een financiële impact van circa € 0,19 mln. per jaar, waarvan de kans van optreden op 50% is geschat. Ultimo 2027 zou dan het eigen vermogen € 0,94 mln. negatief zijn. Het risico is nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van de inschatting voor de Jaarstukken 2022.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
50%	Incidenteel	€ 0,93 mln.	€ 0,47 mln.

Voor 2022 heeft het risico zich voorgedaan. Het resultaat van het Nazorgfonds in 2022 is negatief. Dat komt doordat de doelvermogens wel op peil gehouden moeten worden, maar het rendement op het belegde vermogen 14% negatief was. Het gevolg daarvan is dat de buffer in de voorziening is aangesproken voor de nog niet gesloten stortplaatsen. Voor de gesloten stortplaats bestaat de buffer uit het eigen vermogen. Bij de resultaatbestemming van de jaarrekening 2022 heeft de provincie besloten tot een éénmalige storting in het eigen vermogen van het Nazorgfonds, waardoor het eigen vermogen van de stortplaats 'Het Friese Pad' begin 2023 niet meer negatief is.

Beheersmaatregelen

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een externe vermogensbeheerder (ABN Amro MeesPierson). Samen met deze vermogensbeheerder wordt, binnen de (wettelijke) kaders die gesteld zijn aan het beleggingsprofiel en risico, gezocht naar een optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille, om gegeven de huidige marktomstandigheden een optimaal rendement te realiseren.

In 2021 is gestart met een landelijk onderzoek naar de berekening van de rekenrente en er is inmiddels een voorlopig rapport met adviezen. Het doel van het onderzoek was te bepalen hoe de methodiek beter aan kan sluiten bij de werkelijke rendementen. Daardoor kunnen zowel de provincies als de exploitanten van de stortplaatsen duidelijkheid krijgen over de berekening van de op te leggen nazorgheffing. Over de toepassing en opvolging van de adviezen is nog geen besluit genomen, er zal nog een standpunt worden ingenomen via het Interprovinciaal overleg. Het is de bedoeling dat de rekenrente (en daarmee het te behalen rendement) beter aan zal sluiten bij de werkelijke capaciteit van het belegde vermogen, waardoor de kans en de impact van het beschreven risico af zal nemen. Besluitvorming zal nog plaats vinden, via het IPO.

7. OMALA

OMALA N.V. is een verbonden partij van provincie Flevoland. De handelsnaam is Lelystad Airport Businesspark (LAB). De provincie heeft twee financiële belangen, namelijk het verstrekte aandelenkapitaal en de verstrekte leningen voor de financiering van het werkkapitaal. De ontwikkeling van een deel van het bedrijventerrein is in het verleden vertraagd door de latere besluitvorming omtrent het luchthavenbesluit en door de landelijke economische situatie. De ontwikkeling betreft zowel de verwerving als de ontwikkeling en verkoop van gronden.

Wij onderkennen het risico dat er een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij doordat:

- de verkoop van de gronden niet, later of tegen een lagere prijs wordt gerealiseerd;
- de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan geraamd.

Wanneer het risico zich voordoet kan het gevolg daarvan zijn dat de waardering van het door de provincie verstrekte kapitaal en de leningen naar beneden moet worden bijgesteld vanwege incourantheid of lagere marktwaarde.

De kans is geschat op basis van de voortgang van de grondexploitatie. Door de verkoop van een grote hoeveelheid grond is de achterstand in de grondexploitatie voor een groot deel ingehaald. Het besluit over het in operationeel gebruik nemen van Lelystad Airport voor groot handelsverkeer heeft alleen invloed op de grondexploitatie Flight District. Voor het overige deel van het gebied is er sprake van een beperkter risico door het aantal verkopen en de verwachting dat de verkoop van gronden niet tegen lagere prijzen zal worden gerealiseerd. Er zijn 2 leningen verstrekt met een totaalbedrag van € 1,6 mln. en deze lopen beide af op 28 december 2024.

Samen met het verstrekte aandelenkapitaal (€ 1 mln.) bedraagt de omvang van de uitgezette middelen (op peildatum 31 december 2022) € 2,6 mln.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 2,6 mln.	€ 0,3 mln.

Beheersmaatregelen

Om risico's te beperken zijn de volgende beheersingsmaatregelen ingesteld:

- Er zijn concrete beheersingsafspraken gemaakt tussen de betrokken aandeelhouders en afgesproken is welke investeringsbeslissingen vooraf worden goedgekeurd door de aandeelhouders.
- De kosten in de grondexploitatie zijn versoberd, onder andere voor het onderdeel bedrijfsvoering.
- De grondexploitatie wordt periodiek (met behulp van externe deskundigen) geactualiseerd en vervolgens door de bestuurders en aandeelhouders geëvalueerd.
- Voor het verstrekken van leningen is een plafond overeengekomen.
- Per kwartaal wordt er door OMALA gerapporteerd aan de aandeelhouders over de voortgang en de financiële positie. Deze rapportages worden zowel ambtelijk (per kwartaal) als bestuurlijk geëvalueerd en besproken (per half jaar).
- SRE heeft een aandeel overgenomen in Flight District, wat leidt tot risicobeperking voor de provincie.

8. Informatievoorziening

De afgelopen jaren is de informatievoorziening van provincie Flevoland 'op orde' gebracht. In 2023 is de aanbesteding Veilige connectiviteit en toegang gegund. De transitie start in Q3 van 2023 waarmee de uitvoering van de Informatiestrategie 2019-2024 ten einde komt.

De digitalisering van de samenleving (en de provincie) gaat echter de komende jaren in snel tempo voort. Als vervolg op de Informatiestrategie 2019-2024 wordt als onderdeel van de opgave 'Digitalisering' een digitaliseringsstrategie uitgewerkt. Het niet tijdig en/of goed aansluiten op de digitale ontwikkelingen zal leiden tot gebrekkige ICT-voorzieningen bij alle afdelingen met alle risico's van dien. Bijvoorbeeld onvoldoende dienstverlening (aan bedrijven en ketenpartners), verstoorde (bedrijfsvoering) processen, gebrekkige (kwaliteit van) data en/of inbreuk in systemen.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 2,5 mln.	€ 0,3 mln.

Digitale afhankelijkheden en ontwikkelingen (zoals datagedreven werken) vragen de benodigde aandacht. Het risicobedrag wordt geschat op € 2,5 mln.

De provincie heeft diverse beheersmaatregelen onderhanden:

- Actualisatie en invulling geven aan de Informatiestrategie op de thema's 'informatiebeveiliging', 'informatiebeheer' en 'data' middels de nieuw op te stellen Digitaliseringsstrategie.
- Ontwikkeling van digitale kennis en vaardigheden.
- Interprovinciale samenwerking op het gebied van digitalisering (AAC Digitalisering).
- Continue ontwikkeling (kennis, vaardigheden en capaciteit) van de afdeling IV.

9. Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA)

Het risico bestaat dat de middelen in de voorziening 'APPA' (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers) niet toereikend zijn om aan de toekomstige pensioenverplichtingen te voldoen. Jaarlijks wordt door Loyalis een actuariële berekening van de benodigde middelen in de voorziening 'APPA' ten behoeve van de jaarrekening opgesteld. De onderliggende variabelen zijn onder meer de rente, de levensverwachting van en het aantal bestuurders, de huidige leeftijd van de uitkeringsgerechtigde en het behaalde rendement op de uitbetalingen. Omdat deze variabelen constant aan verandering onderhevig zijn fluctueert het benodigde bedrag met als mogelijk gevolg dat er een extra storting moet plaatsvinden in de voorziening 'APPA' om deze op peil te houden. Dit heeft zich in afgelopen jaren meerdere malen voorgedaan.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
50%	Incidenteel	€ 0,5 mln.	€ 0,3 mln.

Het risico is ongewijzigd ten opzichte van de Jaarstukken 2022.

Bij het opstellen van de Jaarstukken wordt de hoogte van de benodigde voorziening opnieuw berekend.

Beheersmaatregel

De frequentie van jaarlijkse actualisatie voorkomt dat er in enig jaar te veel of te weinig dekking is voor de betreffende verplichtingen in dit kader.

10. Overige risico's

De resterende financiële risico's bedragen ca. € 0,2 mln.

Risicovolle ontwikkelingen met (mogelijk) een financiële impact

Onder meer de volgende risicovolle ontwikkelingen kunnen worden genoemd zonder dat deze kunnen of worden gekwantificeerd:

Flevokust Haven

Flevokust Haven is in het derde kwartaal van 2018 in gebruik genomen. Eén terreindeel is voor de middellange termijn verpacht aan een container terminal bedrijf. Het andere terreindeel is de afgelopen jaren verpacht voor korte periodes aan diverse logistieke bedrijven voor project ladingen, zoals windmolen onderdelen en assemblage.

De onderhandelingen om ook dit terreindeel voor een langere termijn te verpachten aan het container terminal bedrijf zijn helaas mislukt. Reden is dat vooralsnog de ontwikkelingen van het bedrijventerrein van Flevokust Haven (voornamelijk door hoge inflatie) achterblijft. Hierdoor zijn de watergebonden activiteiten van bedrijven (zoals Jysk en Bestsellers) later operationeel dan eerder is verondersteld. Tevens is er een stagnerende wereld economie voor het container transport. Derhalve is de provincie opnieuw gestart met een actieve acquisitie. Mogelijk gevolg is dat één terreindeel van de haven tijdelijk leeg staat en geen inkomsten genereert voor de provincie. Dit levert voor nu geen financieel risico op omdat deze baten conservatief waren geraamd.

Oorlog in Oekraïne

De oorlog in Oekraïne duurt voort. De fase van eerste opvang en noodtransporten is voorbij. De onzekerheden die dit voor de langere termijn tot gevolg heeft zijn merkbaar in en buiten Europa. De levering en transport van energiebronnen en van graan zijn daarvan voorbeelden. Nieuwe bondgenootschappen en tegenstellingen doen zich voor. De westerse landen spannen zich in om onafhankelijk van Rusland te zijn. De instabiliteit in Europa is toegenomen. Deze ontwikkelingen hebben prijsstijgingen, inflatie en een daling van de economische groei tot gevolg. Dergelijke stijgingen werken door in onze begroting. Verder ontstaat er een beweging om een snellere energietransitie en minder afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te realiseren.

Dossier Stikstof

De Raad van State heeft op 29 mei 2019 beslist dat het 'Programma Aanpak Stikstof' (PAS) niet langer gebruikt mag worden als basis om toestemming te verlenen voor activiteiten die leiden tot een toename van stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitattypen en soorten in Natura 2000-gebieden.

Deze beslissing heeft consequenties voor ruimtelijke ontwikkelingen - woningbouw, de aanleg van infrastructuur, de bouw van nieuwe bedrijventerreinen - en agrarische activiteiten die kunnen leiden tot een toename van dergelijke depositie. Waar het onder het PAS mogelijk was om relatief kleine nieuwe emissies met een melding af te doen is nu een vergunning vereist. Eerder gedane meldingen hebben hun rechtskracht verloren.

Nu het PAS niet meer als basis voor toestemmingverlening kan worden gebruikt, moet bij veel ontwikkelingen, ook op grote afstand van Natura 2000-gebieden, worden aangetoond dat er op voorhand geen significant schadelijke effecten te verwachten zijn op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

Pas als dit is aangetoond kan toestemming worden verleend via een vergunning op basis van de Wet natuurbescherming. GS (en in een aantal gevallen het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)) zijn het bevoegde gezag voor het verlenen van deze vergunning. Zij dienen dan ook te beoordelen of een natuurvergunning vereist is. Bij de voorbereiding van een bestemmingsplan of een Inpassingsplan moet eveneens beoordeeld worden of de door het plan mogelijk gemaakte ontwikkelingen significante gevolgen

zouden kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied. Is dat het geval, dan kan het plan alleen doorgaan als de stikstofuitstoot gecompenseerd wordt door elders uitstoot te verminderen (het zogenoemde salderen). Dit laatste moet via een passende beoordeling worden onderbouwd.

Rijk en provincies hebben gewerkt aan een nieuwe stikstofaanpak die moet leiden tot het halen van de natuurdoelen, waarmee ook een basis wordt gelegd voor het verlenen van nieuwe vergunningen. De reductieambitie van 40% in 2025, 50% in 2030 en 74% in 2035 is vastgelegd als een omgevingswaarde in de Wet stikstofreductie en natuurherstel en wordt als richtinggevend doel in het 'Nationaal Programma Landelijk Gebied' (NPLG) ingebracht. De aanpak betreft enerzijds een pakket generieke maatregelen door het Rijk en anderzijds een gebiedsgerichte aanpak door de provincies.

Flevoland heeft in de nieuwe stikstofaanpak een bijzondere positie omdat wij geen stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden hebben. We moeten echter wel een bijdrage leveren aan de vermindering van deposities op de ons omringende Natura 2000-gebieden (zoals de Wieden – Weerribben). Dit heeft met name een substantieel effect op de landbouw, maar ook voor andere sectoren heeft dit gevolgen.

In de Flevolandse Aanpak Stikstof (FAS) is onze gebiedsgerichte aanpak uitgewerkt. Onderdeel daarvan is een vrijwillig gebiedsproces dat is opgestart in de oostrand van de Noordoostpolder. Hier streven we naar een reductie van 50%. In de rest van de provincie is dat streven 20%. Het FAS is een onderdeel geworden van het FPLG van Flevoland. En is een aanpak die verder zal doorlopen in het FPLG. De eerste versie is 1 juli 2023 aangeleverd bij het Rijk. Deze versie wordt beoordeeld door het rijk en er kunnen mogelijke aanvullingen worden gevraagd voordat het wordt opgenomen in het gebiedsprogramma van het NPLG. Daarbij wordt integraal gekeken naar de effecten voor natuur, klimaat en water. Waar mogelijk kunnen lokale meekoppelkansen, waarmee we andere doelen realiseren, worden benut.

In de tussentijd kunnen projecten met een substantiële toename in uitstoot alleen doorgaan als daar stikstofruimte voor wordt gevonden; dan wordt extern salderen via het maken van een passende beoordeling cruciaal. Deze stikstofruimte moet soms worden aangekocht. Dat brengt kosten met zich mee, vraagt tijd, zorgt voor juridische complicaties en er is niet altijd stikstofruimte genoeg. Bovendien zijn er veel partijen actief op de stikstofmarkt, waardoor er concurrentie ontstaat. De provincie heeft inmiddels een stikstofdepositiebank opgericht om stikstofruimte te kunnen opslaan en benutten voor prioritaire projecten van de provincie.

Speciale aandacht is er voor de zogenoemde PAS melders, bedrijven (veelal agrariërs) die in het verleden een relatief kleine emissietoename gemeld hebben waarvoor geen vergunning nodig was. Inmiddels is duidelijk dat een vergunning wel nodig is, maar is het zeer lastig om aan ruimte te komen (zie boven). In de tussentijd zitten deze ondernemers in de knel, wat versterkt wordt door een toename van het aantal handavingsverzoeken. Om de PAS melders te helpen is in de Wet stikstofreductie en natuurverbetering een legalisatieprogramma opgenomen, waarmee PAS melders alsnog een vergunning krijgen zodra het Rijk voor de benodigde stikstofruimte heeft gezorgd. PS en GS hebben aangegeven zelf actief stikstofruimte te willen verwerven om deze legalisatieslag te versnellen. De stikstof ruimte die de Provincie verzameld voor de PAS-melders, zal worden ondergebracht in een aparte bank voor de legalisatie van PAS-melders. Er zijn inmiddels een aantal vergunningen afgegeven voor PAS-melders, daarnaast wordt er op dit moment ruimte opgekocht om een deel van de PAS-melders te kunnen legaliseren.

De risico's binnen het dossier stikstof betreffen voor de provincie:

- De juridische complexiteit van de vraagstukken (en daarmee het formuleren van juridisch houdbare besluiten). Dit risico wordt versterkt doordat verschillende regelingen en besluiten van Rijk en provincies worden aangevochten (zoals de bouwvrijstelling en het besluit om niet handhavend op te treden bij PAS melders).
- De hoog oplopende kosten van diverse maatregelen, met name het opkopen van bedrijven die stikstof uitstoten. Hoewel er een transitiefonds is aangekondigd door het Rijk met veel financiële slagkracht (in totaal 24 miljard), is nog niet duidelijk hoe dit geld precies verdeeld gaat worden en kan het derhalve nog niet worden ingezet. Ook kan blijken dat het bedrag niet toereikend is.
- Het verlopen van aangekochte stikstofruimte, waardoor deze niet meer kan worden ingezet.

Beheersmaatregelen

- In maart 2020 hebben PS extra budgetten beschikbaar gesteld. Dit betrof een structureel budget voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (circa € 0,3 mln.) en een incidenteel budget voor

maatregelen en gebiedsprocessen (€ 2,5 mln.) dat zonodig wordt opgehoogd. Bij de Perspectiefnota 2023-2026 is incidenteel een aanvullend bedrag van € 2,4 mln. beschikbaar gesteld. Aanvullende middelen komen beschikbaar via de rijksregelingen voor opkoop van bedrijven en de nog in te stellen regelingen voor innovatie, extensivering, omschakeling, opkoop, etc. Deze middelen worden ondergebracht in het transitiefonds NPLG (€ 24 miljard landelijk).

- Het is zaak voldoende deskundige capaciteit op het stikstofdossier in te zetten. Daarom is er structurele en incidentele capaciteit beschikbaar voor advisering aan GS, rapportage van de voortgang aan PS en participatie in externe processen. Ten aanzien van dit laatste punt heeft de provincie een actieve rol in (juridisch) afstemmingsoverleg met betrekking tot actuele vraagstukken rondom het stikstofdossier, ook wanneer er een relatie is met andere opgaven. Zo loopt er een apart spoor via het IPO (AC en BC stikstof) en participeert Flevoland in het bestuurlijk overleg (BO) stikstof met het Rijk. Hierdoor kunnen PS snel geïnformeerd worden bij knelpunten.

COVID-19

De gevolgen van de coronacrisis zijn de afgelopen jaren goed merkbaar geweest. Sommige consequenties komen pas op langere termijn boven water. De Flevolandse samenleving en economie heeft de coronacrisis goed doorstaan. Mede als gevolg van de afbouw van deze steun en door inflatie en prijsstijgingen komt een aantal ondernemers en instellingen in de problemen. Recent hebben Provinciale Staten met een motie opdracht gegeven een regeling in het leven te roepen ondernemingen in hun coronaschade tegemoet te komen. Deze regeling is bedoeld voor Flevolandse MKB-bedrijven, die geleden coronaschade kunnen aantonen en voor wie geen andere compensatie van het Rijk, provincie en gemeenten beschikbaar is. De exacte impact van corona en beheersmaatregelen zoals een dergelijke regeling is niet goed te bepalen. Daarom wordt COVID 19 niet langer als apart risico genoemd.

Woningopgave

Flevoland is bereid met andere provincies ruimte te bieden aan woningbouw om het woningtekort (kwantitatief en kwalitatief) aan te pakken. Er zijn woondeals gesloten, waarbij tot en met 2030 in Flevoland bijna 40.000 woningen moeten worden gerealiseerd. Daarnaast zijn met het Rijk afspraken gemaakt in de 'Strategische Agenda Flevoland' om tot en met 2050 door te groeien met in totaal 100.000 - 120.000 woningen. Uitgangspunt is dat we niet alleen willen investeren in woningen, maar bouwen aan een vitale samenleving met alle aspecten van Brede Welvaart. De fase van uitvoering is nu aangebroken en daarbij zijn uitvoerbaarheid en betaalbaarheid relevante aspecten. Gewerkt wordt aan een Regionale Investeringsagenda om deze uitvoerbaarheid en de bijdragen van de verschillende overheden en partners in kaart te brengen. Een dergelijke grootschalige en integrale ontwikkeling voor de komende decennia kent risico's voor de korte en lange termijn. Dit betreft niet zo zeer financiële of juridische aspecten, maar vooral de kans dat de ontwikkeling van de woonopgave kwalitatief of kwantitatief anders verloopt of vertraging oploopt dan op dit moment bekend is. Externe onzekerheden zijn bijvoorbeeld prijsstijgingen, renteontwikkeling en beschikbaarheid van grondstoffen, netcapaciteit en gekwalificeerd personeel. Ook kunnen de verkiezingen van de Tweede Kamer in november 2023 tot andere prioriteiten leiden. Het is de verwachting dat de provincie nieuwe taken krijgt toebedeeld in de Wet versterking regie volkshuisvesting om regionaal de regie op de volkshuisvesting te pakken.

Openbaar vervoer

Inleiding

De bekostiging van het openbaar vervoer in Flevoland komt uit twee bronnen: de exploitatiebijdrage vanuit de provincie (ruim 50%) en de reizigersopbrengsten die ook uiteenvallen in twee groepen:

1. opbrengsten uit de OV-studentenkaart (een bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) – circa 30% van de omzet;
2. overige reizigersopbrengsten (verkoop abonnementen, reizen op saldo e.d.) – circa 20% van de omzet.

Ad 1: het ministerie van OCW voert haar driejaarlijks onderzoek uit naar het aantal studenten in het openbaar vervoer. Dit onderzoek was vanwege corona een jaar uitgesteld. Uit de eerste cijfers blijkt dat sinds 2019 het aantal studenten in het OV met ruim 20% is gedaald. Daarom is al aangekondigd dat de financiële bijdrage van het ministerie per 2024 ook lager zal zijn, tenzij in de komende periode vanuit het kabinet nog bijsturing plaatsvindt. Met deze opbrengstendaling is in de concessies geen rekening gehouden.

Ad 2: sinds de coronapandemie is het reisgedrag in het openbaar vervoer veranderd. Een deel van de reizigers is overgestapt op de (elektrische) fiets, de auto of is deels gaan thuiswerken. De reizigersaantallen bewegen

zich tussen de 80%-90% ten opzichte van 2019. Dat betekent dat ook de reizigersopbrengsten achterblijven. De extra bijdragen om 'coronaverliezen' op te vangen (de BeschikbaarheidsVergoeding OV en TransitieVergoeding OV) vanuit het Rijk stoppen met ingang van 2024. De urgentieconferentie begin 2023 over het openbaar vervoer voor Rijk, decentrale overheden en vervoerders heeft helaas niet geleid tot een maatregelenpakket met nogmaals een financiële compensatie. De lobby gaat onverminderd door. Prinsjesdag zal moeten uitwijzen of er toch nog geld beschikbaar komt.

Tot slot zijn wij contractueel verplicht de jaarlijkse exploitatiebijdrage voor het openbaar vervoer te indexeren via een landelijk afgesproken index: de LBI- (Landelijke Bijdrage Index) elektrisch (in de concessie IJssel-Vecht 2023-2035 zijn de meeste bussen namelijk Zero Emissie). De LBI elektrisch voor 2023 is vooralsnog 8,43% (de definitieve index volgt gewoonlijk in december). De op basis van macro-economische informatie berekende provinciale subsidie-index voor 2023 is vastgesteld op 4,6%. Tot op heden kunnen deze financiële verschillen, op grond van aanvullende dotaties vanuit de algemene dekkingsmiddelen, worden gedekt vanuit de reserve 'Mobiliteit'.

Beheersmaatregelen

Met ingang van 10 december 2023 gaan beide provinciale concessies IJsselmond en Lelystad op in de nieuwe concessie IJssel-Vecht 2023-2035.

Het opbrengstenrisico is binnen kaders bij de vervoerder gelegd. De aanbestedende provincies (Gelderland, Flevoland en Overijssel) hebben bij de aanbesteding gesteld dat zij tot en met 2025 garant staan voor 90% van de reizigersopbrengsten ten opzichte van 2019 (geactualiseerd prijspeil). Mocht deze omzet niet worden gehaald, dan verstrekken de provincies een extra bijdrage of stemmen zij in met een kleiner OV-aanbod. Het verwacht maximaal financieel risico wordt vooralsnog ingeschat op € 0,94 mln.

Dekking

Voor het afdekken van de provinciale financiële risico's in het openbaar vervoer is binnen de 'Brede Bestemmingsreserve' bij het vaststellen van de Najaarsnota 2020 een bedrag van € 2,25 mln. geoormerkt. Indien de stijgende lijn van het reizigersherstel zich niet, of in zeer beperkte mate, voortzet dan biedt de geoormerkte reservering voldoende ruimte om de hierboven vermelde maximale provinciale risico's te dekken. Met het vaststellen van de Zomernota 2023 heeft Provinciale Staten dit bedrag beschikbaar gesteld tot en met 2025.

Overige ontwikkelingen

- De opbrengst uit het provinciefonds is de belangrijkste inkomstenbron voor de provincie. De omvang van die inkomstenbron in de meerjarenraming is gebaseerd op de meicirculaire 2023. De omvang van de toekomstige accessen is nog wel onzeker. Deze onzekerheid bestaat uit het gegeven dat drie keer per jaar bijstelling plaats zal vinden op basis van de gerealiseerde uitgaven door het Rijk. Het coalitieakkoord van Rutte IV introduceerde een nieuwe financieringssysteem voor decentrale overheden, met ingang van 2026. Die financieringssysteem gaat over het provinciefonds, de opcenten van de Motorrijtuigenbelasting en het accres (autonome ontwikkelingen). Het Rijk heeft aangegeven dat vanaf 2026 de methode 'samen de trap op en trap af' wordt losgelaten. De omvang van het provinciefonds beweegt dan niet meer mee met de uitgaven van het Rijk. De omvang wordt vastgezet en alleen nog aangepast voor loon- en prijsontwikkelingen of taakmutaties. Dit voorgestelde systeem leidt wel tot stabiliteit, een wens van de provincies, maar vooralsnog lijkt het er op dat de omvang in 2026 teruggezet wordt met € 250 mln. Daarnaast is de 'opschalingskorting' vanaf 2026 ook weer ingerekend. Daarom wordt nu gesproken over het "ravijn 2026". De provincies hebben meer duidelijkheid gevraagd.
- Sinds 2019 onderzoekt het Rijk het verdeelmiddel van het provinciefonds. Het doel van het onderzoek is om een nieuwe kosten georiënteerde verdeling te maken, waarbij recht gedaan wordt aan de eigenheid en autonomie van de provincies. Omdat het gaat om de 'verdeling' zal met dit traject niet de omvang van het provinciefonds aanpast worden. Er zullen wel herverdelingseffecten plaatsvinden. Dus waar sommige provincies meer uit het fonds zullen krijgen moeten andere inleveren. De voorziene herverdeeleffecten kunnen een omvangrijk gevolg hebben voor de financiële positie van onze provincie.
- De uitvoering van de Omgevingswet start per 1 januari 2024. De praktijk zal leren hoe dit stelsel zal functioneren. De kans dat procedures en processen niet volgens verwachting verlopen is aanwezig, vanwege kwetsbaarheden in het systeem en in de onderlinge afstemming en samenwerking tussen de verschillende overheden en adviseurs. Aanvragers kunnen een ander gebruik van het stelsel maken dan

is voorzien. Ook is onzeker hoe stabiel het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) functioneert voor aanvrager en beoordelaars.

2.6 Niet financiële risico's

Naast de hiervoor beschreven financiële risico's zijn er ook bestuurlijk relevante niet-financiële risico's te identificeren. Bij het opstellen van de begroting 2024 zijn deze opnieuw geïnventariseerd.

Beheer grote grazers/dierenwelzijn

De Oostvaardersplassen zijn een internationaal vogelnatuureservaat. In de Oostvaardersplassen leven ook grote grazers (heckrunderen, konikpaarden en edelherten) ten dienste van het vogelnatuureservaat. Staatsbosbeheer is als eigenaar van de Oostvaardersplassen belast met de uitvoering van het beheer, waaronder het beheer van de grote grazers. GS zijn – met inachtneming van de regelgeving – verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van dierenwelzijn van de grote grazers.

GS voeren het Beleidskader Beheer Oostvaardersplassen uit, dat in juli 2018 door PS is vastgesteld. Vanaf 2018 zijn – conform het beleidskader – al veel stappen gezet en is gewerkt aan de afronding en implementatie van de korte termijn maatregelen (zoals deze in het beleidskader zijn opgenomen en in 2018/2019 in gang zijn gezet): de reset van de grote grazers, het realiseren van beschutting en de moeras-reset.

Het komen op de gewenste doelstand Grote grazers is voor een groot deel afgerond. Er lopen nog wel diverse juridische procedure gericht op de grote grazers en inzake (fysieke) maatregelen in het gebied. Afhankelijk van het beschikbare voedselaanbod in de winter en hoe de winter zich ontwikkelt, kan het onderwerp bijvoeren en de aandacht voor deze procedures mogelijk weer leiden tot maatschappelijke onrust. Dit kan leiden tot imago schade voor het gebied, Staatsbosbeheer en de provincie. De kans op impact is teruggebracht van 40 % naar 25%. Inmiddels is de doelstand van 1100 dieren (500 Edelherten en 600 heckrunderen en konikpaarden) voor een groot deel bereikt. De verwachting is dat minder grote grazers zal leiden tot meer evenwicht tussen het aantal dieren en het beschikbare voedsel.

Kans	Impact (korte termijn)
25%	redelijk

Op de langere termijn, nadat de populatie dieren is verminderd en de beschutting in het gebied weer is toegenomen, zal naar verwachting sprake zijn van een lager risico en een lagere impact.

Kans	Impact (lange termijn)
10%	Beperkt

De onderstaande beheersmaatregelen zijn/worden (onder meer) getroffen:

- Provincie Flevoland zorgt ervoor dat de communicatie ten aanzien van het beleid helder, volledig, tijdig en juist is en wordt afgestemd met Staatsbosbeheer, die communiceert over het beheer.
- Er wordt voortvarend gewerkt aan de verdere implementatie van de maatregelen uit het beleidskader, specifiek de maatregelen voor de korte termijn.
- Er is door Staatsbosbeheer een meerjarenplan voor het beheer van het Oostvaardersplassengebied (op basis van het beleidskader) vastgesteld.

Najaar 2022 zijn PS geïnformeerd over benodigde aanvullende faunamaatregelen waarmee het afgelopen seizoen de gewenste doelstand grote grazers behaald is.

Informatievoorziening

Zowel op het gebied van privacy (AVG) en informatieveiligheid kunnen zich incidenten voordoen met een gevolg voor de reputatie en dataveiligheid (vertrouwelijke/geheime informatie) van de provincie.

Kans	Impact
30%	Groot

Beheersmaatregelen

Hier wordt verwezen naar de beheersmaatregelen genoemd onder financiële risico's.

Achterstand sociale en culturele voorzieningen

Gekoppeld aan de 'Strategische Agenda Flevoland' – pijler 1 vitale steden en dorpen – is een traject gestart i.s.m. gemeenten om in kaart te brengen wat randvoorwaardelijk nodig is aan maatschappelijke voorzieningen en samenlevingsopbouw. Enerzijds om (gepercipieerde) achterstanden weg te werken en anderzijds om de beoogde groei van Flevoland te ondersteunen.

Een onderdeel van dit traject is om met objectieve data te onderbouwen hoe groot de achterstand in Flevoland is ten aanzien van verschillende voorzieningen (sociaal, cultureel of zorg). En in hoeverre dit afwijkt van andere regio's in Nederland of wellicht vergelijkbaar is met bepaalde regio's. Op basis van een geobjectiveerd beeld kan vervolgens een risicoprofiel worden opgesteld en eventuele beheersmaatregelen geformuleerd.

Lelystad Airport

Een eventueel verder uitstel van de openstelling van Lelystad Airport leidt tot schade voor Flevoland. Daarnaast zal het een nadelige invloed hebben op de economische groei in de provincie. Verwezen wordt verder naar programma 3.

2.7 Financiële kengetallen BBV

In dit onderdeel worden aanvullende financiële kengetallen weergegeven, zoals voorgeschreven door het BBV. Deze kengetallen maken inzichtelijk in welke mate de provincie over voldoende financiële ruimte beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Gezien hun karakter maken ze onderdeel uit van de financiële diagnose van de provincie. Vanwege de uniform voorgeschreven berekeningswijze kunnen de waarden desgewenst worden vergeleken met die van andere provincies.

Tabel 2.5: Financiële kengetallen BBV (in %)

	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto schuldquote	-25%	13%	18%	38%	51%	65%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-37%	4%	9%	30%	42%	57%
Solvabiliteitsratio	76%	82%	81%	73%	65%	58%
Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	11%	5%	4%	3%	4%	2%
Opcenten	98%	96%	94%	93%	91%	90%

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Dit kengetal weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen.

Het geeft daarmee aan in hoeverre de provincie in staat is haar schulden terug te betalen (hoe lager, hoe beter). De netto schuldquote van provincie Flevoland bedraagt naar verwachting 18% positief in 2024. Na correctie voor de verstrekte leningen ligt het percentage op 9% positief. Naar verwachting stijgt de ratio doordat de komende jaren een groot deel van de eigen liquiditeiten wordt ingezet voor de financiering van grootschalige infrastructurele- en investeringsprojecten. Daarnaast is in de berekening van de netto schuldquote rekening gehouden met toekomstige externe financiering. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de paragraaf 'Financiering' in deze begroting.

Solvabiliteit

De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen (reserves) ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Dit weerspiegelt de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter deel van de activa gefinancierd is met eigen middelen. Voor provincie Flevoland ligt het solvabiliteitspercentage met 81% in 2024 in lijn met

voorgaande jaren. Een interprovinciale vergelijking op basis van de begrotingen 2023, laat zien dat de gemiddelde solvabiliteit van alle provincies naar verwachting voor de jaarschijf 2024 63% is (mediaan: 61%).

Grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Provincie Flevoland voert zelf geen bouwgrondexploitatie uit. Het kengetal heeft daarom de waarde 0. De gronden van provincie Flevoland die op de balans staan, zijn overeenkomstig de verslaggevingsregels opgenomen als materiële vaste activa. Deze zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, welke lager is dan de huidige marktwaarde.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel/meerjarig beleid, om bedrijfsvoeringslasten en kapitaallasten. Stortingen in en onttrekkingen aan reserves zijn in beginsel incidenteel en hebben alleen een structureel karakter wanneer ze bedoeld zijn om structurele lasten te dekken of wanneer de reserve een egaliserende functie of een financieringsfunctie voor investeringen heeft. Uit het kengetal (> 0) blijkt dat de structurele baten in 2024 en latere jaren (licht) hoger zijn dan de structurele lasten.

Opcenten

Dit kengetal is het percentage opcenten dat de provincie heft ten opzichte van het landelijk gemiddelde percentage. Het geeft aan hoeveel relatieve ruimte de provincie heeft om de inkomsten uit de opcenten te verhogen om zo de structurele baten te verhogen (onbenutte belastingcapaciteit ten opzichte van het landelijk gemiddelde). Uit het percentage blijkt dat de hoogte van de opcenten van de provincie relatief dicht bij het gemiddelde ligt. Een nadere toelichting is opgenomen in de paragraaf 'Lokale heffingen'.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

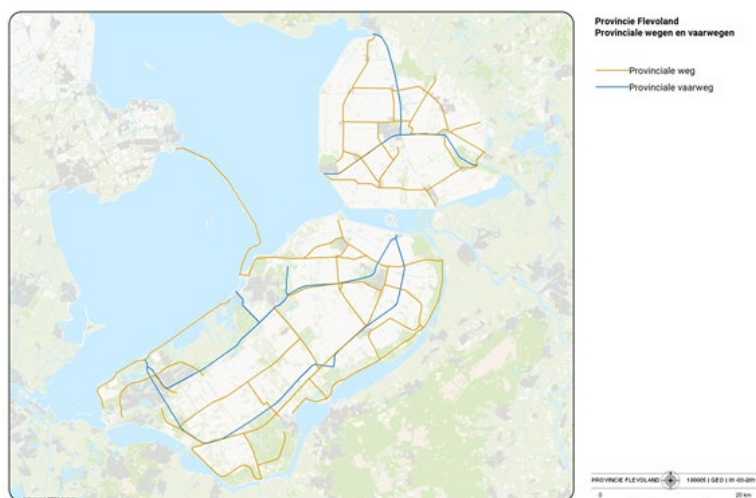
3.1 Algemeen

Kapitaalgoederen zijn bezittingen waarin de provincie heeft geïnvesteerd en die een maatschappelijke waarde vertegenwoordigen. De maatschappelijke waarden van de provinciale infrastructuur zijn mobiliteit, bereikbaarheid, doorstroming, veiligheid en leefbaarheid. Naast de infrastructuur beschikt de provincie over andere kapitaalgoederen, waaronder het provinciehuis en de overige vestigingen (steunpunten wegbeheer). Om de waarde van de kapitaalgoederen gedurende de levensduur te behouden, worden deze doelmatig, duurzaam en kostenefficiënt beheerd.

De provincie is verantwoordelijk voor het beheer en in stand houden van de provinciale infrastructuur. Deze infrastructuur omvat wegen, fietspaden, kunstwerken inclusief beweegbare bruggen en sluizen, vaarwegen, groen, verkeersregelinstallaties (verkeerslichten) en openbare verlichting. De provincie heeft de wettelijke zorgplicht voor deze kapitaalgoederen. Het provinciale areaal omvat onder andere:

Tabel 3.1: provinciaal areaal (ijk moment SUP 2.0 1-1-2019)

Wegen	Weg	618 km
	Fietspad	362 km
	Rotondes	69 stuks
	Vaste bruggen	88 stuks
	Duikers (civiele kunstwerken)	84 stuks
	Verkeersregel installaties	41 stuks
	Lichtmasten	2.313 stuks
Water	Vaarweg	169 km
	Beweegbare bruggen	11 stuks
	Sluizen	11 stuks
	Passantensteigers	27 stuks
	Oeverconstructies	317 km
Groen	Bermen	1.118 hectare
	Bermsloten	610 km
	Bos en sierbeplanting	103 hectare
	Bomen	34.585 stuks

3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud

Infrastructuur

Strategisch-Uitvoerings Programma beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen 2020-2023 Flevoland (SUP 2.0)

In 2019 hebben PS het 'Strategisch-Uitvoerings Programma beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen 2020-2023 Flevoland' (SUP 2.0) vastgesteld. De SUP beschrijft uniform per onderdeel van ons areaal de omvang van het areaal, de functies, het beleid, het kwaliteitsniveau van het onderhoud en de daarbij behorende lasten. In het SUP 2.0 komen de volgende onderdelen aan bod:

- Weginfrastructuur;
- Vaste kunstwerken;
- Beweegbare kunstwerken;
- Vaarwegen;
- Groenvoorzieningen;
- Verkeersregelinstanties en openbare verlichting;
- Dienstverlening (gladheidsbestrijding en bediening bruggen en sluizen)

We beheren onze wegen en vaarwegen (assets) volgens de systematiek van assetmanagement. Hierbij plannen we ons beheer en onderhoud op basis van een vastgesteld kwaliteitsniveau. We inspecteren onze assets regelmatig om te zien of het gewenste kwaliteitsniveau aanwezig is. Wanneer assets onder dat kwaliteitsniveau dreigen te zakken, plannen we beheer en onderhoud in.

Om het kwaliteitsniveau te bepalen volgen we in hoofdlijnen de normen van het landelijk instituut CROW die een 5 puntschaal hanteert van niveau A+ (oplever kwaliteit) tot niveau D (zodanig slecht dat kapitaalvernietiging optreedt).

Algemeen gangbaar is kwaliteitsniveau B. Dit is het niveau dat het meest kostenefficiënt is: de inrichting is functioneel, de technische staat van het areaal is zodanig dat de verkeersveiligheid niet in gevaar komt en de kans op claims of imagoschade klein is. Daarom hebben we voor bijna alle assets gekozen voor kwaliteitsniveau B. Alleen waar genoemde risico's niet aan de orde of aanmerkelijk lager zijn, is gekozen voor een lager uitvoeringsniveau: niveau C. Het gaat om onderhoud aan duikers, sierbeplanting en landschappelijke beplanting.

Bij een hoger onderhoudsniveau is over het algemeen sprake van enige mate van luxe: het areaal ziet er beter (als nieuw) uit. Bij een lager onderhoudsniveau kan er sprake zijn van risico's op het gebied van verkeersveiligheid, schadeclaims en imago schade.

Op twee punten is een plus op niveau B opgenomen:

- vergroting van de aandacht voor insecten, biodiversiteit en in het bijzonder: bijen,
- beperking van lange wachttijden bij bruggen en sluizen in het hoogseizoen.

Tabel 3.2: Weergave vastgestelde keuzes Provinciale Staten

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef-cijfer 2023	Streef-cijfer 2024	2025 - 2027
Onderhouds-toestand wegen	De provinciale wegen hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (B)	100%	90%	90%	90%	90%	90%
Onderhouds-toestand kunstwerken	De provinciale kunstwerken hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (B)	97%	98%	90%	90%	90%	90%

Indicator	Omschrijving	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	Streef- cijfer 2024	2025 - 2027
Onderhouds- toestand oever- constructies	De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (B)	79%	84%	83%	83%	85%	90%
Beschikbaarheid beweegbare bruggen en sluizen	De beschikbaarheidsgraad van de gerenoveerde bruggen en sluizen	n.v.t.	n.v.t.	98%	98%	98%	98%
Beschikbaarheid verkeerslichten	De beschikbaarheidsgraad van de verkeerslichten	99,3%	98,5%	98%	98%	98%	98%
Gladheid- bestrijding	De provinciale wegen zijn bij gladheid gestrooid binnen de normtijden van de CROW	100%	100%	98%	98%	98%	98%

Uitgangspunten indicatoren:

- In SUP 2.0 is gekozen voor kwaliteitsniveau B, met uitzondering van enkele assets die minder gevoelig zijn voor risico's op het gebied van verkeersveiligheid, schadeclaims en imago verlies. Alle indicatoren op het gebied van onderhoud in de programmabegroting gaan over niveau B.
- Als norm (streefwaarde in termen van de programmabegroting) is ook gekozen voor een uniforme benadering, die constant is in de tijd: minimaal 90% van onze assets moet minimaal voldoen aan kwaliteitsniveau B. Die 10% is een marge die nodig is omdat, bijvoorbeeld door vorstschade of calamiteiten, altijd een gedeelte op moment van inspectie niet volledig aan B zal voldoen. Daarnaast is het kostenefficiënt om een zekere werkvoorraad op te bouwen voor onderhoud wordt gepleegd. Eventuele tussentijdse achteruitgang van kleinere onderdelen (bijvoorbeeld lokale scheuren in het wegdek), wordt opgevangen door jaarlijks onderhoud. Voor de oeverconstructies hebben we nog een achterstand ten behoeve van de norm kwaliteitsniveau B (de oude norm was C). Deze wordt in de loop van dit programma ingelopen.
- Naast onderhoudsindicatoren hebben we ook 3 indicatoren die gaan over technische beschikbaarheid: beschikbaarheid bruggen en sluizen; verkeerslichten en gladheidsbestrijding. Ook hier is gekozen voor een uniforme benadering, waarbij de norm (het streefniveau) is gesteld op 98%. De norm voor beweegbare bruggen en sluizen geldt voor de beweegbare objecten, die gerenoveerd zijn in het kader van het programma 'Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen' (GOBS).

Provinciehuis en vestigingen

Tegelijk met de begroting 2022 is het 'Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) 2022-2026' voor het provinciehuis, de vestigingen en het pand aan de Oostvaardersdijk aangeboden. Met dit plan wordt gewaarborgd dat de gebouwen, en de daarin aanwezige installaties en apparatuur op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. In het plan zijn een drietal zaken geïnventariseerd, namelijk het jaarlijks onderhoud, het meerjaren ofwel niet-jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Tevens wordt dit onderhoud uitgevoerd om te voldoen aan wet- en regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het meerjaren onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, de installaties, apparatuur en inrichting. Dit onderhoud omvat onder andere schilderwerk, vervanging verlichtingsarmaturen, zonwering en dakbedekking. De uitvoering vindt plaats variërend tussen 5 en 20 jaar, afhankelijk van de

voorgeschreven vervangingstermijn. De normering die de Rijksgebouwendienst hanteert voor dit type gebouwen is hierbij de leidraad. In 2019 is een groot deel van het pand heringericht.

In het MJOP zijn de vervangingsinvesteringen meegenomen. Voorbeelden hiervan zijn de vervanging van de audiovisuele installaties, meubilair en apparatuur voor de repro en keukens. De vervanging is begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn), maar op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt ook gezien of het investeringsgoed langer mee kan. De afschrijvingstermijnen voor de investeringen zijn vastgelegd in de 'Financiële verordening provincie Flevoland 2021'.

De lasten van het jaarlijks onderhoud zijn opgenomen in de exploitatie. Het meerjaren onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de daarvoor gevormde voorziening gebracht. Om de voorziening op het juiste peil te houden, worden hieraan jaarlijks middelen toegevoegd. Op basis van het 'MJOP 2022-2026' wordt jaarlijks € 0,47 mln. toegevoegd aan deze voorziening. Het jaarlijks onderhoud aan het provinciehuis, alsmede de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis', maken onderdeel uit van de kosten van de bedrijfsvoering.

Vestigingen

Bij de Perspectiefnota 2017-2021 is met betrekking tot het onderhoud van de vestigingen in Zeewolde, Dronten en Emmeloord een planmatige aanpak naar analogie van het provinciehuis vastgesteld. Deze is in het 'MJOP 2022-2026' geïntegreerd in het onderhoudsplan voor alle provinciaal vastgoed. Voor het niet jaarlijks onderhoud is een voorziening ingesteld, gebaseerd op het in 2016 vastgestelde meerjarig onderhoudsplan. Bij instelling van deze voorziening in 2017 is hier incidenteel een bedrag in gestort (€ 0,75 mln.). Jaarlijks wordt hier € 0,1 mln. aan toegevoegd.

Voormalig Nieuw Land Erfgoedcentrum

De provincie heeft in 2016 besloten een deel van het vastgoed van het Nieuw Land Erfgoedcentrum, gelegen aan de Oostvaardersdijk te Lelystad, over te nemen van de Gemeenschappelijke Regeling Erfgoedcentrum Nieuw Land. Om de conditie van dit vastgoed te waarborgen is een voorziening gevormd voor het uitvoeren van het niet-jaarlijks onderhoud (voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud NLE'). Deze is bij de overname van het vastgoed gevoed met € 0,6 mln., dat is overgekomen uit de hiervoor bestemde voorziening bij de latende partij. Daarnaast wordt, op basis van het nieuwe MJOP 2022-2026, jaarlijks € 0,1 mln. aan deze voorziening toegevoegd.

Flevokust Haven

In 2018 is Flevokust Haven in gebruik genomen. Wij hebben een berekening laten maken voor de beheer- en onderhoudskosten van het haventerrein, de kade, de toegangsweg, etc. Het onderhoud en beheer is deels verlegd naar de exploitant die gebruik maakt van de haven. Het jaarlijkse onderhoud, wat nu voor rekening van de provincie komt, is in de begroting opgenomen in de exploitatie van de haven op het desbetreffende budget. Als onderdeel van de contract onderhandeling - om de exploitatie van de haven voor een langere periode te beleggen - zullen er ook afspraken gemaakt worden over de verantwoordelijkheid van het beheer en onderhoud, inclusief bijbehorende financiën van de haven. Zie ook de activiteiten in het programmaplan, onderdeel 3.2 'Gebiedsopgaven'.

3.3 Middelen

In onderstaande tabellen is weergegeven welke kosten geraamd zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provincie, gebaseerd op de daaraan ten grondslag liggende onderhoudsplannen.

Jaarlijks onderhoud

Het jaarlijks onderhoud komt ten laste van de jaarlijks daartoe in de exploitatie opgenomen onderhoudsbudgetten.

Tabel 3.3: Jaarlijks onderhoud (ten laste van de exploitatie)

	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Landwegen	7.365	8.015	9.606	9.606	9.606	9.606
Vaarwegen	2.323	2.350	1.736	1.736	1.736	1.736
Provinciehuis	511	353	404	404	404	404
Vestigingen	105	51	54	54	54	54
NLE	123	86	92	92	92	92
Flevokust Haven	98	257	272	272	272	272
Totaal	10.525	11.112	12.164	12.164	12.164	12.164

x € 1.000

Niet jaarlijks onderhoud (NJO)

Voor de bekostiging van het niet jaarlijks onderhoud wordt jaarlijks ten laste van de exploitatie een bedrag toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen NJO (dotatie). De kosten van het niet jaarlijks onderhoud worden vervolgens conform het BBV rechtstreeks ten laste van deze voorzieningen gebracht.

Tabel 3.4: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Infrastructuur'

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1/1	16.213	13.617	486	687	1.664	1.847
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	10.220	10.479	11.335	11.335	11.335	11.335
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-12.816	-23.610	-11.134	-10.358	-11.152	-11.560
Stand per 31/12	13.617	486	687	1.664	1.847	1.622

x € 1.000

In tabel 3.4 is het verloop weergegeven van de voorziening 'NJO Infrastructuur' op basis van de vastgestelde financiële kaders van het MBVI/PMIRT 2024-2028. In 2021/2022 heeft een extra dotatie plaatsgevonden van totaal € 5,45 mln. (uit de resultaatbestemming 2018) en verder extra dotaties van € 0,5 mln. in 2022 en € 0,5 mln. in 2023 (Perspectiefnota: 'Versnellen CO2 reductie projecten beheer en onderhoud'). In het coalitieakkoord is 2023-2028 is een extra bedrag van € 1,5 mln. toegekend voor het beheer en onderhoud van infrastructuur. Hiervan is € 0,8 mln. toegerekend aan de voorziening NJO (en het resterende bedrag van € 0,7 mln. aan jaarlijks onderhoud).

Kenmerkend voor projecten infrastructuur is dat ze uitgevoerd worden met tijdsspanne van vaak meerdere jaren. De onderhoudskosten in 2023 zijn hoger dan in de andere jaren. Dit komt omdat bedragen van projecten uit 2022 en daarvoor en die ultimo 2022 nog niet waren afgerond, zijn opgeteld bij de begrote onderhoudskosten 2023. De geprogrammeerde uitgaven voor 2024 en latere jaren hebben tevens een kans op een uitloop naar latere jaren. Uit het verloop is het geprognosticeerde saldo van de voorziening aan het einde van ieder jaar toereikend.

Tabel 3.5: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis'

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1/1	2.503	2.218	2.168	1.949	2.263	2.730
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	472	491	551	551	551	551
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-757	-541	-770	-237	-84	-704
Stand per 31/12	2.218	2.168	1.949	2.263	2.730	2.577

x € 1.000

Tabel 3.6: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen'

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1/1	449	511	264	278	281	219
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	100	104	104	104	104	104
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-37	-351	-90	-101	-166	-100
Stand per 31/12	511	264	278	281	219	223

x € 1.000

Tabel 3.7: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud NLE'

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1/1	467	386	140	183	75	132
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	100	104	104	104	104	104
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-181	-350	-61	-212	-47	-32
Stand per 31/12	386	140	183	75	132	204

x € 1.000

4 Financiering

4.1 Algemeen

De 'Wet Financiering decentrale overheden' (Wet Fido) en de ministeriële 'Regeling uitzetting derivaten decentrale overheden' (Ruddo) stellen voorwaarden aan het financieringsgedrag van provincies. Deze regelgeving is vertaald in het door PS vastgestelde 'Treasurystatuut provincie Flevoland 2014'.

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de treasuryfunctie van de provincie. Treasury is gericht op de financiering van de activiteiten die binnen de provincie worden uitgevoerd ter realisatie van het beleid en de bedrijfsvoering. De belangrijkste activiteit van de treasuryfunctie is het uitzetten van overtollige of het aantrekken van benodigde middelen. De basis hiervoor vormt een (meerjarige) liquiditeitenplanning.

4.2 Ontwikkelingen

Door het jaar heen worden de actuele zaken en ontwikkelingen binnen het vakgebied gevolgd. Dit vindt onder andere plaats door (digitale)deelname aan het interprovinciale Vakberaad Treasury Provincies. Op deze wijze staan wij open voor (toegestane) mogelijkheden die zich aandienen.

De ontwikkeling van onze liquiditeitspositie maken het dat er nagenoeg geen activiteiten op het gebied van het uitzetten van middelen zullen zijn. De afgelopen periode zijn de rentestanden gestegen na een aantal jaren rond de 0% te hebben geschommeld en deze bevinden zich inmiddels boven de 3%. Voor alsnog wordt ervoor gekozen onze middelen aan te houden in rekening-courant bij de schatkist, mede vanwege het attractieve tarief en het gegeven dat er dagelijks over kan worden beschikt.

In het coalitieakkoord zijn hoge ambities opgenomen. Indien al deze ambities doorgang zullen vinden kan er in de komende jaren een moment komen waarop financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken ter voorkoming van liquiditeitsproblemen. Zoals het er nu uit ziet zal dit in het tijdvak 2024-2027 aan de orde zijn.

De verwachting is dat in de planningshorizon van onze begroting externe financiering moet worden aangetrokken in de orde van grootte van € 35 mln. Dit leidt naar verwachting tot extra lasten in onze begroting vanaf 2025 (€ 0,5 mln.) tot en met 2027 (€ 0,7 mln.). Hiervoor is in deze begroting een stelpost voor te verwachten financieringslasten opgenomen (zie onderdeel IV Financiële begroting).

4.3 Treasurybeleid

Mede als gevolg van investeringen en het verstrekken van bijdragen in grote projecten wordt verwacht dat de beschikbare hoeveelheid middelen de komende jaren daalt. Het voorspellen van de renteopbrengsten in de toekomst is in beperkte mate mogelijk en afhankelijk van de feitelijke ontwikkeling van de rentestand en de liquiditeitsomvang.

Voor de inschatting van het rendement over 2024 zijn we uitgegaan van de volgende aannames en uitgangspunten:

de gemiddelde omvang van de liquide middelen in 2024 bedraagt € 58,5 mln.

- daarnaast is gemiddeld € 4,0 mln. uitgeleend aan gemeenten (lopende contracten) tegen een gemiddeld rendement van 0,5% en gemiddeld € 11,6 mln. aan leningen verstrekt vanuit de publieke taak tegen een gemiddeld rendement van 0,6% (het overgrote deel van dit laatste bedrag aan leningen is renteloos verstrekt).
- de beschikbare liquide middelen zullen, mede afhankelijk van de (hoogte van) geboden tarieven, worden uitgezet op basis van de liquiditeitenplanning;
- de rentevisie voor 2024 is:
 - o ca 3,40% per jaar voor rente rekening-courant bij de schatkist;
 - o ca 3,80% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 1 jaar;
 - o ca 3,25% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 5 jaar/fixe;

- o ca 3,30% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/fixe;
- o ca 3,25% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/lineair.

Op grond van deze aannames gaan wij voor het jaar 2024 uit van een totaalsaldo aan middelen van € 74,1 mln. en een renteopbrengst van € 0,02 mln. (leningen aan gemeenten) en € 69.000 (leningen vanuit publieke taak), gebaseerd op lopende leenovereenkomsten.

Daarnaast verwachten wij vanuit de schatkist een renteopbrengst van € 2,0 mln. Conform de bestendige gedragslijn (en uit voorzichtigheid) is besloten de rentebate nog niet te ramen en (structureel) op te nemen in de begroting. Zie voor een nadere toelichting hierop paragraaf 4.5 Renteschema.

Onderstaande tabel geeft meerjarig inzicht in de omvang van de middelen en het rendement.

Tabel 4.1: Omvang en rendement middelen

	2019	2020	2021	2022	Prognose 2023	Prognose 2024
Omvang middelen gemiddeld (x €1.000)	173.000	162.000	138.200	76.000	68.000	74.100
Rendement (%)	0,11%	0,09%	0,10%	0,38%	0,06%	2,82%

Risicobeheer

Het vigerende beleid binnen provincie Flevoland geeft aan dat wij prudent omgaan met de financiële middelen. Wij trekken geen gelden aan om deze tegen een hoger rendement uit te zetten (bankieren). De provincie heeft (nog) geen leningen aangetrokken en een positief rekening courant saldo bij de BNG Bank en de Schatkist. In het huidige treasury statuut worden vier risico's onderkend waarbij de volgende maatregelen zijn getroffen:

Tabel 4.2: Risico's en maatregelen

Risico	Omschrijving	Maatregel
Rente- risico	De kans dat rentewijzigingen nadelige financiële gevolgen hebben.	Dit gebeurt door gedurende het jaar de ruimte boven/onder de limiet te monitoren. <u>Kasgeldlimiet:</u> 7% van de omvang van de Programmabegroting 2024 bedraagt € 18,6 mln. Kasgeldoverschot: gemiddelde omvang vlottende middelen, dit bedraagt € 74,1 mln. Dit bedrag plus de kasgeldlimiet van € 18,6 mln. levert een ruimte onder de limiet op van € 92,7 mln. Gezien deze ruimte is er van een risico (nog) geen sprake. <u>Renterisiconorm:</u> deze norm stelt een grens aan de financiering op de lange termijn. Financiering zal komende jaren aan de orde zijn. Vanaf dat moment zal tevens de ruimte boven/onder deze limiet worden gemonitord. De voor ons geldende renterisiconorm bedraagt voor 2024 € 53,2 mln.
Valuta- risico	Positieve dan wel negatieve gevolgen van koersschommelingen wanneer er gehandeld wordt met andere munteenheden dan de euro.	Er wordt uitsluitend gehandeld met de euro als munteenheid. Dit risico is dan ook uitgesloten.
Krediet- risico	De kans dat een debiteur de hoofdsom niet terugbetaalt als gevolg van betalingsproblemen en/of een faillissement.	Sinds 2013 worden nagenoeg al onze middelen, op bedrag aangehouden in rekening-courant bij BNG Bank van max. € 0,25 mln. na, aangehouden bij de schatkist dan wel zijn/worden deze in het kader van onderling lenen uitgeleend aan medeoverheden. Het risico van niet terugbetalen is hierbij (nagenoeg) nihil. Voor reguliere debiteuren wordt een adequate incassoprocedure toegepast. Waar zich financiële risico's voordoen worden deze tijdig afgedekt.

Risico	Omschrijving	Maatregel
Liquiditeitsrisico	De kans dat erop korte en/of lange termijn te weinig liquide middelen voorhanden zijn om te kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen.	Er is ook dit jaar gewerkt met een versoberde (meerjarige) liquiditeitenplanning voor de komende jaren. Hierin zijn de uitgaven en inkomsten (vertaald naar geldstromen) zoveel als mogelijk op elkaar afgestemd. Gegeven de ambities voor de komende jaren kan het nodig zijn op enig moment financieringsmiddelen aan te trekken ter voorkoming van liquiditeitstekorten.

4.4 Uitvoering treasurybeleid

De liquiditeitenplanning voor de lange termijn geeft inzicht in de ontwikkeling van de omvang van deze middelen voor de komende periode. Daarbij houden wij rekening met de verwachte uitgaven en inkomsten c.q. voorgenomen investeringen en een gefaseerde uitvoering van de projecten uit de investeringsagenda.

Uitzettingen

Er is een aantal onderhandse leningen verstrekt aan gemeenten met een relatief lange looptijd (8-10 jaar). Met het verstrekken van nieuwe onderhandse leningen zal zeer terughoudend worden omgegaan. Leidend hierbij is de ruimte voor nieuw te verstrekken onderhandse leningen binnen de meerjarige liquiditeitenplanning.

Kasbeheer

Voor de (zeer) korte termijn worden overschotten verplicht op rekening courant geplaatst bij de schatkist.

Cashflow

Vanuit de liquiditeitenplanning voor de lange termijn is onderstaand cashflowoverzicht voor 2024 opgesteld. Hieruit blijkt dat, naar verwachting, onze liquide middelen in 2024 met zo'n € 18 mln. zullen afnemen.

Tabel 4.2: Cashflowoverzicht

	Bedragen (€)
Liquiditeitsomvang per 31-12-2023	75
Bijdrage aan EMU-saldo	-25
Majeure mutaties <u>niet</u> geraamd in EMU-saldo	-1
Planningsoptimisme	10
Liquiditeitsomvang per 31-12-2024	59

x € 1 mln.

Bijdrage aan EMU-saldo

De berekening van dit saldo wordt jaarlijks (verplicht) opgenomen in de begroting en geeft een goede indicatie van de verwachte in- en uitgaande geldstromen. Voor 2024 wordt een tekort verwacht van afgerond € 25,0 mln. Voor de berekening van het EMU-saldo wordt verwezen naar onderdeel IV 'Financiële begroting'.

Majeure mutaties niet geraamd in EMU-saldo

Hierbij moet worden gedacht aan substantiële, nog niet in de begroting geprogrammeerde, onderdelen van de investeringsagenda en grote mutaties in leningen. Deze worden voor 2024 ingeschat op € 1,0 mln.

Planningsoptimisme

In de praktijk blijken uitgaven, zowel exploitatie als investeringen, doorgaans achter te blijven bij de ramingen. Hoewel vooraf niet precies is aan te geven op welke onderdelen dit zal zijn wordt, mede op basis van ervaringscijfers, een indicatieve correctie op de uitkomsten toegepast van € 10 mln.

4.5 Renteschema

Conform voorschriften uit het BBV wordt met onderstaand renteschema inzicht gegeven in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Omdat de provincie thans niet over (rentedragende) externe financiering beschikt beperkt dit overzicht zich tot de rentebaten.

Tabel 4.3: Renteschema

Omschrijving	Bedragen	Bedragen
De externe rentelasten over de korte en lange financiering		0
De externe rentebaten (idem)		- / - 2.090
Saldo rentelasten en rentebaten		- / - 2.090
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	0	
De rente van de projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		0
Rente over eigen vermogen		0
Rente over voorzieningen		0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		- / - 2.090
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		0
Renteresultaat op het taakveld Treasury in 2024		- / - 2.090

x € 1.000

De berekende rentebate(n) over 2024 bedraagt, op basis van de huidige rentestand, afgerond € 2 mln. De omvang van de rentebate(n) is echter enerzijds afhankelijk van de hoogte van de rentevergoeding (deze kan fluctueren) en anderzijds de omvang van het saldo bij de Schatkist. De verwachting is dat de omvang van het saldo Schatkistbankieren in de komende jaren zal teruglopen als gevolg van geplande investeringen. Conform de bestendige gedragslijn (en uit voorzichtigheid) is besloten de rentebate nog niet te ramen en (structureel) op te nemen in de begroting. In lijn met voorgaande jaren zal de rentebate bij de zomernota nogmaals berekend en verwerkt worden. Bij het opstellen van de volgende begroting zal worden gezien of, en op welke wijze, een dergelijke rentebate (deels) kan worden verwerkt in de (meerjarig) geraamde baten van de begroting.

Externe rentebaten

Het betreft hier rentebaten uit leningen verstrekt aan gemeenten en uit leningen verstrekt vanuit de publieke taak. Daarnaast wordt via de schatkist rente ontvangen over het daar aangehouden saldo.

De overige componenten zijn niet van toepassing.

5 Bedrijfsvoering

5.1 Algemeen

De ambities van de nieuwe coalitie, vastgelegd in het coalitieakkoord *Toekomst voor het nieuwe land*, richten zich voor een belangrijk deel op *hoe* we ons werk doen. Het verwoordt de behoefte die in Flevoland, net als in de rest van Nederland, breed wordt ervaren dat een verandering van de aanpak van de overheid nodig is. Er is behoefte aan een overheid die haar inwoners en ondernemers meer betreft bij wat ze doet. Een overheid van, voor en door haar inwoners. En dat geldt niet alleen voor de grote maatschappelijke opgaven, maar ook voor kleine zaken. Maar wat betekent dat voor de organisatie van het werk? En welke veranderingen zijn voor de korte en de lange termijn nodig? Welke kwaliteiten in de organisatie zijn nodig, wat moet worden bijgesteld en versterkt?

Anders werken, hoe dan

De vraagstukken waarmee we te maken hebben, zijn zo veelzijdig en complex, dat ze op een andere, heel gerichte manier moeten worden aangepakt. Niet vanuit elk beleidsveld afzonderlijk, maar opgabegericht, waarbij de opgave, en niet het beleidsveld het uitgangspunt vormt. Eigenlijk heeft de organisatie daarmee de afgelopen jaren al een begin gemaakt. Vanuit het besef dat, om relevant te blijven, de organisatie zich meer met de samenleving en haar inwoners moet verbinden, moet leren van nieuwe kennis en ervaringen, nieuwe kansen moet benutten en zich voortdurend moet aanpassen. Er is veel deskundigheid in Flevoland die we ten dienste van het algemeen belang kunnen inzetten. Dit vraagt een herijking en voortdurende investering in de processen van de organisatie. Gericht op de speerpunten uit het Coalitieakkoord 2023-2027: participatie, innovatie, resultaatgericht en ruimte voor wat kan.

Gevolgen voor organisatie, GS en PS

Provinciale Staten hebben in februari 2023 een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten voor participatie vastgesteld. Daarnaast is in samenspraak met veel interne en externe partijen het document 'Waarde(n)vol verbinden' opgesteld waarmee een fundament is gelegd voor eigentijds bestuur en de verbinding tussen samenleving en provinciale overheid. Maar dat is de theorie. PS, GS en organisatie gaan dit in praktijk brengen en leren van de ervaringen. In ieder geval zorgt dit voor andere positionering van PS, GS en organisatie. Dit vraagt ook om stevige uitvoeringskracht bij de organisatie: een andere start van de aanpak van een opgave, langs andere vormen van beleidsontwikkeling samen mét de Flevolandse, tot en met het anders organiseren van de uitvoering en het duurzaam beheren.

Deze manier van werken stelt andere eisen aan het functioneren van de provincie als geheel. Het vraagt een andere werkwijze, een sturingsfilosofie in de geest van de Omgevingswet. Deze raakt zowel de rol van alle bestuursorganen (Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en commissaris van de Koning), als van de ambtelijke organisatie. En het vraagt vooral een goed en evenwichtig samenspel tussen kaderstelling en uitvoering. Vanuit het wederzijdse begrip dat beide belangrijk zijn; co-creatie is alleen mogelijk als er voldoende ruimte wordt gelaten in de uitvoering, maar kaderstelling en controle zijn nodig voor de democratische legitimering.

De inwoner van Flevoland

Om dit te bereiken is de provinciale organisatie gestart met het veranderingsproces 'opgabegericht werken'. Opgavegericht werken is geen doel op zichzelf, maar een middel om maximaal van betekenis te kunnen zijn in een snel veranderende omgeving. Kenmerken van die andere werkwijze zijn:

- a. dat de belangrijkste maatschappelijke vraagstukken (de opgaven) het uitgangspunt zijn. Met andere woorden: de inwoner van Flevoland staat centraal. We verbinden ons met de inwoners pakken specifieke vraagstukken (de opgaven) integraal aan;
- b. dat de provincie deze vraagstukken aanpakt samen met andere belanghebbenden die iets kunnen toevoegen aan de aanpak van concrete opgaven, op basis van gedeelde belangen. Met inwoners en maatschappelijke partners pakken we samen aan: we maken meer gebruik van co-creatie: het samen maken van en werken aan de oplossing in plaats van alleen de verplichte inspraakrondes;
- c. dat de provincie zoveel mogelijk ruimte geeft voor de uitvoering. Dit betekent dat we vooraf nadenken over de randvoorwaarden de voorwaarden, doelen en oplossingsrichtingen en gaan daarover open in

gesprek met andere belanghebbenden. Zo zorgen we tot een gedeelde aanpak waarin ieder een eigen aandeel heeft;

- d. dat toegevoegde waarde het uitgangspunt voor de betrokkenheid van de provincie is; we dragen gericht bij alleen daar waar de provinciale betrokkenheid ook echt van meerwaarde is.

Het opgavegericht werken stelt de nodige eisen aan de ambtelijke organisatie. Kwalitatief, om die verbindende rol op een goede manier te kunnen invullen. Maar ook kwantitatief, omdat de omvang en complexiteit van het werk verder toenemen. Dat heeft te maken met de groei van onze provincie (aantal inwoners), mondigere inwoners, maar vooral met de extra werkdruk omdat intensieve samenwerking veel tijd en inzet vraagt. Daarnaast levert onder meer de trendmatige toename van het aantal WOO-verzoeken, zeker na de invoering op 1 mei 2022 van de Wet Open Overheid, een forse extra werkdruk op.

Vraagstukken worden meer en meer in de regio's aangepakt. Dat zien we terug in de ruimtelijke ordening, maar ook in de klimaat- en energiemaatregelen (RES) en de aanpak van het landelijk gebied (FPLG). Dat vraagt een heel gerichte samenwerking tussen de verschillende overheden via regionaal maatwerk, aangepast aan de aard van de opgave. Om opgavegericht te kunnen werken is een goede samenwerking tussen de verschillende beleidsvelden binnen de organisatie nodig. Maar ook met maatschappelijke partners en andere overheden. In dit traject wordt aandacht besteed aan onder meer de sturende rol van de directie, een andere invulling van de managementrol en aan ambtelijk vakmanschap. Het is een meerjarig traject dat uiteindelijk het strategisch vermogen moet versterken, de professionaliteit verder moet verhogen en de kwetsbaarheid op sleutelfuncties verminderen.

Opgave digitalisering

Door deze veranderende positie van de provincie wil zij een meer betekenisvollere rol op ruimtelijke-economisch terrein innemen. Dit betekent dat we als gebiedsregisseur invulling willen geven aan de grote transitie in de fysieke leefomgeving, waaronder woningbouw, infrastructuur, arbeidsmarkt en economie. De inzet van digitale technologie is hierbij essentieel. Als provincie Flevoland staan we aan het begin van de digitale transformatie.. Het inzetten van de digitale transitie voor onze opgaven, onze digitale economie en de digitalisering van de provinciale organisatie maakt van de digitale transitie een meervoudige opgave en raakt alle opgaven, beleidsterreinen en onze wettelijke taken en hiermee de hele provinciale organisatie.

Digitalisering in onze organisatie

Digitalisering is ook van grote invloed op onze provinciale organisatie en onze wettelijke taken. Om onze rol als middenbestuur waar te maken zullen we niet enkel gebruik moeten maken van digitale middelen maar zullen we ook steeds meer een digitale organisatie worden: datagedreven te werk gaan en de volledige potentie van digitale technologie moeten benutten.

Regisseur fysieke ruimte en transparante besluitvorming

Het Rijk heeft in het regeerakkoord 2021-2025 de provincies aangewezen als regisseur van de fysieke ruimte, een coördinerende rol in het gebiedsgericht werken. Een positie die vraagt verantwoordelijkheid te nemen voor de grote opgaven in de fysieke leefomgeving en een kans om de transitieopgaven te integreren in gebiedsplannen. Landelijke doelstellingen kunnen zo verbonden worden met lokale opgaven, waarin samenhangende oplossingen voor de verschillende opgaven gevonden kunnen worden en waarbij weloverwogen gezamenlijke keuzes gemaakt kunnen worden met alle betrokkenen. Zo zijn ook de energietransitie, het perspectief landelijk gebied en de woningbouwopgave direct verbonden met digitalisering: de doelstellingen van de Green Deal, de verduurzaming van energie(opslag), de ontwikkeling van "slimme dorpen" voor innovatieve oplossingen in het landelijk gebied, slimme mobiliteitsoplossingen en de toepassing van digitalisering in de woningbouwopgave.

Transparantie over de informatie waarop de keuzes gemaakt worden zijn een voorwaarde voor breed gedragen uitvoerbare besluiten te komen. Door de kansen van digitalisering te benutten kunnen wij als overheid betekenisvolle maatschappelijke resultaten boeken in het urgente tempo dat van ons verlangd wordt. We hebben data nodig om de knelpunten in de leefomgeving te doorgronden en moeten technologie inzetten om koppelkansen te identificeren. De digitale transitie kan zo een enorme bijdrage leveren aan het effectief en efficiënt kunnen samenwerken aan oplossingen met medeoverheden, kennisinstellingen en private partijen en is daarmee de sleutel voor de opgaven in het ruimtelijk domein.

Participatie en transparantie

Om de grote transitie tot stand te brengen zijn ingrijpende maatregelen nodig. Deze kunnen niet zonder steun van burgers en maatschappelijke partijen worden gerealiseerd. Om alle verschillende belangen goed in beeld te hebben, moeten alle mensen en organisaties die zich sterk maken voor die belangen vanaf het begin aan tafel zitten. Goede participatie vraagt transparantie over de wijze waarop de participatie wordt georganiseerd. Maar ook welke rol deze heeft in het proces en wat de aard van de betrokkenheid is bij de besluitvorming en hoe de afweging van belangen zal plaatsvinden. Door een datagedreven aanpak kan een gezamenlijke informatiepositie worden gerealiseerd. Hierdoor ontstaat een basis voor meer en breder draagvlak, een betere sturing en versnelling van de realisatie van samenhangende ruimtelijke plannen.

Het inzetten van de digitale transitie voor onze opgaven, onze digitale economie en de digitalisering van de provinciale organisatie maakt van de digitale transitie een meervoudige opgave en raakt alle opgaven, beleidsterreinen en onze wettelijke taken en hiermee de hele provinciale organisatie: bestuurders, directie, management en medewerkers.

Regionale samenwerking

De samenwerking tussen alle Flevolandse overheden in het kader van Samen Maken We Flevoland (SMWF) heeft zijn vruchten afgeworpen. Samen met het Rijk hebben de Flevolandse overheden inhoudelijke afspraken en afspraken over de samenwerking (governance) vastgelegd in de 'Strategische Agenda Flevoland' (SAF). Provincie Flevoland en alle regionale partners leveren actief inzet voor het Kernteam Regio Flevoland, dat de regionale samenwerking coördineert en faciliteert en de strategische belangen van Flevoland behartigt. Naast actieve inbreng in het Kernteam Regio Flevoland is actieve inbreng vanuit de organisatie nodig om de 'Strategische Agenda Flevoland' uit te voeren en te actualiseren (rollende agenda). Door het integrale karakter van SMWF en SAF is deze inzet grotendeels opgenomen via formatie en budget voor beleidsteams, bestuursondersteuning, opgaveteams, directie, etc. De bestuurlijke coördinatie en inzet in de Bestuurlijke Contactgroep Samen Maken We Flevoland wordt ondersteund. De BCG richt zich op de interne en externe afstemming en bewaking van de voortgang op de realisatie van de SAF, de betrokkenheid van partners en volksvertegenwoordiging, en wordt de realisatie van de SAF gecoördineerd. Ten behoeve van het Kernteam Regio Flevoland wordt inzet van 0,6 fte programmaleider en 0,4 fte projectleider voorzien.

Verbouwing provinciehuis

Begin 2023 heeft PS de inrichtingsprincipes en thema's voor de verbouwing vastgesteld op basis van deze principes worden in 2024 de ontwerpen voor de verbouwing aangeboden. Na goedkeuring wordt de aanbesteding gestart waarna de verwachting is dat eind 2024 er begonnen kan worden met de daadwerkelijke verbouwing. Naast de verbouwing verwelkomen we in 2024 een aan ons gelieerde partij als nieuw huurder in ons pand waarmee we invulling geven aan het Huis van Flevoland. In 2023 zijn we samen met het Rijk gestart met de pilot waarin ons provinciehuis als rijkshub kan dienen, waarmee we rijksambtenaren de mogelijkheid bieden een werkplek in ons provinciehuis te gebruiken.

5.2 Onderdelen bedrijfsvoering

HRM

Inlopen achterstand formatie

Om een objectief inzicht te krijgen in de achtergronden van de hoge werkdruk, heeft een extern bureau in 2022 onderzocht hoe de formatieomvang en -lasten (zowel eigen medewerkers als inhuur) van onze provincie zich verhouden tot die van vergelijkbare provincies. De conclusie daarvan is dat de huidige totale formatielasten van onze provincie 11% lager zijn dan die van vergelijkbare provincies. Dit leidt tot werk dat op de lange baan geschoven door gebrek aan mensen, waardoor resultaten niet worden bereikt. De werkdruk neemt niet alleen toe maar ook de werkbeleving staat onder druk: er is nauwelijks tijd om het werk kwalitatief bevredigend uit te voeren. Bovendien merken we op dat de arbeidsmarkt in deze tijd bijzonder lastig is. Goede mensen zijn een schaars goed.

Om een deel van die achterstand in te halen en de formatielast op een meer vergelijkbaar niveau te brengen als dat van de andere provincies, is in het coalitieakkoord een jaarlijkse structurele verhoging van de personele budgetten van € 1,35 mln. toegekend, met daarbovenop een ruimte van € 0,5 mln. per jaar gedurende deze coalitieperiode voor de extra inzet die nodig is voor de uitvoering van het coalitieakkoord.

Doorontwikkeling organisatie

Natuurlijk gaat het er vooral om dat de organisatie goed is toegerust voor de taken waarvoor zij zich gesteld ziet. En dat hangt zeker niet alleen af van de omvang van het ambtenarenapparaat. Het gaat ook om de manier van werken, om de kennis en vaardigheden van de mensen die onze organisatie vormen. Dat is 'het gezicht' van de provincie naar buiten en bepaalt hoe succesvol we onze provinciale rol invullen. Die kwaliteiten van de organisatie moeten goed aansluiten op waar de samenleving behoefte aan heeft. En dat verandert mee met de samenleving. Het vraagt voortdurende aandacht om te kunnen blijven voldoen aan de eisen van de tijd. Onder de noemer 'Doorontwikkeling organisatie' worden verschillende trajecten uitgevoerd om de organisatie daarvoor beter toe te rusten. Deze richten zich vooral op de cultuur en de manier van (samen)werken.

Doorontwikkeling HRM

Het expertiseteam HRM en het strategische HRM beleid moeten de verbinding leggen tussen de provinciale opgaven, de visie & missie van de organisatie en de HRM thema's. De opgave van de provincie in de context van verandering vraagt om strategisch HRM beleid dat samenwerken, wendbaarheid en resultaatgericht werken maximaal faciliteert. Daarnaast wil de provincie vanuit goed werkgeverschap een open en transparante organisatie zijn voor haar medewerkers én een aantrekkelijke werkgever zijn. Medewerkers hebben gelijke kansen en de menselijke maat staat voorop in de manier waarop we als organisatie omgaan met onze mensen. We zijn duidelijk, open en betrouwbaar als werkgever.

Richting

Om deze doelstellingen te bereiken neemt HRM in de uitvoering van haar taken een faciliterende, adviserende en regisserende rol in en is daarbij gericht op het individu, het team en de organisatie als geheel. De verbinding met de business staat daarbij altijd voorop. Alles wat we doen is in samenwerking en in samenhang met de business (manager, medewerker, medezeggenschap). Met deze aanpak ondersteunt HRM de organisatie om succesvol te zijn in haar opgaven.

Toegevoegde waarde

Uitgangspunt daarbij is dat HRM een essentiële speler is in de (door) ontwikkeling van de organisatie. Dit vraagt om een adaptieve HRM afdeling die de mens en medewerker centraal stelt. Dit doen wij niet alleen door het inzetten van instrumenten maar vooral door het inzetten van kennis en kwaliteiten op een innovatieve wijze. Dit vormt de basis om de organisatie passend te laten blijven aansluiten op de externe en interne vraagstukken. Bovenstaande uitgangspunten vragen om een nieuwe HRM strategie, gericht op de korte (max 2 jaar) en langere termijn (2-5 jaar).

Voor 2024 betekent dit dat interventies gepleegd worden gericht op ambtelijk vakmanschap, het introduceren van een centrale dienstverlening gericht op leren & ontwikkelen en het op orde brengen van de basis dienstverlening. Ook maken we een start naar een agile HRM organisatie waarin de ontwikkeling naar opgavegericht werken zo goed mogelijk wordt gefaciliteerd.

Interne beheersing en rechtmatigheid

Financiële applicatie

Binnen provincie Flevoland wordt hard gewerkt om het huidige financiële systeem, dat al sinds 2013 in gebruik is, te vervangen door een nieuw, modern systeem. Op basis van een Europese aanbesteding is gekozen voor een -door leverancier iQibt aangeboden- SAP-oplossing. Deze gaat meer functionaliteit bieden dan het huidige systeem; zo zijn bijvoorbeeld de project- en vaste activa-administratie nieuw voor de provincie. Het nieuwe systeem moet niet alleen de operationele financiële processen van de provincie ondersteunen, maar ook de ambities met betrekking tot de doorontwikkeling van de organisatie (waaronder opgavegericht werken en de daarmee samenhangende veranderingen in de interne sturing) kunnen faciliteren. De implementatie van het SAP-systeem is in 2022 gestart. In de afgelopen periode is vastgesteld dat een passende inrichting én zorgvuldige implementatie van het systeem meer tijd vraagt dan (bij de aanbesteding) was voorzien; daarom de 'go live'- datum vastgesteld op 1 januari 2024. Het systeem zal komende jaren worden doorontwikkeld (met nieuwe releases) om in de pas te blijven met de verdere ontwikkeling van de organisatie; hiervoor zijn de nodige middelen gereserveerd.

Rechtmatigheidsverantwoording (RMV)

In de Rechtmatigheidsverantwoording (RMV) legt GS in de jaarrekening verantwoording af over het gevoerde beleid met betrekking tot de rechtmatigheid van de financiële beheershandelingen. Lessen geleerd uit voorgaande jaren worden betrokken bij de verdere doorontwikkeling van het proces in 2024.

De uitkomsten van de in opdracht van GS uitgevoerde verbijzonderde interne controles, vormen de basis voor de onderbouwing en het uiteindelijke rechtmatigheidsoordeel van GS in de jaarrekening. In het voorgeschreven verantwoordingsmodel worden bij het overschrijden van de verantwoordingsgrens (vastgelegd in de financiële verordening) alle niet rechtmatig tot stand zijn gekomen baten, lasten en balansmutaties die de rapporteringsgrens overschrijden (eveneens vastgelegd in de financiële verordening) opgenomen. De accountant controleert de getrouwheid van de RMV.

In de paragraaf 'Bedrijfsvoering' van het jaarverslag worden alle afwijkingen die in de RMV zijn opgenomen (verplicht) nader toegelicht. Ook als de rechtmatigheidsafwijkingen lager zijn dan de door de Provinciale Staten vastgestelde verantwoordingsgrens, maar wel de rapporteringsgrens overschrijden worden deze (dit is niet verplicht) opgenomen en nader toegelicht in de paragraaf 'bedrijfsvoering'. De toelichting gaat in op de omvang van de fouten, de oorzaken, eventuele verklaringen en de te nemen of reeds genomen maatregelen om deze afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

Monitoring aanbevelingen

De recente onderzoeken van de Randstedelijke Rekenkamer worden gemonitord. Jaarlijks wordt deze monitor als bijlage bij het jaarverslag gevoegd. Op deze wijze kunnen PS volgen hoe de overgenomen aanbevelingen zijn uitgevoerd.

Strategie informatievoorziening

In 2023 is de aanbesteding van 'Veilige connectiviteit en toegang' gegund, de vervolg stap in de uitvoering van de Cloud strategie (Informatiestrategie 2019-2024) van de provincie: ICT draait zo veel mogelijk buiten het provinciehuis en wordt als dienst afgenomen van leveranciers, voor zowel de infrastructuur (hardware) als de informatiesystemen (software) waardoor de IV-organisatie zal toegroeien naar een flexibele en wendbare regio-organisatie. Deze strategie is gekozen om te kunnen blijven voldoen aan een hoge beschikbaarheid van de informatiesystemen, om te anticiperen op de snelle ontwikkelingen op ICT-gebied met de daarbij gepaard gaande toenemende complexiteit en de steeds belangrijker wordende cyberweerbaarheid.

Als vervolg op de door GS en PS vastgestelde Informatiestrategie 2019-2024, werken we aan de totstandkoming van een Digitaliseringsstrategie, waarmee een kader en een kompas geboden wordt om de digitale transformatie in te zetten. De uitvoering zal worden beschreven in een werkplan om weloverwogen keuzes te maken en prioriteiten te stellen. Daarbij zal ook een kostenindicatie worden opgesteld voor de mogelijke investeringen in digitalisering voor de beleidsvelden en opgaven. Deze inschatting is op dit moment nog niet mogelijk.

Deze uitwerking in een werkplan doen we langs 3 pijlers:

- De digitalisering van de provinciale organisatie en dienstverlening;
- De digitalisering voor het 'leggen van de ruimtelijke puzzel' door middel van een datagedreven gebiedsgericht aanpak;
- De digitale economie als onderdeel van het nieuw economisch beleid.

We creëren hiermee een aanpak die de brug slaat naar het toepasbaar maken van digitalisering en waarmee ook de kansen voor de digitale economie optimaal benut kunnen worden. Een aanpak die ervoor zorgt dat we van onze eigen documentgedreven organisatie een datagedreven organisatie kunnen maken. Passend bij de wendbare en flexibele netwerkorganisatie die we willen zijn.

Deze aanpak vraagt allereerst om het realiseren van een weerbaar 'digitaal fundament':

- We dragen samen met onze leveranciers zorg voor veilige connectiviteit en toegang, waarbij we ons huidige versnipperde IT landschap op het gebied van connectiviteit, beveiliging en toegang moderniseren om zo de doelen ten behoeve van datagedreven werken, e-dienstverlening en digitale weerbaarheid te realiseren;
- een organisatie die 'digitaal weerbaar' is conform beschreven in het uitvoeringsplan Digitale weerbaarheid en de bijbehorende ISO 27001 certificering;
- een moderne werkplek die flexibiliteit, snelheid, beschikbaarheid en veiligheid biedt, waarbij we optimaal kunnen samenwerken ongeacht de locatie of het apparaat, en;
- een open informatiehuishouding middels de implementatie van het programma 'Wet open overheid'.

Een aanpak die ook helpt met het leggen van de 'ruimtelijke puzzel'; een datagedreven aanpak gebiedsgericht werken waarbij we een werkwijze ontwikkelen om informatie (data, kaarten, visualisaties) duurzaam en vindbaar op te slaan:

- met inzet van een dataplatform;
- '3 D technologie;
- een federatieve Flevolandse datainfrastructuur die samenwerken met andere overheden mogelijk maakt, en;
- een 'digital experience center', want ons credo is: "Je begrijpt het pas als je het ziet".

Het idee is om een ruimte in te richten met demo faciliteiten die niet alleen de organisatie ondersteunt bij de adoptie van digitalisering maar waar publiek private samenwerking gefaciliteerd kan worden en ook andere overheden, bedrijven, kennisinstituten en scholen (MBO, HBO en WO) actief faciliteert en ondersteunt in het vormgeven van de digitalisering. Nieuwe innovaties en oplossingen kunnen zo niet alleen gedemonstreerd worden maar ook worden beleefd en toegepast in eigen cases. Zo wordt het provinciehuis een instrument om de adoptie van digitalisering te versnellen, kan het bijdragen aan het opleiden van de beroepsbevolking op digitalisering en verduurzaming zodat de banen van de toekomst ook kunnen worden ingevuld. In lijn met de ambities van de 'Strategische Agenda Flevoland'.

Digitale weerbaarheid

In 2023 zullen nieuwe "Europese Acts" op het gebied van Digitalisering impact hebben op de bedrijfsvoering van Provincie Flevoland, met name op cyberweerbaarheid, privacy en data. De vastgestelde 'Informatiestrategie 2021-2024' zal hierop moeten worden aangepast en in 2024 worden uitgebreid naar de gezamenlijk vast te stellen 'Digitaliseringsstrategie'.

De eerste stappen voor het verbeteren van onze digitale weerbaarheid zijn al gezet in 2020 met de vaststelling van een informatiebeveiligingsbeleid gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (gemeenschappelijk kader overheid voor basis veiligheidsniveau) en de IPO afspraken omtrent een gezamenlijk streven naar ISO27001 certificering. Belangrijk onderdeel hierin is dat de gezamenlijke provincies werken aan de oprichting van een Informatieknooppunt Cyber Security (IKP CS). Inmiddels is dit wettelijk verplichte knooppunt IP-CSIRT (afkorting van Interprovinciaal Computer Security Incident Response Team) gerealiseerd.

Doelstelling is om per 31-12-2023 ISO27001 certificeerbaar te zijn. Versterking en borging van cyberweerbaarheid is een randvoorwaarde geworden voor de verdere digitalisering van de provincie. Informatieveiligheid is een maximaal samenspel tussen bestuur, directie en de CISO en Functionaris Gegevensbescherming (FG). Op basis van risicoanalyses specificeren en prioriteren we de generieke maatregelen en werken we deze uit naar specifieke maatregelen. Het proces waarmee de provincie de effectiviteit van de genomen maatregelen ten opzichte van de toenemende risico's beoordeelt vindt continu plaats. Middels het opzetten van een managementsysteem voor informatieveiligheid willen we sturing geven aan de digitale weerbaarheid. Het managementsysteem richt zich op het bewaken van de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie en de bijbehorende voorzieningen van informatieverwerking. We starten met de processen Bibob, Burgemeesterszaken en Koninklijke onderscheidingen.

Interprovinciale Digitale Agenda

De 'Interprovinciale Digitale Agenda' (IDA) verbindt digitalisering met de grote maatschappelijke opgaven die Nederland en provincies bezighouden. Het programma is afgerond en wordt in de nieuwe bestuursperiode vervangen door de AAC Digitalisering. Er komt een werkagenda waar onder andere het datagedreven gebiedsgericht werken een belangrijk onderdeel is en gewerkt wordt aan het leggen van een gemeenschappelijke, interprovinciale informatiekundige basis voor gebiedsgerichte plannen.

Inkoop en aanbesteding

We stellen in 2023 een nieuw inkoopbeleid op dat we in het eerste kwartaal ter vaststelling voorleggen aan Provinciale Staten. Het inkoopbeleid heeft als doel het vergroten van de impact van inkoop. Het inkoopbeleid rust op vijf pijlers: (i) doelmatig, juridisch en financieel passend inkopen, (ii) samenwerking, (iii) innovatief inkopen, (iv) lokaal inkopen en (v) monitoring en borging.

Het inkoopbeleid bestaat uit twee delen, de inkoopvisie en het inkoopkader. In de inkoopvisie zijn – naast genoemde pijlers - thema's uitgewerkt voor 'Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen' (MVOI).

Deze thema's worden toegepast op basis van 'comply or explain'. Hierbij kan gedacht worden aan: Klimaat- en Milieubewust inkopen, Circulair inkopen, Sociaal inkopen en Ethisch inkopen (inclusief ketenverantwoordelijkheid (ISV)). De provincie kiest ervoor om naast de inzet vanuit de Participatiewet/ Quotumwet de focus te leggen op sociaal inkopen door het toepassen van social return. Verder kiest de provincie ervoor om ook bij inkopen aandacht te hebben voor diversiteit en inclusie. Het inkoopkader bevat de concrete voorwaarden die we voor onszelf stellen rondom de manier waarop we overheidsopdrachten verstrekt aan marktpartijen.

Om impact te maken met inkoop is integrale verantwoordelijkheid en draagvlak van belang. We gebruiken 2024 dan ook om het inkoopbeleid te implementeren en leggen daarbij de nadruk op opdrachtgeverschap. Parallel aan de ontwikkeling van het inkoopbeleid, wordt daarom onder andere gewerkt aan contractmanagement. Contractmanagement speelt niet alleen een cruciale rol bij borging en monitoring van het nieuwe inkoopbeleid maar ook bij beheersing van rechtmatigheid.

Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Onder de AVG worden privacyrechten versterkt en krijgen met name overheidsorganisaties meer verantwoordelijkheden bij het verwerken en beveiligen van persoonsgegevens. In de organisatie wordt aandacht besteed aan datalekken, cyberaanvallen en het voorkomen daarvan door middel van bewustwording, het maken van back-ups tegen mogelijke gevolgen van ransomware en continue bijhouden van onder meer technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen. Ontwikkelingen en mogelijke regelgeving rondom datasturing, kunstmatige intelligentie (AI) en de toepassing van algoritmes (register) volgen we in IPO verband intensief.

Wet open overheid

Zie ook de separate paragraaf Openbaarheid

Januari 2024 is het startpunt van het tweede plateau van het programma 'Invoering Wet open overheid'. In het vierde kwartaal 2023 zal de afsluiting van het eerste plateau en de start van het tweede plateau bestuurlijk geagendeerd worden bij GS. Onderstaand worden de belangrijkste speerpunten benoemd, waaraan kan worden gewerkt wanneer de benodigde middelen beschikbaar moeten worden gesteld. Op diverse onderdelen moet worden besloten over incidentele en structurele investeringen met name in capaciteit van de juiste kwaliteit; dit om te zorgen dat de overeengekomen doelen worden gerealiseerd.

De Woo vraagt ook om een snellere afhandeling van Woo-verzoeken. Daarnaast is het zaak vroegtijdig in te kunnen spelen op de impact van jurisprudentie rond de Woo en de impact van overige wetgeving, met name door wetsanalyse. Hiervoor is de inzet van extra capaciteit nodig (senior jurist).

Het is van cruciaal belang dat zowel management als medewerkers zich bewust worden van goed informatiebeheer en wat 'openbaarmaking' van hen vraagt. Daartoe dienen er in het programmaspoor 'Ambtelijk Vakmanschap' zowel een bewustwordingscampagne als een 'roadshow' ontworpen en uitgevoerd te worden en tevens waar nodig relevante opleidingen ontwikkeld en uitgevoerd te worden. De voorbereidingen vinden goeddeels plaats in 2023. De uitvoering goeddeels in 2024.

Wat betreft het programmaspoor 'Organisatie en Beleid' zal een belangrijke investering de inschakeling van een externe architect zijn die het applicatie- en informatielandschap in kaart gaat brengen. Speerpunten daarbij zijn de rol MS365 (Sharepoint/Teams), de toekomstvastheid van het document managementsysteem eDocs, de mogelijke rol van ons dataplatform als 'openbaarmakingsplatform' en de aansluiting op de landelijke Woo-index (het centrale zoekportal van BZK), die nu slechts nog partieel operationeel is. De in 2024 te realiseren openbaarmaking van vijf informatiecategorieën via de website van de provincie vraagt geen extra middelen.

Een ander belangrijk facet van de Woo is 'Informatiehuishouding structureel op orde'. De huidige formatie binnen IV is krap op dit vlak, kijkend naar de doorontwikkeling en implementatie van informatie-, archiverings- en openbaarmakingskaders. Dit kost eveneens een investering in capaciteit van een senior informatiespecialist. Door de implementatie van anonimiseringssoftware (afgerond), de koppeling met eDocs (af te ronden in het vierde kwartaal 2023) en de verwachte aanschaf en implementatie van een 'search engine' (zoekmachine om verschillende interne bronnen te kunnen doorzoeken op informatie) plus de aansluiting op de landelijke Woo-index zal er ook geïnvesteerd moeten worden in functioneel beheer. Dit kost een investering in structurele capaciteit van een informatiespecialist.

In het spoor 'Systemen' zal er in 2024 een zgn. 'proof of concept' plaats vinden met een Search Engine. Indien deze succesvol wordt afgesloten zal tot aanschaf en implementatie worden overgegaan. Daarnaast zal de verplichte aansluiting op de Woo-index vragen om - in eerste instantie - aanpassing van de website van de provincie. Zowel intern als extern is er sprake van krapte wat betreft personele inzet. In 2022 (deels) en 2023 is een externe programmamanager te werk gesteld, maar is er verder gewerkt met interne mensen. Dat heeft ook verreweg de voorkeur, kijkend naar borging in en doorontwikkeling van de staande organisatie. Niettemin is een versnelling wenselijk en is incidenteel te investeren in externe ondersteuning.

6 Verbonden partijen

6.1 Algemeen

Verbonden partijen zijn publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) rechtspersonen waarin we een bestuurlijk én een financieel belang hebben. Een financieel belang houdt in dat we financiële middelen ter beschikking hebben gesteld aan een verbonden partij en we deze middelen niet meer kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat. Een bestuurlijk belang betekent zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

De indeling van de verbonden partijen wordt in lijn met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de notitie Verbonden partijen in vijf categorieën gesplitst. Dit zijn de categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, overige verbonden partijen en de organisaties met een maatschappelijk belang.

Visie en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de 'Kadernota verbonden partijen 2015' die op 28 oktober 2015 door PS is vastgesteld. De nota schetst een visie en een beeld van de beleidsvoornemens die bij het al dan niet aangaan of aanhouden van een verbonden partij een rol spelen en beschrijft ook de positie van PS in relatie tot de verbonden partijen.

Volgens de definities is stichting DE-on formeel geen verbonden partij, echter wordt deze wel opgenomen om PS blijvend te informeren en omdat de provincie momenteel de enige financier is.

In de benadering van verbonden partijen gaan wij uit van de diversiteit aan verbonden partijen. Waar sprake is van een aandeelhoudersbelang is de positie van provincie Flevoland beperkt. Onze invloed in dergelijke partijen is navenant gering en onze inzet is gericht op het uitoefenen van invloed op specifieke maatschappelijke of strategische onderwerpen. In die gevallen waar wij een groot aandeel hebben of alle zeggenschap hebben plegen wij grote inzet, alleen of samen met anderen om te zorgen dat de verbonden partij de opdracht optimaal uitvoert.

Lijst van verbonden partijen

Vennootschappen en coöperaties	Gemeenschappelijke regelingen (GR)
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
Sportservice Flevoland B.V.	Het Flevolands Archief
Visit Flevoland B.V.	Stichtingen en verenigingen
OMALA N.V.	Inter Provinciaal Overleg (IPO)
Airport Garden City C.V.	Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A.
Afvalzorg Holding N.V.	Overige verbonden partij(en)
Vitens N.V.	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Organisatie(s) met een maatschappelijk belang
Alliander N.V.	Stichting DE-on
TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V.	
Groiefonds Flevoland B.V.	

Wijzigingen in de lijst van verbonden partijen

Ten opzichte van de Jaarstukken 2022 zijn er geen wijzigingen opgetreden in de lijst verbonden partijen.

6.2 Overzicht verbonden partijen

1

Horizon		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.horizonflevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Bevorderen werkgelegenheid	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	A.J. Gerritsen & C.A. Jansen	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	113	113
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	8.496	8.496
Omvang vreemd vermogen	4.597	4.597
	2023	2024
Financieel resultaat	-47	0
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is herleid uit de door de vennootschap opgestelde Jaarstukken 2022 en het Jaarplan 2023, waarin opgenomen de exploitatiebegroting. x € 1.000

Aanvullende informatie

Horizon B.V. is door de provincie opgericht en opereert als de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Flevoland. Het doel van de vennootschap is het versterken van de economische structuur en het stimuleren van de werkgelegenheid in provincie Flevoland. Horizon zet zich in om ondernemers te laten groeien en tegelijkertijd maatschappelijke opgaven te realiseren. Daarbij laat zij zich leiden door voorspoed voor de inwoners van Flevoland. Dit doet Horizon langs drie lijnen, namelijk: 1) innoveren (het ondersteunen van bedrijven die nieuwe verdienmodellen zoeken en het verder uitwerken van innovatieve businesscases), 2) internationaliseren (exportbevordering en acquisitie van nieuwe bedrijven) en 3) investeren (verstrekken van financiering aan Flevolandse bedrijven, daar waar er sprake is van marktfalen). De provincie is enig aandeelhouder in Horizon. De vennootschap is aandeelhouder in een drietal Flevolandse entiteiten: De Aanjager B.V. (100%), het MKB Fonds Flevoland B.V. (81,5%) en het Technofonds Flevoland B.V. (62,5%). Met deze entiteiten worden Flevolandse bedrijven ondersteund. Het Jaarplan 2024, waarin opgenomen de exploitatiebegroting, is ten tijde van het opstellen van de provinciale begroting 2024 nog niet beschikbaar.

Risico en beheersmaatregelen

Een groot deel van het eigen vermogen van Horizon is belegd in fondsen. Deze fondsen zijn ondergebracht in separate besloten vennootschappen. Vanuit deze fondsen wordt het Flevolandse MKB ondersteund via aandelen of leningen. Horizon vervult de rol van fondsbeheerder voor deze fondsen. Er bestaat een risico dat de bedrijven, waarin wordt geparticipeerd, niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen of failliet gaan. Vanuit de fondsen worden bedrijven zorgvuldig gescreeend om de risico's te beperken. Ook tussentijds is de fondsbeheerder nauw betrokken bij de bedrijven die financiering vanuit de fondsen hebben ontvangen. Vanuit de aandeelhoudersrol houdt de directeur van Horizon toezicht op de hierboven genoemde fondsen-B.V.'s. De provincie houdt vanuit de aandeelhoudersrol toezicht op Horizon en daarmee indirect op de fondsen.

Sport Service Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.sportflevo.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Behartigen van sport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	162	162
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	398	424
Omvang vreemd vermogen	221	211
	2023	2024
Financieel resultaat	52	26
Dividend	0	0

Jaarrekening 2022, begroting 2023, meerjarenbegroting (ambitie)

x € 1.000

Aanvullende informatie

Eind 2018 is Sportservice Flevoland BV opgericht door de provincie. Deze BV voert op gebied van sport activiteiten uit voor de provincie.

Visit Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.visitflevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Behartigen van toerisme	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	100	100
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	241	241
Omvang vreemd vermogen	128	128
	2023	2024
Financieel resultaat	2	0
Dividend	0	0

Jaarrekening 2022, begroting 2023

x € 1.000

Aanvullende informatie

Eind 2018 is Visit Flevoland BV opgericht door de provincie. Deze BV voert op recreatief toeristisch gebied activiteiten uit voor de provincie.

OMALA N.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.lelystadairportbusinesspark.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J. Klopman & C.A. Jansen	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	33,33	33,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	25	25
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	253	334
Omvang vreemd vermogen	1.248	767
	2023	2024
Financieel resultaat	17	81
Dividend	0	0

Jaarrekening 2021 van OMALA N.V.

x € 1.000

Aanvullende informatie

OMALA N.V. is de enig behorend vennoot van Ontwikkeling Maatschappij Airport Garden City (AGC). Vanaf 2016 handelen OMALA NV en AGC CV onder de handelsnaam Lelystad Airport Businesspark (LAB). Omdat het luchthavenbesluit is genomen kan Amsterdam Lelystad Airport zich ontwikkelen tot luchthaven voor Low Cost Carriers, zakenvluchten, lesvluchten en onderhoudsvluchten. De aanleg van provinciale infrastructuur en de aansluiting van een halve afslag op de A6 versterken de ruimtelijke positionering van het OMALA gebied.

Risico en beheersmaatregelen

Deze deelneming is nauw verbonden met Airport Garden City C.V. Derhalve zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen voor beide verbonden partijen van toepassing. Wij onderkennen het risico dat er door vertragingen een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit bestaat uit twee onderdelen, namelijk: (a) de verkoop van de gronden wordt niet of later gerealiseerd, en (b) de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd. Een groot deel van de gronden is reeds verkocht, en de verwachting is dat de verkoop van gronden niet tegen lagere prijzen zal worden gerealiseerd. Mede daardoor schatten wij de mogelijke financiële impact van het risico voor de provincie laag in. Zie voor een verdere toelichting op het risico en de beheersmaatregelen de paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing.

Airport Garden City C.V.

Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	C.V.	
Website	www.lelystadairportbusinesspark.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J. Klopman & C.A. Jansen	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	33,33	33,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	1.000	1.000
Financieel belang van de provincie (lening €)	1.400	1.660
Omvang eigen vermogen	3.001	3.001
Omvang vreemd vermogen	4.894	5.835
	2023	2024
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

Jaarrekening 2021 AGC C.V.

x € 1.000

Aanvullende informatie

De beherend vennoot van Airport Garden City C.V. is OMALA N.V. Voor deze partij zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen van toepassing als bij de verbonden partij OMALA N.V.

Afvalzorg Holding N.V.

Vestigingsplaats	Assendelft	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.afvalzorg.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J.N. Simonse	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	10,00	10,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	4	4
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	75.175	80.198
Omvang vreemd vermogen	139.978	143.705
	2023	2024
Financieel resultaat	2.312	5.023
Dividend	125	150

Prognose o.b.v. Begroting 2023

x € 1.000

Aanvullende informatie

Het publiek belang van afvalverwerking en milieuzorg komt voort uit de voormalige nutsbedrijven. Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie nauwelijks sprake van risico's anders dan een regulier risico als aandeelhouder in verband met het zeer beperkte aandeel in het bedrijf. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

Risico en beheersmaatregelen

De provincies zijn conform de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen binnen de provinciegrenzen waar na 1 september 1996 afvalstoffen zijn gestort.

Wanneer de stortplaats is volgestort, zorgt de exploitant voor de afdichting van de stortplaats. Als de exploitant zijn verplichting niet na kan komen (afdichten van de stortplaats), dan komen deze kosten voor rekening van de provincie. Afvalzorg heeft twee actieve stortplaatsen in Flevoland. Afvalzorg Deponie BV (dochteronderneming Afvalzorg Holding N.V.) dient conform de vergunningvoorschriften financiële zekerheid te stellen aan provincie Flevoland voor de aan te brengen bovenafdicthtingen. De omvang van de te stellen zekerheid bedraagt € 2,27 per gestorte ton afval conform artikel 12 Stortbesluit bodembescherming. Afvalzorg heeft twee beleggingsrekeningen in onderpand gegeven aan provincie Flevoland als financiële zekerheid voor de aanleg van bovenafdicthtingen op stortlocaties Braambergen in Almere en Zeeasterweg in Lelystad. Daarnaast is er zowel bestuurlijk als financieel voor de provincie nauwelijks sprake van risico's anders dan een regulier risico als aandeelhouder in verband met het zeer beperkte aandeel (10%) in het bedrijf. Gezien de beperkte risico's zijn verdere beheersmaatregelen niet aan de orde.

7

Vitens N.V.		
Vestigingsplaats	Utrecht	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.vitens.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Drinkwatervoorziening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J.N. Simonse	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,08	0,08
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	250	250
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	684.800	724.100
Omvang vreemd vermogen	2.221.800	2.406.300
	2023	2024
Financieel resultaat	32.100	35.800
Dividend	12	12

Prognose o.b.v. Financieel jaarplan 2023-2027

x € 1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie. De provincie loopt geen substantiële risico's. In de planperiode is de verwachting dat de solvabiliteit rond de 30% zal uitkomen. Jaarlijks zal worden beoordeeld of uitkering van dividend mogelijk is. Vitens wil de solvabiliteit de aankomende jaren laten stijgen naar een minimumniveau van 35% en blijvend voldoen aan de financiële ratio's zoals gesteld door de kredietverstrekkers. Hiervoor zal de aankomende jaren het nettoresultaat moeten worden toegevoegd aan het eigen vermogen.

N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.bngbank.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Financiële dienstverlening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,14	0,14
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	572	572
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	5.062.000	4.615.000 (*)
Omvang vreemd vermogen	143.995.000	107.459.000 (*)
	2023	2024
Financieel resultaat	236.000	300.000 (**)
Dividend	100.000	139.000 (**)

<https://www.bngbank.nl/over-bng-bank/kerncijfers-en-jaarverslagen/jaarverslag-2022>

x € 1.000

Aanvullende informatie

(*) 31-12-2022 (**) 2022 De bank is door de toezichthouder De Nederlandse Bank (DNB) in 2015 aangemerkt als systeembank. De bank voldoet aan de hoogste long-term credit rating (Standard&Poors's AAA, Moody's Aaa en Fich AAA) met, in alle gevallen, een "stable outlook". De aandelen geven een goed rendement en de provincie loopt geen substantiële risico's.

Alliander N.V.

Vestigingsplaats	Arnhem	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.alliander.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Energievoorziening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,05	0,05
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	201	201
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	4.570.000	4.578.000xx
Omvang vreemd vermogen	6.122.000	5.741.000xx
	2023	2024
Financieel resultaat	198.000	107.000xx
Dividend	37	37

Prognose o.b.v. halfjaarcijfers 2023

x € 1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie.

Risico en beheersmaatregelen

Zowel bestuurlijk als financieel is er voor provincie Flevoland nauwelijks sprake van risico's anders dan een 'normaal' aandeelhoudersrisico in verband met het zeer beperkte aandeel in de energiemaatschappij en netwerkbedrijven. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

10

TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.pocfondsflevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Economische ontwikkeling	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	A.J. Gerritsen & C.A. Jansen	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	6.843	6.843
Omvang vreemd vermogen	43	43
	2023	2024
Financieel resultaat	-645	0
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is herleid uit de door de vennootschap opgestelde Jaarstukken 2022 en het Jaarplan 2023, waarin opgenomen de exploitatiebegroting. x € 1.000

Aanvullende informatie

Sinds 2018 verstrekt TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V. participaties en/of (achtergestelde) converteerbare leningen aan Flevolandse innovatieve MKB-ondernemingen om op deze wijze innovatie in een vroeg stadium al te ondersteunen. Hierbij is het uitgangspunt dat het fonds minimaal 50% revolverend is. Het fonds heeft tot en met 2023 een toegezegd fondsvermogen van € 13,3 mln., waarvan € 5,3 mln. afkomstig is uit EFRO-middelen (incl. € 1,3 mln. rijkscofinanciering). De overige € 8 mln. is afkomstig van de provincie. Hieruit worden ook de beheerkosten aan de fondsbeheerder (Horizon B.V.) betaald. De provincie heeft een aandeel van € 1 en is daarmee 100% eigenaar van deze entiteit. Onder het vreemd vermogen van de entiteit zijn opgenomen het reeds overgemaakte provinciaal fondsvermogen en de vooruitbetaalde EFRO-middelen, inclusief cofinanciering van het Rijk. Zodra het fondsvermogen wordt uitgezet via leningen wordt dit geconverteerd naar het vennootschappelijk eigen vermogen. Het Jaarplan 2024, waarin opgenomen de exploitatiebegroting, is ten tijde van het opstellen van de provinciale begroting 2024 nog niet beschikbaar.

Risico en beheersmaatregelen

Aan de inzet van EFRO-middelen en de daarmee samenhangende rijkscofinanciering zijn voorwaarden verbonden. Hierbij is het risico dat deze middelen niet volledig ingezet kunnen worden in de periode tot en met 2023. Als gevolg hiervan kan er sprake zijn van een terugbetalingsverplichting aan Europa / Den Haag. Om dit risico te mitigeren is een deskundige fondsmanager aangetrokken. Deze fondsmanager is bekend met het Flevolandse financieringslandschap en beheert de bestaande fondsen. Het gaat hier naast het PoC-fonds om het Technofonds Flevoland en het MKB-fonds Flevoland. Na 2023 zijn er vooralsnog geen nieuwe middelen beschikbaar om nieuwe financieringen te verstrekken, tenzij bestaande financieringen worden terugbetaald. Dit laatste wordt voor de komende jaren echter nog niet voorzien. De provincie, als aandeelhouder, en de fondsbeheerder verkennen verschillende mogelijkheden om nieuw kapitaal te verwerven om ook na 2023, naast het beheren van de al bestaande portefeuille, meer innovatief Flevolands MKB te kunnen ondersteunen.

11

Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.ofgv.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Milieu	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks bestuur	
Betrokken bestuurder(s)	J. van den Berg en H.J. Hofstra	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	28,06	30,44
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	1.855	1.260
Omvang vreemd vermogen	4.978	4.978
	2023	2024
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

Prognose o.b.v. begroting 2024

x € 1.000

Aanvullende informatie

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) voert taken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de deelnemende provincies en gemeenten. Naast de verplichte milieutaken heeft de provincie ook de vergunningverlening-, toezicht en handhavingstaken op een breed terrein van bodem, ontgroning en water ondergebracht bij de OFGV.

12

Het Flevolands Archief

Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.hetflevolandsarchief.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Archiefbeheer	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks bestuur	
Betrokken bestuurder(s)	A.J. Gerritsen & J. van den Berg	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	8,00	8,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	568	553
Omvang vreemd vermogen	273	273
	2023	2024
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

x € 1.000

Aanvullende informatie

Prognose op basis van Programmabegroting HFA 2024-2027.

Inter Provinciaal Overleg

Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	Vereniging	
Website	www.ipo.nl / www.bij12.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Samenwerking en belangenbehartiging	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV	
Betrokken bestuurder(s)	J.N. Simonse	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	8,33	8,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	8.922	8.922
Omvang vreemd vermogen	30.880	30.880
	2023	2024
Financieel resultaat	6.731	0
Dividend	0	0

x € 1.000

Aanvullende informatie

Saldi 1/1 Op basis van jaarrekening IPO 2021. De conceptbegroting sluit op 0, dus saldo per 31/12 is gelijk

Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A.

Vestigingsplaats	Utrecht	
Juridische vorm	Vereniging	
Website	www.ndovloket.nl - www.dova.nu	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Openbaar vervoer	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV	
Betrokken bestuurder(s)	J. de Reus	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	6,67	6,67
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	483	542
Omvang vreemd vermogen	2.388	2.388
	2023	2024
Financieel resultaat	-27	59
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is herleid uit de door het samenwerkingsverband opgestelde Jaarstukken 2022 en de Exploitatiebegrotingen 2023 en 2024.

x € 1.000

Aanvullende informatie

De organisaties NDOV en DOVA hebben de handen ineengeslagen en zijn met ingang van 2019 samen verder gegaan. Op 31 oktober 2018 is hiertoe de rechtspersoon Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A. bij notariële akte te Utrecht opgericht. Het samenwerkingsverband telt 15 leden. Elk lid heeft één stem in de ledenvergadering. De coöperatie heeft ten doel het faciliteren en ondersteunen van de leden bij collectieve vraagstukken op het gebied van de exploitatie, infrastructuur en services voor reizigers, zoals informatievoorziening over het openbaar vervoer en andere vormen van collectief vervoer of individueel vervoer. Uiteindelijk doel is te komen tot een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een

doeltreffend en efficiënt vervoer voor de reiziger. Jaarlijks maakt het bestuur een jaarplan (activiteiten en begroting), bestuursverslag en jaarrekening op. De vereniging brengt na de jaarlijkse vaststelling van het jaarplan door de algemene ledenvergadering voor het gebruik van het 'NDOV-programma' en het 'Samenwerkingsprogramma DOVA' de daarmee samenhangende kosten bij de leden in rekening conform de vastgestelde verdeelsleutels.

15

Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Publiek rechtspersoon	
Website	n.v.t.	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg en milieubeheer	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	College vormt Dagelijks- en Algemeen bestuur	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra (Dagelijks Bestuur) / Voltallig college (Algemeen Bestuur)	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	1.715	1.758
Omvang vreemd vermogen	27.866	29.063
	2023	2024
Financieel resultaat	30	43
Dividend	n.v.t.	n.v.t.

Jaarrekening 2022 (concept) en prognose 2024.

x € 1.000

Aanvullende informatie

De provincies zijn op basis van de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van de stortplaatsen binnen de provinciegrenzen waar na 1 september 1996 afvalstoffen zijn gestort. Wanneer de stortplaats is volgestort, zorgt de exploitant voor de afdichting van de stortplaats. Na de technische eindinspectie gaat de nazorg, en daarmee de financiering van de nazorg, over naar de provincie (overdracht). Elke provincie heeft daartoe een Nazorgfonds in het leven geroepen. Het Nazorgfonds is op grond van artikel 15.47 van de Wet Milieubeheer een rechtspersoon en heeft een Dagelijks Bestuur en een Algemeen Bestuur alsmede een eigen begroting en jaarrekening. GS zijn bij dezelfde wet belast met het beheer van het fonds. Zij vormen het Algemeen Bestuur. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit twee gedeputeerden met de portefeuilles Financiën, Milieu en Afvalzorg. Het Nazorgfonds heeft 2 doelstellingen: de middelen zo goed mogelijk beheren zodat de eeuwigdurende nazorg bekostigd kan worden en zorgdragen dat de middelen alleen aan dit doel besteed worden. De rentetoevoeging in de voorzieningen is jaarlijks gelijk aan het doelrendement (4,4%), onafhankelijk van het werkelijke rendement op het vermogen. De afgelopen jaren was het werkelijke rendement lager dan het doelrendement, waardoor ingeteerd wordt op het eigen vermogen (de buffer voor schommelingen in het rendement).

Risico en beheersmaatregelen

Financiële risico's: Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn. Voor de provincie speelt dit risico alleen voor de gesloten stortplaats Het Friese Pad. Beheersmaatregelen: Bij het bepalen van de hoogte van de jaarlijkse nazorgheffingen betrekken we het beleggingsrendement van het Nazorgfonds. Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats. We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen. De

nazorgplannen en rekenmodellen voor de nog niet gesloten stortplaatsen zullen worden geactualiseerd aan de hand van de IPO checklist en het rekenmodel RINAS 4.

16

Stichting DE-on		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Stichting	
Website	www.eef-flevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Duurzame energievoorziening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Geen	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,00	0,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	8.500	8.500
Omvang eigen vermogen	-815	-790
Omvang vreemd vermogen	8.714	8.714
	2023	2024
Financieel resultaat	11	25
Dividend	0	0

Prognose o.b.v. Meerjarenplan 2023-2027

x € 1.000

Aanvullende informatie

Stichting DE-on is formeel geen verbonden partij, echter is met PS afgesproken dat DE-on wordt behandeld als ware het een verbonden partij. DE-on draagt bij aan de ontwikkeling van duurzame energie in Flevoland. Deze bijdrage vindt plaats door het financieren van projecten gericht op zowel besparing en/of het duurzaam opwekken van energie, in die delen van de markt welke zich autonoom onvoldoende ontwikkelen. In 2023 is de looptijd van de drie uitstaande leningen met 8 jaar verlengd, tot en met 2042. Gedeputeerde Staten hebben bij besluit van 30 augustus 2022 een aanvullende lening van € 6,5 mln. beschikbaar gesteld aan DE-on. Ten tijde van het opstellen van de Programmabegroting 2024 heeft DE-on geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

Risico en beheersmaatregelen

Op basis van leningsvoorwaarden loopt de provincie het risico dat de lening in de toekomst mogelijk (deels) oninbaar is. Jaarlijks wordt over de inzet gerapporteerd. In de subsidievoorwaarden zijn voorwaarden opgenomen voor het tempo van investeringen. Indien niet aan de voorwaarden is voldaan kan (een deel van) de lening worden teruggevorderd. Om het risico af te dekken dat de lening niet wordt terugbetaald, is binnen de 'Brede Bestemmingsreserve' een bedrag van € 7,7 mln. geoormerkt en voor het negatieve eigen vermogen van DE-on een voorziening getroffen ter grootte van € 0,8 mln.

Groeifonds Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.horizonflevoland.nl/groeifondslevoland	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Versterken van de economische structuur en stimuleren werkgelegenheid	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	A.J. Gerritsen & C.A. Jansen	
	1-1-2024	31-12-2024
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	50,00	50,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	6.700	10.700
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	12.322	12.322
Omvang vreemd vermogen	14	14
	2023	2024
Financieel resultaat	-396	0
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is x € 1.000
herleid uit de tussen aandeelhouders gesloten Bestuursovereenkomst, de door
de vennootschap opgestelde Jaarstukken 2022 en de Exploitatiebegroting 2023.

Aanvullende informatie

Groeifonds Flevoland B.V. heeft als doel het versterken van de economische structuur en het stimuleren van de werkgelegenheid in provincie Flevoland. Dit doet zij door het participeren in alsook het aangaan en verstrekken van (achtergestelde) geldleningen aan vennootschappen en andere ondernemingen die in de ruimste zin een bijdrage kunnen leveren aan dit doel. De Nederlandse Staat en provincie Flevoland zijn elk voor 50% eigenaar van deze entiteit. De initiële fondsomvang bedroeg € 16 mln. Beide aandeelhouders hebben 50% van hun initieel verkregen aandelen gestort en zijn op basis van de gesloten overeenkomst verplicht om de tweede tranche van elk € 4 mln. uiterlijk 31 december 2023 in kapitaal op de aandelen te storten. Op 23 november 2021 is het aandelenkapitaal met € 5,4 mln. uitgebreid en door beide aandeelhouders (naar rato van ieders belang) volgestort. De Exploitatiebegroting 2024 is ten tijde van het opstellen van de provinciale begroting 2024 nog niet beschikbaar.

Risico en beheersmaatregelen

Door middel van een aandeelhoudersinstructie is de fondsbeheerder opgedragen om voorafgaand aan het verstrekken van financiering aan een ondernemer een berekening te maken van het mogelijk verlies op deze financiering. Daarnaast dient de fondsbeheerder deze berekening jaarlijks te herzien voor de gehele portefeuille. Hierbij heeft de fondsbeheerder de restrictie dat het gehele risico op de portefeuille niet groter mag zijn dan 25%.

7 Grondbeleid

Door de provincie wordt grondbeleid ingezet voor integrale gebiedsontwikkeling, infrastructuur, de ecologische hoofdstructuur en de gebiedsontwikkeling van het landelijk gebied. De provincie acteert daarin enerzijds als grondeigenaar en grondbeheerder (taakgebonden grondbeleid) en anderzijds als gebiedsontwikkelaar (gebiedsgericht grondbeleid).

Het taakgebonden grondbeleid is gericht op de realisatie van nieuwe, dan wel de aanpassing van bestaande, provinciale infrastructuur. Het gebiedsgerichte grondbeleid is gericht op het realiseren van provinciale strategische doelen, zoals vastgelegd in het Omgevingsplan.

Kaderdocumenten

Wij hebben het grondbeleid doorvertaald in verschillende provinciale kaderdocumenten, zoals het Omgevingsplan (<https://geo.flevoland.nl/omgevingsplan>), de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' welke het visiedeel van het Omgevingsplan vervangt en de 'Kadernota Grondbeleid'. In deze kadernota zijn zowel het bestaande beleid als de volgende beleidsuitgangspunten neergelegd:

- Bij de grondverwerving voor infrastructurele werken wordt in samenloop met elke minnelijke onderhandeling tevens een aanvang gemaakt met de administratieve fase van de onteigeningsprocedure. Het definitieve besluit om over te gaan tot onteigenen wordt pas genomen als het minnelijke traject niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.
- Per concreet project of programma wordt de inzet van provinciale middelen en de daarbij behorende projectmatige aanpak bepaald. Een voorbeeld hiervan is het programma 'Nieuwe Natuur', waarvoor in het besluit ten behoeve van een werkbudget voor grondverwerving aanvullende voorwaarden zijn opgenomen voor deze grondhandelingen.

We beschouwen de regeling van de bouwgrondexploitatie in eerste instantie als een verantwoordelijkheid van gemeenten en private partijen. Indien het provinciale belang dit vereist kan - met instemming van PS - van dit uitgangspunt worden afgeweken. Hiervan is vooralsnog geen sprake. De provincie participeert in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V., waarin wel bouwgrondexploitaties plaatsvinden.

Met het provinciale grondbeleid beogen we tegen aanvaardbare prijzen tijdig gronden beschikbaar te krijgen of te laten krijgen voor de realisering van ruimtelijke doelen. Aanvaardbare prijzen zijn in de regel marktconforme prijzen, waarbij we in overleg met andere overheden zodanig opereren dat marktverstoringen (prijsoptrijving) zoveel mogelijk worden voorkomen.

Gronden in eigendom (gebiedsgericht grondbeleid)

De provincie heeft een beperkte hoeveelheid grond in eigendom ten behoeve van het gebiedsgerichte grondbeleid (niet zijnde ondergrond van infrastructuur en dergelijke). Deze gronden zijn oorspronkelijk aangekocht ten behoeve van het voormalig plangebied Oostvaarderswold en nu opgenomen in het programma 'Nieuwe Natuur'. Omdat deze gronden zich niet in een transformatieproces bevinden en veelal (tijdelijk) een vaste bestemming kennen worden deze in de jaarrekening gepresenteerd als Materieel Vast Actief. Aan deze gronden wordt geen rente toegerekend.

Gronden 'Flevolands Programma Landelijk Gebied' (FPLG)

Voor het 'Flevolands Programma Landelijk Gebied' (FPLG) is het nodig om gronden, terreinen en opstallen aan te kunnen kopen. Die aankopen zijn nodig om voorwaarden de scheppen voor de doelen uit programma. Voorbeelden daarvan zijn aankopen van vastgoed en bedrijven om verplaatsingen mogelijk te maken (ruilgronden) of het verkrijgen van stikstofemissieruimte. Dergelijke aankopen worden gezien als (tijdelijk) bezit en moeten als zodanig op de balans van de jaarrekening worden gezet, in plaats van als besteding ten laste van een budget uit de programmabegroting.

Beoogde transacties 2024

Voor het jaar 2024 verwachten wij wel transacties uit te voeren binnen het programma 'Provinciaal Programma Landelijk Gebied'. De omvang hiervan is nog niet bekend.

Waardering grond

De gronden worden in de balans gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, bestaande uit de aankoopprijs voor de grond en opstellen, vermeerderd met de kosten voor schadeloosstelling en verminderd met ontvangen bijdragen van derden. Indien afwaardering noodzakelijk is, zullen de daaruit volgende kosten ten laste worden gebracht van de rijksmiddelen die voor de uitvoering van het FPLG beschikbaar worden gesteld.

8 Openbaarheidsparagraaf Woo

Algemeen

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is deze Openbaarheidsparagraaf Woo voor het eerst opgenomen in deze programmabegroting. De omschrijving van wat in deze paragraaf naar voren wordt gebracht is globaal aangeduid: "een bestuursorgaan besteedt in de jaarlijkse begroting dan wel de jaarlijkse begroting van het openbaar lichaam of de rechtspersoon waarvan het bestuursorgaan deel uit maakt, aandacht aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet en doet in de jaarlijkse verantwoording verslag van de uitvoering ervan, mede in relatie tot de beleidsvoornemens". In de paragraaf Bedrijfsvoering is over de organisatieaspecten van de Woo ingegaan.

De 'Wet open overheid' (Woo) is per 1 mei 2022 in werking getreden en vervangt de 'Wet openbaarheid van bestuur' (Wob). GS hebben op basis van een impactanalyse in 2021 vorig jaar vastgesteld in vier jaar toe te willen groeien naar de variant 'Maximaal transparant en maximaal toegankelijk'. Daartoe is een vierjarig gefaseerd programma met vier programmasporen opgezet dat is ondergebracht bij de pijler 'Digitaal fundament' van de 'Digitale Transitie'. PS hebben middelen ter beschikking gesteld voor invoering van de wet.

De eerste fase van het programma heeft zich gericht op 'Basaal transparant en basaal toegankelijk'. Daarin zijn flinke vorderingen gemaakt. Zo zijn 12 van de 17 informatie categorieën via onze website en het landelijke platform (de Woo-index) toegankelijk gemaakt in het kader van de actieve openbaarmaking en is het proces inzake de beantwoording van Woo-verzoeken (de zogenaamde 'passieve openbaarmaking') geoptimaliseerd, onder andere door de implementatie van anonimiseringssoftware. Tevens is een zestal webpagina's gecreëerd dan wel aangepast waaronder relevante delen van de producten en dienstencatalogus en een landingspagina 'Openbare documenten'. De wettelijk verplichte Woo-contactpersoon is aangesteld.

De vier aangegeven programmasporen zijn:

- Ambtelijk vakmanschap: bewustwording, opleiding;
- Organisatie en beleid; kaders richtlijnen en governance inregelen;
- Processen en (management)informatie optimaliseren: aan de voorkant goed inregelen ('by design'), aanpassen op openbaarmaking en daarop sturen;
- Systemen/tooling, zoals search engine, anonimiseringstool, sjabloongenerator, maar ook verplicht aansluiten op het landelijke publicatieplatform PLOOI; deze laatste is inmiddels vervangen.

Via vier plateaus en 22 (deel)projecten wordt de implementatie van de Woo gerealiseerd en wordt daarover gerapporteerd. Vanuit het perspectief van de wet gezien zijn drie thema's dominant. Dat zijn

1. De actieve openbaarmaking (uit eigen beweging);
2. De passieve openbaarmaking (op verzoek);
3. Informatiehuishouding op orde als absolute randvoorwaarde om aan de wet te voldoen.

Deze dominante thema's zijn uitgewerkt langs de vier genoemde sporen. Voor 2024 en verder zijn belangrijke doelen de koppeling van de anonimiseringssoftware met ons Document management Systeem Edocs, de aanschaf van een zoekmachine (een zgn. 'search engine'), de implementatie van Ambtelijk Vakmanschap en het versterken van de formatie (communicatie, bestuursondersteuning, juristen, informatiebeheer en datagovernance). De aanschaf van technische hulpmiddelen alleen is niet voldoende. Uiteindelijk bepaalt de factor 'Mens' het succes van het programma. Een belangrijk bestuurlijk speerpunt is ook dat in 2024 de informatiebehoefte van de Flevolandse samenleving zelf opgehaald dient te worden om zo effectief, transparant en goed toegankelijk te worden. Daartoe zullen bestaande maatschappelijke netwerken die in het kader van het programma 'Bestuurlijke vernieuwing' al geactiveerd zijn gebruikt worden.

IV Financiële begroting

1 Overzicht baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten geeft een totaalinzicht in de financiële consequenties van het voorgenomen beleid. Het saldo van de baten en lasten van de programma's vormt het geraamde saldo exclusief reservemutaties. Vervolgens vinden er toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves plaats, waarna het geraamde resultaat 2024 (en latere jaren) zichtbaar wordt. De meerjarenbegroting 2024-2027 is structureel en reëel in evenwicht (zie paragraaf 1.3).

1.1 Financieel overzicht

Overzicht baten en lasten 2024

Het overzicht van baten en lasten is hieronder op programmaniveau weergegeven voor het begrotingsjaar 2024. De programma's zijn onderverdeeld naar programmaonderdelen, een specificatie hiervan vindt u terug in het programmaplan. De autorisatie door PS vindt plaats op het niveau van deze programmaonderdelen.

Tabel 1.1: Saldo van baten en lasten per programma

	Lasten 2024	Baten 2024	Saldo 2024
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	11.001	-832	10.169
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	28.052	-7.034	21.018
3 Bloeiende economie	13.032	-953	12.079
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	12.869	-372	12.497
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	13.452	-3.271	10.181
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	78.904	-2.810	76.094
7 Eigentijds bestuur	5.671	-27	5.644
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	76.726	-217.451	-140.725
Saldo	239.707	-232.751	6.956
Saldo reservemutaties	28.083	-35.039	-6.956
Geraamd resultaat	267.790	-267.790	0

x € 1.000

Detaillering baten en lasten in meerjarenperspectief

Tabel 1.2: Saldo van baten en lasten per programma meerjarig

Saldo lasten en baten per programma	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	9.626	11.819	10.169	9.416	9.479	9.429
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	18.413	29.880	21.018	23.195	13.367	13.082
3 Bloeiende economie	6.374	15.013	12.079	10.679	7.615	5.969
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	9.853	12.558	12.497	10.566	10.566	10.566
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	7.436	11.124	10.181	8.400	8.400	8.400
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	54.689	68.838	76.094	75.757	77.059	78.301
7 Eigentijds bestuur	1.752	5.962	5.644	5.578	5.341	5.348
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-141.317	-131.859	-140.725	-138.684	-133.732	-129.892
Saldo van baten en lasten	-33.175	23.335	6.956	4.906	-1.904	1.204
Stortingen in reserves	62.196	42.486	28.083	19.372	15.356	14.526
Onttrekkingen aan reserves	-41.575	-65.821	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
Saldo reservemutaties	20.621	-23.335	-6.956	-4.906	1.904	-1.204
Geraamd resultaat (- = overschot)	-12.554	0	0	0	0	0

x € 1.000

Tabel 1.3: Lasten per programma meerjarig

Lasten per programma	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	10.609	13.920	11.001	9.438	9.502	9.452
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	21.964	39.423	28.052	28.293	14.682	14.397
3 Bloeiende economie	8.260	17.870	13.032	11.886	8.270	6.327
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	10.606	12.937	12.869	10.605	10.605	10.605
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	10.383	15.330	13.452	12.048	11.413	11.585
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	63.744	78.756	78.904	78.567	79.869	81.111
7 Eigentijds bestuur	1.914	6.011	5.671	5.605	5.368	5.375
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	62.611	76.246	76.726	84.826	86.180	92.874
Lasten	190.091	260.491	239.707	241.267	225.888	231.725
Stortingen in reserves	62.196	42.486	28.083	19.372	15.356	14.526
Lasten inclusief toevoegingen reserves	252.287	302.978	267.790	260.639	241.244	246.252

x € 1.000

Tabel 1.4: Baten per programma meerjarig

Baten per programma	Rekening 2022	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	-983	-2.101	-832	-22	-22	-22
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	-3.552	-9.543	-7.034	-5.098	-1.316	-1.316
3 Bloeiende economie	-1.886	-2.857	-953	-1.207	-655	-357
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	-754	-378	-372	-38	-38	-38
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	-2.948	-4.206	-3.271	-3.648	-3.012	-3.184
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	-9.055	-9.918	-2.810	-2.810	-2.810	-2.810
7 Eigentijds bestuur	-163	-49	-27	-27	-27	-27
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-203.927	-208.104	-217.451	-223.510	-219.912	-222.766
Baten	-223.266	-237.157	-232.751	-236.361	-227.793	-230.522
Onttrekkingen aan reserves	-41.575	-65.821	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
Baten inclusief onttrekkingen reserves	-264.842	-302.978	-267.790	-260.639	-241.244	-246.252

x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen

Tabel 1.5: Algemene dekkingsmiddelen (baten)

	2022 Rekening	2023 Na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
a. Provinciefonds	-143.580	-149.441	-172.821	-178.360	-173.109	-175.750
b. Opcenten MRB	-55.586	-54.500	-40.400	-40.900	-43.800	-44.000
c. Dividend	-344	-267	-304	-304	-304	-304
d. Rente	-287	-1.043	-43	-43	-43	-43
Totaal	-199.797	-205.251	-213.568	-219.607	-217.256	-220.097

x €1.000

a. Provinciefonds

De uitkering uit het provinciefonds is een vrij besteedbare uitkering die alle provincies van het Rijk ontvangen. De hoogte van de uitkering wordt mede gebaseerd op de mogelijkheden die de provincies hebben om in eigen inkomsten (belastingen en vermogensinkomsten) te voorzien. De provinciefondsuitkering groeit of krimpt jaarlijks mee met de ontwikkeling van de rijksuitgaven (het zogenoemde 'samen de trap op en samen de trap af'-principe). Dit houdt in dat rijksombuigingen of -beleidsintensiveringen doorwerken in de hoogte van de provinciefondsuitkering. De in deze begroting geraamde uitkeringen voor 2024 en volgende jaren zijn gebaseerd op de 'Meicirculaire Provinciefonds 2023'.

b. Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

Op grond van de Provinciewet heft de provincie een opslag (opcenten) op de motorrijtuigenbelasting (MRB). Het Rijk stelt hiervoor jaarlijks de maximale hoogte vast. Daarbinnen bepaalt de provincie zelf het tarief. De begrotingsraming is gebaseerd op het voertuigenoverzicht per 1 juli 2023.

Omdat vanaf 2025 elektrische voertuigen belast zullen worden, zal de omvang van het belastbare voertuigenbestand toenemen. Naar aanleiding van besluitvorming bij de Perspectiefnota 2023-2026 heeft geen indexering over het jaar 2023 plaatsgevonden. Vanaf 2024 wordt rekening gehouden met een jaarlijkse indexering van 1%.

Meer informatie over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is opgenomen in de paragraaf 'Lokale heffingen'.

c. Dividend

De provincie ontvangt jaarlijks dividend als gevolg van een beperkt aandelenbezit. De dividenduitkeringen van de verbonden partijen over het boekjaar 2022 zijn bekend. Voor de jaren 2024-2027 wordt verondersteld dat die in lijn zullen liggen met de dividenduitkering over voorgaande jaren (exclusief incidentele extra dividenden).

d. Rente (saldo financieringsfunctie)

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit twee componenten:

- *rente provincie*: dit is rente die de provincie ontvangt op verstrekte leningen uit hoofde van de treasuryfunctie (aan gemeenten).
- *overige rentebaten*: dit is de rente die de provincie ontvangt op verstrekte overige langlopende leningen vanuit de publieke taak.

Zie voor meer informatie de paragraaf 'Financiering'.

Tabel 1.6: Saldo financieringsfunctie

	2022 Rekening	2023 Na wijziging	2024 Ontwerp	2025 Ontwerp	2026 Ontwerp	2027 Ontwerp
Rente provincie	-283	-1.034	-34	-34	-34	-34
Overige rentebaten	-4	-9	-9	-9	-9	-9
Totaal	-287	-1.043	-43	-43	-43	-43

x €1.000

Kosten van overhead

Provincie Flevoland verantwoordt alle apparaatskosten (personeel en materieel) op het programmaonderdeel 8.2 'Bedrijfsvoering'. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) moet in de financiële begroting een overzicht worden opgenomen van de geraamde kosten van de overhead. Dit betreft de totale apparaatskosten na aftrek van het personeel dat direct aan de taakvelden kan worden toegerekend. De provincie hanteert hiervoor de door de commissie BBV vastgestelde definitie. De kosten voor overhead zijn in tabel 1.7 gespecificeerd.

Tabel 1.7: Geraamde kosten overhead

	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal personeel en organisatie	50.844	51.131	49.418	49.480	49.466
Af: direct personeel	-22.755	-24.783	-23.953	-23.982	-23.976
Saldo personeel en organisatie indirect	28.089	26.348	25.465	25.497	25.490
Financiën, communicatie en jur. zaken	669	523	523	523	523
Facilitaire zaken	4.864	5.018	4.975	4.733	4.737
Informatievoorziening	6.002	5.234	5.196	5.172	5.172
Totale kosten overhead	39.624	37.123	36.160	35.925	35.922

x € 1.000

Tabel 1.8: Percentage personele overhead

	Begroting 2023 na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Personele lasten indirect (onderst) personeel	17.412	19.237	18.592	18.616	18.610
Personele lasten direct personeel	22.755	24.783	23.953	23.982	23.976
Personele overhead in %	43%	44%	44%	44%	44%

x € 1.000

Stelposten, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Tabel 1.9: Stelposten

	2023 Na wijziging	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Loon- en prijsontwikkeling	1.135	1.716	9.660	16.489	22.753
Vennootschapsbelasting	50	50	50	50	50
Onvoorziene uitgaven	140	140	140	140	140
Stelpost onzekerheden	1.200	800	1.200	1.600	2.000
Stelpost financiering	0	0	500	600	700
Stelpost nieuw beleid	7.043	6.479	8.021	3.477	3.403
Totaal	9.568	9.185	19.571	22.356	29.046

x €1.000

Loon- en prijsontwikkeling

In de begroting is een stelpost opgenomen die bedoeld is voor loon- en prijsstijgingen van salarissen voor provinciepersoneel, inkoop van goederen en diensten en het verstrekken van subsidies aan derden. Bij het opstellen van de Programmabegroting 2024 is een deel van de stelpost ingezet om de begroting en meerjarenramingen op het prijspeil 2024 te brengen. De stelpost is daarna weer meerjarig op niveau gebracht om toekomstige kostenstijgingen ten opzichte van 2024 (prijspeil meerjarenraming) te kunnen dekken. Hiervoor zijn wij uitgegaan van de prijsontwikkelingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan 2023 van het Centraal Planbureau alsmede actuele inzichten van de salarisontwikkelingen. Op basis van voorlopige informatie van het CPB, over de indexcijfers, verwachten wij dat het saldo van de stelpost nodig zal zijn voor verdere kostenstijgingen. Het verloop van de stelpost is in tabel 1.10 weergegeven.

Tabel 1.10: Inzet stelpost Loon- & prijsontwikkeling (L&P)

	2024	2025	2026	2027
Beginsaldo stelpost 'Loon- & prijsontwikkeling' (Programmabegroting 2023):	8.210	14.130	18.400	18.400
Bijstelling prijspeil 2024	650	2.580	5.080	11.340
Effecten Zomernota 2023	-950	-950	-950	-950
Saldo stelpost 'Loon- & prijsontwikkeling' na bijstelling en Zomernota 2023	7.910	15.760	22.530	28.790
Toegekend aan budgetten:				
- goederen en diensten	-3.003	-2.901	-2.921	-2.921
- subsidiebudgetten	-2.990	-2.986	-2.904	-2.924
- overige inzet voor begroting 2024	-201	-213	-216	-192
Stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling' begroting 2024	1.716	9.660	16.489	22.753

x € 1.000

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheden onderworpen aan vennootschapsbelasting, indien en voor zover zij ondernemingsactiviteiten uitvoeren en daarmee structurele overschotten behalen. Binnen provincie Flevoland is op dit moment één activiteit als belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting aangemerkt,

namelijk de participatie in Airport Garden City C.V. (OMALA). Er bestaat nog onzekerheid omtrent de hoogte van de over 2024 af te dragen vennootschapsbelasting, daarom is een stelpost opgenomen van € 0,05 mln.

Onvoorziene uitgaven

De post onvoorzien is bedoeld om in de loop van het jaar in te kunnen spelen op onvoorziene omstandigheden en nog enige flexibiliteit in de besteding van middelen te behouden.

Stelpost onzekerheden

Jaarlijks wordt in de begroting een stelpost 'Onzekerheden' opgenomen. De reden hiervoor is dat er in de programmabegroting rekenkundige aannames worden gedaan, die in de praktijk anders kunnen uitpakken c.q. tot tegenvallers kunnen leiden. Door hiervoor begrotingsruimte te reserveren wordt voorkomen dat dergelijke tegenvallers direct leiden tot een niet sluitende begroting. Het gaat vooral om aannames met betrekking tot de grote inkomstenstromen, zoals de provinciefondsuitkering en de opbrengst uit de opcenten MRB. De gedraglijn is dat bij de start van het begrotingsjaar een bedrag van € 0,8 mln. beschikbaar is op deze stelpost, welk bedrag jaarlijks oploopt met € 0,4 mln.

Stelpost financiering

Op basis van de cashflow prognose verwachten wij, in de planningshorizon van de begroting, externe financiering aan te moeten trekken. De omvang daarvan zal in de orde van grootte van € 35 mln. zijn. Dit leidt naar verwachting tot extra lasten (rente) in onze begroting vanaf 2025 (€ 0,5 mln.) tot en met 2027 (€ 0,7 mln.). Daarom is in deze begroting een stelpost voor de verwachte financieringslasten opgenomen.

Stelpost 'Nieuw Beleid' en vrije ruimte 'Brede Bestemmingsreserve'

De stelpost 'Nieuw Beleid' geeft de begrotingsruimte weer. Begrotingsmutaties waarvoor geen alternatieve financiële dekking aanwezig is, bijvoorbeeld naar aanleiding van autonome ontwikkelingen of het coalitieakkoord, worden conform vigerend beleid verrekend met deze stelpost. Tevens zijn in deze stelpost een aantal oormerken opgenomen. Dit betreft gereserveerde middelen voor onderwerpen waar eerst een nadere uitwerking of besluitvorming noodzakelijk is. Hieraan liggen (vooralsnog) geen concrete bestedingsverplichtingen ten grondslag, waardoor indien nodig alternatieve inzet van deze middelen mogelijk is. Het verloop van de stelpost 'Nieuw Beleid' is onderstaand op hoofdlijnen weergegeven, evenals de nog aanwezige oormerken. Daarnaast is (het verloop van) de vrije ruimte in de 'Brede Bestemmingsreserve' weergegeven.

Tabel 1.11a: Stelpost Nieuw Beleid

Verloopoverzicht stelpost 'Nieuw Beleid' en 'Brede Bestemmingsreserve'	2024	2025	2026	2027	BBR (vrije ruimte)
(-/- = verlaging stelpost)					
A. Initiële omvang					
Saldo op basis van begroting 2023	23.739	21.158	13.624	13.624	25.043
Economisch programma 2023-2028 (PS besluit 22 februari 2023)	-935	-935	-935	-935	0
Toekomstbestendige Rekenkamer (PS besluit 14 december 2022)	-45	-45	-45	-45	0
Doorontwikkeling Batavialand (PS besluit 25 januari 2023)	-300	-300	-300	-300	0
Impulsgelden weerbaarheid gemeenten (aanvulling uit Provinciefonds december 2022)	0	0	0	0	-200
Totaal initiële omvang	22.459	19.878	12.343	12.343	24.843

Verloopoverzicht stelpost 'Nieuw Beleid' en 'Brede Bestemmingsreserve'	2024	2025	2026	2027	BBR
B. Coalitieakkoord 2023-2027					
Inzet stelpost 'Nieuw Beleid' voor voorstellen Coalitieakkoord 2023-2027 (zie tabel 1.11d)	-9.670	-9.650	-7.750	-7.750	0
Eénmalige aanvulling BBR voor oormerken coalitieakkoord	-1.700	0	0	0	1.700
Inzet BBR voor calamiteitenfonds	0	0	0	0	-5.000
Geoomerkt in de BBR voor inzet van het coalitieakkoord (zie tabel 1.11e)	0	0	0	0	-19.850
Totaal inzet voor Coalitieakkoord 2023-2027 B	-11.370	-9.650	-7.750	-7.750	-23.150
C. Meerjarige effecten Zomernota 2023					
Krediet facilitair Snellaadpaal en Solarroof (7C zomernota)	-33	-33	-33	-33	0
Vergoeding Statenleden	-324	-324	-324	-324	0
SWUNG	-102	0	0	0	0
Totaal meerjarige effecten Zomernota 2023 C	-459	-357	-357	-357	0
D. Wijzigingen in begroting 2024 ten opzichte van kader					
Effecten Meicirculaire 2023, bestaand uit:	2.078	3.597	3.209	-94	0
- <i>Toename uitkering provinciefonds</i>	2.727	6.177	8.286	11.247	0
- <i>Benodigd voor loon- en prijscompensatie</i>	-649	-2.580	-5.077	-11.341	0
Actualisatie voertuigenoverzicht Opcenten MRB	750	-240	-700	-620	0
Vertrek Leaseplan	-3.400	-3.600	-3.700	-3.900	0
Actualisatie kapitaallasten	-131	-79	20	-595	0
Actualisatie stelpost 'Onzekerheden'	800	800	800	400	0
Actualisatie stelpost 'Financiering'	100	200	150	50	0
Actualisatie salarislasten	-422	950	724	738	0
Wachtgeldverplichting voormalige collegeleden (2019-2023)	-361	-314	-179	0	
Aangepaste dividend Afvalzorg NV 2024	25	25	25	25	0
Deltaplan Noordelijk Nederland - Lelylijn	-250	0	0	0	0
Kosten facilitair	-176	-176	-176	-176	0
OFGV Begroting 2024-2027 en 1e en 2e begrotingswijziging 2024	-115	-115	-115	-115	0
Provinciale Statenverkiezingen 2027	0	0	-74	-260	0
Oormerk Vernieuwend Initiatiefprijs, vrijval wegens programmering	-50	0	-50	0	0
Uitbreidingsvergoeding delegatiebesluit OV Almere (inwonergroei 2022)	-282	-282	-282	-282	0
Uitbreidingsvergoeding delegatiebesluit OV Almere (structureel effect Zomernota 2023)	-229	-229	-229	-229	0
Herdenken en vieren (programma en herdenkingsjaar 80 jaar Vrijheid)	-150	-50	-50	-50	0
Kabinet ondersteuning taken CdK	-50	-50	-50	-50	0

Verloopoverzicht stelpost 'Nieuw Beleid' en 'Brede Bestemmingsreserve'	2024	2025	2026	2027	BBR
Cateringkosten Statengriffie	-27	-27	-27	-27	0
Fractievergoedingen	-56	-56	-56	-56	0
Incidentele egalisatie 2027 via Algemene Reserve	-2.204	-2.204	0	4.408	0
Totaal wijzigingen in begroting 2024 D	-4.151	-1.850	-760	-833	0
Eindsaldo stelpost 'Nieuw beleid' A+B+C+D	6.479	8.021	3.477	3.403	1.693

x € 1.000

Tabel 1.11b: Resterende oormerken stelpost 'Nieuw beleid' en vrije ruimte

Specificatie stelposten en vrije ruimte	2024	2025	2026	2027
Saldo stelpost 'Nieuw beleid' A	6.479	8.021	3.477	3.403
A. Oormerken n.a.v. Coalitieakkoord 2019-2023:				
- Infrastructuur - Wegen (kapitaallasten)	0	0	1.000	452
- Infrastructuur - Fietspaden (kapitaallasten)	0	1.038	791	791
B. Overig				
- Structurele activiteiten Horizon (amendement G, PS 19 juli 2023)	600	600	600	600
- SWUNG (kap. last investering)	0	92	92	92
- Werelderfgoed Schokland	50	50	50	50
- Droogteschade (kapitaallasten)	0	0	168	168
- MSNF	0	0	0	1.250
Totaal geoormerkt B	650	1.779	2.701	3.403
Saldo vrije ruimte stelpost 'Nieuw beleid' A-B	5.829	6.242	776	0

x € 1.000

Tabel 1.11c: Resterende vrije ruimte in de stelpost 'Nieuw beleid' en de 'Brede Bestemmingsreserve'

Specificatie stelposten en vrije ruimte	Stelpost 'Nieuw beleid'				BBR
	2024	2025	2026	2027	2024
Saldo A	6.479	8.021	3.477	3.403	63.410
Totaal geoormerkt B	650	1.779	2.701	3.403	61.717
Saldo vrije ruimte A-B	5.829	6.242	776	0	1.693

x € 1.000

Tabel 1.11d: Voorstellen Coalitieakkoord 2023-2027 ten laste van stelpost 'Nieuw beleid'

Specificatie inzet voorstellen coalitieakkoord t.l.v. stelpost 'Nieuw beleid' (de nummering correspondeert met het coalitieakkoord)	2024	2025	2026	2027
A Infrastructuur 4 - Onderhoudsniveau wegen	1.500	1.500	1.500	1.500
A Infrastructuur 5 - Vervangingsinvesteringen (bruggen, sluizen, viaducten)	2.000	2.000	2.000	2.000
B Ruimtelijke ontwikkeling 4 - Omgevingswet en -visie	220	0	0	0
C Landbouw 7 - Landbouw Meerdere Smaken	1.000	1.000	0	0
C Natuur 4 - Programma Flevoland Natuurinclusief (invasieve exoten)	250	250	250	250
C Natuur 4 - Programma Flevoland Natuurinclusief (kwaliteit natuur)	500	500	0	0
C Water 2 - Bodem en water	0	0	400	400

Specificatie inzet voorstellen coalitieakkoord t.l.v. stelpost 'Nieuw beleid'	2024	2025	2026	2027
C Water 2 - Uitvoering waterprogramma	0	200	200	200
C Water 4 - Waterbalans	100	100	100	100
E Economie 12 - Voucherregeling Ondernemerschap	800	800	0	0
E Economie 2 - mkb-schakelteams	400	400	400	400
F Sport 1 - Sportbeleid	250	250	250	250
F Zorg en gezondheid 2 - Facilitering Zorgtafel	100	100	100	100
G Eigentijds Bestuur 1 - Participatie instrumentarium	250	250	250	250
G Eigentijds Bestuur 2 - Flevolands ombudsman	100	100	100	100
G Eigentijds Bestuur 6 - Monitor van Flevoland	150	150	150	150
G Eigentijds Bestuur 8 - Personele capaciteit	1.350	1.350	1.350	1.350
G Eigentijds Bestuur 9 - Capaciteit uitvoering coalitieakkoord	500	500	500	500
G Eigentijds Bestuur 9 - Bestuurskosten	200	200	200	200
Geprogrammeerd in de begroting	9.670	9.650	7.750	7.750

x € 1.000

Tabel 1.11e: Voorstellen Coalitieakkoord 2023-2027 geormerkt in de 'Brede Bestemmingsreserve'

Specificatie inzet Coalitieakkoord 2023-2027, geormerkt in de 'Brede Bestemmingsreserve' (-/- = verlaging stelpost)	BBR
Coalitieakkoord 2023-2027	
R009125 N50 Ramspol en Hattemerbroek	5.000
R009126 Bereikbaarheid dorpen en buitengebied	500
R009127 Innovatieve woningbouw	500
R009128 Actiever maatschappelijk grondbeleid	250
R009129 Aanjaagteams innovatieve woningbouw	250
R009130 Flevolandse landbouwvisie	250
R009131 Legalisering PAS-melders (emissieruimte)	1.000
R009132 Agrarisch natuurbeheer	1.000
R009133 Evaluatie beleid Oostvaarderplassen	100
R009134 Bodemdaling	2.000
R009135 Onderzoek capaciteit waterberging	150
R009136 Pilot oppervlaktewater IJsselmeer	250
R009137 Zon op land	1.000
R009138 Energiemix en alternatieve energiebronnen	500
R009139 Voorzieningen voor elektrificatie	500
R009140 Provinciaal klimaatplan	100
R009141 Evaluatie Horizon	100
R009142 Ontwikkelruimte ondernemers	100
R009143 Analyse economisch profiel	250
R009144 Beleefbaarh. en toegankelijkh. natuur	2.000
R009145 Evaluatie Flever	50
R009146 Versterking zorglandschap	600
R009147 Voedselonderwijs	400
R009148 Jubileumjaar	500
R009149 Financiële ruimte initiatieven PS	2.500
Totaal geormerkt in de BBR	19.850

x € 1.000

1.2 Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd

De baten, lasten en financiële positie voor de periode 2024-2027 zijn geraamd op basis van de grondslagen in tabel 1.12.

Tabel 1.12: Rekenvariabelen

	2024	2025	2026	2027
Loon- en prijsontwikkelingen (bron: CEP):				
* Goederen en diensten (inkoop), investeringen	5,9%	3,9%	1,6%	1,6%
* Subsidies (instellingen) o.b.v. gemiddelden	4,3%	4,4%	4,1%	3,5%
* Salarissen	3,5%	4,7%	5,4%	4,5%
Rente (gemiddelden):				
* Uitzettingen (schatkistbankieren)	3,4%	3,4%	3,4%	3,4%
* Uitzettingen (leningen gemeenten)	0,5%	0,4%	0%	0%
* Uitzettingen (leningen uit publieke taak)	0,6%	0%	0%	0%
Overige:				
* Indexering MRB	1%	1%	1%	1%
* Voertuigbestand voor MRB	Juli 2023	Juli 2023	Juli 2023	Juli 2023
* Circulaire provinciefonds	Mei 2023	Mei 2023	Mei 2023	Mei 2023

De loon- en prijsontwikkelingen zijn gebaseerd op het Centraal Economisch Plan (CEP) 2023 van het Centraal Planbureau (CPB). De ramingen voor de jaren 2024-2027 zijn gebaseerd op het veronderstelde prijspeil van 2024 en voor de salarissen op de CAO 2022-2023. Voor prijsstijgingen in latere jaren is een stelpost 'Loon- en prijsontwikkelingen' opgenomen.

1.3 Incidentele baten en lasten

Om te bepalen of er in de begroting en meerjarenraming sprake is van een structureel evenwicht dient op grond van het BBV (art. 19) inzichtelijk gemaakt te worden welke incidentele baten en lasten de begroting bevat. Incidentele baten en lasten betreffen posten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden en dus een tijdelijk karakter hebben. Onttrekkingen aan en stortingen in reserves hebben op grond van het BBV in principe een incidenteel karakter, tenzij deze reserves zijn ingesteld om een egaliserende werking te hebben op het gebied van investeringen en reguliere provinciale taken. Onderstaand is het overzicht voor 2024 opgenomen. Een nadere detaillering van de incidentele baten en lasten, alsmede het meerjarenoverzicht, is opgenomen in bijlage D van deze programmabegroting.

Tabel 1.13: Incidentele baten en lasten

	Incidenteel 2024	Structureel 2024	Totaal 2024
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	-800	-32	-832
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	-4.681	-2.353	-7.034
3 Bloeiende economie	-596	-357	-953
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	-333	-38	-372
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	-2.757	-514	-3.271
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	0	-2.810	-2.810
7 Eigentijds bestuur	0	-27	-27
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-1.538	-215.913	-217.451
Totaal baten	-10.704	-222.046	-232.751

	Incidenteel 2024	Structureel 2024	Totaal 2024
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	906	10.095	11.001
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	9.821	18.231	28.052
3 Bloeiende economie	7.502	5.530	13.032
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	2.300	10.569	12.869
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	3.702	9.749	13.452
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	4.056	74.848	78.904
7 Eigentijds bestuur	0	5.671	5.671
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-32	76.758	76.726
Totaal lasten	28.255	211.452	239.707
Totaal saldo van lasten en baten	17.550	-10.594	6.956
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-9.167	2.211	-6.956
Geraamd resultaat	8.383	-8.383	0

x € 1.000

Op basis van onderstaande tabel kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een structureel positief begrotingssaldo en de meerjarenraming dus structureel in evenwicht is. Het overschot op de structurele middelen wordt ingezet ter dekking van de incidentele lasten.

Tabel 1.13b: Presentatie van het structureel begrotingssaldo (cf. BBV)

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo van baten en lasten (tabel 1.2)	6.956	4.906	-1.904	1.204
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves (tabel 1.2)	-6.956	-4.906	1.904	-1.204
Geraamd resultaat	0	0	0	0
Waarvan incidentele baten en lasten (bijlage D)	8.383	7.549	8.608	4.682
Structureel begrotingssaldo (- = tekort)	8.383	7.549	8.608	4.682

x € 1.000

2 Uiteenzetting financiële positie

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop het financiële begrotingsresultaat 2024 tot stand is gekomen. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk meer gedetailleerd ingegaan op een aantal specifieke onderdelen, waaronder hetgeen is voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). Het op grond van het BBV voorgeschreven overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld is opgenomen in bijlage C van deze programmabegroting.

2.1 Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2024

De basis voor de Programmabegroting 2024 is het financieel kader, bestaande uit de tot en met de peildatum van de begroting (19 juli 2023) vastgestelde begrotingswijzigingen. In 2023 hebben er geen algemene beschouwingen op basis van de perspectiefnota plaatsgevonden. Autonome ontwikkelingen zijn in deze begroting zichtbaar verwerkt en van een nadere toelichting voorzien (indien > 100.000). Dit betreft onder andere de actualisatie van de ramingen voor de uitkering provinciefonds en opcenten MRB. Daarnaast zijn de structurele financiële effecten van het Coalitieakkoord 2023-2027 in deze begroting verwerkt. Conform vigerend beleid zijn begrotingsmutaties die ten laste of ten gunste van de begrotingsruimte komen verrekend met de stelpost 'Nieuw Beleid'.

Nieuwe inzichten 2024-2027

De volgende nieuwe inzichten zijn verwerkt in de begroting:

Autonome ontwikkelingen

Het is gebruikelijk dat in de perspectiefnota het financieel perspectief voor de eerstvolgende begroting wordt geschetst. Hierin worden onder andere autonome ontwikkelingen verwerkt, bijvoorbeeld de actualisatie van het Provinciefonds op basis van de laatste circulaire en de bijstelling van de opcenten MRB op basis van een actueel voertuigbestand. Daarnaast kunnen autonome ontwikkelingen zijn opgenomen die bijvoorbeeld het gevolg van zijn van wijzigingen in kasritmen van grote projecten of onvermijdelijke lasten als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving. Deze perspectiefnota vormt dan de basis voor de later dat jaar op te stellen programmabegroting.

In 2023 is besloten geen perspectiefnota op te stellen (mede naar aanleiding van de recente verkiezingen). De autonome ontwikkelingen, die normaliter dus in de perspectiefnota en daarmee het financieel kader verwerkt zouden zijn, zijn daarom nu in deze begroting verwerkt. Zie hiervoor de verschillenanalyses (onderdeel 'middelen') van de desbetreffende programmaonderdelen, waar de verschillen > € 100.000 van een nadere toelichting zijn voorzien. Het totale effect van deze mutaties op het begrotingssaldo 2024 bedraagt € 4,2 mln. nadelig (zie detail verloopoverzicht van de stelpost 'Nieuw Beleid' in hoofdstuk 1.1).

Coalitieakkoord 2023-2027

Na de Statenverkiezingen van maart 2023 heeft zich een nieuwe coalitie gevormd. In het Coalitieakkoord 2024-2027 zijn de ambities voor de komende bestuursperiode verwoord. De structuur van deze begroting is aangepast op het nieuwe coalitieakkoord, hetgeen resulteert in 9 programma's. Tevens zijn de indicatoren, doelen en activiteiten hierop aangepast. De structurele mutaties uit het coalitieakkoord zijn verwerkt in deze begroting. Een aantal van deze onderwerpen behoeven nog nadere uitwerking en/of besluitvorming en zijn daarom vooralsnog geoormerkt in de stelpost 'Nieuw Beleid' opgenomen. Zie voor deze mutaties de verschillenanalyses (onderdeel 'middelen') van de desbetreffende programmaonderdelen, waar de verschillen > € 100.000 van een nadere toelichting zijn voorzien. Het totale effect van deze mutaties op het begrotingssaldo 2024 bedraagt € 9,7 mln. nadelig (zie detail verloopoverzicht 'Nieuw Beleid' in hoofdstuk 1.1).

De incidentele mutaties waarvoor reeds bestaande dekking aanwezig is, zijn verwerkt door middel van een oormerk in de desbetreffende bestemmingsreserves. De overige voorstellen zullen bij de eerstvolgende perspectiefnota worden betrokken, dan wel via een separaat Statenvoorstel worden voorgelegd.

Begrotingseffecten nieuwe inzichten

In paragraaf 1.1 is een totaaloverzicht opgenomen van het verloop van de stelpost 'Nieuw Beleid'. Deze stelpost is gewijzigd als gevolg van het verwerken van autonome ontwikkelingen en de structurele mutaties uit het coalitieakkoord (zie hiervoor). Daarnaast zijn er ontwikkelingen en nieuwe inzichten die zijn ontstaan bij het opstellen van de Programmabegroting 2024. Voor zover deze geen relatie hebben met bestaande reserves zijn deze van invloed op het financieel perspectief. Dit zijn in de meeste gevallen effecten die voortvloeien uit bestaand beleid en van technische aard zijn, maar die wel effect hebben op de begrotingsruimte en/of aanwezige stelposten. Deze mutaties zijn bij de verschillenanalyse van de desbetreffende programmaonderdelen van een toelichting voorzien (indien > € 100.000). De niet resultaat neutrale begrotingsmutaties zijn daarbij conform vigerend beleid ten laste of ten gunste van de stelpost 'Nieuw Beleid' gebracht. Per saldo is het effect van deze begrotingsmutaties nihil.

Eindbeeld

Op basis van de hiervoor genoemde ontwikkelingen kan worden geconcludeerd dat we een sluitende Programmabegroting 2024 kunnen presenteren. Ook de Meerjarenraming 2025-2026 is sluitend. Vanaf het jaar 2027 wordt een tekort verwacht. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door gewijzigde financieringssysteem van het provinciefonds (alleen nog loon- en prijscompensatie) en het vertrek van het hoofdkantoor van een grote autoleasemaatschappij uit de provincie.

2.2 Geprognosticeerde begin- en eindbalans

Op basis van de begrote ontwikkelingen in de investeringen, voorzieningen en reserves is op voorschrift van het BBV onderstaande geprognosticeerde meerjaren balans opgenomen.

Tabel 1.14: Geprognosticeerde balans (meerjarig)

Balans	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Materiële vaste activa	264.344	305.200	323.011	377.167	423.925	480.637
Financiële vaste activa	26.081	23.782	21.482	19.182	18.682	18.682
Vlottende activa	132.860	45.649	17.203	0	0	0
Balanstotaal activa	423.285	374.631	361.696	396.349	442.607	499.319
Algemene reserve	26.380	25.436	32.787	35.137	35.284	31.232
Bestemmingsreserves	296.653	274.259	259.953	252.696	254.454	257.302
Voorzieningen	24.324	10.607	10.603	11.746	12.348	12.003
Langlopende schulden	0	0	377	22.937	46.529	70.695
Vlottende passiva	75.929	64.329	57.976	73.833	93.992	128.087
Balanstotaal passiva	423.286	374.631	361.696	396.349	442.607	499.319

x € 1.000

Als gevolg van de grote investeringsprojecten in de komende jaren neemt de (boek)waarde van de materiële vaste activa de komende jaren toe. De financiële vaste activa nemen af overeenkomstig het aflossingsschema van de desbetreffende leningen. De vlottende activa nemen sterk af, voornamelijk als gevolg van de liquiditeiten die worden ingezet voor de financiering van de investeringen. De reserves nemen vanaf 2026 toe als gevolg van lagere onttrekkingen aan onder andere de 'Brede Bestemmingsreserve'. In de geprognosticeerde balans is rekening gehouden met toekomstige externe financiering. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de paragraaf 'Financiering' in deze begroting. De (vlottende) passiva nemen toe als gevolg van de toegenomen investeringen (zie hiervoor de toelichting in de paragraaf 'Lokale heffingen').

2.3 Bijdrage EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de collectieve sector (Rijk, mede-overheden en sociale fondsen). Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waarmee gemeenten en provincies werken. Het verschil zit onder meer in een andere behandeling van investeringen, afschrijvingen en voorzieningen. Voor de berekening van het EMU-saldo wordt mede gebruik gemaakt van de geprognosticeerde balans, welke is opgenomen in paragraaf 2.2. Over de hoogte van het EMU-tekort zijn binnen Europa afspraken gemaakt. De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. Deze wet moet de begrotingsdiscipline op nationaal en decentraal niveau waarborgen.

Referentiewaarde EMU-saldo

Het aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo is macro genormeerd. De Rijksoverheid maakt daarover afspraken met het IPO, de VNG en het UvW. De afspraak is gemaakt dat de ruimte in het EMU-saldo voor de decentrale overheden tezamen vanaf 2023 jaarlijks (maximaal) - 0,4% van het BBP bedraagt. Voor het jaar 2023 bedroeg het aandeel van de provincies daarbinnen - 0,08% (van het BBP). Voor het jaar 2024 is deze EMU-tekortruimte (vooralsnog) niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, waardoor voor 2024 geen referentiewaarde op het niveau van de provincie(s) beschikbaar is.

Tabel 1.15: EMU-saldo

	Rekening 2022	Ontwerp 2023	2024	2025	2026	2027
exploitatiesaldo voor mutaties reserves (- = tekort)	33.175	-8.066	-6.956	-4.906	1.904	-1.204
+ afschrijvingen t.l.v. exploitatie	6.582	7.554	9.395	10.197	10.885	12.576
+ dotaties aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	11.119	11.456	12.399	12.399	12.399	12.399
- investeringen vaste activa	-84.874	-59.303	-27.253	-67.755	-60.893	-73.039
+ bijdragen van derden in investeringen	28.964	33.666	47	3.402	3.251	3.751
- betalingen t.l.v. voorzieningen	-16.441	-12.421	-12.599	-11.452	-11.993	-12.940
Bijdrage aan EMU-saldo (- =tekortverhogend)	-21.475	-27.115	-24.967	-58.115	-44.447	-58.457

x € 1.000

2.4 Jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen

Het BBV schrijft voor dat inzage wordt gegeven in jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, waarvoor geen voorziening is getroffen. Met de invoering van het Individueel Keuze Budget (IKB) in 2015 is deze jaarlijks terugkerende verplichting (onder andere vakantiegeld) niet meer aan de orde. De kosten en de uitgaven vallen in hetzelfde begrotingsjaar en zijn opgenomen in programmaonderdeel 8.2 'Bedrijfsvoering'. Hieronder vallen ook de kosten die samenhangen met het persoonlijk opleidingsbudget (POB) van de medewerkers, op basis van de vorig jaar gesloten cao. In afstemming met de accountant worden deze kosten toegerekend aan het jaar waarin de desbetreffende opleiding daadwerkelijk is genoten (er wordt geen voorziening getroffen voor eventueel opgebouwde opleidingsrechten). Gezien de mogelijkheid voor medewerkers tot het opbouwen van een spaarverlof zonder vervaltermijn is voor deze verplichting met ingang van 2017 wel een voorziening getroffen, ter hoogte van het per balansdatum gespaarde verlofsaldo (zonder vervaltermijn), zie hiervoor ook bijlage B 'Overzicht reserves en voorzieningen'.

2.5 Investerings in vaste activa

Onderstaande tabel geeft meerjarig inzicht in de boekwaarde van de vaste activa op 31 december van het betreffende jaar.

Tabel 1.16: Boekwaarde vaste activa (meerjarig)

	2023	2024	2025	2026	2027
Materiële vaste activa					
1. Investerings met maatschappelijk nut					
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken:					
a. Verhardingen (wegen, fietspaden, etc.)	228.327	247.681	281.511	299.897	335.389
b. Kunstwerken (bruggen, sluizen, etc.)	42.274	41.566	41.048	39.936	38.825
c. Openbare verlichting	3.521	4.234	4.252	9.673	9.557
d. Gronden en terreinen	2.167	2.040	1.913	1.786	1.659
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	276.290	295.521	328.724	351.292	385.429
2. Investerings met economisch nut					
Bedrijfsgebouwen:					
a. Provinciehuis	5.867	5.211	4.555	4.141	3.727
b. Innovatiepaviljoen Floriade	3.252	3.136	3.020	2.903	2.787
c. Nieuwland Erfgoedcentrum	2.618	2.607	2.597	2.586	2.575
d. steunpunten	667	617	566	516	466
Machines, apparaten en installaties	8.433	7.310	6.246	7.224	6.002
Grond-, weg en waterbouw					
a. gronden en terreinen	14.114	14.084	36.241	59.430	83.193
voorziening gronden en terreinen	-6.322	-5.742	-5.027	-4.392	-3.745
b. onderhanden werk	0	0	0	0	0
Overige materiële vaste activa	281	268	247	225	204
Totaal investeringen met economisch nut	28.910	27.491	48.443	72.633	95.208
Totaal materiële vaste activa	305.200	323.011	377.167	423.925	480.637
Financiële vaste activa					
Kapitaalverstrekkingen aan:					
a. Deelnemingen	8.127	8.127	8.127	8.127	8.127
b. Overige verbonden partijen	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Leningen aan:					
a. openbare lichamen - art. 1a Wet fido	5.100	2.800	500	0	0
b. deelnemingen	277	277	277	277	277
c. overige verbonden partijen	10.095	10.095	10.095	10.095	10.095
d. voorzieningen oninbare leningen	-845	-845	-845	-845	-845
Overige langlopende leningen	27	27	27	27	27
Totaal financiële vaste activa	23.782	21.482	19.182	18.682	18.682
Totaal vaste activa	328.982	344.493	396.349	442.607	499.319

x€ 1.000

De boekwaarde wordt beïnvloed door vermeerderingen en verminderingsen. De vermeerderingen bestaan uit de (vervangings-)investeringen. De verminderingsen bestaan hoofdzakelijk uit afschrijvingen, verkoop van activa (bijvoorbeeld grond) en ontvangen aflossingen op verstrekte leningen.

Tabel 1.17: Overzicht per product van vermeerderingen en verminderingen vaste activa

	Vermeer- deringen 2024	Vermin- deringen 2024	Vermeer- deringen 2025	Vermin- deringen 2025	Vermeer- deringen 2026	Vermin- deringen 2026	Vermeer- deringen 2027	Vermin- deringen 2027
3.2.3 Noordelijk Flevoland	420	47	25.811	3.251	26.843	3.251	27.917	3.751
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	13.321	0	31.284	151	14.877	0	40.107	0
6.3.2 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	13.358	0	10.550	0	17.130	0	4.711	0
8.1.1 Algemene dekkingsmiddelen	0	2.300	0	2.300	0	500	0	0
8.2.3 Facilitaire zaken	54	0	10	0	44	0	204	0
8.2.4 Informatie-voorziening	100	0	100	0	2.000	0	100	0
Subtotaal mutaties	27.253	2.347	67.755	5.702	60.893	3.751	73.039	3.751
Afschrijvingslasten		9.395		10.197		10.885		12.576
Totaal	27.253	11.742	67.755	15.899	60.893	14.636	73.039	16.327

x € 1.000

2.6 Financiering

Gezien de financiële positie van de provincie worden er op dit moment geen middelen geleend om de uitgaven en investeringen te financieren. Wel worden overtollige middelen uitgeleend conform het vastgestelde treasurybeleid. Op basis van de cashflow prognose verwachten wij, in de planningshorizon van de begroting, externe financiering aan te moeten trekken (zie hiervoor 'Stelposten' in het onderdeel 'Overzicht baten en lasten' van onderdeel IV van de programmabegroting). In de paragraaf 'Financiering' (onderdeel III van de programmabegroting) zijn het beleid en de verwachtingen ten aanzien van de renteontwikkeling en liquiditeitsomvang uiteengezet.

2.7 Reserves en voorzieningen

In 2024 dalen de reserves per saldo met circa € 7,0 mln. Tegenover een totale toevoeging van € 28,1 mln. staan onttrekkingen van € 35 mln. In 2024 neemt de omvang van de voorzieningen licht af met circa € 0,2 mln.

Bij de voorzieningen gaan de vermeerderingen via de exploitatie (lasten in het begrotingsjaar), de verminderingen (bestedingen) vinden rechtstreeks ten laste van de voorzieningen plaats en lopen dus niet via de begroting van baten en lasten. Bij het vormen van de voorziening wordt namelijk al de besteding ervan in latere jaren geautoriseerd. De voornaamste toevoegingen en onttrekkingen hangen samen met (de egalisatie van kosten van) het niet jaarlijks onderhoud.

In de hiernavolgende tabel zijn de mutaties in de reserves en voorzieningen op hoofdlijnen weergegeven. Voor nadere informatie over het doel van de diverse reserves en voorzieningen wordt verwezen naar bijlage B 'Overzicht reserves en voorzieningen'. Hierin is ook een detaillering van de mutatie per afzonderlijke reserve en voorziening opgenomen, alsmede de resterende oormerken. Deze bijlage is gebaseerd op de vigerende 'Nota Reserves en Voorzieningen 2020-2023' en nadien genomen separate besluiten. De aanpassing van de mutaties in de reserve ten opzichte van het financieel kader zijn terug te vinden het programmaonderdeel 9.1 'Reserves'.

Tabel 1.18: Verloopstaat reserves

	Begrote stand 1/1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk
A001 Algemene reserve	25.436	7.560	-210	32.787	16.166
Totaal Algemene reserve	25.436	7.560	-210	32.787	16.166
Bestemmingsreserve					
B008 Monumentenzorg	1.647	324	0	1.971	1.031
B009 Brede Bestemmingsreserve	69.443	3.453	-8.071	64.825	61.632
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	718	1.000	-1.100	618	0
B029 Bodem	1.133	0	-465	668	525
B032 Nieuwe Natuur	4.007	0	-2.500	1.507	0
B035 Almere 2.0	223	6.700	-6.750	173	0
B045 Regiodeal Noordelijk Flevoland	2.742	0	-1.508	1.233	1.233
B046 Fonds Culturele ontwikkeling	1.648	33	-1.372	310	0
B052 GLB	8.180	654	0	8.834	0
Totaal bestemmingsreserves	89.741	12.163	-21.765	80.138	64.421
Uitvoeringsreserve					
B011 Sport	143	0	0	143	0
B016 Zuiderzeelijngelden	7.092	0	-3.605	3.487	3.487
B027 POP	6.016	500	-2.670	3.846	0
B031 Cofinanciering EU-projecten 2014-2020	2.602	900	-900	2.602	0
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.402	0	-925	477	0
B044 Duurzame energie	1.170	0	-6	1.164	848
B047 Krachtige Samenleving	447	0	-445	2	0
B048 Vitaal Platteland	699	0	0	699	0
B050 Flevoland Natuurinclusief	1.823	2.000	-1.765	2.058	0
Totaal uitvoeringsreserves	21.394	3.400	-10.316	14.479	4.335
Egalisatiereserve					
B003 Personeel	4.575	921	-363	5.133	0
B017 Technische bijstand Europa	471	0	-65	406	0
B033 Activering vervangingsinvesteringen	18.764	607	-1.353	18.019	0
B036 Jaarlijks onderhoud infrastructuur	750	0	0	750	0
B037 Mobiliteit	115.244	2.581	0	117.825	13.162
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	8.535	850	-665	8.720	0
B043 Economisch Programma	12.337	0	-302	12.034	10.573
B049 Informatiestrategie	148	0	0	148	0
B051 Afschrijvingslasten Batavialand	2.300	0	0	2.300	0
Totaal egalisatiereserves	163.125	4.959	-2.748	165.336	23.735
Totaal reserves	299.696	28.083	-35.039	292.740	108.657

x € 1.000

Tabel 1.19: Verloopstaat voorzieningen

	Begrote stand 1/1	storting	onttrekking	Stand 31/12
V005 Grondwaterbeheer	473	0	0	473
V011 NJO provinciehuis	2.168	551	-770	1.950
V015 Pensioen (oud) leden GS	6.211	305	-348	6.167
V025 NJO Infrastructuur	486	11.335	-11.134	687
V043 NJO Vestigingen	264	104	-90	278
V044 NJO NLE	140	104	-61	183
V047 Spaarverlof	698	0	0	698
V051 NJO Flevokust Haven	167	0	0	167
Subtotaal Voorzieningen Passiva	10.607	12.399	-12.403	10.603
V035 Oninbare vorderingen	55	0	0	55
V037 Oninbare leningen	845	0	0	845
V048 Duurz. waardeverm. Flevokust Haven	6.697	0	-196	6.501
Subtotaal Voorzieningen Activa	7.597	0	-196	7.402
Totaal Voorzieningen	18.204	12.399	-12.599	18.005

x € 1.000

Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het beleid ten aanzien van de vorming en besteding van reserves en voorzieningen is vastgelegd in de 'Nota Reserves & Voorzieningen 2020-2023' (PS van 13 november 2019). Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan PS. Dit houdt in dat eerst een voorstel aan PS dient te worden voorgelegd, alvorens verplichtingen ten laste van reserves mogen worden aangegaan. Daarnaast is besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor de uitvoeringsreserves en de egalisatiereserves bij GS neer te leggen om de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie te vergroten. De besteding van deze reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die PS daarvoor hebben vastgelegd. De hiermee verband houdende gemandateerde begrotingswijzigingen worden via de reguliere procedure ter kennisneming aan PS aangeboden.

Bijlagen

Aanvaarde moties en amendementen

In het voorjaar 2023 hebben geen algemene beschouwingen plaatsgevonden en zijn er naar aanleiding daarvan dan ook geen moties en amendementen aangenomen die verwerking in de Programmabegroting 2024 behoeven. Autonome ontwikkelingen en wijzigingen die voortvloeien uit het Coalitieakkoord 2023-2027 zijn waar van toepassing zichtbaar verwerkt in deze begroting. Een totaaloverzicht van de verwerkingswijze van het Coalitieakkoord 2023-2027 is opgenomen in tabel 1.11 van onderdeel IV 'Financiële begroting' van deze begroting.

B. Overzicht reserves en voorzieningen

Reserves		2022						2023			2024			2025			2026			2027		
Code	Omschrijving	Stand 1/1	Storting	Onttrek-king	Stand 31/12	Oormerk	Resultaat 2022	Storting	Onttrek-king	Stand 31/12	Storting	Onttrek-king	Stand 31/12	Storting	Onttrek-king	Stand 31/12	Storting	Onttrek-king	Stand 31/12	Storting	Onttrek-king	Stand 31/12
A001	Algemene reserve	30.493	356	-4.470	26.380	7.891	9.935	356	-11.235	25.436	7.560	-210	32.787	2.560	-210	35.137	356	-210	35.284	356	-4.408	31.232
B003	Personeel	5.198	1.479	-2.376	4.302	0	0	900	-627	4.575	921	-363	5.133	921	-345	5.709	921	-345	6.285	921	-345	6.860
B008	Monumentenzorg	996	327	0	1.323	1.031	0	324	0	1.647	324	0	1.971	324	0	2.294	324	0	2.618	324	0	2.942
B009	Brede Bestemmingsreserve	66.477	25.797	-15.433	76.840	48.344	2.356	9.653	-19.405	69.443	3.453	-8.071	64.825	1.753	-5.529	61.049	1.753	-285	62.516	1.753	0	64.269
B011	Sportaccommodaties /-evenementen	407	0	-354	53	0	90	0	0	143	0	0	143	0	0	143	0	0	143	0	0	143
B016	Zuiderzeelijngelden	11.621	0	-279	11.342	11.342	0	0	-4.250	7.092	0	-3.605	3.487	0	-3.350	137	0	-1.453	-1.315	0	0	-1.315
B017	Technische bijstand Europa	647	39	0	686	0	0	0	-215	471	0	-65	406	0	-65	341	0	0	341	0	0	341
B025	Procesgeld gebiedsontwikkeling	1.626	900	-1.307	1.218	0	0	900	-1.400	718	1.000	-1.100	618	1.000	-1.100	518	1.000	-1.100	418	1.000	-1.100	318
B027	p-MJP / POP	9.594	1.880	-1.925	9.548	2.699	0	500	-4.032	6.016	500	-2.670	3.846	0	-2.469	1.377	0	0	1.377	0	0	1.377
B029	Bodem	1.891	0	-308	1.583	1.440	0	0	-450	1.133	0	-465	668	0	0	668	0	0	668	0	0	668
B030	Egalisatie gladheidsbestrijding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B031	Cofinanciering EU-projecten 14-20	2.294	900	-592	2.602	0	0	900	-900	2.602	900	-900	2.602	900	-900	2.602	900	-900	2.602	900	-900	2.602
B032	Nieuwe Natuur	5.878	0	-121	5.757	0	0	0	-1.750	4.007	0	-2.500	1.507	0	0	1.507	0	0	1.507	0	0	1.507
B033	Activering vervangingsinvesteringen	13.278	4.967	0	18.245	0	0	0	519	18.764	607	-1.353	18.019	440	-1.653	16.806	701	-2.095	15.411	192	-2.095	13.507
B035	Almere 2.0	323	6.700	-6.750	273	0	0	6.700	-6.750	223	6.700	-6.750	173	6.700	-6.700	173	6.700	-6.700	173	6.700	-6.700	173
B036	Jaarlijks onderhoud infrastructuur	750	0	0	750	0	0	0	0	750	0	0	750	0	0	750	0	0	750	0	0	750
B037	Mobiliteit	102.487	11.137	0	113.624	14.662	0	1.620	0	115.244	2.581	0	117.825	3.238	0	121.063	1.165	0	122.228	844	0	123.071
B038	Beheer en ontwikkeling natuur	11.294	1.498	-620	12.172	4.686	0	470	-4.107	8.535	850	-665	8.720	850	-30	9.540	850	0	10.390	850	0	11.240
B039	Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B040	Doorgeschoven activiteiten	1.001	1.376	-547	1.829	1.484	24	225	-676	1.402	0	-925	477	0	0	477	0	0	477	0	0	477
B043	Economisch programma	8.106	1.966	-1.998	8.074	4.877	0	6.950	-2.687	12.337	0	-302	12.034	0	-51	11.983	0	-19	11.964	0	-19	11.945
B044	Duurzame energie	2.217	729	-891	2.055	1.764	0	0	-885	1.170	0	-6	1.164	0	0	1.164	0	0	1.164	0	0	1.164
B045	Regiodeal Noordelijk Flevoland	4.092	0	-34	4.059	4.059	0	0	-1.318	2.742	0	-1.508	1.233	0	-691	542	0	-344	198	0	-162	36
B046	Artistieke Experimenten	2.243	848	-107	2.984	410	150	33	-1.519	1.648	33	-1.372	310	33	0	343	33	0	376	33	0	409
B047	Krachtige Samenleving	1.267	350	-670	947	0	0	375	-875	447	0	-445	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2
B048	Vitaal Platteland	1.867	0	-233	1.634	0	0	0	-935	699	0	0	699	0	0	699	0	0	699	0	0	699
B049	Informatiestrategie	1.160	848	-1.860	148	0	0	0	0	148	0	0	148	0	0	148	0	0	148	0	0	148
B050	Flevoland Natuurinclusief	2.650	100	-702	2.048	0	0	2.100	-2.325	1.823	2.000	-1.765	2.058	0	-1.185	873	0	0	873	0	0	873
B051	Afschrijvingslasten Batavialand	0	0	0	0	0	0	2.300	0	2.300	0	0	2.300	0	0	2.300	0	0	2.300	0	0	2.300
B052	GLB	0	0	0	0	0	0	8.180	0	8.180	654	0	8.834	654	0	9.487	654	0	10.141	654	0	10.795
Totaal Reserves		289.857	62.197	-41.577	310.476	104.689	12.555	42.486	-65.821	299.696	28.083	-35.039	292.740	19.372	-24.278	287.834	15.356	-13.451	289.738	14.526	-15.730	288.534

Meerjarig verloop reserves en voorzieningen

Eens in de 4 jaar wordt een nota reserves en voorzieningen uitgebracht, waarin het beleid wordt uiteengezet. In deze begroting is uitgegaan van de 'Nota Reserves en voorzieningen 2020-2023' die in december 2020 is vastgesteld. Voor alle bestemmingsreserves geldt dat het saldo van de reserve beschikbaar is voor de benoemde bestedingsdoelen. Voor een deel zijn de hierin opgenomen middelen reeds geoormerkt voor specifieke activiteiten. In deze bijlage is van iedere reserve en voorziening een detailoverzicht van het verloop in 2024 weergegeven, inclusief eventuele resterende oormerken per peildatum 31 december 2024. Dit betreft een moment opname, voor veel van deze oormerken is ook na 2024 reeds een onttrekking/besteding in de begroting opgenomen.

Reserves

Algemene reserve (NR: A001)

De 'Algemene reserve' is noodzakelijk om te voorkomen dat bij incidentele tegenvallers ombuigingen op het bestaande beleid nodig zijn. Ook kan de reserve worden benut voor incidentele uitgaven waarvoor geen andere dekking beschikbaar is.

De gewenste omvang van de algemene reserve wordt bepaald door de beleidsuitgangspunten in de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021', waarbij het risicoprofiel van de provincie en de andere mogelijkheden die er zijn om eventuele tegenvallers op te vangen een rol spelen. Dit wordt jaarlijks in de paragraaf 'Weerstandvermogen en risicobeheersing' in begroting en jaarstukken toegelicht.

Voor de algemene reserve is daarnaast een ondergrens vastgesteld. Deze bedraagt 5% van de begrotingsomvang voor bestemming; met de begrotingsomvang wordt bedoeld het totaal van de geraamde c.q. verantwoorde lasten in het jaar waarop de bandbreedte van toepassing is.

De 'Algemene reserve' wordt gevoed uit rekeningoverschotten waaraan geen bestemming is gegeven en incidentele meevallers.

Voor de 'Algemene reserve' bestaat geen bestedingsplan, waardoor de 'Algemene reserve' in beginsel volledig als 'vrije' ruimte kan worden beschouwd voor de weerstandscapaciteit, een en ander behoudens eventuele aangebrachte oormerken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
A001 Algemene reserve	25.436	7.560	-210	32.787	16.166
Bij					
Voorfinanciering aankoop vastgoed NLE		356			
Storting oormerk 'Calamiteitenfonds'		5.000			
Storting oormerk 'Egalisering meerjarenperspectief'		2.204			
		7.560			
Af					
Kapitaallasten GOBS			-210		
Resterend oormerk per 31-12-2024					
Autoleasemaatschappijen					8.962
Calamiteitenfonds					5.000
Egalisatie meerjarenperspectief					2.204
					16.166

Egalisatiereserve Personeel (NR: B003)

Dit betreft een gedelegeerde reserve waarvoor verplichtingen mogen worden aangegaan, alvorens de begroting te wijzigen. De verplichting dient te passen binnen het bestedingskader. De reserve wordt ingezet voor:

- (tijdelijke) Bovenformatieve formatieplaatsen.
- Tijdelijke dubbeling van een functie (voor maximaal 3 maanden).

- Personele knelpunten.
- Vervanging bij langdurige ziekte (langer dan zes maanden).
- Complexe personeelsdossiers en / of afvloeiingskosten.
- Organisatieontwikkeling.
- Lasten voortvloeiend uit reorganisatie bedrijfsvoering.
- Lasten voortvloeiend uit afspraken gemaakt in de cao.

Bij de Zomernota 2017 is de doelstelling van deze reserve verruimd en de naam gewijzigd (voorheen: reserve 'Personele frictiekosten'). Met ingang van 2017 worden de overschotten/tekorten op de personele budgetten voor medewerkerontwikkeling (incl. POB), management development traject, duurzame inzetbaarheid en mobiliteit, en stelpost 'Versterking organisatie' bij de jaarrekening toegevoegd of onttrokken aan deze reserve. Deze bredere inzet van budgetten maakt een meer programmatische aansturing mogelijk, waardoor de budgetten beter worden benut en tijdelijk extra personeelslasten beter kunnen worden opgevangen. Hierdoor kan de directie voor wat betreft de personele budgetten beter inhoud geven aan haar verantwoordelijkheid om de bedrijfsvoering binnen de bestaande budgetten uit te voeren en zich daarbij te conformeren aan de cao.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B003 Personeel	4.575	921	-363	5.133
Bij				
Reguliere storting		921		
Af				
Frictiekosten 2024			-363	

Bestemmingsreserve Monumentenzorg (NR: B008)

De reserve heeft tot doel om middelen beschikbaar te hebben om financiële bijdragen toe te kennen voor restauratie en onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten, overeenkomstig het daarvoor vastgestelde beleid.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B008 Monumentenzorg	1.647	324	0	1.971	1.031
Bij					
Reguliere storting		28			
Decentralisatie-uitkering monumentenzorg (rijksbijdrage)		129			
Matching rijksbijdrage (Coalitieakkoord 2019-2023)		129			
Indexering (PN23-26)		38			
		324			
Resterend oormerk per 31-12-2024					
Restauratie Poldertoren Emmeloord					912
Toevalsvondsten					119
					1.031

Brede bestemmingsreserve (NR: B009)

De reserve is ingesteld om projecten te realiseren / stimuleren die belang zijn voor de provincie en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de provincie en niet passen bij het karakter van andere reserves.

Voor een beroep op deze reserve zijn de volgende randvoorwaarden gesteld:

- Het gaat om – veelal grootschalige – projecten met substantiële effecten, uitstraling en betekenis voor Flevoland;
- Op deze reserve wordt geen beroep gedaan op grond van het feit dat bestaande budgetten of andere reserves niet toereikend zijn;
- Het gaat niet om onderwerpen die in de reguliere begroting tuishoren omdat zij met een zekere regelmaat voorkomen;
- Het gaat om publieke zaken waarvan nadrukkelijk een multipliereffect mag worden verwacht.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Brede Bestemmingsreserve	69.443	3.453	-8.071	64.825	61.632
Bij					
Reguliere jaarlijkse storting		1.753			
Coalitieakkoord 2023-2027		1.700			
		3.453			
Af					
Nationaal Park Nieuw Land (Poort Lelystad)			-309		
Waterprogramma			-285		
Inlopen achterstanden corona			-114		
Stikstofmaatregelen			-530		
Brede bodemtaken (DGO)			-150		
GLB-pijler 1 (POP 3)			-273		
Bestuurlijke vernieuwing			-200		
Luchthavenfonds			-125		
Landschapvisie			-85		
Obstakelverlichting windmolens			-1.000		
Calamiteitenfonds (Coalitieakkoord 2023-2023)			-5.000		
			-8.071		
Resterende oormerken per 31-12-2024					
Achternvang lening De-on					7.650
MITC					6.000
Oostvaardersoever					4.000
Stikstof					3.176
Batavialand					1.714
Verbreiding sluizen Kornwerderzand					2.500
Derving opbrengsten OV (corona)					2.097
Digicity					2.000
Aanleg van een vooroever					1.700
Hoogwaardig OV					1.000
Risicoreservering Groeifonds					1.000
Duurzaam / circulair inkopen					650
Nota Natuur verrassend Groen					610
Zon op dak / netcongestie					600
Energieweerbaarheid					400
Stimuleringsbudget initiële verduurzaming OV					500
Wereld erfgoed Schokland					500
Waterprogramma					180
Landschapvisie					226
Flevokust Haven					295
GLB-pijler 1 (POP 3)					142
Waterstofeconomie					73
Project 'Digitalisering Statenwerk'					210
Duurzaamgebr. Flevolandse Ondergrond					210
Kredietfaciliteit mkb doorstartfonds					163
KS Zorgtafel					100
Cultuurbeleid					36
Onderzoek levensbestendig wonen					78
Toeristisch recreatieve benutting monumenten					73
Coronaondersteuning (amendement)					1.813

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Brede Bestemmingsreserve	69.443	3.453	-8.071	64.825	61.632
Nationaal Park Nieuwland (Poort Lelystad)					691
Nationaal Park Oostvaardersplassen					66
Scheepswrakmarkering					5
HCA CMIP					17
Human capital agenda: klimaatopgave					120
Omgevingswet					293
Toeziethouders stikstof					352
Stikstof procesgelden					540
Kapitaallasten. Floriade Werkt!					2
Subtotaal oormerken					41.782
N50 Ramspol en Hattermerbroek					5.000
Bereikbaarheid dorpen en buitengebied					500
Innovatieve woningbouw					500
Actiever maatschappelijk grondbeleid					250
Aanjaagteams innovatieve woningbouw					250
Flevolandse landbouwvisie					250
Legalisering PAS-melders (emissieruimte)					1.000
Agrarisch natuurbeheer					1.000
Evaluatie beleid Oostvaarderplassen					100
Bodemdaling					2.000
Onderzoek capaciteit waterberging					150
Pilot oppervlaktewater IJsselmeer					250
Zon op land					1.000
Energiemix en alternatieve energiebronnen					500
Voorzieningen voor elektrificatie					500
Provinciaal klimaatplan					100
Evaluatie Horizon					100
Ontwikkelruimte ondernemers					100
Analyse economisch profiel					250
Beleefbaarh. en toegankelijkh. natuur					2.000
Evaluatie Flever					50
Versterking zorglandschap					600
Voedselonderwijs					400
Jubileumjaar					500
Financiële ruimte initiatieven PS					2.500
Totaal oormerken					61.632

Uitvoeringsreserve Sport (NR: B011)

Het doel van deze reserve betreft het versterken van provinciale maatschappelijke waarden van sport. De reserve ondersteunt de uitvoering van het sportbeleid door bijdragen te verstrekken aan grote sportevenementen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B011 Sport	143	0	0	143

Uitvoeringsreserve Zuiderzeelijngelden (NR: B016)

De reserve wordt gebruikt voor de uitvoering van het 'Zuiderzeelijngelden (ZZL)-programma'. Dit programma omvat de realisatie van projecten tot verbetering en versterking van de bereikbaarheid en economische ontwikkeling van provincie Flevoland, die kunnen worden gezien als compensatie voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. De reserve blijft in stand tot de daarmee te realiseren projecten zijn afgerond, daarna kan de reserve worden opgeheven (indicatie 2024).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B016 Zuiderzeelijngelden	7.092	0	-3.605	3.487	3.487
Af					
Provinciale bijdrage projecten ZZL			-3.605		
Resterend oormerk per 31-12-2024					
Provinciale bijdrage projecten ZZL					3.487

Egalisatiereserve Technische bijstand Europa (NR: B017)

Voor de uitvoeringskosten van de Europese programma's zijn, onder de noemer technische bijstand, middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier salariskosten (inclusief overhead), accountantskosten en overige (declarabele) kosten. Deze uitvoeringskosten kennen geen gelijkmatig verloop. Met deze egalisatiereserve kunnen de schommelingen in de kosten van technische bijstand in een verantwoordingsjaar worden opgevangen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B017 Technische bijstand Europa	471	0	-65	406
Af				
Technische bijstand KvW III			-65	

Bestemmingsreserve Procesgelden gebiedsontwikkeling (NR: B025)

Voor de uitvoering van de gebiedsprogramma's is gekozen om de benodigde expertise in te huren, in plaats van het uitbreiden van de formatie. De reden daarvan is dat de vraag naar inzet en expertise afhankelijk is van de fase waarin een gebiedsprogramma zich bevindt. Omdat er vraaggericht wordt ingehuurd is er sprake van een ongelijkmatig verloop van de proceskosten voor de gebiedsprogramma's. Het doel van de reserve is het jaarlijks beslag op de begroting te egaliseren.

Voor elke gebiedsontwikkeling wordt een bestuursopdracht door PS vastgesteld, waarbij inzicht wordt gegeven in de uitgaven die voor de gebiedsontwikkeling zullen worden gedaan.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	718	1.000	-1.100	618
Bij				
Reguliere storting		1.000		
Af				
Amsterdam Lelystad Airport			-150	
Oostvaardersoevers			-75	
Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland			-100	
Regiodeal Noordelijk Flevoland			-75	
MITC			-125	
Flevokust Haven			-50	
Markermeer/IJmeer			-50	
Batavialand			-150	
Overige gebiedsprogramma's			-325	
			-1.100	

Uitvoeringsreserve POP (NR: B027)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede cofinancieringsmiddelen voor het 'Plattelandsonwikkelingsprogramma' (POP3) beschikbaar te houden voor latere jaren. De provinciale cofinanciering voor het programma is gelijkmatig beschikbaar. De feitelijke inzet hiervan wisselt echter van jaar tot jaar. Om die reden is deze uitvoeringsreserve ingesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B027 POP	6.016	500	-2.670	3.846
Bij				
Kwaliteitsontwikkeling natuur		500		
Af				
Provinciale cofinanciering			-2.000	
Uitvoeringskosten programma POP3			-670	
			-2.670	

Bestemmingsreserve Bodem (NR: B029)

Het doel van de reserve is het inzetten van middelen voor onder andere gebiedsprocessen, ABW en het ontwikkelen van pilots rond bodemdaling, bodemkwaliteit en meervoudig ruimtegebruik om de bodemkwaliteit te waarborgen en een geïntegreerde benadering ontwikkelen voor de gebiedsontwikkeling in gebieden met bodemdaling.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B029 Bodem	1.133	0	-465	668	525
Af					
Bodemdaling conform Coalitieakkoord 2019-2023			-465		
Resterend oormerk per 31-12-2024					
Pilots grondgebruik (PN22-26)					525
Totaal oormerken					525

Uitvoeringsreserve Cofinanciering EU-projecten 2014-2020 (NR: B031)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het 'Europese programma 2014-2020' gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. De reserve wordt primair ingezet voor de cofinanciering van projecten en de uitvoering van eigen projecten, in het kader van het 'Europese programma 2014-2020'. Daarnaast worden eventuele oninbare vorderingen uit de reserve gedekt en vervult de reserve een rol bij het afdekken van het risico dat de Europese commissie de gedeclareerde programmakosten niet volledig vergoedt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-27	2.602	900	-900	2.602
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Provinciale cofinanciering OP Kansen voor West 2014-2020			-760	
Provinciale cofinanciering Interreg V			-140	
			-900	

Bestemmingsreserve Nieuwe Natuur (NR: B032)

De in de reserve beschikbare middelen worden ingezet voor de realisatie van het programma 'Nieuwe Natuur' en de afwikkeling van het voormalig Oostvaarderswold. Om het inzicht te verbeteren in de nog beschikbare middelen voor het programma is hiervoor een afzonderlijke reserve ingesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B032 Nieuwe natuur	4.007	0	-2.500	1.507
Af				
Storting ten behoeve van 'Flevoland Natuurinclusief'			-2.000	
Bijdragen programma 'Nieuwe Natuur'			-500	
			-2.500	

Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen (NR: B033)

Op basis van de 'Koepelnota integraal infra beheer' is een totaal dekkingsarrangement gemaakt voor de kosten van infrabeheer (jaarlijks onderhoud, niet jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen) voor de komende jaren. Daarbij worden de vervangingsinvesteringen geactiveerd, waarbij de kapitaallasten ('de stille lasten') worden gedekt uit het beschikbare budget voor de stille lasten (€ 4,5 mln. per jaar vanaf 2014). Dit betekent dat er in de eerste jaren ruimte binnen het stille lasten budget ontstaat, die in latere jaren nodig is om de oplopende kapitaallasten te dekken. Deze egalisatiereserve is bedoeld om de lasten van het infrabeheer in latere jaren te kunnen dekken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B033 Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen	18.764	607	-1.353	18.019
Bij				
Aanpassing dekking kosten jaarlijks onderhoud infrastructuur		607		
Af				
Aanpassing dekking kosten jaarlijks onderhoud infrastructuur			-1.353	

Bestemmingsreserve Almere 2.0 (NR: B035)

Het doel van de reserve is om de voor het FVA beschikbare provinciale bijdrage beschikbaar te houden totdat deze op basis van gehonoreerde projecten tot besteding komt. Bestedingen ten laste van de reserve 'Almere 2.0' zullen plaatsvinden op basis van door PS vastgestelde jaarprogramma's voor het FVA (incl. eventuele tussentijds vastgestelde wijzigingen).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B035 Almere 2.0	223	6.700	-6.750	173
Bij				
Reguliere storting		6.700		
Af				
Bijdrage jaarprogramma 'Almere 2.0'			-6.700	
Jaarlijkse bijdrage 'Living Lab'			-50	
			-6.750	

Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur (NR: B036)

Door de egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur kunnen overlopende activiteiten in het daaropvolgende jaar worden gedekt. Het maximale saldo is € 0,75 mln. In geval van volledige uitputting van de jaarlijkse begrotingspost 'Jaarlijks Onderhoud' wordt de reserve gebruikt om de verdere kosten van het jaarlijks onderhoud te dekken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B036 Jaarlijks onderhoud Infrastructuur	750	0	0	750

Egalisatiereserve Mobiliteit (NR: B037)

Het doel van de reserve is het egaliseren van de lasten voor openbaar vervoer, bereikbaarheid (verkeers- en mobiliteitsmanagement, alsmede infrastructurele projecten) en verkeersveiligheid. Dit draagt bij aan een stabiel begrotingsbeeld, maakt het mogelijk om het beleid op lange termijn te waarborgen en te verbeteren en om de hiervoor benodigde middelen beschikbaar te houden. De voeding bestaat voornamelijk uit in het verleden aan het Provinciefonds toegevoegde structurele middelen voor verkeer en vervoer en is bedoeld ter dekking van voornoemde lasten. De storting in de reserve wordt jaarlijks geïndexeerd met de provinciale subsidie-index. De reserve draagt bij aan de ambities uit het programma 'Mobiliteit en Ruimte', dat jaarlijks een budgettaire actualisatie kent.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B037 Mobiliteit	115.244	2.581	0	117.825	13.162
Bij					
Storting Mobiliteitsmiddelen uit Provinciefonds (per saldo)		2.581			
Resterende oormerken per 31-12-2024					
Bijdrage N50					750
Bijdrage busbanen Almere					9.912
Fietsmaatregelen (Coalitieakkoord 2019-2023)					2.500
Totaal oormerken					13.162

Egalisatiereserve Beheer en ontwikkeling natuur (NR: B038)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten en het uitvoeren van beheermaatregelen in het kader van de decentralisatie van het natuurbeleid. De reserve zorgt ervoor dat de verschillen in kasuitgaven tussen de jaren worden geëgaliseerd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	8.535	850	-665	8.720
Bij				
Reguliere storting conform begroting		850		
Af				
Storting in B027 ten behoeve van kwaliteitsontwikkeling			-500	
Project 'Na-isolatie'			-165	
			-665	

Uitvoeringsreserve Doorgeschoven Activiteiten (NR: B040)

Doel van deze reserve is het overhevelen van niet bestede budgetten voor specifieke activiteiten die over de jaargrens heen schuiven. Het gaat daarbij uitsluitend om doorgeschoven middelen voor activiteiten waarvoor geen specifieke bestemmingsreserves zijn ingesteld. Indien dit laatste wel het geval is, vindt eventuele overheveling plaats via de daarvoor geëigende reserves.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.402	0	-925	477
Af:				
Actieplan Geluid			-700	
Actualisatie Omgevingsvisie en het omgevingsprogramma			-125	
Actualiseren (nieuwe) Omgevingsverordening			-100	
			-925	

* Gedurende 2024 kan deze reserve nog worden ingezet voor overlopende werkzaamheden. Een eventueel saldo zal bij het opstellen van de jaarrekening vrijvallen, tenzij PS daartoe anders hebben besloten.

Egalisatiereserve Economisch Programma (NR: B043)

Doel van de 'Economische visie 2030' en het 'Economisch programma 2023-2028' is kwalitatieve economische groei en ontwikkeling en versterking van de brede welvaart in Flevoland. Dit wordt beoogd langs drie programmalijnen, te weten: Verdienvermogen mkb, 'Menselijk en sociaal kapitaal' (beiden vastgesteld), 'Toekomstbestendig bedrijfsleven' en 'Ruimtelijk-economische ontwikkeling' (nog vast te stellen). De reserve wordt ingezet ter dekking van de ingediende projectvoorstellen. Hierbij dienen de projectvoorstellen te voldoen aan de door PS vastgestelde kaders.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B043 Economisch Programma	12.337	0	-302	12.034	10.573
Af					
PPS-regeling			-69		
Digitalisering			-85		
Vernieuwing Economisch programma			-114		
Ondersteuning activiteiten team Economie			-35		
			-302		
Resterende oormerken per 31-12-2024					
Groeihuis					960
Scholingsfonds					280
Human Capital Agenda/Arbeidsmarkt					760
Internationalisering					133
(Ondernemers)cultuur					40
Monitoring en onderzoek					50
Verdienvermogen mkb					6.950
Menselijk en sociaal kapitaal					2.400
Subtotaal oormerken					11.573
Groeifonds (Coalitieakkoord 2019-2023, te dekken uit oormerken)					-1.000
Totaal oormerken					10.573

Uitvoeringsreserve Duurzame energie (NR: B044)

Het doel van de reserve is het uitvoeren van projecten binnen de opgave 'Duurzame Energie'. Aan de reserve 'Duurzame Energie' worden onttrekkingen gedaan voor projecten zoals expertise centrum, initiatieven energietransitie en zon voor asbest waarmee PS hebben ingestemd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B044 Duurzame energie	1.170	0	-6	1.164	848
Af					
Subsidie energie coöperaties			-6		
Resterende oormerken per 31-12-2024					
Zon op dak / netcongestie					300
Regionale Energie Strategie (RES)					390
Ontwikkeling warmtenet					108
Aanpak grootste gasverbruikers Flevoland					50
Totaal oormerken					848

Uitvoeringsreserve Regiodeal Noordelijk Flevoland (NR: B045)

Het doel is het reserveren van de middelen, de Rijksbijdrage en (provinciale) cofinanciering, voor de uitvoering van het 'Regiodeal programma'. De Rijksbijdrage en de regionale cofinanciering zal worden besteed aan het realiseren van de doelen die benoemd zijn in de Regiodeal, gericht het toekomstbestendig maken van het Maritiem Cluster op Urk, de verduurzaming van de IJsselmeervisserij en het verzilveren van het groeipotentieel van Noordelijk Flevoland verbonden aan smart mobility. Het kader voor de besteding is vastgelegd in de Regiodeal.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B045 Regiodeal Noordelijk Flevoland	2.742	0	-1.508	1.233	1.233
Af					
Bijdragen Regio Deal Noordelijk Flevoland			-1.508		
Resterende oormerken per 31-12-2024					
Regiodeal Noordelijk Flevoland					1.233

Bestemmingsreserve Fonds Culturele ontwikkeling (NR: B046)

Het doel van deze reserve betreft het financieel ruimte bieden om op het gebied van cultuur te experimenteren.

De te bereiken doelen zijn globaal:

- Met de experimenten die het Fonds mogelijk maakt, wordt de Flevolandse cultuur aantoonbaar vernieuwd en verrijkt.
- De experimenteerruimte draagt bij aan de aantrekkingskracht van Flevoland op 'creatieven'.
- Cofinanciering voor initiatieven van derden op het gebied van grootschalige kunstwerken/landschapskunst.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B046 Fonds Culturele ontwikkeling	1.648	33	-1.372	310
Bij				
Reguliere storting		33		
Af				
Programmeren 'Fonds culturele ontwikkeling'			-1.372	

Bestemmingsreserve Krachtige samenleving (NR: B047)

De reserve wordt onder andere ingezet voor:

- Een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- Een toekomstbestendig, bereikbaar en betaalbaar zorglandschap dat past bij de behoeften en mogelijkheden van Flevoland.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B047 Krachtige Samenleving	447	0	-445	2
Bij				
Af				
Onttrekking op basis van het projectplan			-445	

Uitvoeringsreserve Fonds Vitaal Platteland (NR: B048)

De reserve wordt ingezet voor activiteiten gericht op initiatieven die de leefbaarheid van het platteland van Flevoland bevorderen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B048 Fonds Vitaal Platteland	699	0	0	699

Egalisatiereserve Informatievoorziening (NR: B049)

In de samenleving is een 'digitale transformatie' gaande: dit heeft de komende jaren de nodige impact op de digitalisering en informatievoorziening van de provincie'. Om deze de komende jaren op de het juiste niveau te brengen en te houden heeft GS de 'Informatiestrategie 2021-2024' (voor de thema's 'Data', 'Dienstverlening', 'Bedrijfsvoering', 'Innovatie' en 'Medewerker') vastgesteld. Voor elk van deze thema's wordt een groot aantal projecten en activiteiten gerealiseerd die een langere doorlooptijd hebben. De duur en kosten per jaar wisselen naar verwachting sterk, waar de inzet van een egalisatiereserve een oplossing voor kan bieden. De

reserve kan worden aangewend in jaren waarin er een tekort op de programmakosten ontstaat en worden aangevuld in de jaren waarin een begrotingsoverschot ontstaat.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B049 Informatiestrategie	148	0	0	148

Uitvoeringsreserve Flevoland Natuurinclusief (NR: B050)

In de Najaarsnota 2020 is aangekondigd dat er in 2021 een nieuw programma 'Flevoland Natuurinclusief' wordt ontwikkeld, gezien de noodzaak van een transitie naar een meer natuurinclusieve samenleving. Rijk en provincies werken samen aan een 'natuurinclusieve' agenda, waarin voor de langere termijn het perspectief, de ambities en kansen voor de samenleving in beeld worden gebracht, met versterkte aandacht voor de natuur in onze nabije omgeving, zowel binnen als buiten onze natuurgebieden. Voor het programma is een meerjarige investering nodig, welke parallel loopt aan de investeringen van het Rijk op het gebied van natuur (en stikstof). De aanpak is gericht op samenwerking met verschillende partners en de koppeling met andere belangrijke opgaven. Een groot deel van de kosten zitten in projecten van derden en andere overheden. Dit vraagt om flexibiliteit tussen de verschillende onderdelen en mogelijk ook tussen de jaren. Om deze reden wordt gebruik gemaakt van een reserve.

De reserve wordt onder andere ingezet voor de uitvoering van het programma 'Flevoland Natuurinclusief'. Dit programma is in 2021 opgesteld en bevat onder andere de volgende onderdelen:

- Actieplan Biodiversiteit;
- Bossenstrategie;
- Vermaatschappelijking natuur;
- Exotenbestrijding;
- Natuurmaatregelen stikstof.

	1/1	Bij	Af	31/12
B050 Flevoland Natuurinclusief	1.823	2.000	-1.765	2.058
Bij				
Storting uit de PN2023-2026		2.000		
		2.000		
Af				
Actieplan Biodiversiteit			-1.165	
Bossenstrategie			-500	
Vermaatschappelijking			-100	
			-1.765	

Egalisatiereserve Afschrijvingslasten Batavialand (NR: B051)

Het doel van deze reserve is het dekken van de afschrijvingslasten die ontstaan door activering van de investeringen in het vastgoed Batavialand als gevolg van de doorontwikkeling.

De reserve wordt ingezet ter dekking van de afschrijvingslasten voor de investeringen in vastgoed Batavialand. De hoogte van de onttrekking is afhankelijk van de afschrijvingslasten, zoals deze voortvloeien uit de staat van activa.

	1/1	Bij	Af	31/12
B051 Afschrijvingslasten Batavialand	2.300	0	0	2.300

Bestemmingsreserve GLB (NR: B052)

De reserve is ingesteld bij de begroting 2023 om provinciale cofinanciering beschikbaar te hebben voor de uitvoering het 'Gemeenschappelijk Landbouw Beleid GLB-NSP 2023 -2027', alsmede uitvoeringskosten. Het GLB-NSP is het vervolg op de programmaperiode van POP3.

De reserve heeft als doel middelen voor cofinanciering en uitvoeringslasten voor het GLB-NSP 2023-2027 beschikbaar te hebben. De feitelijke inzet van de middelen wisselt van jaar tot jaar, vanwege de relatie met de voortgang en de declaraties door derden.

In 2023 is een initiële storting opgenomen in de begroting van € 7,75 mln. Daarnaast is de jaarlijkse storting in de reserve POP3 gekoppeld aan de nieuwe GLB reserve, waardoor de reserve POP3 niet meer met de bedrag wordt gevoed.

	1/1	Bij	Af	31/12
B052 GLB	8.180	654	0	8.834
Bij				
Reguliere jaarlijkse storting		430		
Jaarlijkse bijdrage POP3/3+		224		
		654		

Voorzieningen

Grondwaterbeheer (NR: V005)

De voorziening is bestemd voor het egaliseren van jaarlijkse verschillen tussen uitgaven wegens grondwaterbeheer (inclusief schadevergoedingen) en inkomsten uit de grondwaterheffing. De bestedingsdoelen van de grondwaterheffing vloeien voort uit de Waterwet (voorheen de Grondwaterwet), artikel 7.7. De doelen zijn: maatregelen om nadelige effecten van grondwateronttrekkingen te compenseren, onderzoeken ten behoeve van het grondwaterbeleid, het grondwaterregister en schade in verband met onttrekkingen. Ook het met deze taken belaste personeel kan betaald worden uit de grondwaterheffing. Besteding aan andere doelen is niet toegestaan. De voorziening wordt gevoed uit de opbrengsten van de grondwaterheffing, voor zover die niet in het jaar van ontvangst zijn besteed.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V005 Grondwaterbeheer	473	0	0	473

Niet-jaarlijks onderhoud provinciehuis (NR: V011)

De voorziening is bedoeld om het provinciehuis inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjarenonderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen.

Om de vier jaar wordt een meerjarenonderhoudsplan door PS vastgesteld. Het huidige plan dat op 28 maart 2017 door PS is vastgesteld betreft de periode 2018-2021. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet-jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V011 NJO provinciehuis	2.168	551	-770	1.950
Bij				
Reguliere storting		551		
Af				
Uitvoering onderhoud 2024 volgens onderhoudsplan			-770	

Niet-jaarlijks onderhoud infrastructuur (NR: V025)

De voorziening is bedoeld om het provinciaal wegen- en vaarwegennet voor een lange periode in stand te houden; daarvoor is periodiek groot onderhoud nodig. Op basis van inspecties en rekening houdend met de aspecten bereikbaarheid, verkeersveiligheid en staat van onderhoud worden meerjaren onderhoudsprogramma's opgesteld. Op basis hiervan wordt de jaarlijkse dotatie en onttrekking bepaald. De meerjaren onderhoudsprogramma's worden éénmaal per vijf jaar aangeboden aan PS. De uitwerking vindt plaats in het jaarlijks op te stellen 'Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur' (MBVI).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V025 NJO infrastructuur	486	11.335	-11.134	687
Bij				
Reguliere storting		11.335		
Af				
Uitvoering onderhoud 2024 volgens onderhoudsprogramma's			-11.134	

Niet-jaarlijks onderhoud vestigingen (NR: V043)

De voorziening is bedoeld om de vestigingen, inclusief de daarin aanwezige installaties, in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjarenonderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen.

Om de vier jaar wordt een meerjarenonderhoudsplan door PS vastgesteld. Het huidige plan dat op 28 maart 2017 door PS is vastgesteld betreft de periode 2018-2021. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet-jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V043 NJO Vestigingen	264	104	-90	278
Bij				
Reguliere jaarlijkse storting		104		
Af				
Uitvoering onderhoud 2024 volgens onderhoudsplan			-90	

Niet-jaarlijks onderhoud NLE (NR: V044)

De voorziening is bedoeld om het pand, inclusief de daarin aanwezige installaties, in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een meerjarenonderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen.

Om de vier jaar wordt een meerjarenonderhoudsplan door PS vastgesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V044 NJO NLE	140	104	-61	183
Bij				
Reguliere storting		104		
Af				
Uitvoering onderhoud 2024 volgens onderhoudsplan			-61	

Niet-jaarlijks onderhoud Flevokust Haven (NR: V051)

De voorziening is bedoeld ter dekking van de meerjarige onderhoudslasten van Flevokust Haven. Dit gebeurt op basis van een geactualiseerd onderhoudsplan. Het huidige plan betreft de periode 2022-2026.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V051 NJO Flevokust Haven	167	0	0	167

Pensioenen (oud) leden GS (NR: V015)

Uit de voorziening worden de pensioenaanspraken van voormalige gedeputeerden betaald. De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld door een externe partner. Hiervoor worden de volgende recente actuariële grondslagen gehanteerd:

- Ervaringscijfers sterftekansen ABP, inclusief kostenopslag;
- Rekenrente van DNB;
- Overlevingskansen: prognosetafels ABP met CBS;
- Pensioenrichtleeftijd (thans 67 jaar);
- Contante waarde voor het nabestaandenpensioen.

Daarnaast worden de berekeningen aangepast op basis van informatie over neveninkomsten van de betreffende pensioengerechtigden.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V015 Pensioenen (oud) leden GS	6.211	305	-348	6.167
Bij				
Reguliere storting o.b.v. actuariële berekeningen		305		
Af				
Pensioenbetalingen (oud) leden GS			-348	

Oninbare vorderingen (NR: V035)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat vorderingen oninbaar zijn op debiteuren. Het bedrag in de voorziening is volledig gebaseerd op specifieke vorderingen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V035 Oninbare vorderingen	55	0	0	55

Oninbare leningen (NR: V037)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat uitgezette leningen oninbaar zijn. Het bedrag in de voorziening is volledig gebaseerd op specifieke leningen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V037 Oninbare leningen	845	0	0	845

Spaarverlof (NR: V047)

De voorziening is bedoeld ter dekking van verplichtingen die ontstaan als gevolg van spaarverlof. In de CAO 2017-2018 is besloten dat met ingang van 1 januari 2018 de vervalltermijn van het bovenwettelijk verlof en aangekocht (IKB) verlof komt te vervallen. Daarnaast worden de mogelijkheden voor het extra sparen/aankopen van verlof verruimd. Werknemers mogen dan verlof sparen tot maximaal 50 x hun arbeidsduur per week (bij een werkweek van 36 uur kan dus maximaal 1.800 uur verlof gespaard worden). Dit verlof kan bijvoorbeeld ingezet worden voor mantelzorg, een sabbatical, korter werken of eerder stoppen in aanloop naar pensionering.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V047 Spaarverlof	698	0	0	698

Duurzame waardevermindering Flevokust Haven (NR: V048)

Het doel van de voorziening is het afwaarderen van de boekwaarden van de investeringen in Flevokust Haven. In 2018 is Flevokust Haven in gebruik genomen. Zoals reeds werd voorzien ten tijde van het investeringsbesluit dient op moment van ingebruikname, conform de verslaggevingsvoorschriften, door middel van een taxatie getoetst te worden of er sprake is van een zogeheten lagere marktwaarde ('impairment-toets'). Omdat de getaxeerde directe opbrengstwaarde (gebaseerd op marktconforme bedrijfseconomische rendementseisen) zowel eind 2018 als eind 2020 lager was dan de boekwaarde van de investering, moest de boekwaarde worden afgewaardeerd.

De voorziening wordt in de balans gepresenteerd onder de materiële vaste activa, namelijk als onderdeel van de boekwaarde van Flevokust Haven.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V048 Duurzame waardevermindering Flevokust Haven	6.697	0	-196	6.501
Af				
Vrijval door actualisatie marktwaarde			-196	

C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden

Lasten per programma naar taakveld (incl. directe personele lasten)	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	262	266	269	269
3.9 Water, overige baten en lasten	61	1	1	1
6.9 Regionale economie, ov. baten en lasten	7.788	7.788	7.788	7.788
8.1 Ruimtelijke ordening	3.569	2.862	2.923	2.873
8.2 Volkshuisvesting	1.073	273	273	273
Totaal 1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	12.753	11.190	11.253	11.203
Landbouw, visserij, water en natuur in balans				
0.3 Geldleningen en uitzettingen	142	142	142	142
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	399	402	402	402
3.3 Kwantiteit grondwater	355	355	355	355
3.9 Water, overige baten en lasten	1.269	1.319	1.569	1.569
4.1 Bodembescherming	537	44	44	44
5.1 Natuurontwikkeling	4.011	2.947	790	790
5.2 Beheer natuurgebieden	13.216	12.667	11.387	11.387
5.3 Beheer flora en fauna	1.196	1.196	1.196	1.196
5.9 Natuur, overige baten en lasten	1.987	5.027	925	640
6.1 Agrarische aangelegenheden	7.313	6.697	518	518
6.9 Regionale economie, ov. baten en lasten	85	85	85	85
7.9 Cult.&maatschappij, ov. baten en lasten	284	153	11	11
Totaal 2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	30.794	31.035	17.424	17.139
Bloeiende economie				
0.4 Deelnemingen	61	61	61	61
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	94	83	83	83
4.3 Geluidhinder	177	177	52	52
4.6 Duurzaamheid	72	75	75	75
6.2 Logistiek	133	-3	77	65
6.3 Kennis en innovatie	359	359	359	359
6.9 Regionale economie, ov. baten en lasten	16.468	15.465	11.894	9.963
Totaal 3 Bloeiende economie	17.363	16.217	12.601	10.658
Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland				
6.4 Recreatie en toerisme	1.924	1.924	1.924	1.924
6.9 Regionale economie, ov. baten en lasten	0	0	0	0
7.1 Cultuur	8.616	6.797	6.797	6.797
7.2 Maatschappij	2.210	2.210	2.210	2.210
7.9 Cult.&maatschappij, ov. baten en lasten	1.687	1.242	1.242	1.242
Totaal 4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	14.437	12.173	12.173	12.173
Toekomstbestendige energie en klimaat				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	232	194	194	194
4.1 Bodembescherming	697	547	547	547
4.2 Luchtverontreiniging	19	19	19	19
4.4 Vergunningverlening en handhaving	5.845	5.845	5.845	5.845
4.6 Duurzaamheid	5.390	5.846	5.211	5.383
4.9 Milieu, overige baten en lasten	1.296	624	624	624
5.9 Natuur, overige baten en lasten	422	422	422	422
8.1 Ruimtelijke ordening	1.252	252	252	252
Totaal 5 Toekomstbestendige energie en klimaat	15.152	13.748	13.113	13.285

Lasten per programma naar taakveld (incl. directe personele lasten)	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Goede bereikbaarheid en infrastructuur				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	107	109	109	109
2.1 Landwegen	34.904	34.405	35.182	35.916
2.2 Waterwegen	8.118	8.615	8.797	9.305
2.3 Openbaar vervoer	37.021	37.021	37.021	37.021
2.9 Verkeer en vervoer, ov. baten en lasten	8.393	8.055	8.399	8.399
Totaal 6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	88.542	88.205	89.507	90.749
Eigentijds bestuur				
1.1 Provinciale Staten	3.421	3.421	3.495	3.681
1.2 Gedeputeerde Staten	2.792	2.745	2.610	2.431
1.3 Kabinetszaken	63	63	63	63
1.4 Bestuurlijke organisatie	290	290	290	290
1.5 Interbestuurlijk toezicht op regio	81	81	81	81
1.6 Openbare orde en veiligheid	608	608	408	408
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.214	1.194	1.218	1.218
3.9 Water, overige baten en lasten	27	27	27	27
4.4 Vergunningverlening en handhaving	1	1	1	1
3.8 Overige goederen en diensten	227	227	227	227
Totaal 7 Eigentijds bestuur	8.723	8.656	8.419	8.426
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering				
0.3 Geldleningen en uitzettingen	38	38	38	38
0.5 Alg. dekk.middelen, ov. baten en lasten	9.135	19.521	22.306	28.997
0.6 Overhead	40.959	39.184	37.733	37.737
0.7 Vennootschapsbelasting	50	50	50	50
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.762	1.250	1.270	1.270
Totaal 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	51.943	60.043	61.397	68.091
Reserves				
0.8 Mutaties reserves	28.083	19.372	15.356	14.526
Totaal 9. Reserves	28.083	19.372	15.356	14.526
Totaal Lasten	267.790	260.639	241.244	246.252

Baten per programma naar taakveld	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling				
3.9 Water, overige baten en lasten	-10	0	0	0
6.9 Regionale economie, ov. baten en lasten	-22	-22	-22	-22
8.2 Volkshuisvesting	-800	0	0	0
Totaal 1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	-832	-22	-22	-22
Landbouw, visserij, water en natuur in balans				
3.3 Kwantiteit grondwater	-470	-470	-470	-470
5.1 Natuurontwikkeling	-1.556	-1.073	0	0
5.2 Beheer natuurgebieden	-846	-846	-846	-846
5.9 Natuur, overige baten en lasten	-1.038	0	0	0
6.1 Agrarische aangelegenheden	-3.125	-2.710	0	0
Totaal 2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	-7.034	-5.098	-1.316	-1.316
Bloeiende economie				
4.3 Geluidhinder	-125	-125	0	0
6.2 Logistiek	-357	-357	-357	-357
6.9 Regionale economie, ov. baten en lasten	-471	-725	-298	0
Totaal 3 Bloeiende economie	-953	-1.207	-655	-357

Baten per programma naar taakveld	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland				
0.6 Overhead	-10	-10	-10	-10
6.4 Recreatie en toerisme	-28	-28	-28	-28
7.1 Cultuur	-333	0	0	0
Totaal 4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	-372	-38	-38	-38
Toekomstbestendige energie en klimaat				
4.1 Bodembescherming	-400	-400	-400	-400
4.4 Vergunningverlening en handhaving	-40	-40	-40	-40
4.6 Duurzaamheid	-2.757	-3.133	-2.498	-2.670
4.9 Milieu, overige baten en lasten	-73	-73	-73	-73
8.1 Ruimtelijke ordening	-2	-2	-2	-2
Totaal 5 Toekomstbestendige energie en klimaat	-3.271	-3.648	-3.012	-3.184
Goede bereikbaarheid en infrastructuur				
2.1 Landwegen	-391	-391	-391	-391
2.2 Waterwegen	-83	-83	-83	-83
2.3 Openbaar vervoer	-2.336	-2.336	-2.336	-2.336
Totaal 6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	-2.810	-2.810	-2.810	-2.810
Eigentijds bestuur				
1.2 Gedeputeerde Staten	-27	-27	-27	-27
Totaal 7 Eigentijds bestuur	-27	-27	-27	-27
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering				
0.1 Uitkering provinciefonds	-172.821	-178.360	-173.109	-175.750
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-40.400	-40.900	-43.800	-44.000
0.3 Geldleningen en uitzettingen	-42	-42	-42	-42
0.4 Deelnemingen	-303	-303	-303	-303
0.6 Overhead	-3.884	-3.904	-2.657	-2.670
Totaal 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-217.451	-223.510	-219.912	-222.766
Reserves				
0.8 Mutaties reserves	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
Totaal 9. Reserves	-35.039	-24.278	-13.451	-15.730
Totaal Baten	-267.790	-260.639	-241.244	-246.252

x € 1.000

D. Specificatie van incidentele baten en lasten

D1. Meerjarig overzicht incidentele en structurele lasten en baten

	incidenteel	structureel	Totaal 2024	incidenteel	structureel	Totaal 2025
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	906	10.095	11.001	106	9.332	9.438
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	9.821	18.231	28.052	11.339	16.954	28.293
3 Bloeiende economie	7.502	5.530	13.032	6.471	5.415	11.886
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	2.300	10.569	12.869	150	10.455	10.605
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	3.702	9.748	13.452	4.003	8.045	12.048
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	4.056	74.848	78.904	3.014	75.553	78.567
7 Eigentijds bestuur	0	5.671	5.671	0	5.605	5.605
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-32	76.758	76.726	0	84.826	84.826
Totaal lasten	28.255	211.452	239.707	25.083	216.184	241.267
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	-800	-32	-832	0	-22	-22
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	-4.681	-2.353	-7.034	-3.783	-1.316	-5.098
3 Bloeiende economie	-596	-357	-953	-850	-357	-1.207
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	-333	-38	-372	0	-38	-38
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	-2.757	-514	-3.271	-3.133	-514	-3.648
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	0	-2.810	-2.810	0	-2.810	-2.810
7 Eigentijds bestuur	0	-27	-27	0	-27	-27
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-1.538	-215.913	-217.451	-1.557	-221.952	-223.510
Totaal baten	-10.704	-222.046	-232.751	-9.323	-227.038	-236.361
Totaal saldo van lasten en baten	17.550	-10.594	6.956	15.760	-10.854	4.906
Stortingen in reserves	-32.291	-2.748	-35.039	-22.134	-2.144	-24.278
Onttrekkingen uit reserves	23.124	4.959	28.083	13.924	5.449	19.372
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-9.167	2.211	-6.956	-8.211	3.305	-4.906
Geraamd resultaat	8.383	-8.383	0	7.549	-7.549	0

	incidenteel	structureel	Totaal 2026	incidenteel	structureel	Totaal 2027
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	106	9.396	9.502	106	9.346	9.452
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	79	14.603	14.682	79	14.318	14.397
3 Bloeiende economie	3.674	4.596	8.270	1.742	4.584	6.327
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	150	10.455	10.605	150	10.455	10.605
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	3.368	8.045	11.413	3.540	8.045	11.585
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	4.871	74.998	79.869	4.871	76.240	81.111
7 Eigentijds bestuur	0	5.368	5.368	0	5.375	5.375
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	0	86.180	86.180	0	92.874	92.874
Totaal lasten	12.248	213.640	225.888	10.488	221.237	231.725
1 Fijn wonen en ruimtelijke ontwikkeling	0	-22	-22	0	-22	-22
2 Landbouw, visserij, water en natuur in balans	0	-1.316	-1.316	0	-1.316	-1.316
3 Bloeiende economie	-298	-357	-655	0	-357	-357
4 Vitale samenleving en aantrekkelijk Flevoland	0	-38	-38	0	-38	-38
5 Toekomstbestendige energie en klimaat	-2.498	-514	-3.012	-2.670	-514	-3.184
6 Goede bereikbaarheid en infrastructuur	0	-2.810	-2.810	0	-2.810	-2.810
7 Eigentijds bestuur	0	-27	-27	0	-27	-27
8 Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	-1.573	-218.339	-219.912	-1.586	-221.180	-222.766
Totaal baten	-4.368	-223.424	-227.793	-4.256	-226.265	-230.522
Totaal saldo van lasten en baten	7.880	-9.785	-1.904	6.232	-5.028	1.204
Stortingen in reserves	-10.992	-2.460	-13.451	-13.270	-2.460	-15.730
Ottrekkingen uit reserves	11.720	3.636	15.356	11.720	2.807	14.526
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	728	1.176	1.904	-1.550	347	-1.204
Geraamd resultaat	8.608	-8.608	0	4.682	-4.682	0

x € 1.000

D2. Meerjarig detailoverzicht incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel is een detailspecificatie van de incidentele baten en lasten opgenomen. Voor een toelichting op de desbetreffende posten wordt verwezen naar het desbetreffende programmaonderdeel en/of de productenraming.

Programmaonderdeel	Omschrijving	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	14 Subsidies programma Flevoland bouwt	-800	-	-	-
	Totaal 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	-800	-	-	-
2.2 Natuur	21 Flevoland Natuurinclusief	-1.556	-1.073	-	-
	21 Transitie Landelijk Gebied	-3.125	-2.710	-	-
	Totaal 2.2 Natuur	-4.681	-3.783	-	-
3.2 Gebiedsopgaven	21 Luchthaven Lelystad	-125	-125	-	-
	21 Luchthavenfonds	-395	-650	-298	-
	21 Luchthavenfonds	-75	-75	-	-
	Totaal 3.2 Gebiedsopgaven	-596	-850	-298	-
4.2 Cultuur en erfgoed	21 Regionale Culturele Infrastructuur	-333	-	-	-
	Totaal 4.2 Cultuur en erfgoed	-333	-	-	-
5.1 Regionale energiestrategie	11 Duurzaamheid en energie	-2.470	-3.133	-2.498	-2.670
	11 Verduurzamen maatschap. Vastgoed	-287	-	-	-
	Totaal 5.1 Regionale energiestrategie	-2.757	-3.133	-2.498	-2.670
8.2 Bedrijfsvoering	21 Capaciteitskosten	-1.538	-1.557	-1.573	-1.586
	Totaal 8.2 Bedrijfsvoering	-1.538	-1.557	-1.573	-1.586
9.1 Reserves	11 Procesgelden gebiedsontwikkeling	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100
	11 Doorgeschoven activiteiten	-925	-	-	-
	11 Brede Bestemmingsreserve	-8.071	-5.529	-285	-
	11 Zuiderzeelijngelden	-3.605	-3.350	-1.453	-
	11 Almere 2.0	-6.750	-6.700	-6.700	-6.700
	11 Cofinanciering EU-projecten 14-20	-900	-900	-900	-900
	11 POP	-2.670	-2.469	-	-
	11 Nieuwe Natuur	-2.500	-	-	-
	11 Algemene reserve	-210	-210	-210	-4.408
	11 Bodem	-465	-	-	-
	11 Milieu, duurzaamheid en energie	-6	-	-	-
	11 Regiodeal Noordelijk Flevoland	-1.508	-691	-344	-162
	11 412 Fonds Culturele ontwikkeling	-1.372	-	-	-
	11 Krachtige samenleving	-445	-	-	-
	11 Flevoland Natuurinclusief	-1.765	-1.185	-	-
	Totaal 9.1 Reserves	-32.291	-22.134	-10.992	-13.270
Totale baten		-42.995	-31.457	-15.360	-17.526

Programmaonderdeel	Omschrijving	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	14 Flevoland bouwt aan Nederland	106	106	106	106
	14 Subsidies programma Flevoland bouwt	800	-	-	-
	Totaal 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	906	106	106	106
2.1 Landbouw, visserij en landelijk gebied	11 Landbouw Meerdere Smaken	1.000	1.000	-	-
	Totaal 2.1 Landbouw, visserij en landelijk gebied	1.000	1.000	-	-
2.2 Natuur	21 Gebiedsgerichte aanpak stikstof	530	650	-	-
	22 Oostvaardersoever	79	4.079	79	79
	21 Flevoland Natuurinclusief	3.821	2.758	-	-
	21 Transitie Landelijk Gebied	3.125	2.710	-	-
	24 Top-up Waterprogramma	273	142	-	-
	23 Procesgeld Nieuwe Natuur	100	-	-	-
	23 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	400	-	-	-
	Totaal 2.2 Natuur	8.328	10.339	79	79
2.3 Water	33 Bodem	492	-	-	-
	Totaal 2.3 Water	492	-	-	-
3.1 Economische ontwikkeling	12 Interreg V	140	140	140	140
	11 Verdienvermogen mkb	130	130	130	130
	11 Algemene programmamiddelen Economie	53	53	53	53
	11 Menselijk en sociaal kapitaal	432	432	432	432
	11 Toekomstbestendig bedrijfsleven	89	-	-	-
	Totaal 3.1 Economische ontwikkeling	844	755	755	755
3.2 Gebiedsopgaven	21 Luchthaven Lelystad	275	275	150	150
	23 Noordelijk Flevoland	4.000	4.000	1.750	-
	23 Procesgeld MITC	125	125	125	125
	23 Procesgeld Regiodeal NF	75	75	75	75
	23 Programma Regio Deal NF	1.508	691	344	162
	23 Servicehaven Noordelijk Flevoland	100	100	100	100
	22 Procesgeld Flevokust Haven	50	50	50	50
	21 Luchthavenfonds	200	75	-	-
	24 Procesgeld overige gebiedsprogrammas	325	325	325	325
	Totaal 3.2 Gebiedsopgaven	6.658	5.716	2.919	987
4.2 Cultuur en erfgoed	22 Batavialand	150	150	150	150
	21 Fonds Culturele Ontwikkeling	1.372	-	-	-
	21 Regionale Culturele Infrastructuur	333	-	-	-
	Totaal 4.2 Cultuur en erfgoed	1.855	150	150	150
4.3 Krachtige samenleving	31 Programma Krachtige samenleving	445	-	-	-

	Totaal 4.3 Krachtige samenleving	445	-	-	-
5.1 Regionale energiestrategie	11 Duurzaamheid en energie	2.470	3.133	2.498	2.670
	11 Opgave duurzame energie	730	730	730	730
	11 Verduurzamen maatschap. Vastgoed	201	-	-	-
	11 Regionale Energie Strategieën	140	140	140	140
	Totaal 5.1 Regionale energiestrategie	3.541	4.003	3.368	3.540
5.2 Milieu	21 Klassieke milieutaken	12	-	-	-
	21 Bodem	150	-	-	-
	Totaal 5.2 Milieu	162	-	-	-
6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	21 Smart Mobility	2.748	2.749	4.448	4.448
	21 Verkeersveiligheid	265	265	424	424
	Totaal 6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	3.013	3.014	4.871	4.871
6.3 Infrastructuur	31 Bijdragen aan gemeenten	1.043	-	-	-
	Totaal 6.3 Infrastructuur	1.043	-	-	-
8.2 Bedrijfsvoering	21 Capaciteitskosten	(32)	-	-	-
	Totaal 8.2 Bedrijfsvoering	(32)	-	-	-
9.1 Reserves	11 Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.000	1.000	1.000	1.000
	11 Brede Bestemmingsreserve	3.453	1.753	1.753	1.753
	11 Almere 2.0	6.700	6.700	6.700	6.700
	11 Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	900	900	900
	11 POP	500	-	-	-
	11 Monumentenzorg	324	324	324	324
	11 Algemene reserve	7.560	2.560	356	356
	11 412 Fonds Culturele ontwikkeling	33	33	33	33
	11 Flevoland Natuurinclusief	2.000	-	-	-
	11 GLB	654	654	654	654
	Totaal 9.1 Reserves	23.124	13.924	11.720	11.720
Totale lasten		51.379	39.007	23.968	22.208
Totaal		8.383	7.549	8.608	4.682

x € 1.000

* Mutaties in de reserve zijn over het algemeen als incidenteel te bestempelen, tenzij het een egaliseringsreserve betreft.

E. Afkortingenlijst

AAA:	Amsterdam Airport Area
ABW:	Actieplan Bodem en Water
AER:	Assembly of European Regions
AGC:	Airport Garden City
APPA:	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
AVG:	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BAC:	Bestuurlijke adviescommissie
BBP:	Bruto Binnenlands Product
BBV:	Besluit Begroting en Verantwoording gemeente en Provincies
BV:	Besloten Vennootschap
BNG:	Bank Nederlandse Gemeenten
BRP:	Bruto Regionaal Product
BZK:	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CA:	Coalitieakkoord
CBS:	Centraal Bureau voor de Statistiek
CMO:	Centrum voor Maatschappelijk Ontwikkeling Flevoland
CPB:	Centraal Planbureau
CPMR:	Conference of Peripheral Maritieme Regions
DGO:	Duurzaam gebruik van de Flevolandse ondergrond
DPIA:	Data Protection Impact Assessment
DOVA:	Decentrale OV-autoriteiten
DSO:	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DROW:	Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling en Waterbeheer
EEF:	Energie Expertisecentrum Flevoland
EFRO:	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHS:	Ecologische Hoofdstructuur
EU:	Europese Unie
EZK:	Economische Zaken en Klimaat
FBE:	Faunabeheereenheid Flevoland
FEA:	Flevolandse Energie Agenda
FVA:	Fonds Verstedelijking Almere
GLB:	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GR:	Gemeenschappelijke Regeling
GS:	Gedeputeerde Staten
Ha:	Hectare
HNP:	Huis Nederlandse Provincies
HOV:	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HOF:	Wet Hof
IBT:	Interbestuurlijk toezicht
ICT:	Informatie- en Communicatie Technologie
IDA:	Interprovinciale Digitale Agenda
IDS:	Introductie Duurzaam Stortbeheer
IenW:	Infrastructuur en Waterstaat
IFA:	Investeringsimpuls Flevoland Almere
IKB:	Individueel Keuze Budget
IMCF:	Integraal Mobiliteitscentrum Flevoland
IPO:	Interprovinciaal Overleg van en voor Provincies
IT:	Information Technology
IUS:	Invasieve Uitheemse Soorten
KO's:	Koninklijke onderscheidingen
KRW:	Kaderrichtlijn Water
KPvV:	Kennisplatform Verkeer en Vervoer
KvW:	Kansen voor West
LAB:	Lelystad Airport Businesspark
LG:	Landelijk gemiddelde
LNv:	Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit

MAAS:	Mobility as a Service
MAB:	Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering
MBVI:	Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud Vervangingsinvesteringen Infrastructuur
MC:	Monte Carlo
MGA:	Mutual Gains Approach
MIPOV:	Model Informatieprofiel Openbaar Vervoer
MITC:	Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum
MJOP:	Meerjaren Onderhoudsplan Provinciehuis
MKB:	Midden- en Kleinbedrijf
MRA:	Metropoolregio Amsterdam
MRA-E:	MRA Elektrisch
MRB:	Motorrijtuigenbelasting
MSNF:	Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland
MTR:	Midterm review
MW:	Megawatt
NBA:	Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants
NDW:	Nationale Databank Wegverkeersgegevens
NJO:	Niet-jaarlijks onderhoud
NIE:	Natuurinclusieve energietransitie
NLE:	Nieuw Land Erfgoedcentrum
n.n.b.:	Nog niet bekend
n.b.:	Niet bepaald
NNN:	Natuurnetwerk Nederland
NS:	Nederlandse Spoorwegen
NSL:	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NSP:	Nationaal Strategisch Plan
NV:	Naamloze Vennootschap
OFGV:	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
OMALA:	Ontwikkelingsmaatschappij Airport Lelystad Almere
OMFL:	Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland
OV:	Openbaar Vervoer
OV-SAAL:	Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad
P&C:	Planning & Control
P&O:	Personeel en Organisatie
PAS:	Programmatische Aanpak Stikstof
PJ:	Petajoule
p-MIRT:	Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
PMR:	Programma Mobiliteit en Ruimte
PN:	Perspectiefnota
POB:	Persoonlijk Ontwikkelbudget
PoC-fonds:	Proof of Concept Fonds
POP3:	Plattelandsontwikkelingsprogramma 3
PS:	Provinciale Staten
RDW:	Rijksdienst voor het Wegverkeer
RES:	Regionale Energiestrategie
RHC HFA:	Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief
RIEC:	Regionaal Informatie en Expertisecentrum
RMP:	Regionaal Mobiliteitsprogramma
ROM:	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij
RRAAM:	Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer
RRK:	Randstedelijke Rekenkamer
Ruddo:	Regeling uitzetting derivaten decentrale overheden
RVB:	Rijksvastgoedbedrijf
SAF:	Strategische Agenda Flevoland
SBAB:	Samen Bouwen aan Bereikbaarheid
SBA:	Stedelijke bereikbaarheid Almere
SBB:	Staatsbosbeheer
SKBN:	Stichting Kennisalliantie Bedrijventerreinen Nederland

SMWF:	Samen Maken We Flevoland
SPV:	Strategisch Plan Verkeersveiligheid
SRE:	Schiphol Real Estate
SUP's:	Strategische uitvoeringsprogramma's
TBES:	Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem
TBO's:	Terreinbeherende organisaties
TMI:	Technologische MKB Innovatieregeling
TWh:	Terawattuur
UP:	(college) Uitvoeringsprogramma
UvW:	Unie van Waterschappen
VNG:	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VTH:	Vergunning, toezicht en handhaving
VRN:	Voortgangsrapportage Natuur
Fido:	Wet Financiering decentrale overheden
Woo:	Wet open overheid
Wob:	Wet openbaarheid van bestuur
ZZL:	Zuiderzeelijngelden